

ΕΛΛΟΠΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ '92

ΤΕΥΧΟΣ 9 • ΔΡΧ. 500

**«Υπάρχει κάποια (χώρα) Έλλοπια.. με ωραία λιβά-
δια... γιατί εδώ κατοικούσαν οι Σελλοί, αυτοί που
τότε λέγονταν Γραικοί - και τώρα "Έλληνες».**

(Στράβων. Ζ, 7, 9 C 328 —
—Αριστοτέλους Μετεωρικά 14)

Έλλοπια

Έκδοση

για τα εθνικά θέματα

Φεβρουάριος - Μάρτιος '92

Ιδιοκτησία: «ΕΛΛΟΠΙΑ»,
μη κερδοσκοπική εταιρεία,
Χαβρίου 3,
105 62 ΑΘΗΝΑ
Αθήνα, τηλ. 3241.039

Υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο:
Γιώργος Θ. Ζερβίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

για 6 τεύχη 3.000 δρχ.

για 12 τεύχη 6.000 δρχ.

Υπηρεσιών: για 12 τεύχη 7.500 δρχ.

— Κύπρος

για 6 τεύχη 8€

για 12 τεύχη 16€

Υπηρεσιών για 12 τεύχη 20€

Εξωτερικού:

— Ευρώπη

για 6 τεύχη 21 δολ. Η.Π.Α.

για 12 τεύχη 42 δολ. Η.Π.Α.

— Άλλες χώρες

για 6 τεύχη 22 δολ. Η.Π.Α.

για 12 τεύχη 44 δολ. Η.Π.Α.

— Μαθητών - Φοιτητών

έκπτωση 30%

Αλληλογραφία -

Εμβάσματα - Επιταγές:

Περιοδικό Έλλοπια

Χαβρίου 3

105 62 ΑΘΗΝΑ

Εξώφυλλο 9ου τεύχους: Χαρακτικό

του **Γιάννη Κυριακίδη**.

Για την Έλλοπια σκισοάρει

ο **Γιώργος Κωφόπουλος**

Μερικές μόνο από τις διαφημίσεις σ' αυτό
το τεύχος έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Φωτοστοιχειοθεσία:

«Φοινίκη», Κωλέττη 15,

τηλ. 3612.649

Αναπαραγωγές φιλμ

«Υψιλον», Εμμ. Μπενάκη 35

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία:

ΑΘΗΝΑ Α.Ε., Κουμπούρη Ευγενία

Ευρυπίδου 87

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αγτζίδης Βλάσος
τηλ. 9331.194
Βουρδουμπάκης Βαγγέλης
τηλ. 9919.714
Ζερβίδης Θ. Γιώργος
Καλουδιώτης Δημήτρης
τηλ. 7644.658
Κοροβίνης Βαγγέλης
τηλ. 8223.623
Μανίκας Νίκος
τηλ. 6715.251
Μπινιχάκης Θεόδωρος
τηλ. 9731.013
Ορφανουδάκη Νίκη
Τελιγάδας Νίκος
τηλ. 6920.850

ΜΟΝΙΜΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΑΘΗΝΑ

Αλεξάνδρου Γιώργος
Ανδρεάδης Γιάγκος
Αξελός Λουκάς
Βεργέτη Μαρία
Βρανόπουλος Α. Επαμ.
Γεώργιος Κώστας
Δάλκος Χρίστος
Δανίκας Μιχαήλ
Δεληγιαννάκης-Χυτήρογλου Μανώλης
Δημόπουλος Δημήτρης
Ιωάννου Χρήστος
Κ. Αλή
Κακουριώτης Σπύρος
Καραγεωργίου Τασούλα
Καραμπελιάς Γιώργος
Κόρπας Παναγιώτης
Κυριακίδης Γιάννης
Κωφόπουλος Γιώργος
Λαζαρίδης Διαμαντής
Λαζάρου Αχιλλέας
Λάζος Χρήστος
Λέζος Νίκος
(Βορειοηπειρώτης πρόσφυγας)
Λιάρης Διονύσιος
Λιολιούσης Κώστας
Λουκέρης Κώστας
Μαστραππός Σάββας
π. Γεώργιος Μεταλληνός
Ξυδιάς Βασίλης
Πάνου Δημήτρης
Παπαγιαννόπουλος Γιώργος
Παπαθανάκης Σταύρος
Παπασταματέλλος Σταμάτης
Πιρπιρής Γιάννης
Πολυχρονίδης Νικόλαος
Πράσος Γιώργος
(Βορειοηπειρώτης πρόσφυγας)

Ραπτόπουλος Θεόδωρος
Ραπτόπουλος Σωτήρης
Ρηγοπούλου Πέπη
Ροδάκης Περικλής
Σαρρής Νεοκλής
Στοφορόπουλος Θέμος
Σχίζας Γιάννης
Τσουκάτου Στέλλα
Φίλης Δημήτρης
Χολέβας Κώστας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Βακαλόπουλος Κωνσταντίνος
Ζιάκας Θεόδωρος
τηλ. 943403
Τζιούμπας Θανάσης
Φιλανιώτης Τάσος

ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Παπαγεωργίου Γιάννης

ΛΕΜΕΣΟΣ

Μακρίδης Ανδρέας
Μακρίδης Κώστας
Μελκή Άντρη
Παστελλάς Ανδρέας
Χρηστίδης Νίκος (ο Κρητικός)

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Αντωνιάδου Μύρια
Βιολάρης Μάριος
Γεωργιάδης Θεόφιλος
Δημητρίου Μαρίνα
Ευθυμίου Ντίνος
Καλλένος Λάμπρος
Καραλιώτας Γιάννης
Κυθραιώτης Γιώργος
Κύρρης Κώστας
Λαζάρου Πέτρος
Μαύρος Λάζαρος
Οικονομίδου Φλωρίτα
Παναγιώτου Αλέκος
Πάυλου Σάββας
Πίγγουρας Λάκης
Προδρόμου Πρόδρομος
Σογκιούρογλου Σίμης
Τζίβας Γιώργος
Χατζηχριστοδούλου Πέτρος

ΧΑΝΙΑ

Μαχαιρίδης Χρήστος

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Ταίρκας Χρήστος (Μελβούρνη)

ΓΕΩΡΓΙΑ

Καρυπίδης Γιάννης (Τιφλίδα)
Πολιτίδης Χαράλαμπος (Σαχούμι)
Χιονίδης Ηρακλής (Βατούμι)

ΡΩΣΙΑ

Κεοσίδης Θεοχάρης (Μόσχα)

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η «νέα» πολιτική που εμφάνισε ο κ. Μητσοτάκης στο «μοιραίο» Νταβός έρχεται να εντείνει τη σύγχυση και την απογοήτευση που μετατρέπεται σε ενδημική κατάσταση στη χώρα.

Όλοι κυριαρχούμαστε από μια αίσθηση απομόνωσης και ανασφάλειας και φαίνεται να αναπολούμε την παρελθούσα εποχή της δεκαετίας του '80 και συνολικά της μεταπολίτευσης. Μιας μεταπολίτευσης που, αν εξαιρέσουμε τις συνεχείς τουρκικές απειλές, την κατοχή της μισής Κύπρου, γεγονός που το είχαμε και το έχουμε αποθέσει στα αζήτητα, ήταν μια «ειδυλλιακή» εποχή ευημερίας και σταθερότητας.

Μας φοβίζει η νέα πραγματικότητα των καθημερινών αλλαγών, των απειλών αλλά και της τραγελαφικότητας στα Βαλκάνια. Όπου η πολυεθνική Γιουγκοσλαβία διαλύεται στα εξ'ων συνετέθη παρά τις αντιφατικές προσπάθειες της Σερβίας του Μιλόσεβιτς. Όπου η περί τον Γκλιγκόρφ νομενκλατούρα εμφανίζεται ως «όργανο» της ιστορίας. Όπου οι νέοι Βούλγαροι ηγέτες αλλάζουν θέσεις με τόση ταχύτητα όση και ανευθυνότητα και οι αρεϊμάνιοι Αλβανοί, με περισσό θράσος, αποκλείουν την Ομόνοια από τις εκλογές του Μάρτη.

Αδυνατούμε να αποδεχτούμε αυτή τη νέα πραγματικότητα, να κατανοήσουμε και να βοηθήσουμε τους απηυδισμένους και πενόμενους Βορειοηπειρώτες. Ενώ όλες οι πληροφορίες συγκλίνουν ότι μεγάλες ομάδες Ελλήνων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, απειλούμενοι με σφαγή, θα αναγκαστούν να ζητήσουν καταφύγιο στο εθνικό κέντρο.

Αυτή την δύσκολη πραγματικότητα είναι ανάγκη να την κατανοήσουμε και να την υπερβούμε. Η χώρα μας μπορεί και πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες που τις αναλογούν και να πρωτοπορήσει για τη βαθμιαία λειτουργία αρχών και κανόνων στην περιοχή μας. Για το σταμάτημα των συγκρούσεων και των επεμβάσεων στα Βαλκάνια.

Διαφορετικά, αν παραμείνουμε στο σημερινό παθητικό μας ρόλο, θα περάσει ο πραγματικός εχθρός (μέσω και των επεμβατικών πολιτικών από όλες τις πλευρές), ο τουρκικός επεκτατισμός, και μέσα στο Βαλκανικό χώρο. Με απρόβλεπτους κινδύνους.

Το Νταβός Νο 2 ενισχύει αυτό το πέρασμα. Απόδειξη άμεση (της «καλής θέλησης» που θα επισφραγιστεί με «σύμφωνο φιλίας» με τον εισβολέα και κάτοχο της Κύπρου) ήταν να σπεύσει η Τουρκία, ως προστάτης, να αναγνωρίσει τα Σκόπια και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Το Νταβός Νο 2 εντείνει τη σύγχυση. Λειτουργεί σαν άλλοθι στις Βαλκανικές ηγεσίες, που μέσα σε δύσκολες συνθήκες και ενώ στερούνται ενημέρωσης, πείρας και αρχών, φτάνουν να αναζητούν προστασία στους πρώην κατακτητές των χωρών τους. Οι οποίες βέβαια δεν μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη αντιμετώπισης της Τουρκίας εν ονόματι της Ελλάδας, αλλά χωρίς αυτήν. Όταν μάλιστα εμφανίζεται σαν διαμεσολαβητής των ΗΠΑ και άλλων στην περιοχή μας.

(Φάνηκε τον τελευταίο καιρό μια τάση εξόδου από τις επιλογές της δεκαετίας του '80, μια διάθεση για μια επιθετική πολιτική αρχών, με αφορμή τις προκλήσεις των Σκοπιανών. Η στάση αυτή παρά τους περιορισμούς που προϋπήρχαν ανάγκασε μια σειρά δυνάμεις, οργανισμούς και χώρες να σταθμίσουν τα πράγματα. Η στάση αυτή έχει ήδη υπονομευτεί με το Νταβός Νο 2, αν δεν χρησιμοποιήθηκε σαν κινδυνολογικό πρόσχημα για να πάμε σ' αυτό. Το επιχείρημα αντιστρέφεται. Τα βρίσκουμε με την Τουρκία, ώστε απερίσπαστοι να αντιμετωπίσουμε τα Σκόπια!!!).

Όλα αυτά θα ήταν αρκετά για να μην πάμε πάλι στο Νταβός. Παρά το ότι δεν εξηγούν, γιατί οι πολιτικοί μας ηγέτες σπεύδουν να διευκολύνουν την Τουρκία σε βάρος της εθνικής ασφάλειας και ακεραιότητας. Όπως δεν το εξηγούν οι ευρωπαϊκές ή οι αμερικάνικες πιέσεις, τις οποίες η κυβέρνηση θα μπορούσε να ξεπεράσει ροκανίζοντας το χρόνο (αυτό κάνει η Τουρκία) ως την έναρξη της προεκλογικής περιόδου στις ΗΠΑ. Δεν το εξηγούν ακόμα οι προσδοκώμενες κοινές εκμεταλλεύσεις του υποθαλάσσιου πλούτου στο Αιγαίο. Ούτε τέλος το εξηγεί ένα «Βενιζελικό» σύνδρομο που δήθεν εκδηλώνει ο πρωθυπουργός επιζητώντας πάση θυσία την Ελληνοτουρκική φιλία.

Πίσω κι από αυτό το νέο Νταβός βρίσκεται η πολιτική και γενικότερη στάση της ηγεσίας μας τα τελευταία χρόνια. Με το νέο Νταβός ο κ. Μητσοτάκης επιχειρεί να φτάσει ως το έσχατο τέλος την πιο απαίσια πραγματικότητα του νεώτερου εθνικού μας βίου, την εγκατάλειψη της Κύπρου. Μια εγκατάλειψη, τόσο πλήρως, που ανάγκασε ακόμα και αυτόν τον Βασιλείου να αντιδράσει.

Σε αυτό εδώ το περιοδικό υποστηρίζουμε με επιμονή από την πρώτη στιγμή της έκδοσής του, ότι οι τύχες του Ελληνισμού κρίνονται στη διχοτομημένη Λευκωσία. Ότι αν δεν αντισταθούμε εκεί, η επιθετικότητα της Τουρκίας θα μετατραπεί σε βρόχο. Υποστηρίζουμε την ιστορική πια αλήθεια, ότι η μεταχουντική Ελληνική Δημοκρατία θεμελιώθηκε και πάνω στη θυσία της Κύπρου. Ότι οικοδομήθηκε πάνω στην αποσιώπηση αυτής της θυσίας. Ότι οι επιλογές της μεταπολίτευσης έγιναν με στόχο να παρακαμφθούν οι ευθύνες του εθνικού κέντρου για την κατοχή και επομένως την απελευθέρωση της Κύπρου.

Είναι γιαυτό που στους σημερινούς πολιτικούς θεωρείται φυσιολογική κατάληξη η στάση του κ. Μητσοτάκη. Όπως θεωρήθηκε η ανάλογη του Α. Παπανδρέου το 1988. Είναι όμως αυτός ο λόγος της μιζέριας που είναι μόνιμο χαρακτηριστικό του νεώτερου εθνικού μας βίου.

Τώρα, μέσα στο κλίμα φόβου και ηθικής παραίτησης που οι ίδιοι είναι φορείς του, ελπίζουν να περάσει το δεύτερο Νταβός. Εγκαταλείποντας την Κύπρο ελπίζουν να τα βρουν με τους πασάδες της Άγκυρας (φτιάχνοντας πολυεθνικές εταιρείες συνεκμετάλλευσης του Αιγαίου) και να κρυφτούν στους διάφορους Οργανισμούς των μεγάλων δυνάμεων.

Την απάντηση την πήραν ήδη με την μέσα σε πέντε μέρες αναγνώριση των Σκοπίων. Με την επανέξαρση του οργίου των επεμβατικών δραστηριοτήτων του Πάπα, των Ιταλών κ.λπ.

Από ετούτο εδώ το περιοδικό υποστηρίζουμε επίσης πως η γενικότερη κατάσταση στην περιοχή και τον κόσμο επιτρέπει μια δημιουργική ανασύνταξη του Ελληνισμού. Όλα δείχνουν πως οι μεγάλες δυνάμεις ούτε ζωντάνια, ούτε οράματα, ούτε δυνάμεις διαθέτουν που να μπορούν ξανά να δημιουργήσουν μια νέα ενότητα στον κόσμο. Ο διαφαινόμενος ανταγωνισμός ΗΠΑ - Γερμανίας δεν φαίνεται να συσιστά μια πάλη για την επιβολή της μιας ή της άλλης ηγεμονικής στρατηγικής. Τον τόνο δίνουν τα στοιχεία της ρευστότητας και ανασφάλειας και παράλληλα η αναζήτηση νέων ενωτικών οραμάτων.

Αυτή η αδυναμία των μεγάλων και η αγωνιώδης αναζήτηση νοημάτων επανενοποίησης, επιτρέπουν δυνατότητες σχετικής αυτονομίας, επανανάδειξης νέων ιδεών και πόλων, σε μια σειρά περιοχές στον επικίνδυνο κόσμο μας.

Εχουμε ήδη μπει σε άλλη εποχή. Μια εποχή ρευστότητας όπου οι αθλιότητες θα συμφύρονται με τις ελπίδες. Στα Βαλκάνια όλα αυτά θα παίζονται στη νιοστή. Θα ήταν άραγε υπερβολή, να διαπιστώσουμε ότι στη χώρα μας υπάρχει η πιο μεγάλη αναντιστοιχία ανάμεσα στο απαιτούμενο νέο πνεύμα του τέλους του 20ου αιώνα και στην ήδη απαρχαιωμένη δεκαετία του '80; Ότι οι πολιτικοί μας στρατηγικά, ΑΛΛΑ και ΗΘΙΚΑ, δεν μπορούν να ανταποκριθούν;

Θα ήταν άραγε υπερβολή, αν λέγαμε ότι η πνευματική μας ηγεσία πρέπει να υπερβεί την αγκίστρωσή της σε απαντήσεις που δεν έχουν σχέση με την σημερινή πραγματικότητα;

7-2-1992

Δημήτρης Καλουδιώτης

Άλβανοί

Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν Ἀλβανῶν φυγάδων ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ πολιτεία (μὲ τὴν ἀνοχή ἕως ἀνοικτὴ ἐπιδοκιμασία τοῦ τύπου καὶ τῆς κοινωνίας) εἶναι παράλογη, ρατσιστικὴ, ἀπάνθρωπη καὶ ἔθνικα ἐπιζήμια.

Εἶναι παράλογη, γιατί μεμονωμένα περιστατικά ἀπομονώνονται, μεγεθύνονται, προβάλλονται καὶ γενικεύονται, δίνοντας μιὰ πλαστὴ εἰκόνα ὅτι ἡ χώρα εἶναι ἔρμαιο ἐνὸς σατανικοῦ δικτύου ἄλβανῶν ἐγκληματιῶν.

Εἶναι ρατσιστικὴ, γιατί προτάσσει τὴν ἐξίσωση Ἀλβανός = ἐγκληματίας, ἀνάγοντας τὴν ἐγκληματικότητα σὲ ἔθνικὸ χαρακτήρα, ταυτίζοντας ἕνα λαὸ μὲ τοὺς λίγους ἐγκληματίες πού παντοῦ ὑπάρχουν (ὁμοία ὅπως σὲ παλιά ἄμερικάνικα ἔργα βλέπουμε τὸν ἐφοπλιστὴ λαθρέμπορο καὶ τὸν χαρτοκλέφτη νὰ εἶναι Ἕλληνες, κι ὅπως κάποιες γιαγιάδες ἀποκαλοῦσαν τοὺς ἀναξιοπρεπεῖς γύφτους).

Εἶναι ἀπάνθρωπη, γιατί, μὲ ἀφορμὴ τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως κάποιων ἄλβανῶν, ὅλοι οἱ κακόμοιροι φυγάδες (πού ἤρθαν ἐδῶ νὰ μαζέψουν λίγα λεφτουδάκια καὶ νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους νὰ ταῖσουν τῆς οἰκογένειάς τους) τσουβαλιάζονται καὶ ἐπιστρέφονται στὴν Ἀλβανία σάν νὰ ἦταν ζῶα.

Εἶναι τέλος ἔθνικα ἐπιζήμια, γιατί, ἀντὶ μιὰ ἀνοιχτόκαρδη στάση ἀνθρωπιστικῆς βοήθειας νὰ κερδηθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ συνακόλουθη συμπάθεια πρὸς τοὺς Ἕλληνες, κάνουμε ὅ,τι μπορούμε γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουμε σὲ μνησικακία καὶ μισελληνισμό, πού μόνο καλὸ δέν πρόκειται νὰ βγάλει γιὰ τους βορειοηπειρωτὲς Ἕλληνες πού ἀγωνίζονται γιὰ τὰ δικαιώματά τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ γενικώτερη προοπτικὴ τῶν Ἑλλήνων στὴν βαλκανικὴ χερσόνησο.

Ἡ ἀπαράδεκτη αὐτὴ πολιτικὴ πρῆπει νὰ σταματήσει. Καὶ νὰ υἱοθετηθεῖ μιὰ ἀνοικτὴ ἀνθρωπιστικὴ πολιτικὴ, μὲ κάρτες προσωρινῆς παραμονῆς καὶ ἐργασίας, πού καὶ στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς θὰ ἐπιτρέψει νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ φάσμα τῆς πείνας καὶ (μιᾶς κι εἶναι μιὰ μορφή καταγραφῆς) θὰ χρησιμεύσει γιὰ τὴν ἐποπτεία καὶ ἀπομόνωση τῶν ἐγκληματικῶν στοιχείων πού παρεισφύρουν στὴ μάζα τῶν φυγάδων.

N.M.

Οἱ «Ρωσοπόντιοι» καὶ οἱ ἀθλιοὶ Βαλκάνιοι!

Εἶναι πια γνωστὸ σὲ ὅλους, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς πρώην ΕΣΣΔ, καὶ εἰδικά αὐτοὶ τῆς Γεωργίας, εἶναι παγιδευμένοι ἀνάμεσα στις ἐμφύλιες συγκρούσεις καὶ στις ἐθνικὲς διαμάχες.

Αὐτὸ ὅμως πού ἐπιβεβαιώνεται ἀρκετὰ συχνά εἶναι ὅτι εἶναι παγιδευμένοι καὶ ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴ ἀγνοία καὶ ἠλιθιότητα.

Δεν φτάνει πού γιὰ δεκαετίες αὐτὸς ὁ ἀκραφνῆς ἐλληνισμὸς ἦταν ἐκτὸς τοῦ ἐλλαδικοῦ ἐνδιαφέροντος, δὲν φτάνει πού ἀκόμα καὶ σήμερα δὲν ἔχει ἐκτιμηθεῖ τὸ μέγεθος τοῦ προσφυγικοῦ προβλήματος, ἀλλὰ ἔχουμε καὶ διάφορους ἡμιμαθεῖς δημοσιογραφούντες νὰ δημιουργοῦν ἀρνητικὸ κλίμα γιὰ τους πρόσφυγες καὶ γιὰ τους Ἕλληνες τῆς πρώην ΕΣΣΔ.

Κρούσμα πρῶτο, ἡ τελευταία σελίδα τῆς «Καθημερινῆς» ὅπου ἐπανελημμένα, χρησιμοποιεῖται τὸ στερεότυπο «Πόντιος» γιὰ νὰ χαρακτηρίσει καὶ νὰ προβάλλει σ' αὐτὸ ὅλες τις διανοητικὲς ἀμαρτίες τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἡ τελευταία σελίδα, τάχα χιουμοριστικὴ, ἀναπαράγει σὲ ὅλο το μεγαλίσιο τὸ ἀντιπροσφυγικὸ πνεῦμα τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου. Ὅπως λέει ὁ Ἡλίας Πετρόπουλος γιὰ τα ἀντι-ποντιακά ἀνέκδοτα: «Οἱ ἐλλαδικοὶ νεοέλληνες δὲν συμπαθοῦν τους Πρόσφυγες. Καὶ ἀκριβῶς, τα ἀντιποντιακά ἀνέκδοτα πού σήμερα κυκλοφοροῦν ἐκφράζουν, σὲ τελικὴ

ἀνάλυση, τὴν ἀντιπάθεια τῶν γηγενῶν κατὰ τῆς πολυπληθέστερης ομάδας πού ἐγκαταστάθηκε ποτέ στὴ χώρα μας».

Κρούσμα δεύτερο στὰ «Νέα» στις 22-1-92. Ἐπικεφαλιδογράφος τῆς εφημερίδας γράφει: «150.000 Ἕλληνες» θὰ ἔρθουν στὴν Ἑλλάδα πρόσφυγες». Βάζοντας στὴ λέξη Ἕλληνες εἰσαγωγικά, ἀμφισβητεῖ αὐτόματα τὴν ἐλληνικότητα αὐτῶν τῶν περιεργῶν προσφύγων.

Κρούσμα τρίτο καὶ μεγαλύτερο. Με ἀφορμὴ μιὰ ληστεία στὴ Θεσ/νίκη ἀπὸ 6 άτομα, ἡ εφημερίδα «Ελευθερος» γράφει στις 23-12-91 με τίτλους: «Ἡ νύχτα τῶν ληστεϊῶν δουλειὰ τῶν μειονοτήτων. Μετὰ τους Ἀλβανούς καὶ Ρωσοπόντιοι χτυποῦν καὶ φεύγουν».

Στὸ ἴδιο στυλ κινήθηκε καὶ ἡ «Μακεδονία».

Κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τους 6, μόνο ὁ ἕνας ἦταν Πόντιος ἀπὸ τὴν ΕΣΣΔ. Χρησιμοποιώντας ἔτσι τὸν ὄρο «ρωσοπόντιος» — πού ἐξ ἄλλου ἀποτελεῖ ἐνδοποντιακὴ σύμβαση πού σημαίνει «Ὁ Ἕλληνας τοῦ Πόντου πού κατέφυγε στὴ Ρωσία» — καλλιεργεῖται στο κοινὸ ἡ ἐντύπωση ὅτι οἱ «Ρωσοπόντιοι» εἶναι κάποιο περιεργὸ ἔθνος πού ἀπειλεῖ ἐμᾶς, τους «καλοὺς Ἕλληνες».

Αἰδῶς Ἀργεῖοι!

B.A.

Τοῦ ΣΤΑΘΗ ἀπὸ τὴ «ΝΕΑ».

«ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ» ΤΗΣ Γ.Γ.Α.Ε.

Το 1983 — κάλλιο αργά παρά ποτέ — η τότε κυβέρνηση αποφάσισε την ίδρυση μιας υπηρεσίας η οποία θα ασχολούνταν αποκλειστικά με τα πέντε εκατομμύρια των συμπατριωτών μας που διαβιούν εκτός των ελλαδικών ορίων και της Κύπρου. Για τον σκοπό αυτό συστάθηκε η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού (Γ.Γ.Α.Ε.), αυτοτελής υπηρεσία υπαγόμενη αρχικά στο υπουργείο Προεδρίας και κατόπιν στο Πολιτισμού.

Το 1992 η σημερινή κυβέρνηση — ευτυχώς όχι σύσσωμη — θέλοντας να αναβαθμίσει (!) την κυβερνητική παρέμβαση στο χώρο των αποδήμων μεθοδεύει την κατάργηση της Γ.Γ.Α.Ε. και την υπαγωγή των αρμοδιοτήτων της στο υπουργείο Εξωτερικών και μερικώς στις δ/σεις άλλων υπουργείων.

Πέρα από την έκπληξη που θα αισθανθεί ο αναγνώστης δεν μπορεί να μην θαυμάσει και την μεγαλοφυή σύλληψη!

Για να γίνει καλύτερα αντιληπτό το μέγεθος της αναβάθμισης που ετοιμάζεται θα αναφέρουμε ενδεικτικά μερικές από τις δραστηριότητες της Γ.Γ.Α.Ε. και οι οποίες πραγματοποιούνται το ίδιο καλά και αποτελεσματικά τόσο το 1985 όσο και το 1989 και 1991: δεκάδες προγράμματα φιλοξενίας, επιμόρφωσης και γνωριμίας με την πατρίδα με συμμετοχή — από της ιδρύσεώς της — 20.000 περίπου απόδημων Ελλήνων όλων των ηλικιών, ερευνητικά προγράμματα για θέματα αποδημίας-παλιννόστησης, προγράμματα για επανένταξη παλιννοστούντων, χρηματοδότηση και οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων για τους αποδήμους από Αυστραλία έως Καναδά, επιχορήγηση ομογενειακών οργανώσεων, διοργάνωση συνεδρίων και εξειδικευμένων σεμιναρίων, καταγραφή όλων των πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων, εθνικοτοπικών, πολιτιστικών και όποιων άλλων φορέων, Μ.Μ.Ε. και συλλόγων της ομογένειας σε παγκόσμια κλίμακα, έκδοση και αποστολή σε όλους τους παραπάνω τακτικών ενημερωτικών δελτίων, εκδόσεις φυλλαδίων με θέματα που ενδιαφέρουν άμεσα τους απόδημους και τους παλιννοστούντες, εκπροσώπηση της χώρας μας σε διεθνείς οργανισμούς, αποστολές εκπαιδευτικών βιβλίων, βιβλίων γενικώς, και πολιτιστικού υλικού σε ελληνικές κοινότητες και σχολεία του εξωτερικού, επαφές με εκκλησιαστικές αρχές της ορθοδοξίας στο εξωτερικό και ένα σωρό άλλες δραστηριότητες των οποίων ο κατάλογος είναι αρκετά μακρύς.

Και φυσικά η τακτική παρουσία και επαφή του εκάστοτε Γενικού Γραμματέα και υπηρεσιακών παραγόντων της Γ.Γ.Α.Ε. με τους ομογενείς τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό σε μια διαδικασία σύμφιξης των μεταξύ τους σχέσεων και ένδειξης ενδιαφέροντος της ελληνικής πολιτείας.

Αν συλλογισθεί κανείς την αναλογία 1 προς 100.000 που έχουν οι 50 υπάλληλοι της Γ.Γ.Α.Ε. προς το σύνολο του απόδημου ελληνισμού τότε το έργο που προσφέρει η υπηρεσία αυτή δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο.

Αγαπητοί κύριοι του υπουργείου Εξωτερικών, η υπαγωγή των αρμοδιοτήτων της ΓΓΑΕ στο υπουργείο σας, θα στερήσει από την Ελλάδα και τα συμφέροντά της, τις υπηρεσίες ενός ευέλικτου δημόσιου φορέα. Ελπίζουμε να γίνεται αντιληπτό ότι η άνεση που έχει να παρεμβαίνει οπουδήποτε μια αυτοτελής ΓΓΑΕ δεν μπορεί να συγκριθεί με τους περιορισμούς και τους λεπτούς χειρισμούς που πρέπει να τηρεί ένα υπουργείο Εξωτερικών.

Θα ήταν καλό επίσης να γνωρίζουν οι αρμόδιοι ότι δεν είναι καιρός για δοκιμές την στιγμή που οι εξ ανατολών φίλοι μας, όπως έγραφε η «Τερζουμάν» σε φύλλο του Δεκεμβρίου του '91, ετοιμάζουν Υπουργείο Απόδημου «Τουρκισμού».

Εάν κάποιοι πράγματι θέλουν αναβάθμιση η συνταγή είναι απλή. Χάραξη στρατηγικής στο έργο της ΓΓΑΕ, εκσυγχρονισμός της λειτουργίας της και πληρέστερη στελέχωση σε μια πάντα αυτοτελή υπηρεσία, όπως και αν λέγεται όπου και αν υπάγεται.

Π.Α.

Ο Βιολιστής στη Στέγη

Η προβολή της γνωστής ταινίας «Ο Βιολιστής της στέγης» από αθηναϊκό κανάλι πριν από λίγο καιρό, μας έδωσε την ευκαιρία να ευχαριστηθούμε βαθύτατα.

Να απολαύσουμε την τόσο ανθρώπινη και ευαίσθητη ταινία που το θέμα της το δανείζεται από τη ζωή των εβραίων χωρικών της Ρωσίας της τσαρικής περιόδου. Η εκπληκτική παρουσίαση της καθημερινής ζωής των απλών ανθρώπων, των ελπίδων και των προκαταλήψεων τους, και η καταγγελία του βάρβαρου αντισημιτισμού μάς κράτησε καθηλωμένους μπρος στη μικρή οθόνη.

Με το τέλος της ταινίας, μακαρίσαμε για άλλη μια φορά τους Εβραίους που διατηρούν την ιστορική τους μνήμη και οι διανοούμενοί τους δημιουργούν πάνω στις στιγμές και στα δράματά τους. Που έχουν διανοούμενους με συνείδηση που δεν είναι λειψή!

Δυστυχώς το δικό μας έθνος δεν είχε αυτή την τύχη. Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, οι διανοούμενοι και οι σκηνοθέτες του διακρίνονταν πάντα για τα επαρχιώτικα κόμπλεξ. Σπάνια η τραγική μοίρα των Ελλήνων έγινε πηγή έμπνευσης των δημιουργιών τους.

Δεν υπάρχει καμμία ελληνική Γκουέρνικα για τον Πόντο, την Ιωνία, την Ανατολική Θράκη, την Ίμβρο, την Κύπρο. Το ξεριζώμα του Ελληνισμού της Ανατολής, τα δικά μας ολοκαυτώματα, η ανταλλαγή των πληθυσμών — αυτό το μεγάλο παζάρι ψυχών, όλα αυτά για τη διάνοηση της Ελλάδας πέρασαν σαν ένα απλό, συνηθισμένο στιγμιότυπο.

Το ίδιο επαναλήφθηκε και με τους Έλληνες της ΕΣΣΔ, όταν θυσιάστηκαν στο βωμό του ολοκληρωτισμού. Οι ασύλληπτες έκτασης για τον κοινό νου, εκτοπίσεις των Ποντίων στις άγριες στέπες της Κεντρικής Ασίας δεν είχαν το ανάλογο τους στην πολιτιστική δημιουργία της Ελλάδας.

Οι δούλοι της Ανατολής και της Δύσης θυσίασαν την ίδια την ιστορική μνήμη του έθνους μας!

Ας είναι καλά κάποιοι διανοούμενοι, σκηνοθέτες και τραγουδιστές που βγήκαν από τους κόλπους των Ποντίων, των Ιώνων, των Θρακών, των Κυπρίων.

Β.Α.

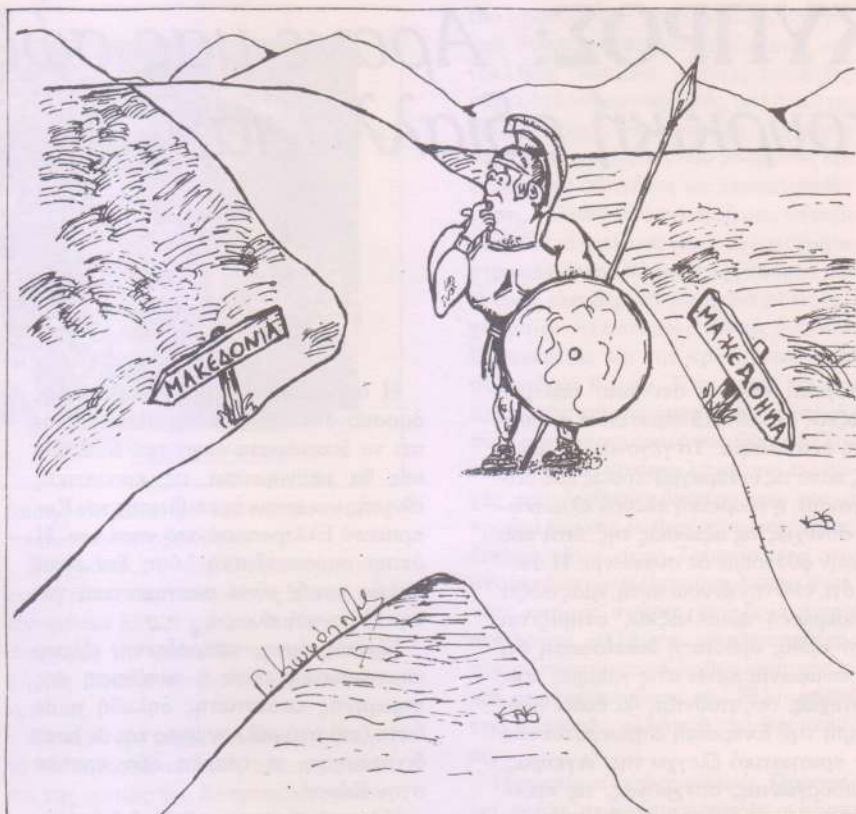
Ποιος τελικά δικαιώνεται;

Πίσω από την ημερομηνία, στο χαρτάκι του ημερολογίου με τα θρησκευτικά ρητά, διαβάσαμε: «Ουαί εις εκείνους, οι οποίοι, εάν επιθυμούν αγρούς τους αρπάζουν, εάν δε οικίας τας αποσπούν». Τάδε έφη κάποτε ο Μιχαΐας και σίγουρα αναφερόταν με το «Ουαί» στις μετά θάνατον συνέπειες, γιατί η πρακτική που εφαρμόζεται στον μάταιο τούτο κόσμο και τα αποτελέσματα της πρακτικής αυτής άλλα δείχνουν.

Ότι η χθεσινή βιαιοπραγία μετατρέπεται σε σημερινό τετελεσμένο που με την σειρά του παράγει «δικαιο».

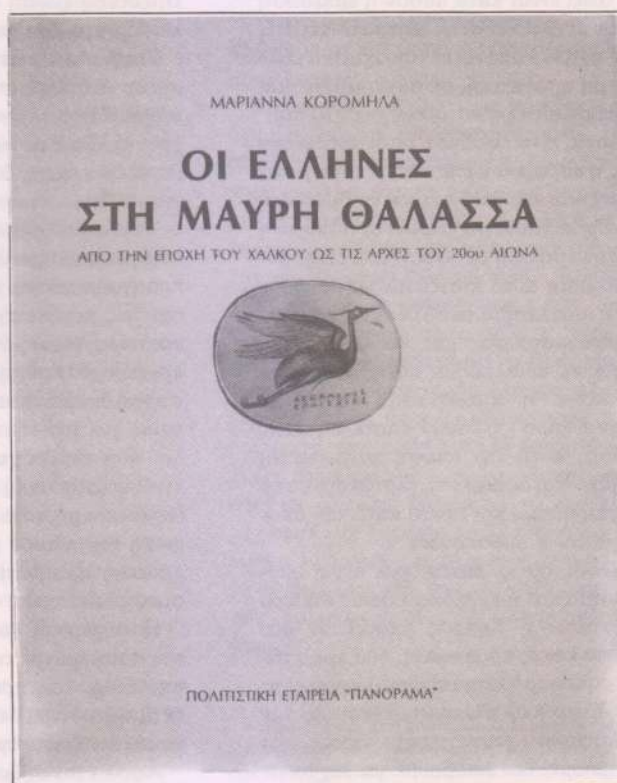
Καιρός είναι και εμείς να διαβάζουμε πίσω από τα χαρτάκια των ημερολογίων. «Ουαί εις εκείνους, οι οποίοι, εάν άλλοι επιθυμούν τους αγρούς τους, τους αφήνουν να τους αρπάζουν, εάν δε τας οικίας τους, τους αφήνουν να τας αποσπούν. «Υπογραφή», Έλλην πρόσφυγας γενικώς (Κύπριος, Πόντιος, Βορειοηπειρώτης, Κων/πολίτης, Μικρασιάτης, Ίμβριος, Τενέδιος κ.λπ., κ.λπ., κ.λπ.).

Ευ άγγελος Β.

Τά γραφεία της «Έλλοπίας» είναι ανοιχτά κάθε Δευτέρα - Τετάρτη - Παρασκευή 11π.μ. - 1μ.μ. και κάθε Τρίτη 6-8 μ.μ.

Φίλοι συνδρομητές της «Έλλοπίας» ανανεώστε έγκαιρως τη συνδρομή σας· ή «Έλλοπία» βασίζεται σε σās. Πληροφορούμε επίσης τούς αναγνώστες μας ότι μπορούμε νά τούς στείλουμε επί αντικαταβολή παλαιότερα τεύχη της «Έλλοπίας» άρκει ένα τηλεφώνημα στό 32.41.039.

ΚΥΠΡΟΣ: Άραγε μας σώζει η τουρκική αδιαλλαξία;

του Ευθύμου Χ. Στοφορόπουλου*

Λέγεται, συχνά, ότι αυτό που μας «σώζει», στο εθνικό θέμα, είναι η τουρκική αδιαλλαξία. Το γεγονός, δηλαδή, ότι, κατά τις διαπραγματεύσεις που διεξάγονται, η τουρκική πλευρά κλιμακώνει συνεχώς τις αξιώσεις της, έτσι που να μην φθάνουμε σε συμφωνία. Η άποψη ότι, υπό την έννοια αυτή, «μας σώζει η τουρκική αδιαλλαξία», στηρίζεται στην ορθή, ορθότατη διαπίστωση ότι μια συμφωνία πάνω στις γραμμές που, δυστυχώς, συζητούνται, θα θέσει ολόκληρη την Κυπριακή Δημοκρατία υπό τον πραγματικό έλεγχο της Άγκυρας, δημιουργώντας, συγχρόνως, τις προϋποθέσεις για μελλοντική πλήρη ενσωμάτωση ολόκληρης της Κύπρου στην Τουρκία.

Ένα άλλο, όμως, ερώτημα που πρέπει να τεθεί είναι κατά πόσον η εμπέδωση όσων επιβάλλει στην Κύπρο ο Αττίλας από το 1974 αποτελεί την σχετικά καλύτερη προοπτική, σε σύγκριση με μια συμφωνία όπως αυτή που συζητείται.

Διότι είναι φυσικό όσοι πιστεύουν πως η παρούσα κατάσταση (και η μονιμοποίηση και μελλοντική νομιμοποίησή της) είναι το μη χείρον, σε σύγκριση με την επιβολή ομοσπονδίας, είναι φυσικό όσοι αυτό πιστεύουν να θεωρούν ότι η αδιαλλαξία των Τούρκων κατά τις διαπραγματεύσεις μας «σώζει», αφού, λόγω της αδιαλλαξίας αυτής, δεν μεταβάλλεται η κατάσταση πραγμάτων στην Κύπρο - η οποία αποτελεί, όπως είπαμε, κατά την άποψη αυτή, το μη χείρον - και αφού, έτσι, γλυτώνουμε από το χειρότερο, που είναι, κατά την άποψη αυτή, η ομοσπονδία.

Όσοι, όμως, πιστεύουμε ότι η ομοσπονδία και η εμπέδωση όσων σήμερα υφίσταται η Κύπρος αποτελούν δύο εξίσου κακές προοπτικές, δύο προοπτικές μακροπρόθεσμα εξίσου μοιραίες για τον Κυπριακό Ελληνισμό (και για τον Ελληνισμό γενικότερα), όσοι έτσι εκτιμούμε, δεν μπορούμε να δεχθούμε ότι «μας σώζει η αδιαλλαξία των Τούρκων», υπό την έννοια που αναφέραμε.

Η ομοσπονδία —η όποιος μορφής ομοσπονδία— στην Κύπρο θα παραβιάσει τα δικαιώματα όλων των Κυπρίων και θα υπονομεύσει τις προοπτικές εθνικής και φυσικής επιβίωσης του Κυπριακού Ελληνισμού στο νησί του. Η όποια ομοσπονδιακή λύση δεν είναι απλώς κακή, είναι **απαγορευτική** για την ελληνική πλευρά.

Εξίσου, όμως, **απαράδεκτη, εξίσου απαγορευτική** είναι η εμπέδωση της σημερινής κατάστασης δηλαδή η *de facto* (και στο μέλλον ίσως και *de jure*) διχοτόμηση, η ύπαρξη δύο κρατών στην Κύπρο.

(Δεν αναφέρομαι στην διπλή ένωση, διότι πιστεύω ότι η Τουρκία θα την θεωρούσε αιτία πολέμου. Αν είναι να κάνουμε πόλεμο, γιατί να τον κάνουμε για την διπλή ένωση και όχι για την απελευθέρωση των κατεχομένων;)

Γιατί είναι απαγορευτική η διχοτόμηση; Διότι σημαίνει: (1ον) να ξεγράψουμε εδάφη ελληνικά εδώ και χιλιάδες χρόνια, (2ον) μόνιμη προσφυγοποίηση μεγάλου μέρους του Κυπριακού Ελληνισμού (της οποίας προσφυγοποίησης οι οικονομικές συνέπειες δεν είναι, τελικά, οι πιο σημαντικές), (3ον) κάκιστο προηγούμενο για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, τόσο στην Κύπρο όσο και γενικότερα, (4ον) μόνιμη ομηρία του Κυπριακού Ελληνισμού, (5ον) ανά πάσα στιγμή δυνατότητα τουρκικής προβοκάτσιας για την εξαπόλυση τρίτου Αττίλα: ήδη οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι κινδυνεύουν από την Εθνοφρουρά, (6ον) μόνιμη ταπείνωση και αποδυνάμωση του ηθικού φρονήματος του Κυπριακού Ελληνισμού και του Ελληνισμού ολόκληρου.

Η σύγκριση των συνεπειών αυτών του status quo με τις συνέπειες της ομοσπονδίας, τεκμηριώνει, πιστεύω, την εκτίμηση ότι πρόκειται για δύο εξίσου κακά, ότι δεν υπάρχει μη χείρον.

Αφού έτσι έχουν τα πράγματα, πώς δικαιολογείται το λεγόμενο ότι «μας σώζει η αδιαλλαξία των Τούρκων»;

Πρέπει, εξάλλου, να τονισθεί, ότι η αδιαλλαξία αυτή προωθεί, στην πράξη, τόσο την προοπτική της τουρκικής λύσης (δηλ., της συμφωνίας πάνω σε τουρκικές προδιαγραφές) όσο και την προοπτική της μη λύσης. Ας σημειωθεί ότι οι δύο αυτές προοπτικές βλέπουν εξίσου —όπως είπαμε— τον Ελληνισμό και άρα, ωφελούν εξίσου τους Τούρκους. Γι' αυτό, οι Τούρκοι (κατ' αντιστοιχία της δικής μας διαίρεσης στους λεγόμενους «απορριπτικούς» και στους λεγόμενους «ενδοτικούς») έχουν διαιρεθεί σε υποστηρικτές του status quo (με αρχηγό τον Ντενκτάς) και σε υποστηρικτές της ομοσπονδιακής λύσης.

Η τουρκική αδιαλλαξία κατά τις διαπραγματεύσεις εξυπηρετεί τόσο την εμπέδωση του status quo (διότι λόγω τουρκικής αδιαλλαξίας δεν συνάπτεται συμφωνία) όσο και την πορεία προς συμφωνία όπως την θέλουν οι Τούρκοι (διότι η τουρκική αδιαλλαξία μας πιέζει να προσεγγίζουμε, σταδιακά, τις τουρκικές θέσεις, στο πλαίσιο των συζητήσεων για συμφωνημένη λύση).

Η τουρκική, όμως, αδιαλλαξία έχει και άλλες συνέπειες δυσμενέστερες για την ελληνική πλευρά. Ωθεί τον Ο.Η.Ε. (το Συμβούλιο Ασφαλείας, διότι στην Γενική Συνέλευση έχουμε να προσφύγουμε από το 1983) να εκδίδει όλο και χειρότερα για εμάς ψηφίσματα, όπως φαίνεται καθαρά και από τις δύο πρόσφατες αποφάσεις που έλαβε το Συμβούλιο Ασφαλείας για την Κύπρο: την απόφαση 649/1990 και την 716/1991.

Είναι αλήθεια, ότι και οι δύο επιβεβαιώνουν τις προηγούμενες αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Σε αντίθεση, όμως, με παλαιότερες αποφάσεις του Συμβουλίου και της Γενικής Συνελεύσεως, δεν ομιλούν ρητά —και αυτό έχει μεγάλη σημασία— ούτε για κατοχή, ούτε για αποχώρηση στρατευμάτων, ούτε για μεταβολή της δημογραφικής σύνθεσης και εποίκους, ούτε για ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες, ούτε για επιστροφή,

προσφύγων, ούτε για ανάκληση του ψευδοκράτους. Δεν αναφέρουν καν την Κυπριακή Δημοκρατία και την νόμιμη Κυβέρνησή της. Ούτε τονίζουν πως η κατάσταση που επιβάλλει ο Αττίλας δεν πρέπει να επηρεάσει την λύση.

Αντίθετα, οι αποφάσεις 649 και 716: για πρώτη φορά αναφέρουν ρητά — και αυτό επίσης έχει μεγάλη σημασία — ότι πρέπει να εγκαθιδρυθεί ομοσπονδία στην Κύπρο, για πρώτη φορά ορίζουν ότι, στην ομοσπονδία, οι δύο κοινότητες θα είναι **πολιτικά ισότιμες**, ενώ, συγχρόνως, υιοθετείται διατύπωση που κλίνει υπέρ της τουρκικής άποψης για την σύνθεση διεθνούς διάσκεψης.

Τις αποφάσεις αυτές θα τις βρούμε από εδώ και πέρα μπροστά μας. Έτσι γίνεται με τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, και μάλιστα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Βλέπουμε, π.χ., πως επανέρχονται στο προσκήνιο οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας 242 του 1967 και 338 του 1973, που θέτουν τις γενικές αρχές επίλυσης του Μεσανατολικού.

Επίσης, η τουρκική αδιαλλαξία ωθεί τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να προτείνει διαγράμματα λύσης όλο και χειρότερα, απογοητεύοντας και αυτούς ακόμα τους δικούς μας που λανθασμένα πιστεύουν ότι μπορεί να υπάρξει ανεκτή, για την ελληνική πλευρά, ομοσπονδιακή λύση. Αναφέρω, παραδείγματος χάριν, την αρχή της συνταγματικά κατοχυρωμένης πλειοψηφίας τουρκικής εγγείου ιδιοκτησίας σ' ένα ομόσπονδο «τουρκοκυπριακό» κρατίδιο, αρχή που για πρώτη φορά εμφανίστηκε στο σχέδιο Κουεγιάρ του 1989.

Υπάρχουν, όμως, και άλλες συνέπειες της τουρκικής αδιαλλαξίας: ότι, λόγω αυτής, ο χρόνος τρέχει εις βάρος μας, ενισχύοντας και τις προοπτικές εμπέ-

δωσης του status quo και τις προοπτικές τουρκοκπνευστης συμφωνίας.

Συγχρόνως, η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς μετακινεί τις θέσεις των Ηνωμένων Εθνών και τις δικές μας θέσεις προς την κατεύθυνση της σταδιακής de facto αναγνώρισης του ψευδοκράτους.

Επιπλέον, η τουρκική αδιαλλαξία, με το να καθιστά αδύνατη μια συμφωνία επί της ουσίας του Κυπριακού, προκαλεί πιέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και άλλων Δυτικών Δυνάμεων επί της ελληνικής πλευράς, για να δεχθούμε τα λεγόμενα «μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης», με τα οποία επιδιώκουν να μας κάνουν να νομιμοποιήσουμε, εμμέσως αλλά σαφώς, το ψευδοκράτος, όταν δεν αποβλέπουν και στην εθνική και πνευματική αποδυνάμωση των Ελλήνων Κυπρίων, όπως συμβαίνει με τις αμερικανικές πιέσεις για ίδρυση αγγλόφωνου Πανεπιστημίου.

Βεβαίως, η τουρκική αδιαλλαξία έχει τις συνέπειες που αναφέραμε λόγω και της πολιτικής που εμείς ακολουθούμε, λόγω δηλαδή, της ψευδαίσθησης της ηγεσίας μας ότι με την διακοινοτική προσέγγιση και τις συνεχείς υποχωρήσεις μας θα φθάσουμε σε αμοιβαίως αποδεκτή λύση.

Αν, όπως είπαμε, είχαμε επανατοποθετήσει το εθνικό μας θέμα στην αληθινή του βάση, ως θέμα εισβολής και κατοχής, τότε η τουρκική αδιαλλαξία θα μας ήταν χρήσιμη (χωρίς, όμως, να μας «σώζει»), διότι θα μας βοηθούσε να καταγγέλλουμε διεθνώς τον Τούρκο επιδρομέα.

Είναι φανερό, ότι με την πολιτική που ακολουθήσαμε μετά την εισβολή και επί 17 1/2 χρόνια, επιβαρύνουμε τόσο πολύ το εθνικό θέμα, ώστε η επανατοποθέτηση αυτή να είναι πολύ δύσκολη, όλο και πιο δύσκολη με την πάροδο

του χρόνου. Και είναι φανερό, ότι για την επανατοποθέτηση χρειάζεται κατάλληλη ευκαιρία. Τέτοιες ευκαιρίες παρουσιάστηκαν αρκετές, αλλά δεν τις αξιοποιήσαμε. Θα αναφέρω την «πρόταξη των μειζόνων», που μπορούσε και έπρεπε να οδηγήσει σε επανατοποθέτηση, δηλαδή σε απαίτησή μας να ρυθμισθούν τα «μειζονα θέματα» (τα θέματα στρατευμάτων, εποίκων, εγγυήσεων και οι τρεις ελευθερίες) σύμφωνα με τις αρχές του αναγκαστικού διεθνούς δικαίου. Θα αναφέρω και την κρίση στον περσοαραβικό Κόλπο. Τότε, κατά την διάρκεια της κρίσης, εμφανίστηκε θαύματα ευκαιρία για επανατοποθέτηση. Τότε που τόσος γινόταν λόγος για τις αρχές του διεθνούς δικαίου και που ο προβολέας της διεθνούς δημοσιότητας έπεφτε πάνω στην Τουρκία, για την οποία τόσα καλά έλεγαν οι Αμερικανοί, τότε υπήρχε ανάγκη και δυνατότητα αντιλόγου, αλλά και επανατοποθέτησης με συστηματική διεθνή εκστρατεία και με κινητοποίηση του Ελληνισμού της Αμερικής, αλλά και της Βρεταννίας.

Η ευκαιρία εκείνη χάθηκε. Προσφέρει, άραγε, ακόμα μια ευκαιρία, η σημερινή έξαρση της τουρκικής αδιαλλαξίας; Μπορούμε, επικαλούμενοι την αδιαλλαξία αυτή, να επανατοποθετήσουμε το εθνικό θέμα χωρίς να προκαλέσουμε αναγνωρίσεις του ψευδοκράτους; Έτσι πράγματι θα μας βοηθούσε η τουρκική αδιαλλαξία.

Είναι, ίσως, περιττό να προσθέσω, ότι, μόνη της, η επανατοποθέτηση δεν θα αρκούσε. Θα αποτελούσε ένα αναγκαίο — αλλά όχι επαρκές — στοιχείο μακροχρόνιας προσπάθειας μεταβολής υπέρ ημών των συνιστώσων του συσχετισμού δυνάμεων Ελληνισμού - Τουρκίας: πολιτικών, οικονομικών, και — κυρίως — στρατιωτικών. Διότι στρατιωτικά μέσα χρησιμοποιεί η Τουρκία εναντίον του Ελληνισμού. Στρατηγικός μας στόχος θα ήταν να φθάσει αυτή η βελτίωση του συσχετισμού δυνάμεων μέχρι σημείου που — χωρίς να χρειασθεί να κάνουμε πόλεμο — να πιθανοποιηθεί η Τουρκία να δεχθεί λύση δίκαια, άρα και βιώσιμη, που δεν μπορεί να είναι άλλη από την απελευθέρωση των τουρκοκρατούμενων κυπριακών εδαφών.

* Ομιλία στο 2ο Πανελλαδικό Συνέδριο της Ε.Φ.Α.Ε.Φ.Π. στην Θεσσαλονίκη, την 1η Δεκεμβρίου 1991, και στην Οργάνωση Κυπρίων Φοιτητών ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ στην Αθήνα στις 6 Δεκεμβρίου (Απομαγνητοφωνημένο κείμενο).

Για μια νέα πορεία στο εθνικό θέμα της Κύπρου

του Τάκη Γεωργίου

Η κυρίαρχη θέα που προωθεί η επίσημη ηγεσία της Κύπρου τόσο εδώ όσο και στο εξωτερικό είναι πως η Κύπρος είναι η μόνη διαιρεμένη χώρα της Ευρώπης. Παραβλέπει και αγνοεί εντελώς την εισβολή και την κατοχή. Μιλά μόνο για την εννοποίηση της Κύπρου και όχι την απελευθέρωση της κατεχόμενης γης μας.

Συζητούμε για μια ρατσιστική λύση ομοσπονδίας με την οποία στην πραγματικότητα ξεγράφουμε τα κατεχόμενα εδάφη μας με το πρόσχημα της δήθεν εννοποίησης του κράτους.

Ακόμη χειρότερα, πορευόμαστε προς λύση ομοσπονδίας η οποία θα μας οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην ολοκληρωτική Τουρκοποίηση της Κύπρου.

Την πορεία αυτή την προδιέγραψε η θεωρία πως η Τουρκία είναι πανίσχυρη και ο Ελληνισμός δεν έχει άλλο δρόμο από τις υποχωρήσεις.

Αυτή η αντίληψη στηρίχτηκε στον δημογραφικό και γεωγραφικό παράγοντα που είναι πράγματι το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε. Ο δημογραφικός παράγοντας αν κριθεί από μόνος του είναι καταθλιπτικά σε βάρος μας, 1:50 αν τον κρίνουμε απομονωμένο.

Όμως η υπόθεση δεν είναι χαμένη.

Η ανάγκη μιας νέας τακτικής

Η επανεκτίμηση, η σωστή αξιολόγηση και η αξιοποίηση των πιο κάτω παραγόντων δημιουργεί μια άλλη προοπτική στο εθνικό θέμα.

α) Η πληθυσμιακή αναλογία δεν είναι καταθλιπτική αν συστρατευθεί στον αντικατοχικό αγώνα το σύνολο του ελληνισμού που συμποσούται στα 12 εκατομμύρια.

β) Η αξιολόγηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Τουρκία με όλες τις γειτονικές της χώρες.

γ) Στο εσωτερικό της η Τουρκία αντιμετωπίζει την Κουρδική επανάσταση που αδυνατεί να την καταστείλει εδώ και πολλά χρόνια.

Είναι ολοφάνερο πως η Τουρκία δεν μπορεί να διαθέσει την πολεμική της μηχανή εναντίον της Κύπρου και μόνο.

Με αυτά τα δεδομένα η εικόνα του παντοδύναμου και ακατανίκητου γίγαντα ξεθωριάζει.

Παρόλα αυτά η κατάσταση είναι πολύ δύσκολη.

Όμως ο Ελληνισμός της Κύπρου πρέπει μάλλον παρά μπόρει να επιβιώσει.

Η τακτική που εφαρμόζει η πολιτική ηγεσία τα τελευταία δέκα επτά χρόνια, όχι μόνο απέτυχε να προωθήσει την λύση του εθνικού μας θέματος, αλλά μας οδηγεί τελεσίδικα και νομοτελειακά στην πλήρη Τουρκοποίηση της Κύπρου.

Η αποτυχία της τακτικής που εφαρμόστηκε επιβάλλει την εγκατάλειψή της. Πρέπει να οικοδομήσουμε ένα νέο πολιτικοστρατιωτικό δόγμα, που να δημιουργεί τις προϋποθέσεις της ασφάλειας των περιοχών και να έχει την προοπτική της απελευθέρωσης των κατεχομένων εδαφών μας.

Η οικονομία

Η ραχοκοκαλιά της αντίστασής μας στον Τούρκικο επεκτατισμό, είναι μια γερή υγιής οικονομία που να αντέχει και σε δύσκολες συνθήκες.

Μια ισχυρή οικονομία είναι απαραίτητη για την υποστήριξη του αμυντικού προγράμματος. Εξάλλου η καλή οικονομική κατάσταση αποτρέπει τη μετανάστευση.

Οικονομικά περιθώρια υπάρχουν για την οικονομική ενίσχυση αμυντικών προγραμμάτων και με τις σημερινές οικονομικές συνθήκες. Ενδεικτικά είναι τα ποσά που ξοδεύουν άλλες χώρες για την άμυνά τους. Η Ελβετία για παράδειγμα που δεν είδε πόλεμο εδώ και διακόσια χρόνια ξοδεύει κατά κεφαλήν περισσότερα από την Κύπρο.

Γενικά, παρόλο που η Κύπρος βρίσκεται υπό ημικατοχή και κινδυνεύει κάθε στιγμή, ξοδεύει πολύ λιγότερα από πολλές χώρες τόσο κατά κεφαλήν όσο και σε σχέση με το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα.

Η μελέτη της πρόσφατης ιστορίας

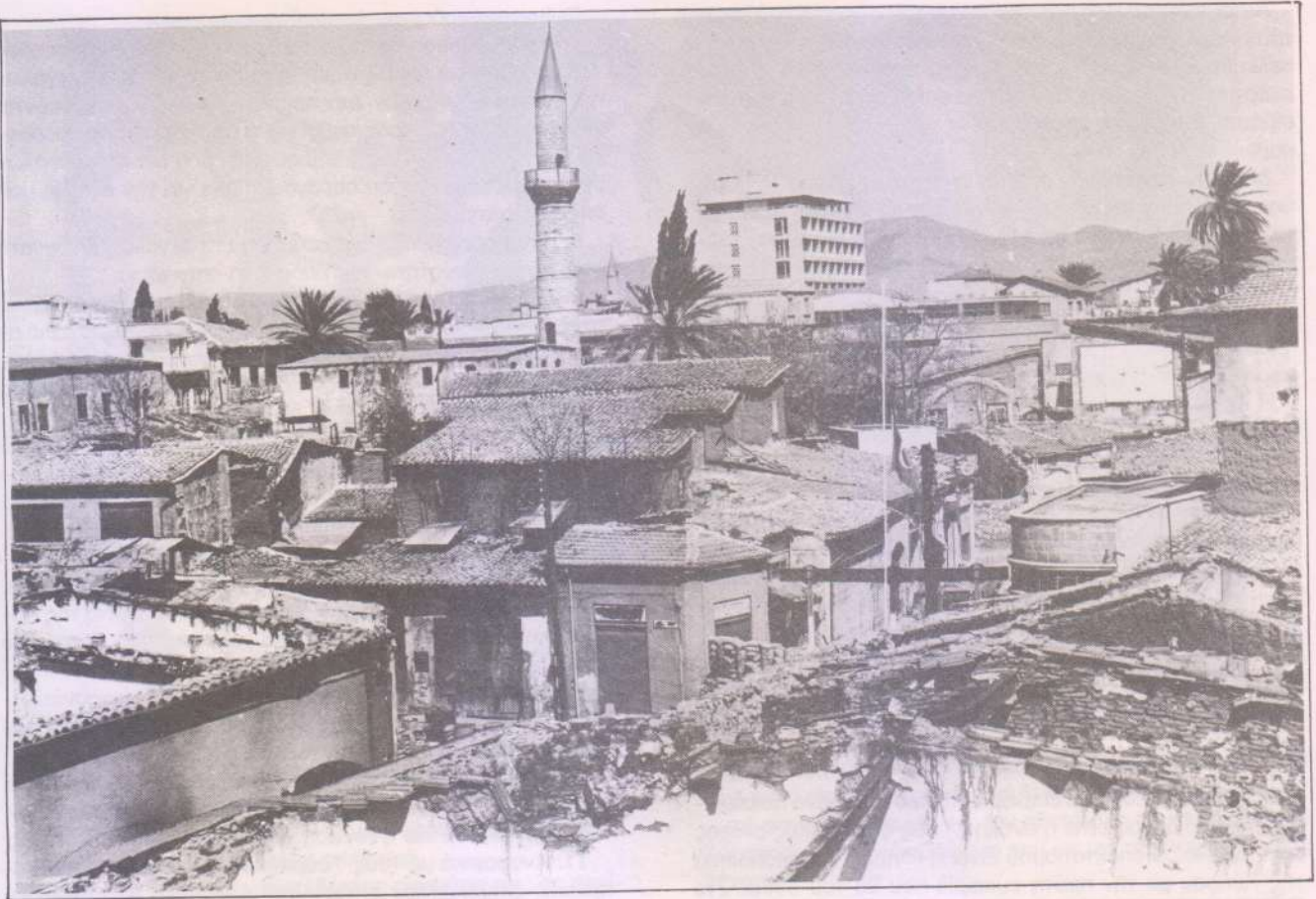
Για την εφαρμογή ενός νέου δόγματος επιβάλλεται η μελέτη της πρόσφατης πολιτικής και στρατιωτικής ιστορίας. Ενώ τα πάντα έχουν αλλάξει στον τομέα της πολεμολογίας και της εφαρμοσμένης πολιτικής, η επίσημη ηγεσία μας παρέμεινε απολιθωμένη σε παρωχημένες αντιλήψεις:

Ευρίσκεται ακόμα στην προ του 1945 περίοδο, όταν η έννοια του πολέμου εστηρίζετο στην αρχή πως ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα.

Τότε οι στρατοί και οι πολεμικές ετοιμασίες είχαν σκοπό την κήρυξη κατακτητικού πολέμου (Μέγας Ναπολέων, Χίτλερ κ.λπ.) ή την άμυνα εναντίον του επιτιθέμενου. Για να είμαστε πιο σαφείς: Με το δόγμα αυτό, ο μόνος ρόλος του στρατού είναι να πολεμήσει σε περίπτωση εισβολής ή απιθέτως να εισβάλει πολεμικά σε άλλη χώρα. Και φυσικά είναι με αυτή την αντίληψη που έγινε και γίνεται οξεία κριτική εναντίον της ιδέας της αμυντικής μας προετοιμασίας. Καθ' ότι με το δόγμα που περιγράψαμε, είτε θα είχαμε σκοπό «να ρίξουμε τους Τούρκους στην θάλασσα», πράγμα φυσικά αδύνατο υπό τις περιστάσεις, είτε κάναμε έξοδα και θυσίες άδικα αφού δεν θα μπορέσουμε να αντισταθούμε στην επόμενη Τουρκική προέλαση.

Διαφεύγει εντελώς πως τα τελευταία σαράντα πέντε χρόνια η πολεμολογία είναι μέρος, και μάλιστα σημαντικό, της εξάσκησης της πολιτικής αυτής καθ' εαυτής και όχι συνέχισή της με άλλα μέσα, δηλαδή τον πόλεμο.

Με το σύγχρονο δόγμα της αποτροπής, που εφαρμόζεται διεθνώς τον τελευταίο μισό αιώνα, δίδεται στον αντίπαλο ένα αξιόπιστο μήνυμα, πως όχι μόνο θα φάει τα μούτρα του σε περίπτωση εισβολής αλλά ακόμα πως ο αμυνόμενος έχει τη δυνατότητα να αντεπιτεθεί και να του δώσει ένα καλό μάθημα.

Έτσι αποθαρρύνεται ο αντίπαλος από κάθε επιθετική πολεμική ενέργεια. Με αυτό τον τρόπο ο στρατός γίνεται **πολιτικό** όργανο όπου ο ρόλος του είναι να **αποτρέπει** μάλλον τον πόλεμο παρά να τον προκαλεί.

Η τακτική της στρατιωτικής επέμβασης

Η κλασική στρατιωτική εισβολή που εφαρμόζετο μέχρι και πριν μισό αιώνα, π.χ. η εισβολή του Ναπολέοντα στη Ρωσία ή του Χίτλερ στη Γαλλία, Ελλάδα κ.λπ. και που συνεχίζετο σαν κλασικός πόλεμος, έχει ουσιαστικά εκλείψει.

Αντίθετα η εισβολή μεταπολεμικά πήρε τη μορφή της στρατιωτικής επέμβασης, που χαρακτηρίζεται από τις ολιγόημερες συγκρούσεις. Παραδείγματα είναι η επέμβαση των Αγγλογάλλων στο Σουέζ το 1956 η οποία απέτυχε, των Σοβιετικών στην Ουγγαρία και Τσεχοσλοβακία το 1956 και 1968 και των ΗΠΑ στη Γρενάδα και τον Παναμά που επέτυχαν.

Αξίζει να αναφερθεί η στρατιωτική επέμβαση του Ιράκ στο Ιράν, η οποία απέτυχε υπό τη μορφή της στρατιωτικής επέμβασης που είχε προγραμματιστεί, λόγω κακής εκτίμησης και υποτίμησης της δύναμης αντίστασης των Περσών. Το αποτέλεσμα ήταν να εξελιχτεί σε κλασική εισβολή που κατέληξε σε κλασικό πόλεμο.

Στην κατηγορία της στρατιωτικής επέμβασης ανήκει ασφαλώς και η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

Τα στοιχεία που συνδέονται με τη στρατιωτική επέμβαση είναι:

α) Η μέχρι πρόκλησης πρόσκαιρη πολιτική και στρατιωτική αποδυνάμωση του θύματος.

β) Ο αιφνιδιασμός.

γ) Οι ολιγόημερες συγκρούσεις.

δ) Η προσφορά άλλοθι στον εχθρό για την επέμβαση π.χ. εμφύλια διαμάχη στη Γρενάδα, πραξικόπημα στην Κύπρο, η κατάληψη του Κουβέιτ από το Ιράκ και η επακόλουθη επέμβαση των Αμερικάνων και των συμμάχων.

ε) Η κακή εκτίμηση των προθέσεων και υποτίμηση των δυνατοτήτων του αντιπάλου, όπως έπαθε ο Σάνταμ Χουσεΐν.

Η περίπτωση της εισβολής στο Κουβέιτ και ο ολιγόχρονος πόλεμος που ακολούθησε ήταν περίπτωση επέμβασης με ολιγόημερες χερσαίες επιχειρήσεις. Διέψευσε αυτό που προσδοκούσε ο Σάνταμ Χουσεΐν, δηλαδή να μετατρέψει την Αμερικανική επέμβαση σε κλασικό πόλεμο.

Η άκαιρη και ελλιπώς οργανωμένη ανακίνηση απελευθερωτικών κινημάτων. Π.χ. τα κινήματα απελευθέρωσης της Ουγγαρίας και Τσεχοσλοβακίας από τη Σοβιετική κατοχή το 1956 και 1968, που κατέληξαν σε πλήρη κατάρρευση μετά τη Σοβιετική επέμβαση. Αντίθετα το 1989 η Σοβιετική κατοχή κατέρρευσε σχεδόν από μόνη της όταν η Σοβιετική Ένωση αποδυναμωμένη η ίδια δεν ήταν σε θέση να κάμει στρατιωτική επέμβαση.

Ίσως θα ήταν χρήσιμο να υπενθυμίσουμε πως η επέμβαση στη Γρενάδα από τις ΗΠΑ έγινε με την ευκαιρία και τη δικαιολογία της δολοφονίας μερικών μελών της κυβέρνησης από φράξια του κυβερνώντος κόμματος.

Η εισβολή στην Κύπρο έγινε λόγω της πρόσκαιρης πολιτικής αδυναμίας που προκάλεσε το πραξικόπημα και της στρατιωτικής αδυναμίας λόγω της ανάλωσης των δυνάμεων της εθνοφρουράς στο πραξικόπημα.

Αυτές οι εμπειρίες είναι χρήσιμες και πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη σοβαρά σε όλη την πορεία του δικού μας εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος. Π.χ. να αποφεύγονται άκαιρες ενέργειες που να δίνουν λαβή για επέμβαση. Ταυτόχρονα να είμαστε έτοιμοι να αρπάξουμε τις τυχόν ευκαιρίες που θα παρουσιαστούν.

Δυστυχώς στο παρόν στάδιο δεν υπάρχει πλήρης πολιτική υποστήριξη του αμυντικού προγράμματος από όλα τα κόμματα, έστω και στην ανεπαρκή μορφή που εφαρμόζεται τώρα. Είναι το λιγότερο αφύσικο, σε ένα υπό ημικατοχή και ουσιαστικά υπό πολιορκία κράτος να υπάρχουν πολιτικές δυνάμεις που να παραβλέπουν την αξία της αμυντικής προστασίας.

Είναι αφελής αν όχι τίποτε άλλο η ιδέα του μονομερούς αφοπλισμού που προτείνεται από ορισμένους κύκλους.

Η Κύπρος δεν ανήκει σε καμιά στρατιωτική συμμαχία. Οι καλές σχέσεις που διατηρεί με πολλές χώρες μας στηρίζουν μόνο στο πολιτικό επίπεδο, και δεν υπάρχει ασφαλώς προσδοκία για στρατιωτική βοήθεια.

Η σωστή αξιολόγηση των ιστορικών εξελίξεων των τελευταίων τριάντα πέντε χρόνων θα μας οδηγήσει στην ανάγκη της εφαρμογής ενός **πολιτικοστρατιωτικού δόγματος που θα επιτρέψει την εθνική και φυσική επιβίωση του Ελληνισμού της Κύπρου**. Υπενθυμίζεται πως η Τουρκία επέβαλε με στρατιωτικά ή πολιτικά μέσα τετελεσμένα με ρυθμικότητα δέκα ως δώδεκα χρόνων.

Πολιτικό δόγμα

1. Η βασική θέση που επιβάλλει το προτεινόμενο πολιτικοστρατιωτικό δόγμα είναι η αντίληψη πως ο κεντρικός στόχος του Τουρκικού επεκτατισμού είναι η πλήρης Τουρκοποίηση της Κύπρου με την πρώτη ευκαιρία που θα του δοθεί. Στο μεταξύ προετοιμάζει το έδαφος πολιτικά και στρατιωτικά και προσπαθεί να μας αποδυναμώσει για να είμαστε εύκολη λεία.

2. Είναι απαράδεκτη οποιαδήποτε ειρηνική διευθέτηση που θα υπονομεύσει την ασφάλεια και το μέλλον του Κυπριακού Ελληνισμού.

3. Ως εκ τούτου επιβάλλεται:

α) αποδέσμευση από όλες τις περιοριστικές και απαγορευτικές συνθήκες

β) αποδέσμευση από τις καταστροφικές υποχωρήσεις και συμφωνίες κορυφής.

Η **απόρριψη** της ρατσιστικής ομοσπονδιακής λύσης που θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην Τουρκοποίηση της Κύπρου.

4. Η Ειρήνη ασφαλώς είναι επιθυμητή αλλά η ασφάλεια και η ελευθερία είναι πιο σημαντική.

5. Η Κύπρος είναι απομονωμένη σε μεγάλο βαθμό στρατιωτικά και σε μικρότερο βαθμό πολιτικά από τον υπόλοιπο κόσμο. Δεν είναι μέλος πολιτικής ή στρατιωτικής συμμαχίας. Σε περίπτωση κρίσης θα στηρίζεται κυρίως στις δικές της τοπικές δυνάμεις.

6. Για να ενισχυθεί η θέση μας επιβάλλεται η σύναψη μιας πολιτικοστρατιωτικής διακρατικής συνθήκης συμμαχίας Κύπρου-Ελλάδος. Αυτή πρέπει να καθορίζει επακριβώς τη μορφή της αλληλοϋποστήριξης σε περίπτωση κρίσης, αλλά και στην περίοδο ηρεμίας.

Με τη δημοσιοποίηση της η συνθήκη θα καθορίζει επί πλέον ποιές συγκεκριμένες ενέργειες των Τούρκων θα είναι *casi belli* δηλ. αιτίες πολέμου.

Τέτοιες ενέργειες είναι:

α) Η επέκταση της κατοχής στην ουδέτερη ζώνη ή τις ελεύθερες περιοχές

β) Ο εποικισμός της Αμμοχώστου

γ) Η υπονόμευση της ασφάλειας των ελεύθερων περιοχών.

7. Επιβάλλεται η αναζήτηση της υποστήριξης των μεγάλων ή και μικρών δυνάμεων. Δεν πρέπει όμως να δημιουργούνται ψευδαισθήσεις ως προς το βαθμό της βοήθειας που προσδοκούμε. Είναι σημαντική η δημιουργία και η διατήρηση καλών σχέσεων με χώρες που παράγουν όπλα για την εξασφάλιση οπλικών συστημάτων.

8. Η Κύπρος πρέπει να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή στρατιωτική ικανότητα που μπορεί να αποκτήσει.

9. Η Κύπρος και η Ελλάδα να διακηρύξουν την απόφαση τους, πως δεν επιθυμούν πόλεμο με τους Τούρκους αλλά αν αυτοί επιτεθούν θα τους αντικρούσουν αποφασιστικά με όλες τους τις δυνάμεις, όχι για την τιμή των όπλων, αλλά με σκοπό να υπερισχύσουν.

10. Οι Έλληνες της Κύπρου είμαστε τμήμα του Ελληνικού έθνους. Είμαστε αποφασισμένοι να συνεχίσουμε την παρουσία μας εδώ ως εθνική οντότητα της πλειοψηφίας του 82% σ' ένα ελεύθερο Κυπριακό δημοκρατικό κράτος.

Ο Ελληνικός πολιτισμός και η ελληνική γλώσσα είναι συυφασμένη με την έννοια Κύπρος εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια. Η ελληνική ταυτότητα σφράγισε την ιστορική πορεία της Κύπρου και είναι δεμένη με το βαθύτατο ψυχισμό αυτού του τόπου.

Επιβάλλεται η ανακοπή της προσπάθειας αποπροσανατολισμού και αλλοτρίωσης του Κυπριακού Ελληνισμού που τον αφήνουν μετέωρο χωρίς ταυτότητα.

Μέσα σε συνθήκες αγώνα για εθνική επιβίωση επιβάλλεται ο σεβασμός της ελληνικής γλώσσας, η καλλιέργεια του ελληνικού πολιτισμού και η τόνωση της εθνικής μας ταυτότητας.

11. Αναφορικά με τους Τουρκοκύπριους πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας επιβάλλεται η ατομική τους πολιτική ισοτιμία και η διασφάλιση της ασφάλειάς τους και ο σεβασμός της πολιτιστικής τους ταυτότητας. Απορρίπτεται η ρατσιστική ισοτιμία της Ελληνοκυπριακής κοινότητας του 82% με την Τουρκοκυπριακή του 18%.

12. Αυτονόητη είναι η απόφασή μας για την εκδίωξη του Τουρκικού κατοχικού στρατού και όλων των εποίκων.

13. Αυτονόητη είναι επίσης η επιστροφή και εγκατάσταση των προσφύγων στους τόπους της εκλογής τους σε μια ελεύθερη Κύπρο.

14. Πρέπει να αναβαθμιστούν οι σχέσεις της Κύπρου με τις Κυπριακές και Ελληνικές παροικίες του εξωτερικού.

15. Δυσπιστία στις συμβουλές και προτροπές «φίλων». Παράδειγμα οι παραπλανητικές συμβουλές στην περίπτωση των 13 σημείων του Μακαρίου το 1964 και η φημολογούμενη ενθάρρυνση των ΗΠΑ προς τον Σαντάμ Χουσεΐν να καταλάβει το Κουβέιτ.

16. Η βοήθεια της Ελλάδας και των Κυπριακών και Ελληνικών παροικιών του εξωτερικού πρέπει να είναι οι μόνιμες και αξιόπιστες αποτελεσματικές πηγές βοήθειας για τον Ελληνισμό της Κύπρου.

17. Βασική αρχή του πολιτικοστρατιωτικού δόγματος είναι η αποτελεσματική υπεράσπιση των ελεύθερων περιοχών και η δημιουργία ή αξιοποίηση των ευκαιριών για την απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών.

Στρατιωτικό Δόγμα

1. Κεντρική ιδέα του στρατιωτικού δόγματος είναι η αποτροπή. Δηλαδή ο εχθρός να πάρει ένα αξιόπιστο μήνυμα, πως σε περίπτωση συγκρούσεων θα συναντήσει ένα αξιόμαχο αν-

τίπαλο που θα του αντισταθεί και στη συνέχεια θα του αντεπιτεθεί αποφασιστικά και αποτελεσματικά.

2. Οι πολιτικές και στρατιωτικές μας προθέσεις είναι αμυντικές αλλά η στρατηγική είναι επιθετική.

3. Από την πείρα του παρελθόντος εκτιμάται πως σε περίπτωση νέων συγκρούσεων οι επιχειρήσεις θα κρατήσουν πολύ λίγο χρονικό διάστημα (μέρες) λόγω των προβλεπόμενων διεθνών επεμβάσεων (ΟΗΕ, μεγάλες δυνάμεις). Εξ άλλου η εισβολή υπό τη μορφή της στρατιωτικής επέμβασης είναι βραχυχρόνια καθ' εαυτή.

Προφανώς, όπως έγινε και στο παρελθόν, η κάθε πλευρά θα κρατήσει ό,τι κατέλαβε. Γι' αυτό βασικός παράγων του στρατιωτικού δόγματος πρέπει να είναι η ταχύτητα και η αποφασιστικότητα.

4. Λαμβάνοντας υπόψη πως σε περίπτωση πολέμου ο χώρος που μας έμεινε ελεύθερος είναι ανεπαρκής για την τακτική της υποχώρησης και αναδιοργάνωσης, επιβάλλεται η μεταφορά των επιχειρήσεων στα κατεχόμενα εδάφη το συντομότερο δυνατό.

5. Δεδομένων των προθέσεων της Τουρκίας επιβάλλεται συνεχής ετοιμότητα.

Πρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικό σύστημα πληροφωριών για να γίνονται έγκαιρα αντιληπτές οι κινήσεις του εχθρού.

6. Λόγω δημογραφικών, γεωγραφικών και οικονομικών παραγόντων, η κύρια στρατιωτική δύναμη πρέπει να στηρίζεται στις εφεδρείες.

7. Λόγω του μικρού πληθυσμού πρέπει η κινητοποίηση να είναι η μέγιστη δυνατή σε περίπτωση κρίσης.

Αυτή πρέπει να στηρίζεται:

- α) στη διετή θητεία των ανδρών
- β) στη μονοετή, στην αρχή, θητεία των γυναικών
- γ) στις εφεδρείες μέχρι την ηλικία των 55 ετών
- δ) στην αριθμητική υπεροχή του εχθρού επιβάλλεται η αντιπαράθεση της ποιότητας τόσο στον ανθρώπινο όσο και στον υλικό παράγοντα

ε) στο ψηλό επίπεδο εκπαίδευσης του προσωπικού στα σύγχρονα όπλα και την τακτική του πολέμου

στ) στην εκπαίδευση και τον εξοπλισμό του Αστυνομικού Σώματος, για την αναβάθμιση του σε μια αξιόλογη αμυντική δύναμη.

8. Βασική αντίληψη των τακτικών και στρατιωτικών σχεδιασμών είναι η επιθυμία να περιοριστούν οι απώλειες, σε περίπτωση συγκρούσεων, στο ελάχιστο δυνατό.

9. Η πρόσφατη εμπειρία του Ιράκ απέδειξε πως η αεροπορική κάλυψη σε περίπτωση συγκρούσεων είναι εκ των ων ουκ άνευ. Το αδύνατο αυτό σημείο της κυπριακής άμυνας πρέπει να επιλύσει η Κύπρο-Ελλαδική συνθήκη συμμαχίας που θα μεθοδεύσει τρόπους αεροπορικής κάλυψης της Κύπρου.

10. Ο χώρος της Κύπρου είναι περιορισμένος. Ως εκ τούτου η επωφελής λειτουργία των στρατιωτικών δυνάμεων κάθε πλευράς φτάνει στο οριακό σημείο κορεσμού μετά από τη συγκέντρωση ενός ορισμένου όγκου στρατού. Έγκυροι στρατιωτικοί παρατηρητές αναφέρουν πως ο μέγιστος στρατιωτικός όγκος που μπορεί να παρατάξει η Τουρκία στην Κύπρο επωφελώς δεν υπερβαίνει αυτόν που μπορούν να αντιπαρατάξουν οι Ελληνικές κυπριακές εφεδρικές δυνάμεις.

Συμπερασματικά έχουμε να πούμε πως με τη μέχρι τώρα τακτική που ακολούθησε η ηγεσία μας, ξέγραψε τα κατεχόμενα εδάφη και την επιστροφή των προσφύγων με την αποδοχή της διζωνικής ομοσπονδίας.

Με το στρατιωτικό δόγμα που εφαρμόζεται μέχρι τώρα τουλάχιστον, όχι μόνο δεν εξασφαλίζεται η ασφάλεια των ελεύθερων περιοχών, αλλά και σε περίπτωση κρίσεων θα θυσιαστούν άδικα, όπως το 1974, χιλιάδες νέοι μας. Απεναντίας με το πολιτικοστρατιωτικό δόγμα που προτείνουμε αποτρέπεται η κρίση. Προστατεύεται η ασφάλεια των ελεύθερων περιοχών, αντιστρέφεται η προκαθορισμένη από την Τουρκία Τουρκοποίηση της Κύπρου και δημιουργούνται προϋποθέσεις για την απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών.

Θέση πάνω στο Εθνικό Θέμα

της Κίνησης Πολιτών για τα Εθνικά Θέματα

Οι εξελίξεις γύρω από το εθνικό μας θέμα και η προωθούμενη υπό ανίσους όρους πάση θυσία λύση και μάλιστα υπό την πίεση δυσμενών παραγόντων, στοιχεία που προδιαγράφουν την τελική κατάληξη, μιας καταστροφικής για το μέλλον διευθέτησης, είναι φυσικό να προκαλούν μεγάλη ανησυχία και να μην αφήνουν αδιάφορο κάθε Έλληνα που σέβεται τον εαυτό του και την παράδοσή του.

Οι πιο κάτω προσυπογράφοντες πολίτες επιθυμούν να διακηρύξουν την αντίθεσή τους σε οποιαδήποτε λύση που, παραγράφοντας τα ιστορικά και ανθρώπινα δικαιώματα των Ελλήνων του τόπου αυτού, οδηγεί υπό τον μανδύα μιας κατ' επίφαση ομοσπονδίας στην τουρκοποίηση μεγάλου μέρους της πατρίδας μας, στραγγαλίζοντας στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα διεθνώς κατοχυρωμένα και διαπιστώνουν ότι:

1. Η τόσο πολύ διατυμπανιζόμενη κινητικότητα δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά μόνο τη σταδιακή από μέρους μας παραίτηση από δεδηλωμένες θέσεις, εδραιωμένες σε αρχές του διεθνούς δικαίου που επανειλημμένα έχουν διακηρυχθεί από την πολιτική ηγεσία του τόπου.

2. Οι μέχρι σήμερα και επί διαφόρων επιπέδων διεξαγόμενες συνομιλίες και επαφές δημιουργούν την πεποίθηση ότι απομακρυνόμαστε επικίνδυνα από τα θετικά εκείνα σημεία των ψηφισμάτων και των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας που παρέχουν την ισχυρή βάση για την διεθνοποίηση του προβλήματός μας και την ενίσχυση της κρατικής μας οντότητας.

3. Η καλλιεργούμενη από διάφορους κύκλους ηττοπάθεια και η υπόσκαψη της προσπάθειας για την ενίσχυση της αμυντικής μας θωράκισης, δημιουργώντας το κατάλληλο ψυχολογικό κλίμα ενδοτισμού, δεν είναι άσχετη με την ασκούμενη σήμερα άνευ ορίων ασφαλείας διαπραγμάτευση που μοιραία οδηγεί στην άνευ όρων παράδοση στον επιδρομέα.

4. Δεν είναι άσχετα επίσης, για τούτο ιδιαίτερα ανησυχητικά επικίνδυνα, τα σημειούμενα συμπτώματα γραικυλισμού και έσχατης εθνικής εκπτώσεως, όπως οι συστάσεις που εκπορεύονται από «σώφρονες» και «ρεαλιστές» παράγοντες, γνωστούς για τους στενούς δεσμούς τους με το κυβερνητικό σχήμα εξουσίας, με στόχο την κατάργηση εθνικών συμβόλων άρρηκτα συνδεδεμένων με την ιστορική παρουσία και τους αγώνες του Κυπριακού Ελληνισμού, με την πονηρή αφέλεια ότι έτσι επιτυγχάνουμε τον εξευμενισμό και τη συγκατάβαση του Τούρκου επιδρομέα.

5. Καμιά λύση δεν είναι δυνατό να είναι βιώσιμη, πολύ λιγότερο να είναι δίκαιη, εφ' όσον η λύση αυτή δεν αποτελεί τίποτε άλλο από την αναγνώριση των τετελεσμένων που επέβαλε η βία και τα όπλα, δηλαδή η κατάκτηση και κατοχή των εδαφών μας, και η μονιμοποίηση του άδικου, αφού η μειοψηφία του 18% θα επιβάλει τη θέλησή της στα 82%. Αργά ή γρήγορα, είναι βέβαιο ότι θα οδηγήσει στην τουρκοποίηση ολόκληρης της Κύπρου, δεδηλωμένου στόχου του τουρκικού επεκτατισμού.

Διερμηνεύοντας τις έντονες ανησυχίες και τους δικαιολογημένους φόβους ότι η υπό εκκώλυση «λύση», δηλαδή το κλείσιμο του Κυπριακού, αποτελεί τον εφιάλητη του επερχόμενου μείζονος κακού, διακηρύττουν την αντίθεσή τους:

α. Σε διχοτομική λύση τουρκικών προδιαγραφών, που εκτουρκίζει ένα μεγάλο μέρος της Κύπρου, καταπατεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα, μετατρέποντας μέρος της Κύπρου σε συγκεκαλυμμένη «τουρκική πολιτεία».

β. Στην τεκταινόμενη υπό τη μορφή «ομοσπονδίας» λύση, η οποία όχι μόνο εξισώνει την πλειονότητα του Ελληνικού πληθυσμού με την τουρκική μειονότητα, αλλά την καθιστά επικυρίαρχη, επιβάλλοντας ρατσιστικά την θέληση της μειοψηφίας στην πλειοψηφία, στερώντας το αναφαίρετο δικαίωμα κάθε λαού και των πολιτών κάθε κράτους ν' απολαμβάνουν τις βασικές ελευθερίες, όπως της εγκατάστασης, της διακίνησης και της ιδιοκτησίας — αρχές τις οποίες απελάμβανε σε παρωχημένες σκοτεινές περιόδους της Ιστορίας του (Τουρκοκρατία, Αγγλοκρατία).

γ. Στο ιστορικά και ηθικά απαράδεκτο εγχείρημα, και μάλιστα μέσα στις ραγδαίες και κοσμογονικές εξελίξεις που ζει σήμερα η ανθρωπότητα, αποκαθισταμένων δικαιωμάτων ελευθερίας λαών που εθεωρείτο αδιανόητη η ανάκτησή τους, να επιχειρείται η βίναυση διχοτόμηση ενός ενιαίου μικρού κράτους υπό το ψευδεπίγραφο μιας μορφής πολιτειακής ομοσπονδίας και μάλιστα υπό τις ευλογίες των Ηνωμένων Εθνών και με τη δική μας αποδοχή και συνεπιχειροσύνη.

Τέλος αποκρούουν οποιαδήποτε παραγραφή ή διαστρέβλωση της Ιστορίας και της Ελληνικότητας του νησιού μας, καταδικάζοντας οποιαδήποτε απόπειρα αλλοτρίωσης της πολιτιστικής μας ταυτότητας και κληρονομιάς, επιστημονικά και πρακτικά έωλης και ηθικά καταδικαστέας.

Μίμης Ιακωβίδης	Ποιητής	Λεμεσός
Γεώργιος Ματθαίου	Καθηγητής	Κερύνεια
Χαράλ. Γιαννακού	Βιοτέχνης	Κερύνεια
Νίκος Ελευθερίου	Επιχειρηματίας	Βασιλεία
Σωτ. Πρωτοπαπιάς		Πελλαπιάς
Σίμος Σιμεωνίδης	Υπάλληλος	Μόρφου
Κων/νος Θεοφωρίδης	Δικηγόρος	Άγ. Επίκτητος
Ανδ. Παπαδόπουλος	Πρώην Υπουργός	Λεμεσός
Μιχαήλ Ρώσσο	Δικηγόρος	
Κων/νος Λέβας	Πολ. Μηχανικός	Λευκωσία
Δρ. Πέτρος Στυλιανού		
Κάτια Μιχαήλ	Φαρμακοποιός	Λεμεσός
Φώτης Ι. Κολακίδης	Αρχιτ. πρ. Δήμαρχος	Λεμεσός
Γιώργος Πετούσης	Λογοτέχνης	Λεμεσός
Αντώνης Περικλέους	Πολ. Μηχανικός	Λεμεσός
Γόρης Γρηγοριάδης	Ζωγράφος	Λεμεσός
Νεοπτ. Μιχαηλίδης	Αρχιτέκτων	
Κ. Κύρρης	Ιστορικός	Λευκωσία

Λούης Περέντος	Συγγραφέας	Λεμεσός	Γεώργιος Χαραλάμβους	Γεωπόνος	Αμμόχωστος
Μαρ. Σιζόπουλος	Γιατρός	Λεμεσός	Παναγ. Αβραάμ	Ποιητής	Λεμεσός
Άγγ. Βότση	Φαρμακοποιός		Μαρία Ξάνθου	Φιλολόγος	Λεμεσός
Αυγουσ. Ποταμίτης	Πολιτ. Επιστήμων		Παν. Ι. Σωτηρίου	Δικηγόρος	Λεμεσός
Κων/νος Ωρολογάς	Ιατρός Δημάρχος	Κερύνεια	Μιχ. Παναγίδης	Δικηγόρος	Αμμόχωστος
Ανδ. Παστέλλας	Φιλολ.-Λογοτέχνης	Λεμεσός	Στ. Αλεξάνδρου	Δικηγόρος	Λεμεσός
Σώζος Πουγιούρος	Δικηγόρος	Αμμόχωστος	Φοίβος Πιτσιλλίδης	Δικηγόρος	Λεμεσός
Μενέλαος Κανάκης			Α. Παντελίδης	Υπαλ. Βάσεων	Λεμεσός
Αρχ. Επιφ. Ευθυβούλου		Λεμεσός	Α. Τρύφωνος	Πολ. Μηχανικός	Λεμεσός
Γεώρ. Χ' Γεωργίου	Αρχιτέκτων	Αμμόχωστος	Ρίτα Χατζηπαντελή	Δικηγόρος	Π. Ζώδια
Πέτρος Βοσκαρίδης	πρώην Κυβερ. Εκπρ.		Γεωργία Έλληνα	Ιατρός-Μικ/γος	Λεμεσός
Αρίστος Χρυσοστόμου	Βουλευτής	Λεμεσός	Τάκης Αριστείδης	Ιατρός	Λεμεσός
Νίκη Λάππα	Αρχιτέκτων	Λεμεσός	Γιολάντα Αριστείδου	Ιατρός	Λεμεσός
Κώστας Χαραλαμβίδης	Ηθοποιός	Λευκωσία	Αννίτα Αριστείδου	Αρχιτέκτων	Λεμεσός
Αντώνης Φαντομάς	Γρ. Αδ. Αχθοφόρων	Λεμεσός	Λουκίς Αριστείδου	Αδ. Προισταμένη	Λεμεσός
Μάριος Αγαθοκλέους	Ποιητής	Λεμεσός	Μάριος Ξενοφώντος	Πολ. Μηχανικός	Λεμεσός
Πίτσα Γαλάζη	Ποιήτρια	Λεμεσός	Ιωάννης Γεωργίου	Νομικός	Λεμεσός
Χριστάκης Μελίδης	Δικηγόρος	Λεμεσός	Ιωάννα Χριστοδούλου	Διακοσμήτρια	Λεμεσός
Γεώργιος Γεωργίου	Τεχν. Θεάτρου	Λεμεσός	Γιάννης Χριστοδούλου	Τραπ. υπάλληλος	Λεμεσός
Κυριάκος Κοφτερός	Ναυπηγός	Λεμεσός	Κων. Χαραλάμβους	Μαθητής	Λεμεσός
Ηλίας Κωνσταντίνου	Βιβλιοπώλης	Λεμεσός	Ανδρέας Λανίτης	Γυμναστής	Λεμεσός
Κώστας Μακρίδης	Λογοτέχνης	Λεμεσός	Νίκος Σωτηρίου	Ιατρός	Λεμεσός
Πάνικος Κλεοβούλου	Δικηγόρος	Λεμεσός	Rob. Voskanian	Φωτογράφος	Λεμεσός
Χάρης Αριστείδου	Ιατρός	Λεμεσός	Ερατώ Καντούνα	Φωτογράφος	Αμμόχωστος
Πρόδρ. Γεωργίου	Ασφαλιστής	Λεμεσός	Γ. Κουλουντής	Ιατρός	Λεμεσός
Ανδρέας Μακρίδης	Φιλολόγος	Λεμεσός	Γ. Παναγιώτης	Φαρμακοποιός	Λεμεσός
Πάρις Αριστείδης	Συγγραφέας	Λεμεσός	Μιχ. Πιτσιλλίδης		Λεμεσός
Πέτρος Αλεξάκης	από το Μεσολόγγι	Λεμεσός	Λοίζ. Αντωνίου	Δημοσιογράφος	Λεμεσός
Λευτέρης Χαραλάμβους	Γεωπόνος	Λεμεσός	Μόνα Σαββίδου	Ποιήτρια	Λεμεσός
Λευκή Χαραλάμβους	Επιχειρήσεις	Λεμεσός	Ανδρέας Ευρυβιάδης	Ξενοδ.-Συγγραφ.	Λάρνακα

ΗΛΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ
ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΛΕΜΕΣΟΣ 1991

ή ρέμβη

ΔΗΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ
Αρ. Τεύχους 7 Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1992 Σελ. 400

ΕΚΔΟΤΙΚΟ • Νόημα και Ιστορία • ΓΙΩΡΓΗΣ Ο ΙΠΠΙΤΖΗΣ • Κοίτος τον
αρχαίο • ΒΑΣΙΛ ΛΑΪΟΣ • Ο εθνος • ΕΛΕΝΗ ΜΑΡΙΝΑΚΗ • Νυχτερίδα •
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ • Το πνεύμα του Κύπριου • Τετρακόνη • ΣΤΑΜΑΤΗΣ
ΠΑΠΑΣΤΑΜΕΛΟΣ • Σέμα • ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ • Ο Μασάλογ αήν
Πρόβλε • ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΡΤΣΗΣ • Δεσμός • ΜΕΛΑΧΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
Περαιδόντας • το έλεγχο • ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΙΟΝΑΡΑΣ • Οι θεοσώτες • Ος • Αθηνών •
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΤΣΑΝΟΣ • Από τη περιγραφή 1992 • Εξελικτικό ιστορικό •
ΠΕΤΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ • Παύλο στον τόπο μου • ΚΑΝΑΣΗΣ ΚΟΡΜΑΛΙΣ •
Έκλεος και Κροδοχέο • Η πρώτη συνάντηση • ΜΑΡΙΑ ΣΙΜΑΤΙΣΟΥ • Έξοδος •
ΑΡΧΕΛΑΣ ΔΑΝΙΗΛΙΔΗΣ • Αρχή και αλληλεγγύη • ΛΟΥΛΑ ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗ • Di Μεθυσ •
ΧΡΥΣΟΛΑ ΒΑΚΡΥΤΣΗ • Τρίτο Παιχνίδι • ΛΟΥΛΑ ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗ • Di Μεθυσ •
στη Μνήμη • ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΡΑΝΗΣ • Ο Φρόνιμος • Πάρεσαι και ή • Λευκωσία του
Ούρα • ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ • Το Πέστρο • ΤΙΜΟΤΕ ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ • Ο
δημοκρατικός πόνος • ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΛΙΑΡΑΣ • Ροσβαί • ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ
ΣΠΗΛΤΟΥ • Για τον Άνεμο της Αφροδίτη •

Φοίβος Σταυρίδης		Λάρνακα
Σάββας Παύλου		Λευκωσία
Κύπρος Χρυσάνθης		Λευκωσία
Νίκος Ορφανίδης		Λευκωσία
Σοφοκλής Λαζάρου	Γυμν/χης-Λογοτέχ.	Πάφος
Αντώνης Πίλλας	Εκπ/κός-Λογοτέχ.	Πάφος
Ανδρέας Πετριδης	Ιατρός-Λογοτέχ.	Πάφος
Δημήτρης Γκότσης	Ιατρός-Λογοτέχ.	Πάφος
Βαγ. Μαυρονικόλας	Αρχιτέκτων	Πάφος
Ρήνα Κατσέλλη		
Δημ. Κωνσταντινίδης	Αστυνόμος	Πάφος
Γιωρ. Χ"θεοδοσίου	Επιχειρηματίας	Αμμόχωστος
Ανδρέας Δρουσιώτης	Πλασιέ	Λεμεσός
Χριστοφής Σολέας	Επιχειρηματίας	Λεμεσός
Λευτ. Χριστοδουλίδης	Επιχειρηματίας	Λεμεσός
Δέσπω Πρίγκη	Τουρ. Πράκτορας	Αμμόχωστος
Γιώργος Λοιζίδης	Κοινωνιολόγος	Λεμεσός
Πέτρος Λαζάρου	Βιβλιοπώλης	Λευκωσία
Παν. Παλούρη	Παραγ. Μουσ. Προγρ.	Λευκωσία
Γιώργος Κωνσταντίνου	Διευθ. Ξενοδοχείου	Λεμεσός
Γιάννης Πγειιώτης	Δάσκαλος	Λεμεσός
Έλενα Χρ. Σάββα	Δασκάλα	Λεμεσός
Τάκης Χριστοφόρου	Δικηγόρος	Λεμεσός
Γιώργος Πιταλλίδης	Κινηματογραφιστής	Λεμεσός
Ανδρέας Σταυρινός	Επιχειρηματίας	Λεμεσός
Άντρη Φιλίππου	Καθηγήτρια	Λεμεσός
Τάσος Ζαχαρίου	Παρ. Μουσ. Προγρ./των	Λεμεσός
Κλειτός Ριζάς	Αποθηκάριος	Λεμεσός
Μάριος Ελευθερίου	Υπάλληλος	Λεμεσός
Πάμπος Κλεάνθους	Υπάλληλος	Λεμεσός
Δημήτρης Δημητρίου	Τραπεζικός	Λεμεσός
Μιχάλης Παναγίδης	Εκτελωνιστής	Λεμεσός
Χριστοδ. Ροδοσθένους	Νομικός	Λεμεσός

Θέλμα Μιχαηλίδου	Βιβλιοπώλης	Λευκωσία
Πέτρος Ζεμενίδης	Γιατρός	Αμμόχωστος
Ανδρέας Χατζούδης	Δημοσιογράφος	Αμμόχωστος
Ανδρέας Μ. Θεοδούλου	Υπάλληλος Βουλής	Καραβάς
Πάρις Νεοκλέους	Ναυτιλ. πράκτορας	Λεμεσός
Αρχιμ. Ανδ. Κων/νίδης		Λεμεσός
Αντώνης Βρυωνίδης	Εκπαιδευτικός	Λεμεσός
Πατήρ Μιχ. Μιχαήλ	Θεολ.-Κληρικός	
Πατήρ Ιωάν. Νικολάου	Θεολ.-Κληρικός	
Θεόδωρος Προκοπίου	Εκτελωνιστής	Λεμεσός
Γεώργιος Ζένιος	Ηθοποιός	Λεμεσός
Δημητράκης Αντωνίου	Βιομήχανος	Λεμεσός
Ονούφριος Χριστοφίδης	Βιομήχανος	Λεμεσός
Δημητράκης Θεοδοσίου	Βιοτέχνης	Λεμεσός
Κύπρος Κυπριανού	Εργοδηγός	Λεμεσός
Άγγελος Χαραλάμπους	Εκτελωνιστής	Λεμεσός
Γιαννάκης Αβρααμίδης	Επιχειρηματίας	Λεμεσός
Σόφη Σάββα	Φοιτήτρια	Λεμεσός
Δημήτρης Κυπριανού	Δάσκαλος	Λεμεσός
Παν. Κουζούπη	Δικηγόρος	Λεμεσός
Μαρία Αχιλλέως	Φιλολόγος	Κερύνεια
Θεοδ. Αχιλλέως	Μουσικός	Λεμεσός
Στέλιος Αμερικάνος	Δικηγόρος	Λεμεσός
Δήμος Κρητικός	Δημ. Υπάλληλος	Λεμεσός
Δομνίκη Αγαθοκλέους	Δημ. Υπάλληλος	Λεμεσός
Μαρία Ρωσσίδη	Αρχιτέκτων	Μόρφου
Χριστ. Κουρτελλάρης	Ηλεκτρολόγος	Λευκωσία
Μιχάλης Θεοχάρους	Μηχανολόγος	Λευκωσία
Κορνήλ. Χατζηκώστας	Δημοσιογράφος	Φυλιά
Σταύρος Μιχαηλούδης	Χημικός	Λεμεσός
Νεόφ. Χρυσστόμου	Υπάλληλος	Λεμεσός
Ανδρέας Πιέρης	Υπάλληλος	Λεμεσός
Φ. Χριστοδουλίδης	Υπάλληλος	Λεμεσός
Γ. Χρυσστόμου	Τραπεζικός	Λεμεσός
Νίκος Ιωάννου		Λεμεσός
Στέλιος Θεολόγου		Λεμεσός
Ανδρέας Αλκιβιάδης		Λεμεσός
Βάσος Χουρρές	Μηχανοδηγός	Λεμεσός
Ανδρέας Κων/νίδης	Συνταξιούχος	Λεμεσός
Ανδρέας Νικολάου	Πολ. Επιστήμων	Λεμεσός
Σωτηρ. Ιωαννίδου	Ιδ. Υπάλληλος	Λεμεσός
Ανδ. Μαυρομάτης	Ιδ. Υπάλληλος	Λεμεσός
Στέλιος Βαλανίδης		Λεμεσός
Αντώνης Μακρίδης	Δημοσιογράφος	Λευκωσία
Λάζαρος Μαύρος	Δημοσιογράφος	Λευκωσία
Φάνος Δρουσιώτης	Δημοσιογράφος	Λευκωσία
Ιωάν. Σιεκκεράββας	Ηλεκτρομηχανολόγος	Κερύνεια
Νίκος Καλαμάρας	Οδοντίατρος	Κερύνεια
Μαίρη Γεωργίου	Οικονομολόγος	Λευκωσία
Ιωάννης Γρηγορίου	Τραπεζικός	Λεμεσός
Μάριος Ευσταθίου	Αρχιτέκτων	Λεμεσός
Μιχάλης Φίλης	Υπάλληλος	Λάρνακα
Γεώργιος Θεοδώρου	Υπάλληλος	Λάρνακα
Λουκάς Λουκαΐδης	Υπάλληλος	Λάρνακα
Κώστας Καλαφάτης		Λάρνακα
Αρτέμης Τσαγγάρης		Λάρνακα
Σόλων Σολωμού		Λάρνακα
Ανδρέας Νικολάου		Λάρνακα
Κώσ. Χριστοφόρου		Λάρνακα
Αντ. Αντωνιάδης		Λάρνακα
Χαράλ. Παντελή		Λάρνακα
Θάλ. Ιεροδιακόνου		Λάρνακα
Γλαύκος Καριόλου	Δ/ντής Μαρinas	Κερύνεια
Μαρία Θεοδώρου	Λογιστής	Λάρνακα
Γιάννης Δημητρίου	Τουρ. Λειτουργός	Αμμόχωστος
Κώστας Σαββίδης	Πολ. Μηχανικός	Πάφος

Για τα δικαιώματα των Ελλαδιτών στην κυπριακή νομοθεσία

του Δημήτρη Λάμαρη

Ο Παγκύπριος διασυλλογικός σύνδεσμος Έλλαδιτών χαιρετίζει την τηλεοπτική σύνδεση Ελλάδας και Κύπρου ή όποια είναι πιά γεγονός. Η καθημερινή ζωή κάθε Κύπριου έχει πιά συνδεθεί και τυπικά με την καθημερινή ζωή του Έλλαδιτη στο έθνικό κέντρο και τ' αντίστροφο, επισφραγίζοντας έτσι τους άρρηκτους δεσμούς που υπάρχουν μεταξύ του Κυπριακού και του ελλαδικού Έλληνισμού.

Η Ελλάδα άγκαλιασε από πολύ ωρίς τόσο τις οικογένειες των Κυπρίων που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα μετά το 1974 σέ μιά προσπάθεια γιά ένα καινούργιο ξεκίνημα μετά την καταστροφή, όσο και τις οικογένειες των Κυπρίων που επέλεξαν ως τόπο μόνιμης εγκατάστασης την Ελλάδα λόγω του γάμου τους με Έλληνα ή Έλληνίδα ύπηκοο.

Οί πάμπολλες αλλαγές που έγιναν στην Έλληνική νομοθεσία γι' αυτό τό λόγο, είχαν σάν στόχο νά δώσουν όλες τις απαραίτητες διευκολύνσεις στον κυπριακό Έλληνισμό που εγκαταστάθηκε στο έθνικό κέντρο νά ένταχθεί σ' αυτό όσο, τό δυνατό πιά σύντομα και πιά άνώδυνα. Νά εξομοιωθεί μέ τόν Έλλαδιτη, όσον αφορά τήν άπασχόληση του τόσο στον ιδιωτικό όσο και τόν Δημόσιο Τομέα, αλλά και στην έν γενεί διαβίωση του σέ συνθήκες ισότητας μέ τούς Έλληνες πολίτες.

Οί Έλλαδίτες που επέλεξαν τήν Κύπρο ως δευτέρα Πατρίδα τους λόγω του γάμου τους μέ πολίτη ή πολίτιδα τής Κυπριακής Δημοκρατίας, και παρ' όλο που ό αδελφός Κυπριακός λαός τους άγκαλιάζει μέ ιδιαίτερη αγάπη έτσι που σύντομα ταυτίζονται μ' αυτόν και ζουν τις άγωνίες και τούς άγώνες του, νοιώθουν σάν τροχοπέδη σ' αυτή τήν ταύτιση τήν ύφιστάμενη νομοθεσία, ή όποια τους εξομειώνει μέ τούς άλλους άλλοδαπούς στον τομέα τής εργοδότησης και σέ διάφορους άλλους τομείς. Αποτελεσμα αυτής τής κατάστασης είναι νά ταλαιπωρούνται όλόκληρες οικογένειες, αντιμετώπιζοντας σέ πολλές περιπτώσεις πρόβλημα έπιβίωσης λόγω ποικίλων άπογορευτικών διατάξεων τής νομοθεσίας μέ τις όποιες αποκλεί-

ονται ή περιορίζονται στην εξάσκηση του επαγγέλματός τους ή τής έπιστήμης τους, όπως ακριβώς και οί άλλοι άλλοδαποί. Γι' αυτό και υπάρχουν πολλά παράπονα γιά τήν άνιση αυτή μεταχείριση και αντιμετώπιση τους λόγω τής ύπάρχουσας νομοθεσίας και δημιουργούνται ορισμένες παρεξηγήσεις. Οί Έλλαδίτες νοιώθουν ιδιαίτερη πικρία από διάφορες κατά καιρούς δηλώσεις αξιωματούχων τής κυβέρνησης, σύμφωνα μέ τις όποιες θεωρούνται τυπικά και αυτοί «άλλοδαποί», μέ όλες τις άναπόφευκτες συνέπειες.

Τό Διοικητικό Συμβούλιο του διασυλλογικού συνδέσμου ελλαδιτών, γνωστοποιώντας από καιρό τό πρόβλημα μέ διάφορες εισηγήσεις του στους αρμόδιους φορείς και έχοντας τή θερμή ύποστήριξη τής κυπριακής Βουλής, χαιρέτισε όρισμένες τροποποιήσεις που έγιναν στους νόμους «Περί Δημόσιας και εκπαιδευτικής Ύπηρεσίας» και στον «Περί ένοικιοστασίου» νόμο, που καλύτερα και τούς ελλαδίτες που κατοικούν μόνομα στην Κύπρο.

Έχει όμως έπισημανθεί ένα εύρύ φάσμα διατάξεων τής Κυπριακής νομοθεσίας τό όποιο επηρεάζει άμεσα άλλες κατηγορίες Έλλαδιτών που ζουν μόνιμα έδώ και είναι παντρεμένοι μέ πολίτες τής Δημοκρατίας.

Ένδεικτικά αναφέρονται οί πιά κάτω νόμοι οί όποιοι άφορούν κατηγορίες επαγγελματιών και έπιστημόνων που δέν δικαιούνται νά άσκήσουν τό έπάγγελμα ή τήν έπιστήμη τους στην Κύπρο ή που αντιμετώπιζουν δυσκολίες γιά ν' άποκτήσουν —στις περιπτώσεις που δίνει αυτή τήν δυνατότητα ό σχετικός νόμος— τήν σχετική άδεια:

1. Ο περί Άλλοδαπών και Μεταναστεύσεων Νόμος (Κεφ. 105, ως έτροποποιήθη, και οί εκδοθέντες βάσει τούτου κανονισμοί που ρυθμίζουν τις άδειες παραμονής, εργοδότησης κ.λ.π)
2. Ο περί Δικηγόρων Νόμος
3. Ο περί Αρχιτεκτόνων Νόμος
4. Ο περί έγγραφης Ίατρών Νόμος
5. Ο περί έγγραφης Όδοντιατρών Νόμος
6. Ο περί έγγραφης και έλέγχου τών Έργοληπτών οικοδομών νόμος

7. Ο περί Άποκτήσεως άκίνητης ιδιοκτησίας νόμος.

Ζητούμε τήν άμεση τροποποίηση όλων τών διατάξεων τών πιά πάνω νόμων (που εξομοιώνουν τούς ελλαδίτες μέ τούς άλλους άλλοδαπούς) μέ τήν υιοθέτηση ειδικών ρυθμίσεων γι' αυτούς όπου τούτο είναι έφικτό ή γενικότερων ρυθμίσεων οί όποίες νά διευκολύνουν και τούς ελλαδίτες, ώστε νά γίνει δυνατόν νά έντάσσονται πια εύκολα στον επαγγελματικό και έπιστημονικό δυναμικό τής Κύπρου. Και ώστε νά μίν αναγκάζονται νά έκλιπαρούν ιδιώτες εργοδότες νά τους δεχτούν στην δουλειά τους και νά μίν αντιμετώπιζουν, έκτός του άμεσου προβλήματος τής έπιβίωσης τών οικογενειών τους, και τόν κίνδυνο νά μίν τους άνανεωθεί ή άδεια παραμονής, λόγω μη εξασφάλισης έγγραφως. Όρισμένοι εργοδότες έκμεταλλευόμενοι τήν έν λόγω άδυναμία προσλαμβάνουν Έλλαδίτες άμοιβοντάς τους μέ μισθούς χαμηλότερους από εκείνους που δικαιολογεί ή πείρα τους και τά έπιστημονικά τους προσόντα.

Ο Παγκόσμιος διασυλλογικός σύνδεσμος Έλλαδιτών είναι πρόθυμος νά συνεργασθεί μέ όποιοδήποτε φορέα, κυβερνητικό ή μη, και μέ τήν Βουλή τών Άντιπροσώπων και μέ τήν Πρεσβεία τής Ελλάδας, ώστε νά γίνει κατορθωτό μέ τήν άλλαγή τής νομοθεσίας νά εξαλειφθεί από τόν Έλλαδιτη που έχει συνδέσει γιά πάντα τή ζωή του μέ τήν ζωή αυτού του τόπου, ή σφραγίδα του άλλοδαπου που επί χρόνια τόν ταλαιπωρεί.

Οι Κύπριοι στην Ελλάδα και τα πολιτικά τους δικαιώματα

του Γιώργου Ζερβιδη

Στην Ελλάδα ζούμε περίπου 60.000 Κύπριοι. Μας συναντάτε και στα πιο απίθανα μέρη της χώρας. Στην συντριπτική μας πλειοψηφία είμαστε νέοι άνθρωποι, με νέες οικογένειες —οι περισσότερες Ελλαδιτών-Κυπρίων— και ζούμε μόνιμα στην Ελλάδα από το 1974. Η παρουσία μας στα εδώ κοινωνικά δρώμενα είναι γονιμότητα. Σχεδόν όλοι μας είμαστε εργαζόμενοι και εργατικότεροι (ίσως οι πιο εργατικοί Έλληνες μετά τους Πόντιους). Ένα τεράστιο τμήμα είναι απόφοιτοι πανεπιστημίων, γι' αυτό και υπάρχουν Κύπριοι σε κάθε σχολείο, πανεπιστήμιο, νοσοκομείο κ.λπ. Διαπρέπουν ακόμη ως πολιτικοί μηχανικοί, αρχιτέκτονες, έμποροι, καλλιτέχνες.

Παρ' όλους τους μύθους και τις προκαταλήψεις που κατά καιρούς δηλητηριάζουν τις σχέσεις Ελλαδιτών - Κυπρίων, η ελλαδική κοινωνία δέχθηκε ισότιμα τους Κύπριους στους κόλπους της και έτσι δεν νιώθουμε και τόσο ξένοι. Στα δέκα χρόνια που ζω στην Ελλάδα, από κανένα δεν άκουσα να μου πει πως είμαι ξένος.

Όμως οι Κύπριοι της Ελλάδας είμαστε **άνθρωποι χωρίς πολιτικά δικαιώματα**, χωρίς επίσημη πολιτική έκφραση.

Τελικά, δεν μπορούμε να ψηφίζουμε **πουθενά**: Για να ψηφίσουμε στην Κύπρο πρέπει να κατοικούμε σ' αυτή και για να ψηφίσουμε στην Ελλάδα χρειαζόμαστε ελληνική υπηκοότητα που η ελληνική πολιτεία δεν παραχωρεί, γιατί η Κύπρος το απαγορεύει επικαλούμενη γενικώς και αορίστως «εθνικούς λόγους». Υπάρχουν πολλοί Κύπριοι που έχουν φτάσει στην ηλικία των 35 και 40 χρόνων και δεν έχουν ασκήσει ποτέ το ιερό δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι!

Οι απόδημοι από οποιαδήποτε χώρα του κόσμου, όπως και οι Κύπριοι απόδημοι σε κάθε άλλη γωνιά της γης, αποκτούν μετά την πάροδο συντόμου χρονικού διαστήματος την υπηκοότητα των χωρών που μεταναστεύουν. Μάλιστα την υπηκοότητα την αποκτάνε

αυτόματα αν παντρευτούν πολίτη της χώρας όπου έχουν μεταναστεύσει. **Γιατί μόνο εμείς να είμαστε η εξαίρεση**; Πάνω σε ποιά επιχειρήματα είναι εδραιωμένη αυτή η λογική;

Στην Δ. Θράκη, ακόμη και οι γνωστοί Τούρκοι πράκτορες διαθέτουν ελληνική υπηκοότητα. Στην Τουρκοκρατούμενη Β. Κύπρο, οι έποικοι από τα βάθη της Ασίας πολιτογραφούνται ως μόνιμοι και νόμιμοι κάτοικοι της Κύπρου. Εμείς αρνούμαστε κα' τους Κύπριους της Ελλάδας να πολιτογραφηθούμε ως πολίτες αυτής της χώρας, αλλά και στους λίγους Ελλαδίτες της Κύπρου, που οι πιο πολλοί είναι παντρεμένοι με Κύπριους, να δώσουμε Κυπριακή υπηκοότητα. Τουλάχιστον οι Ελλαδίτες της Κύπρου δεν χάνουν τα πολιτικά δικαιώματά τους στην Ελλάδα.

Η έλλειψη υπηκοότητας έχει αναδειχθεί ως το πρώτο μας πρόβλημα, γιατί λειτουργεί αρνητικά και ανασταλτικά και σ' όλους τους άλλους τομείς της ζωής μας: Στον εργασιακό - επαγγελματικό τομέα υπάρχουν προβλήματα που αφορούν την πρόσληψη, την προαγωγή και την σταδιοδρομία μας. Στον οικονομικό τομέα συναντάμε προβλήματα στην απόκτηση περιουσίας και στην εξαγωγή συναλλάγματος. Στο μεταξύ προκύπτουν προβλήματα που απορρέουν από τις δεσμεύσεις της χώρας από την Ε.Ο.Κ. Συγκεκριμένα στο Τεχνικό Επιμελητήριο τέθηκε θέμα (μετά από οδηγία της Ε.Ο.Κ.) για άρνηση εγγραφής μελών εκτός χωρών της Κοινότητας. Υπάρχει λοιπόν σοβαρός κίνδυνος να βρεθούμε πολλοί από εμάς άνεργοι, μιας και η ανεργία αναπτύσσεται ραγδαία και το ζήτημα δεν μπορεί να «διευθετείται» αιωνίως με νομικά παραθυράκια. Τέλος και στον ψυχολογικό τομέα τα προβλήματα που δημιουργούνται είναι σοβαρά. Νιώθουμε παραγκωνισμένοι, υποδεέστεροι, κατάφωρα αδικημένοι και αφάνταστα πικραμένοι. Ο πρόσφατα γεννημένος γιός μας απόκτησε αυτόματα την ελληνική υπηκοότητα, ενώ

εγώ ο πατέρας του πρέπει να στέκομαι στην ουρά, κάθε εξάμηνο, στο τμήμα αλλοδαπών για ανανέωση της άδειας παραμονής! Μέχρι τότε αυτή η χώρα θα αντιστρατεύεται τα συμφέροντα των παιδιών της;

Άρα το μεγάλο, δίκαιο και νομικά και συνταγματικά κατοχυρωμένο αίτημά μας είναι η **πολιτογράφησή μας στην Ελλάδα και η απόκτηση ελληνικού διαβατηρίου**. Η δικαίωση του αιτήματος αυτού θα επιλύσει αυτόματα όλα τα μεγάλα προβλήματά μας. Έτσι οι Κύπριοι θα ενταχθούμε ομαλότερα στην ελλαδική κοινωνία και θα δρούμε σ' αυτήν χωρίς εμπόδια. Από την πολιτογράφηση τούτη έχει να ωφεληθεί και η ελλαδική κοινωνία και οικονομία.

Είναι καιρός αυτός ο εμπαιγμός να πάρει τέλος. Εάν πράγματι οι ελληνικές αρχές δεν αντιδρούν στην παραχώρηση σε μας της Ελληνικής υπηκοότητας, μάλιστα χωρίς να χρειάζεται η απόλεια της Κυπριακής, τότε ας κάνουν αμέσως πράξη τούτη την θέση και ας αφήσουν εκτεθειμένη την Κυπριακή κυβέρνηση. Η δε Κυπριακή κυβέρνηση, να τοποθετηθεί επιτέλους ανοικτά, καθαρά, δημόσια και να μας πει ποιοί επιτέλους δήθεν «εθνικοί» λόγοι επιβάλλουν την συνέχιση του εξευτελισμού και της ταπεινώσής μας.

Τα πολιτικά κόμματα, οι φορείς και η εκκλησία, σε Ελλάδα και Κύπρο, να πάρουν θέση. Οι Κυπριακοί σύλλογοι στην Ελλάδα να αρχίσουν πιέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις. Ακόμη και με άλλα νόμιμα και πρωτότυπα μέσα (π.χ. μαζικές μηνύσεις των δύο κρατών) να παλέψουμε γι αυτό που δικαιωματικά μας ανήκει.

Την πολιτογράφηση μας στην Ελλάδα και την απόκτηση ελληνικού διαβατηρίου πρέπει να παλέψουμε δυναμικά, επίμονα, δραστήρια, γιατί από ό,τι φαίνεται και από το πιο κάτω κείμενο - ντοκουμέντο, οι Κύπριοι αγωνιζόμεθα ανεπιτυχώς για την επίτευξη του αιτήματός μας από το 1832!!!

Κείμενο ΥΠΕΞ του 1832

Υπόμνημα Κυπρίων διαβιούντων στην Ελλάδα
για να τους χορηγηθούν διαβατήρια

Πρός τὴν Αὐτοῦ ἐξοχότητα πρόεδρον τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως

Ἐξοχώτατε

Καί πρότερον, καί ἀφ' ἧς ὁ ἀείμνηστος [...] Κυβερνήτης ἔφθασεν εἰς τό ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, καί πάντες ἐξῆλθαν ὡς ἐκ τῶν σπηλέων καί ἔτρεξαν νά ἀπολαύσωσιν ὅσα ἡ σοφὴ αὐτοῦ Κυβέρνησις ὑπέσχετο ἀγαθὰ. Οἱ ὑποφαινόμενοι μὴ ἔχοντες πόθεν νά δίδωμεν τοὺς ἀφορήτους φόρους καί νά εὐχαριστῶμεν τὴν ἀπληστον αἰσχροκέρδειαν τοῦ τυράννου καί τυραννίσκων τῆς Πατρίδος μας Κύπρου, μὴ ὑποφέροντες τὰς πολυεδεῖς αὐτοῦ τυραννίας, κατεφύγομεν εἰς τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καί ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, μετερχόμενοι οἱ μὲν τό ἐμπόριον, οἱ δὲ τό ὅποιον ἕκαστος γνωρίζει ἐπάγγελμα, ἐξοικονομήσαμεν μακρόθεν τοὺς ὁποίους ἐπέβαλον εἰς τὰς οἰκογενεῖας μας φόρους.

Ἀποφασίσαντες δὲ ἤδη νά ἐπιστρέψωμεν πρόσκαιρον εἰς τὴν Πατρίδα μας εἰς ἐπίσκεψιν τῶν οἰκογενειῶν μας, μετὰ τῶν ὁποίων, εἰ δυνατόν, νά ἐπανέλθωμεν καί νά κατοικήσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐζητήσαμεν ἕκαστος ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ τόπου εἰς τὸν ὅποιον εὕρισκόμεθα Διαβατήρια Ἑλληνικά διὰ τὴν ἀτομικὴν μας ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἕκαστας τὰς Διοικήσεις δὲν εἶχον Διαβατήρια, καθὼς μᾶς εἶπον, ἤλθομεν ἐνταῦθα πεποισμένοι ὅτι ἡ τοῦ Ναυπλίου Διοίκησις δὲν θέλει ἀρνηθῆ μίαν τοιαύτην φιλόφρονον βοήθειαν, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα καί μὲ ἀνεκφραστον λύπην τῆς ψυχῆς μας, βλέπομεν ὅτι εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὅπου εὕρισκόμεθα ἐνταῦθα καί κατεξοδουόμεθα, ἡ Διοίκησις δὲν εὐαρεστεῖται νά μᾶς δώσει Ἑλληνικά Διαβατήρια νά ἀναχωρήσωμεν καί μόλον ὅπου δίδομεν τὰς ἀπαιτούμενας ἐγγυήσεις. Ἐξοχώτατε εἰς τὴν φιλοφροσύνην τῆς ὑ.ε. ἀνατιθέμενοι τὰς τελευταίας ἐλπίδας μας προστρέχομεν παρακαλοῦντες μετὰ θερμῶν δακρῶν, ὅπως εὐαρεστηθῆ καὶ διατάξῃ νά μᾶς δοθῶσι τὰ πρὸς ἀτομικὴν μας ἀσφάλειαν Ἑλληνικά Διαβατήρια. Ἐξοχώτατε βεβαιωθῆτε ὅτι μὴ λαμβάνοντες Ἑλληνικά Διαβατήρια δὲν δυνάμεθα νά ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας καί εἰς τὰς οἰκογενεῖας μας μένοντες εἰς τὴν διάκρισιν ἐσχάτης δυστυχίας.

Ἐξοχώτατε! συγκατανεύσατε νά ἐπιβλέψετε καί εἰς τοὺς δυστυχεῖς Κυπρίους, οἵτινες εἰς τὴν ὁποίαν κατάστασιν καί ἀσθένειαν νά ζοῦν εἰς τυραννίαν, δὲν ἔχουν ἄλλην παρηγορίαν, εἰ μὴ τὴν διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαβατηρίου ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως· καί δὲν τὰ ζητοῦν ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἴδιαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀτομικὴν τους ἀσφάλειαν καί τὴν τιμὴν τῶν οἰκογενειῶν τους.

Ἐξοχώτατε! λάβετε συμπάθειαν καί διὰ τὰ ἀπεστάζοντα αἵματα τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πεσόντων Κυπρίων καί διὰ τὴν ὁποίαν [...] μὴ ἀρνηθῆτε εἰς τοὺς δυστυχεῖς συμπατριώτας των καί συγγενεῖς των, τὴν διὰ τοῦ διαβατηρίου φιλόφρονον ὑπεράσπισιν τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου· καί δεόμεθα πρὸς τὸν Ὑψιστον διὰ τὴν ἀνάπαισιν τῆς αἰδιόμου ἐκείνου ψυχῆς, καί διὰ τὴν ὑγίαν καί μακροβιότητα τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος.

μὲ σέβας βαθύτατον
τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος
ταπεινοὶ δούλοι
(ἀκολουθοῦν ὑπογραφές)

τῆ 11 Ἰανουαρίου 1832
εἰς Ναύπλιον

Κ. Π. ΚΥΡΡΗΣ
Καθηγητῆς Βυζαντινολογίας-Ανατολιστής

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
ΚΑΤΑΓΩΓΗ, ΜΕΘΟΔΟΙ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΜΦΙΟΧΙΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ - ΠΕΙΡΑΙΑ
«Η ΑΜΦΙΟΧΙΑ»

ΡΗΣΟΣ

ΜΕΛΕΤΗ - ΔΟΚΙΜΙΟ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

ΣΥΜΒΙΩΣΗ
ΚΑΙ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ἸΝΣΤΙΤΟΥ

Αδούλωτη
MANH

Η επέλαση του "Μπετόν"...
Ο ΥΠΟΥΛΓΟΣ ΕΧΘΡΟΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝ!

Βορειοηπειρωτικό ζήτημα και ελληνοαλβανικές σχέσεις

του Γιώργου Παπαγιαννόπουλου

Το κείμενο που ακολουθεί είναι ευρεία περίληψη από την Εισαγωγή-Πλαίσιο στο σεμιναριακό κύκλο για το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα. Ένα εθνικό θέμα ανοικτό, με εξάρσεις και υποχωρήσεις, το οποίο «επανήλθε δυναμικά» στην ελληνική κοινωνία και στην πολιτική ζωή μετά την χρονιά - ορόσημο «1989», την χρονιά δηλαδή της κατάρρευσης του συστήματος του «Υπαρκτού Σοσιαλισμού», που συνοδεύτηκε και συνοδεύεται ως σήμερα από εθνικιστικές εξάρσεις και διεκδικήσεις εθνικών ομάδων και μειονοτήτων σε ολόκληρη την Ανατολική Ευρώπη.

Η Βόρειος Ήπειρος, μια εδαφική περιοχή που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της Ηπείρου, αποτέλεσε τον κύριο άξονα γύρω από τον οποίο εξελίχθηκαν οι ελληνοαλβανικές σχέσεις από την εποχή της συστάσεως του αλβανικού κράτους. Η περιοχή αυτή διεκδικήθηκε και από τις δύο χώρες, που η κάθε μία βάσιζε τις απαιτήσεις της σε πραγματικά και σε νομικά στοιχεία. Ενώ όμως τα πραγματικά γεγονότα δεν μπορούν να αμφισβητηθούν, η νομική τους ρύθμιση αφήνει πολλά περιθώρια ερμηνείας, γιατί οι ρυθμίσεις που επιβλήθηκαν δεν επεκύρωσαν πάντοτε την πραγματική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί. Κύριο ρυθμιστικό ρόλο στη νομική διευθέτηση των ελληνοαλβανικών ζητημάτων έπαιξαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες κινήθηκαν πάντοτε ανάλογα με τα δικά τους συμφέροντα.

Εδώ εξετάζονται τα βασικά σημεία που συνιστούν το βορειοηπειρωτικό ζήτημα σήμερα: α) η εδαφική πτυχή, β) η ελληνική μειονότητα που ζει στην Αλβανία, γ) το δικαίωμα των Βορειοηπειρωτών στην Αυτοδιάθεση.

Η εδαφική πτυχή

Η περιοχή της σημερινής Αλβανίας έχει αποτελέσει το αντικείμενο διαμάχης δύο Ευρωπαϊκών Δυνάμεων (της Αυστροουγγαρίας και Ιταλίας) σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τμήμα της έχει επίσης διεκδικηθεί από την Ελλάδα και την Σερβία. Οι δραστήριες και αποτελεσματικές διπλωματικές κινήσεις της Αυστροουγγαρίας και της Ιταλίας κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους, κατέληξαν στην δημιουργία ενός ανεξάρτητου Αλβανικού κράτους.

Οι πρώτοι διεθνείς τίτλοι κυριότητας της Αλβανίας στην περιοχή της Β. Ηπείρου είναι το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1913 και το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας της ίδιας χρονιάς. Από τότε ως τον Ψυχρό Πόλεμο, η Βόρειος Ήπειρος διεκδικήθηκε, καταλήφθηκε, ρυθμίστηκε κι αναγνωρίστηκε παλινδρομικά από ενέργειες στρατιωτικές και πολιτικές, από διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα, χωρίς, ωστόσο, να έχει ακόμα ως τα σήμερα ρυθμιστεί τυπικά η ταυτότητά της με μία διεθνή πράξη.

Είναι γνωστό ότι η πρώτη Απελευθέρωση της Β. Ηπείρου έγινε κατά την διάρκεια του Α' Βαλκανικού πολέμου. Εν τούτοις, η Συνθήκη Ειρήνης του Λονδίνου (17-5-1913) μεταξύ

Έλληνικό άρχοντικό της Κορυτσάς

της Τουρκίας και των αντιπάλων της κρατών, ενώ εκχωρούσε όλα τα εδάφη της Τουρκίας δυτικά της γραμμής Αίνου-Μήδεις στα Βαλκανικά κράτη, εξαιρούσε την περιοχή της Αλβανίας. Με το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας που ακολουθεί, η Β. Ήπειρος παραχωρήθηκε στους Αλβανούς και ακολούθησε η εκκένωση των εδαφών από τα ελληνικά στρατεύματα. Την εκκένωση των ελληνικών στρατευμάτων ακολούθησε ο Αυτονομιακός Αγώνας των Βορειοηπειρωτών, με επικεφαλής Επαναστατική Κυβέρνηση υπό τον Χ. Ζωγράφο. Με τον υπέρ πάντων αυτόν αγώνα οι βορειοηπειρώτες —και ενώ η επίσημη Ελλάδα παλεύει σε άλλα μέτωπα— κατακτούν την Αυτονομία τους. Η Βόρειος Ήπειρος θεωρείται αυτόνομη και παραχωρούνται συγκεκριμένα δικαιώματα με την Συμφωνία της Κέρκυρας του 1914. Η Συμφωνία της Κέρκυρας, καθώς και η Συμφωνία (πρωτόκολλο) της Καπεστίτσας του 1920, είναι

ισχυρές νομικές συμφωνίες στα χέρια της ελληνικής πλευράς. Μέσω αυτών κατοχυρώνονταν τα δικαιώματα των βορειοηπειρωτών που αργότερα καταπατήθηκαν. Κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου διαμορφώνεται μια νέα κατάσταση. Οι τουρκαλβανοί εξεγείρονται κατά του Γουλιέλμου Β΄ και σχηματίζουν νέα κυβέρνηση στο Δυρράχιο, οι Ιταλοί καταλαμβάνουν την Αυλώνα και τη νήσο Σάσωνα. Η Ελλάδα κατ' εντολήν των Δυνάμεων ανακαταλαμβάνει την περιοχή, η περιοχή θεωρήθηκε οριστικά ελληνική και τον Δεκέμβριο του 1915 βορειοηπειρώτες βουλευτές —11 από το Αργυρόκαστρο και 7 από την Κορυτσά— εισήλθαν στο ελληνικό Κοινοβούλιο. Ο ελληνικός «Διχασμός» όμως και οι ιταλικές απώτερες βλέψεις άλλαξαν για άλλη μια φορά την κατάσταση. Εν τέλει, το Συμβούλιο των Πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων στις 9-11-21 εκδίδει απόφαση που επαναλαμβάνει το πρωτόκολλο της Φλωρεντίας. Από το 1921 και μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο το βορειοηπειρωτικό —και ενώ η περιοχή έχει απελευθερωθεί δύο φορές από τον ελληνικό στρατό και μία φορά από τον Αυτονομιακό αγώνα των βορειοηπειρωτών— ως εδαφική διεκδίκηση παραμένει στο περιθώριο.

«Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκειά του στην περιοχή της Αλβανίας ανοίγουν ένα δεύτερο κεφάλαιο στο θέμα των ελληνικών διεκδικήσεων. Ένα κεφάλαιο, που το πέρασμα των χρόνων και η παγίωση της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί, δεν σήμαναν και το τέλος του.

Όταν τον Οκτώβριο του 1940 η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Ελλάδας, αυτόματα συμμετείχε και η Αλβανία, η οποία ήδη από τον Απρίλιο του 1939 τελούσε σε ένωση με την Ιταλία και είχε αναγνωρίσει με νόμο ότι θα βρισκόταν σε κατάσταση πολέμου με τα ίδια κράτη που το Βασίλειο της Ιταλίας θα βρισκόταν σε πόλεμο. Τη θέση της αυτή τήρησε και στην πράξη, πλαισιώνοντας τον ιταλικό στρατό με αλβανικά τάγματα.

Η εξέλιξη του πολέμου στην πρώτη του φάση, οδήγησε στην τρίτη, μέσα σε τριάντα χρόνια, απελευθέρωση της Β. Ηπείρου από τον ελληνικό στρατό. Η γερμανική όμως κατοχή που επακολούθησε στη Βαλκανική, την έθεσε ξανά στην επικράτεια της Αλβανίας.

Μεταπολεμικά η εξέλιξη του ζητήματος μέσα από τις οδούς της διεθνούς διπλωματίας πήρε τη μορφή μιας ατέρμονης προσπάθειας, η οποία κάτω από την επίφαση γραφειοκρατικών διαδικασιών προσέκρουε στην απροθυμία των Μεγάλων. Έτσι, ύστερα από μια σειρά ενεργειών και συνεννοήσεων, το ζήτημα των αλβανικών συνόρων τέθηκε ξανά υπό συζήτηση όταν το βορειοηπειρωτικό εγγράφηκε στην ημερήσια διάταξη (30 Αυγούστου 1946) της Διασκέψεως Ειρήνης των Παρισίων. Ωστόσο, η συζήτηση αυτή δεν έγινε ποτέ. Η Ελλάδα αναγκάστηκε να αποσύρει την πρότασή της, ύστερα από συνεχείς πιέσεις, και ν' αποδεχθεί, για τη ρύθμιση του θέματος, τη δικαιοδοσία των Τεσσάρων Υπουργών Εξωτερικών. Το Νοέμβριο του 1946 το βορειοηπειρωτικό υποβάλλεται ως αίτημα της Ελλάδας στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου των Υπουργών. Η «απόφαση» του Συμβουλίου όμως, δεν ήταν παρά μία ακόμη παράταση, που αντανάκλούσε την απροθυμία —προερχόμενη από εκατέρωθεν συμφέροντα— του Συμβουλίου για μια οριστική διευθέτηση. Έτσι, στη Διάσκεψη των τεσσάρων Υπουργών στη Νέα Υόρκη, συμφωνήθηκε ότι «η απόφαση για τη Β. Ηπειρο θα ληφθεί από τους Υπουργούς των Εξωτερικών των Η.Π.Α., της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Σοβιετικής Ενώσεως, μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης με την Αυστρία»¹.

Προσφυγόπουλα από τη Β. Ήπειρο.

Και ενώ η Συνθήκη με την Αυστρία έχει υπογραφεί από το 1955, ενώ έγινε η επανενοποίηση των δύο Γερμανιών το 1989, το βορειοηπειρωτικό παραμένει εκκρεμές ενώπιον των 4 Υπουργών Εξωτερικών των 4 χωρών-νικητριών του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Τέλος επισημαίνουμε ότι η αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας - Αλβανίας, το 1971, δεν έχει σημαίνει και τυπικά την «οριστική» λύση του εδαφικού ζητήματος της Β. Ηπείρου. Η μη προβολή εδαφικής διεκδίκησης δεν σημαίνει και αποποίηση των δικαιωμάτων της ελληνικής πλευράς. Άλλωστε, η Ελλάδα δεν έχει αποδεχθεί με συμφωνία την υπάρχουσα συνοριακή γραμμή. Παραμένει λοιπόν ως σήμερα εκκρεμής η εδαφική πτυχή του βορειοηπειρωτικού ζητήματος.

Το θέμα της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία

Λίγο πριν από τη δημιουργία του αλβανικού κράτους, οι τουρκικές στατιστικές ανέβαζαν τον ελληνικό πληθυσμό σε 113.000, ενώ η ελληνική διοίκηση σε 117.000, σε συνολικό πληθυσμό 230.000 περίπου. Σύμφωνα λοιπόν με τις στατιστικές αυτές, οι έλληνες δεν αποτελούσαν τη μειονότητα αλλά την πλειονότητα, αφού κάλυπταν το 51% του πληθυσμού της περιοχής της Αλβανίας.

Τα αριθμητικά αυτά δεδομένα έχουν, βεβαίως, υποστεί αλλοιώσεις μέσα στα χρόνια που πέρασαν. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου και παρά την έντονη αφομοιωτική πολιτική του αλβανικού καθεστώτος, ο ρυθμός πληθυσμιακής αύξησης της ελληνικής μειονότητας ήταν ανάλογος μ' αυτόν της υπόλοιπης Αλβανίας. Σύμφωνα με στοιχεία των ελληνικών προξενικών αρχών της Ν. Αλβανίας, πριν από τον πόλεμο ανερχόταν σε 200.000-250.000 άτομα. Για την 10ετία του 1980-90, τα ηπειρωτικά σωματεία αναφέρουν πως η μειονότητα είναι πολύ μεγαλύτερη. Έτσι η «Κεντρική Επιτροπή Αγώνα της Β. Ηπείρου», ο «Σύνδεσμος των Βορειοηπειρωτών», η «Πανηπειρωτική Επιτροπή Αμερικής και Καναδά», δηλώνουν ότι, με βάση στοιχεία που διαθέτουν, η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία αριθμεί τουλάχιστον 400.000 άτομα.

Οι αλβανικές αρχές, από την άλλη πλευρά, έχουν τελείως αντίθετη άποψη για το θέμα αυτό. Υποστηρίζουν ότι υπάρχει μόνο μικρή ελληνική μειονότητα, της οποίας ο αριθμός κυ-

μαίνεται μεταξύ 50.000 - 59.000 ατόμων κάθε φορά. Αποτέλεσμα της πολιτικής εξαλβανισμού που υιοθετήθηκε στην Αλβανία καθ' όλην την 45ετία του σταλινικού καθεστώτος ήταν: 1) ο περιορισμός της εθνικής ελληνικής μειονότητας, 2) η αναγνώριση σαν περιοχών μειονοτικών μόνο των περιοχών Βούρκου επαρχίας Αγίων Σαράντα και Δρόπολης Αργυροκάστρου — όχι όμως και οι πόλεις Αργυρόκαστρο και Αγ. Σαράντα — δηλ. των επαρχιών που είναι σχεδόν αποκλειστικά Ελληνικές, 3) η αναφορά στους Έλληνες Β-Η ως «μειονοτικούς» χωρίς εθνικό χαρακτηρισμό, 4) εξαλβανισμός επωνύμων και τοπωνυμίων μετά το 1967, 5) η μη αναγνώριση κανενός δικαιώματος σε περιοχές με συντριπτική υπεροχή του ελληνικού στοιχείου με μικτούς πληθυσμούς όπως Χειμάρρα, Πρεμετή, Κορυτσά, Λεσκοβίνη, χωριά Αυλώνας κ.α.

Όπωςδήποτε η αδυναμία ελέγχου των αλβανικών στατιστικών, καθώς και η συνεχής προσπάθεια εξαλβανισμού, δεν παρέχει τη δυνατότητα ακριβούς υπολογισμού.

Σύμφωνα όμως με την «Πολιτική Κοινωνική και Πολιτιστική Οργάνωση ΟΜΟΝΟΙΑ της Ελληνικής Μειονότητας της Αλβανίας» και με το Υπόμνημά της προς την ΔΑΣΕ (Διάσκεψη για την Ανθρώπινη Διάσταση του Σεπτεμβρίου 1991) η ελληνική μειονότητα υπερβαίνει κατά πολύ τις 200.000 και πλησιάζει τις 300.000, ενώ στην επίσημη αλβανική στατιστική του 1988 καταγράφονταν μόνο με 58.000 μέλη, στοιχεία τα οποία έντονα αμφισβητεί η «ΟΜΟΝΟΙΑ» και κάνει λόγο για: α) αυθαίρετο γεωγραφικό περιορισμό της μειονότητας, β) στατιστική «γενοκτονία» γ) βίαιη εθνολογική αλλοίωση ελληνικών χωριών, δ) εκδίωξη ελλήνων από την «μειονοτική περιοχή», ε) πολιτιστικό αφελληνισμό της μειονοτικής περιοχής, στ) καταπίεση - αφομοίωση - απεθνοποίηση, ζ) εξάλειψη και παραποίηση της ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού, η) απαγόρευση χρήσεως ελληνικών ονομάτων για τη βάπτιση των νεογέννητων, θ) κατάργηση της θρησκείας και απαγόρευση θρησκευτικών πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Παράλληλα με τον **αριθμό** των ελλήνων, που αμφισβητούν οι Αλβανοί —επισημαίνω ότι η κ. Sylvia Waehling, στέλεχος της Διεθνούς Εταιρείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IGFM) που επισκέφθηκε την Αλβανία στο τέλος του 1991, σε άρθρο της στην γερμανική εφημερίδα *Das Parlament* που αναδημοσιεύθηκε στο φύλλο Νο 9 της εφημερίδας «Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΟΜΟΝΟΙΑΣ», 3 Δεκεμβρίου 1991, διαπιστώνει ότι ο πραγματικός αριθμός των ελλήνων κυμαίνεται μεταξύ 200.000 και 300.000 ατόμων— έντονη είναι η αμφισβήτηση και του **χώρου** που κατοικείται από την ελληνική μειονότητα, αφού οι Αλβανοί αναγνωρίζουν ως «μειονοτικές» μόνο τις περιοχές Βούρκου Αγίων Σαράντα και Δρόπολης Αργυροκάστρου δηλαδή τα «99 (ή 101) χωριά», ενώ ο χώρος της γεωγραφικής διασποράς των Ελλήνων της Αλβανίας είναι σήμερα όλη η Αλβανία (μόνο στα Τίρανα υπάρχουν 15.000 Έλληνες) και ο **ΜΗΤΡΙΚΟΣ** χώρος τους —ο χώρος προέλευσής τους— είναι ολόκληρη η Βόρειος Ήπειρος, περιοχές που ως τα τώρα δεν θεωρούνται ότι κατοικούνται στο μεγάλο ποσοστό από Έλληνες Βορειοηπειρώτες: Αυλώνα και τα χωριά της περιοχής της, Χειμάρρα, Πρεμετή, Κορυτσά, Λεσκοβίκη.

Αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχουν σήμερα περιοχές με αμφισβητούμενα και ημιεπίσημα στοιχεία που είναι «σημεία σύγκρουσης» όσον αφορά τον μικτό τους πληθυσμό, αν είναι δηλαδή οι κάτοικοι ελληνικής ή αλβανικής καταγωγής (Πόγραδετς, Τεπελένι, Βεράτι), είτε αν είναι κάποια πιο ιδιαίτερη πολιτιστική ομάδα —υπαρκτή ή «κατασκευασμένη»— όπως «Βλάχοι» ή «Μακεδόνας» (διότι από το 1990 ως σήμερα ανακαλύφθηκαν από τους Αλβανούς και τους Σκοπιανούς και

τέτοιοι στην Κορυτσά και στο Πόγραδετς! — προφανώς για να μειωθεί αριθμητικά ο ελληνομοίος της περιοχής Κορυτσάς).

Οφείλουμε επίσης να επισημάνουμε ότι οι Βορειοηπειρώτες Έλληνες είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι, αλλά δεν ταυτίζονται με το σύνολο των Χριστιανών Ορθοδόξων της Αλβανίας, που υπολογίζονται στο 25% του πληθυσμού, πρέπει δηλαδή να κυμαίνονται γύρω στις 750.000 άτομα.

Για αυτή την υπαρκτή εθνική ελληνική μειονότητα απαιτούμε όλα τα δικαιώματα που ισχύουν για όλες τις αντίστοιχες μειονότητες όπου γης, όπως αυτά ισχύουν μέσα από τις διακηρύξεις του Ο.Η.Ε., της ΔΑΣΕ, των Οργανώσεων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Απαιτείται επίσης νέα απογραφή, όπου ελεύθερα ο κάθε πολίτης της Αλβανίας να μπορεί να δηλώσει την καταγωγή του, τα φρονήματά του, την θρησκεία του. Σε αυτή την απογραφή είναι αναγκαίο να είναι παρόντες παρατηρητές από Διεθνείς Οργανισμούς και Ενώσεις.

Το δικαίωμα των Βορειοηπειρωτών στην Αυτοδιάθεση

Με βάση τόσο το Διεθνές Δίκαιο όσο και το Δίκαιο των Λαών, καθοριστικό Δικαίωμα Ύπαρξης ενός λαού ή μιας εθνότητας είναι το δικαίωμά του στην Αυτοδιάθεση. Και είναι απορίας άξιον, πώς δεν γίνεται αντιληπτό ή πώς παραγνωρίζεται αυτό το στοιχειώδες δικαίωμα για Αυτοδιάθεση-Ύπαρξη του Βορειοηπειρωτικού λαού, αναπόσπαστου τμήματος του Ελληνισμού, από τους ίδιους που ζητούν αυτοδιάθεση για άλλους λαούς ή εθνότητες. Ιδιαίτερα η Αλβανία που, επίσημα και ανεπίσημα, με κάθε τρόπο προωθεί την Αυτοδιάθεση - Ένωση με το Κοσσυφοπέδιο (Κόσσοβο ή Κοσσόβα) που κατοικείται κατά πλειοψηφία από Αλβανούς (77% του πληθυσμού σύμφωνα με τις Γιουγκοσλαβικές στατιστικές, 90%

Πόγραδες 3-6-90

Άργυρόκαστρο

σύμφωνα με τους Αλβανούς), οφείλει να σεβαστεί τους Βορειοηπειρώτες και τον χώρο που κατοικούν από αρχαιοτάτων χρόνων, την Βόρεια Ήπειρο.

Γιατί μην λησμονούμε ότι:

«— Κάθε λαός έχει δικαίωμα ύπαρξης

— Κάθε λαός έχει δικαίωμα σεβασμού της εθνικής και πολιτιστικής του ταυτότητας.

— Κάθε λαός έχει το δικαίωμα να κατέχει ειρηνικά το έδαφός του και να επιστρέψει σε αυτό, αν εκδιωχθεί.

— Κανείς δεν μπορεί, εξαιτίας της εθνικής ή πολιτιστικής του ταυτότητας, να γίνει αντικείμενο σφαγής, βασανιστηρίων, καταδίωξης, εκτόπισης, απέλασης ή να υποβληθεί σε συνθήκες διαβίωσης τέτοιες, που να θέτουν σε κίνδυνο την ταυτότητα ή την ενότητα του λαού, στον οποίο ανήκει»².

Έτσι δεν είναι καθόλου άκαιρη η απαίτησή μας, για: Αυτοδιάθεση των Βορειοηπειρωτών - Αυτονομία στη Βόρεια Ήπειρο. Απεναντίας.

Οι Βορειοηπειρώτες, όπως και οι κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου, να αποφασίσουν με ελεύθερη έκφραση της βούλησής τους για το μέλλον τους. Και να κατοχυρωθούν άμεσα τα δικαιώματά τους, στη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τη μνήμη.

Όπως οι Αλβανοί πρεσβεύουν και επιδιώκουν την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου —με στόχο την μελλοντική συνένωση— λόγω του γεγονότος ότι η πλειοψηφία των κατοίκων είναι Αλβανοί, το ίδιο δικαιούται να επιδιώκει και η Ελλάδα για τη Βόρεια Ήπειρο: μια ελληνική περιοχή από αρχαιοτάτων χρόνων ή μάλλον ένα από τα αρχαιότερα κέντρα του ελληνικού πολιτισμού, αφού επιβίωσε ως ελληνική ως τις αρχές του 20ού αιώνα, απεκόπη έξαφνα από τον ελληνικό κορμό, παρά την θέληση των κατοίκων της, προκειμένου το νεοϊδρυμένο αλβανικό κράτος να έχει κάποια έκταση για να μπορεί να επιβιώσει. Και σε πλήρη γνώση των Ιταλών και Αυστριακών πατρώνων του νεοσύστατου Αλβανικού κράτους, ότι η Βόρεια Ήπειρος ήταν ελληνική περιοχή. «Συμπωματικά», δηλαδή, των ίδιων δυνάμεων που σήμερα εύχονται και αναμένουν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και τον προσεταιρισμό κάποιων κομματιών της, όπως και τον εκ νέου προσεταιρισμό της Αλβανίας στη ζώνη επιρροής τους, που αναδημιουργείται με βάση τη «Νέα Τάξη Πραγμάτων» και τον ανταγωνισμό στην Ευρώπη, όπου φαίνεται να κυριαρχεί αυτή τη στιγμή το Γερμανικό μπλοκ. Και όπου για την Αλβανία θα αναπτυχθεί ένας σκληρός ανταγωνισμός μεταξύ Ιταλίας (ίσως και με την ανοχή της Γερμανίας), της Τουρκίας που διεισδύει μέσω του μουσουλμανικού πληθυσμού και της Ελλάδας με τις ιδιαίτε-

ρες σχέσεις που έχει με το Νότιο Τμήμα αυτής της Χώρας, εθνολογικά - ιστορικά - πολιτιστικά.

Το δικαίωμα των Βορειοηπειρωτών στην Αυτοδιάθεση - Ύπαρξη πρέπει να υποστηριχθεί σταθερά και δυναμικά από την Ελλάδα. ΤΩΡΑ! Τα ίδια δικαιώματα ισχύουν και για τους Κοσσοβάρους και για τους Βορειοηπειρώτες.

Μόνο πάνω σε αυτή τη βάση μπορεί να στηριχθεί και να αναπτυχθεί μια οποιαδήποτε Ελληνοαλβανική φιλία. Στη βάση της ισότητας, της καλής γειτονίας, των κοινών πολιτιστικών σχέσεων και εκφράσεων, αφού **διευκρινισθεί ότι προϋπόθεση είναι το δικαίωμα των Βορειο-Ηπειρωτών** στην Αυτοδιάθεση - Ύπαρξη.

Και ως μονόδρομος προκειμένου να φτάσουμε σε αυτό το επίπεδο αναδεικνύεται ένας: αυτός της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής, της οικονομικής σχέσης και εξάρτησης της περιοχής με την Ελλάδα. Το ελληνικό κράτος και η ελληνική ιδιωτική πρωτοβουλία καλείται άμεσα σε έργο εθνικό, έτσι ώστε αύριο να μπορούμε να μιλήσουμε και για άλλα.

1. Απόσπασμα από το άρθρο: «Βορειοηπειρωτικό και ελληνοαλβανικές σχέσεις» της κ. Κατερίνας Μανωλοπούλου - Βαρβιτσιώτη (Περιοδικό «Τετράδια» Νο 11, Άνοιξη 1985).

2. Από την «Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Λαών», Αλγέρι, 1976, κεφ. 1ο, Ιανουάριος 1992.

Για το ζήτημα της «Τσαμουριάς»

της Ελένης Πιτούλη

Οι ριζοσπαστικές αλλαγές στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης από το φθινόπωρο του 1989 επηρέασαν τον Βαλκανικό χώρο, με αποτέλεσμα την αναβίωση εθνικιστικών και θρησκευτικών αντιθέσεων, που μέχρι πρόσφατα εμπόδιζε η αυταρχικότητα και ο συγκεντρωτισμός της εξουσίας των προηγούμενων καθεστώτων.

Η ιστορία επαναλαμβάνεται και τα σύνορα που διαμορφώθηκαν μετά τον 1ο και 2ο παγκόσμιο πόλεμο αμφισβητούνται. Οι μεταβολές στις δομές των κοινωνιών του Βαλκανικού χώρου, έφεραν στην επιφάνεια τις εσωτερικές διενέξεις και αποκλίσεις των διάφορων εθνικών ομάδων.

Τα προβλήματα των μειονοτήτων και οι παλιές θρησκευτικές διαμάχες δεν αμβλύθηκαν με το πέρασμα του χρόνου και σχεδόν κάθε βαλκανικό κράτος έχει «λογαριασμούς» να κανονίσει με τους γείτονές του.

Ελληνική μειονότητα στην Αλβανία, αλβανική στη Γιουγκοσλαβία, μουσουλμανική στην Βουλγαρία, ελληνική στην Τουρκία, μουσουλμανική στην Ελλάδα.

Η κρίση στη Γιουγκοσλαβία οδήγησε τα Σκόπια σε παράλογες διεκδικήσεις για τη δημιουργία ενός «μακεδονικού» ανεξάρτητου κράτους. Ο εθνικισμός των Αλβανών, ως διέξοδος μετά την κρίση του καθεστώτος του Ραμίζ Αλία, στρέφεται σε διεκδικήσεις στη Γιουγκοσλαβία και τελευταία στην Ελλάδα.

Συγκεκριμένα στην πρώτη «Εθνική συνδιάσκεψη» του «πολιτικού πατριωτικού συλλόγου Τσαμουριάς», που έγινε στα Τίρανα τον Μάρτιο, οι Τσάμηδες ισχυρίζονται ότι «ακούστηκε επιτέλους η φωνή των παιδιών της Τσαμουριάς που φθάνει ως την Πρέβεζα, και είναι έδαφος αλβανικό εδώ και χιλιάδες χρόνια». Τον ίδιο μήνα, στις 22-3-1991, ομάδα του αμερικάνικου κέντρου National Institute for International Affairs δημοσιεύει έκθεση (η συντάκτρια της έκθεσης είναι γιουγκοσλάβα) στην οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρεται, η απώλεια της περιοχής «CAMERIA» από την Αλβανία, κατά την απόκτηση της ανεξαρτησίας της, υπέρ της Ελλάδος.

Από τις κοινές «επιχειρήσεις» Τσάμηδων και Γερμανών: τάγματα της «ΞΙΛΙΑ» πολεμούσαν εναντίον των Ελλήνων στο πλευρό των Γερμανών· οι Γερμανοτσάμηδες έφεραν περιβραχιόλιο με τη λέξη «ΤΣΑΜ».

Οι διεκδικήσεις αυτές γίνονται ακόμη πιο επικίνδυνες αν λάβει κανείς υπ' όψη του, ότι εκφράζουν και το «Δημοκρατικό κόμμα» της Αλβανίας, η ηγεσία του οποίου αποτελείται από εκπροσώπους όλων των εθνικών και θρησκευτικών ομάδων εκτός των Ελλήνων, που στηρίζει την δύναμή του ακριβώς σ' αυτή την έκφραση του αλβανικού εθνικισμού, και δεν διστάζει να προωθεί το αίτημα των Τσάμηδων που διεκδικούν τα «πατρώα εδάφη» και τις περιουσίες τους στην «Τσαμουριά».

Οι Ηπειρώτες και κυρίως οι Θεσπρωτοί γνωρίζουν ποιοί είναι οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες. Οι υπόλοιποι Έλληνες ίσως αγνοούν ότι Τσάμηδες λεγόταν οι Θεσπρωτοί που εξισλαμίσθηκαν, είτε με τη βία, μετά την επανάσταση του Διονυσίου του Σκυλοσόφου το 1611, είτε με την θέλησή τους για να σώσουν τα κτήματά τους από τους Αλβανούς μπέηδες κατά το 1740-1780. Το όνομα «Τσάμη» προέρχεται πιθανότατα από την παραφθορά του αρχαίου ονόματος του ποταμού Καλαμά (Θύαμις - Τσιάμη).

Στην αρχή οι εξισλαμισθέντες κάτοικοι της Θεσπρωτίας μιλούσαν την Ελληνική γλώσσα και πολλές οικογένειές τους είχαν δεσμούς αίματος (συγγένεια) με χριστιανικές οικογένειες. Ο όρκος που επιβίωσε μεταξύ τους:

«Τούρκος είσαι ωρέ» — «Τούρκος μα την Παναγιά», αποδεικνύει ότι οι Τσάμηδες προέρχονται από εξισλαμισθέντες Χριστιανούς. Οι σχέσεις τους όμως με τους αλβανούς μπέηδες τους ανάγκασαν να μάθουν την αλβανική γλώσσα.

Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου το 1912, έμειναν εκεί. Το μουσουλμανικό στοιχείο το 1924 στο νομό Θεσπρωτίας έφθανε τις 20.000 σε σύνολο πληθυσμού 80.000 κατοίκων. Στην συμβίωση τους με τους Χριστιανούς δεν είχαν προβλήματα, μιλούσαν ελεύθερα την αλβανική γλώσσα, είχαν απόλυτη ελευθερία θρησκευτική, δικά τους σχολεία και τζαμιά, με δασκάλους που τους πλήρωνε η ελληνική κυβέρνηση.

Όταν το 1923 μετά την μικρασιατική καταστροφή, η ελληνική κυβέρνηση ήλθε σε συμφωνία με την τουρκική για την ανταλλαγή πληθυσμών Ελλάδος - Τουρκίας, η έκθεση μικτής επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών έκρινε ότι το μουσουλμανικό αυτό στοιχείο έχει «τουρκική καταγωγή και συνείδηση» και ως εκ τούτου δύναται να θεωρηθεί ανταλλάξιμο.

Η Αλβανία, με την παρακίνηση της Ιταλίας που προσπαθούσε να ασκήσει επιρροή στον βαλκανικό χώρο, προβάλλει ότι οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες

είναι Αλβανοί και θα πρέπει να εξαιρεθούν της ανταλλαγής. Σε αντίθετη περίπτωση η αλβανική κυβέρνηση θα έπαιρνε μέτρα κατά των Βορειοηπειρωτών.

Σε υπόμνημα που στέλνουν οι ίδιοι οι μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας στην Ελληνική Κυβέρνηση στις 18-2-1926, τονίζουν: «Μπορεί να είμαστε Αλβανοί στη φωνή, Μουσουλμάνοι το θρήσκευμα, αλλά από τον ευτυχώς έτους των ενδόξων γεγονότων του 1912-1913 και Έλληνες πολίτες».

Έτσι αυτοί παρέμειναν στη Θεσπρωτία και οι 17.000 πρόσφυγες, που είχαν έλθει στην Θεσπρωτία για να εγκατασταθούν στα χωριά και τις περιουσίες των Μουσουλμάνων, έφυγαν για την Μακεδονία. Οι μουσουλμάνοι συνέχιζαν να ζουν με τους Χριστιανούς χωρίς προβλήματα. Επειδή δε ως «πληθυσμιακή ομάδα» ήταν αρκετά ισχυρή, τα κόμματα και οι υποψήφιοι πολιτικοί, διεκδικώντας την ψήφο τους, έδιναν συχνά προτεραιότητα στις λύσεις των προβλημάτων τους.

Μεγάλο πλήγμα δέχθηκαν οι μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας όταν το 1924 ελετράπη η απαλλοτρίωση των τσιφλικιών για την αποκατάσταση των ακτημόνων προσφύγων. Το μέτρο αυτό έθιγε το ίδιο Χριστιανούς και Μουσουλμάνους, αλλά οι τελευταίοι, που κατείχαν τις πλουσιότερες και εκτενέστερες περιοχές, έχασαν πολλά στρέμματα. Παρά την προσφυγή του Αλβανικού κράτους στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών, με θέμα τον προσδιορισμό υψηλότερων τιμών από εκείνες που προβλέπονταν από την ελληνική αγροτική νομοθεσία, έλαβαν τις ίδιες αποζημιώσεις που κατεβλήθησαν και στους χριστιανούς Θεσπρωτούς γαιοκτήμονες.

Επί δικτατορίας Μεταξά έγινε προσπάθεια να βοηθηθούν οι Χριστιανοί με δανειοδοτήσεις, για να αγοραστεί η γη που ανήκε στους Μουσουλμάνους. Παρ' όλα αυτά, υπολογίζεται ότι έφυγαν μόνο δέκα οικογένειες.

Την άνοιξη του 1939 η Ιταλία μπαίνει χωρίς καμιά αντίσταση στην Αλβανία. Ο βασιλιάς Ζώγου φεύγει και η αλβανική βουλή ψηφίζει ότι «το Αλβανικό βασίλειο θα πολεμήσει στο πλευρό των πέρα της Αδριατικής αδελφών και στο πλευρό των ηρώων φίλων και συμμάχων της Γερμανίας του Χίτλερ».

Έτσι οι Αλβανοί συμμετέχουν στην επίθεση της Ιταλίας κατά της Ελλάδας, το 1940. Η ελληνική κυβέρνηση, φοβούμενη συνεργασία των Θεσπρωτών μουσουλμάνων με τους Ιταλούς, κάτι που η

ιταλική προπαγάνδα είχε ήδη προετοιμάσει μέσω των προξενείων της στα Γιάννενα και την Κέρκυρα, συλλαμβάνει και εξορίζει ορισμένα ηγετικά στελέχη των μουσουλμάνων.

Οι Ιταλοί κατέλαβαν την Θεσπρωτία, συνοδευόμενοι από Αλβανούς φασίστες, και γρήγορα βρήκαν υποστηρικτές από ντόπιους Τσάμηδες, που επεδόθησαν σε λεηλασίες, διωγμούς και τρομοκρατία, σε μια προσπάθεια να εξαφανίσουν τον ελληνισμό της περιοχής. Στις αρχές του Ιουλίου 1941 διορίζονται με διάταγμα της ιταλικής κυβέρνησης, ο Νουρής Ντίνο ως ύπατος Αρμοστής της Θεσπρωτίας και ο αδελφός του Μαζάρ Ντίνο ως γενικός αρχηγός της φασιστικής νεολαίας της Θεσπρωτίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο τελευταίος διακήρυσε: «Θάνατος στους Έλληνες, όπου κι αν βρίσκονται να τους σκοτώνετε. Η Θεσπρωτία μέχρι Πρεβέζης πρέπει να μείνει καθαρά Αλβανική. Η κραταιά Ιταλική αυτοκρατορία είναι με το μέρος μας».

Η ΜΙΑΙΤΣΙΑ —φασιστική νεολαία— του Μαζάρ Ντίνο γρήγορα επιδόθηκε σε εμπρησμούς σπιτιών και καταστημάτων, δολοφονίες, βιασμούς. Οι μουσουλμάνοι με την ανοχή και συμπάρασταση των Ιταλών διεκδίκησαν τις αγροτικές τους περιουσίες που, είτε είχαν απαλλοτριωθεί, είτε οι ίδιοι είχαν νόμιμα πουλήσει σε χριστιανούς, και απαιτήσαν να εισπράττουν από τους ιδιοκτήτες ποσοστό μέχρι 35% της παραγωγής.

Όταν οι Γερμανοί τον Ιούλιο του 1943 έφθασαν στην Ήπειρο, οι μουσουλμάνοι τσάμηδες με την υποστήριξή τους,

— ιδρύουν κυβέρνηση Θεσπρωτίας με τον τίτλο ΚΣΙΛΙ ΝΑΣΙΟΝΑΛ ΣΚΙΠΙΕΤΑΡ γνωστή, χάριν συντομίας, ως ΣΙΛΙΑ.

— ιδρύουν αλβανική χωροφυλακή (TZENTAPMERIA).

— στρατολογούν ένοπλα τάγματα με «επίστρατους» μουσουλμάνους που φέρουν γερμανική στολή και οπλισμό και παίρνουν μέρος στις συγκρούσεις στο πλευρό των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων.

Οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής, με την βοήθεια των Τσάμηδων, κατέστρεψαν τον Ιούλιο του 1943 τα 24 πλούσια χωριά του Φαναρίου, και τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους εκτελούν στην Παραμυθιά 49 Προκρίτους βάσει καταλόγου που συνέταξαν ο Μαζάρ Ντίνο και οι μουσουλμάνοι συνεργάτες του.

Το καλοκαίρι του 1944 συμμετέχουν ενεργά στην μάχη των «Αγίων Θεοδώ-

ρων» (30 Ιουνίου) και στη μάχη της Μενίνας (17 και 18 Αυγούστου).

Μετά την κατάρρευση του άξονα οι Τσάμηδες φοβήθηκαν την οργή και τα αντίποινα από τον γηγενή πληθυσμό και εγκατέλειψαν την Θεσπρωτία, ακολουθώντας τα στρατεύματα κατοχής.

Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες, όπως και οι Έλληνες δοσίλογοι, δικάστηκαν μετά το τέλος του πολέμου από τα «δικαστήρια δοσιλόγων» ερήμην ως εγκληματίες και δοσίλογοι, καταδικάστηκαν σε θάνατο, στέρηση της ελληνικής ιθαγένειας και δέσμευση της περιουσίας τους υπέρ του δημοσίου. Αποζημιώσεις για αυτές τις περιουσίες ζητούν σήμερα οι Τσάμηδες της Αλβανίας από την ελληνική κυβέρνηση και «επαναπόκτηση» της «πατρώας γης».

Είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς την έκταση που μπορεί να δώσουν οι Αλβανοί στο θέμα της Τσαμουριάς. Για την Ελλάδα είναι προφανές ότι πρόβλημα δεν τίθεται. Αφού οι μουσουλμάνοι της Θεσπρωτίας δεν υπερβαίνουν σήμερα τα 40 άτομα, με καθαρά ελληνική συνείδηση.

Αυτή τη στιγμή των γενικών ανακατατάξεων στον βαλκανικό χώρο, η Ελλάδα έχει, λόγω της ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μια ξεχωριστή θέση. Καλείται να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο, ως μεσολαβητής και ρυθμιστής των σχέσεων των Βαλκανικών κρατών με την ΕΟΚ, υπερκελίζοντας έτσι την Ιταλία, μόνιμο ανταγωνιστή στις σχέσεις Ελλάδος - Αλβανίας, στην προσπάθειά της να ασκήσει επιρροή, οικονομική και πολιτική, στο χώρο της Βαλκανικής Χερσονήσου. Μια δυναμική οικονομική και πολιτική παρουσία, εξ άλλου, της Ελλάδος στον χώρο αυτό θα αποδυνάμωνε την Τουρκία που έχει ήδη αρχίσει να εκμεταλλεύεται τις θρησκευτικές αντιθέσεις και διαμάχες.

Είναι λοιπόν η στιγμή που η Αλβανία θα πρέπει να πεισθεί ότι μπορεί με μια ειλικρινή συνεργασία, να βρει μια σύμμαχο χώρα στο άνοιγμά της προς την Κοινή Αγορά και την Ευρώπη.

Τα Βαλκάνια είναι μια ιδιόμορφη γεωγραφική περιοχή, με κοινή ιστορία και τις περισσότερες φορές με κοινή τύχη. Αν σε αυτή την μεταβατική και κρίσιμη περίοδο, εγκαταλείποντας τις κινδυνολογίες και τις αντιπαραθέσεις, προωθήσουν μια γνήσια προσέγγιση, θα μπορούσαν να διαμορφώσουν ένα χώρο, όπου οι κοινοί θεσμοί —πολύ συχνά πιο οικείοι από αυτούς της Δυτικής Ευρώπης— και η πολιτιστική συγγένεια θα δημιουργούσαν μια δυναμική οικονομική και ίσως πολιτική ενότητα.

Σχετικά με το «Μακεδονικό» Ζήτημα

του Αχιλλέα Στ. Ανθεμιδη*

Για μισό περίπου αιώνα παρακολουθώ με εύλογο ενδιαφέρον αλλά και ανησυχία, τις διάφορες γνώμες και απόψεις που διατυπώνονται κατά καιρούς για το λεγόμενο «Μακεδονικό ζήτημα». Και πάντοτε διέκρινα καθαρά δύο θέσεις. Από την μια πλευρά άκουγα τις φωνές, τις επινοήσεις, την θελημένη παραχάραξη της αλήθειας, ενώ από την ελληνική πλευρά με δυσφορία έβλεπα την κυριαρχία της πολιτικής της σιωπής, στα φληναφήματα των Σκοπίων και των συμμάχων του. Άλλωστε το ίδιο ακριβώς φαινόμενο της εξωτερικής πολιτικής μας, ίσχυε τόσο για την ισχύ και εφαρμογή της συνθήκης της Λωζάνης, όσο και για την ελληνική μειονότητα της Αλβανίας, άλλο τόσο και για τον μεγάλο όγκο του ελληνισμού της Σοβιετικής Ένωσης. Τους Έλληνες της μητροπολιτικής Ελλάδας ενδιέφερε μόνο ο ελληνισμός της Αμερικής, του Καναδά, της Αυστραλίας και της Δυτικής Γερμανίας, γιατί από εκεί περιμέναμε επενδύσεις, συνάλλαγμα και οικονομική βοήθεια.

Απέκτησα προσωπικές εμπειρίες στη διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου 1941 - 1945, όταν είδα την προσάρτηση ελληνικών εδαφών από την φασιστική Βουλγαρία, αλλά και την συμπεριφορά των γειτονικών χωρών, στα θέματα του εμφυλίου πολέμου των Ελλήνων.

Και εδώ, μπορώ να πω ότι πεποίθησή μου, που στηρίζεται στα ντοκουμέντα που υπάρχουν, είναι πως ο στρατάρχης της Γιουγκοσλαβίας Τίτο, για να επιτύχει την ενσωμάτωση της κομμουνιστικής πια Αλβανίας και της βορειοδυτικής Μακεδονίας στην ομόσπονδη αυτοκρατορία του, προκάλεσε και βοήθησε μονόπλευρα την εξέγερση του ΚΚΕ και των συμμάχων του, για την συγκρότηση του λεγόμενου Ομοσπονδιακού «μακεδονικού» κράτους των Σκοπίων, και την έξοδο της Γιουγκοσλαβίας στις θερμές θάλασσες. Έτσι από όλους τους βαλκανικούς λαούς οι μόνοι που βοήθησαν την ελληνική κομμουνιστική εξέγερση ήταν οι Γιουγκοσλάβοι με την ίδρυση στρατοπέδων, όπως του Μπούλκες κ.ά. Αντίθετα οι Αλβανοί δεν

έδειξαν παρόμοιες διαθέσεις, αλλά ούτε και οι Βούλγαροι, που όταν διέκριναν πως τα όνειρά τους χάθηκαν, ανέκρουσαν πρύμνα ολοταχώς και διέγραψαν «οριστικά», από τα εθνικά Μητρώα τους την λεγόμενη «Μακεδονία του Πυρίν» που την διεκδικούν πλέον οι σοβινιστές των Σκοπίων.

Από την άλλη πλευρά ο Τίτο, μόνον όταν είδε πλέον καθαρά, ότι τα αυτοκρατορικά του σχέδια δεν πρόκειται να τελεσφορήσουν, τότε και μόνο έπαψε την αμέριστη βοήθειά του στους Έλληνες κομμουνιστές, που οδηγήθηκαν σε ολοκληρωτική ήττα από τον Εθνικό στρατό. Με τις σκέψεις αυτές, έσκηψα στη σχετική βιβλιογραφία, που αφορά στη Μακεδονία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και κυρίως στα χρόνια της

τουρκοκρατίας, των βαλκανικών πολέμων, τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο πόλεμο 1946-1949.

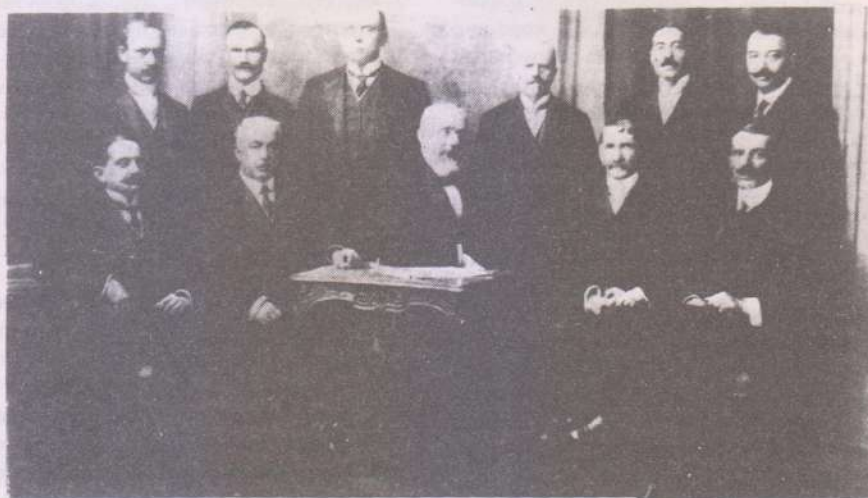
Πρίν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Έτσι από όσα είμαι σε θέση να δω, η ιστορία για το λεγόμενο «μακεδονικό πρόβλημα» άρχισε να διαμορφώνεται κυρίως στα χρόνια 1881-1896, αλλά και νωρίτερα ακόμα με την ίδρυση της βουλγαρικής Εξαρχίας το έτος 1870. Την εποχή αυτή, η γλώσσα και η ιδιότητα του εξαρχικού και του πατριαρχικού, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και θεωρούνται αναμφισβήτητα στοιχεία εθνικότητας.

Οι βούλγαροι πολιτικοί, μετά τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου¹ έβλεπαν την αυτονομία της Μακεδονίας σαν μια συμφέρουσα γι' αυτούς λύση και την ενσωμάτωσή της αργότερα στην Βουλγαρία, όπως ακριβώς έγινε αυτό το έτος 1885, με την Ανατολική Ρωμυλία².

Με την λεγόμενη εξέγερση του 'Ηλιντεν³ και το άδοξο τέλος της, καθώς και την τρομοκρατική σφαγή των εξεγερμένων από τις Τουρκικές αρχές το 1903, έληξαν και τα όνειρα και οι προσδοκίες, καθώς και οι δυναμικές προσπάθειες της Βουλγαρικής ηγεσίας για την αυτονομία της Μακεδονίας και την προσάρτησή της στην Βουλγαρική επικράτεια. Την ίδια εποχή και λίγο αργότερα ακόμα, με την υποστήριξη της Αυστρίας παρατηρείται νέα έξαρση στο «Μακεδονικό ζήτημα», που λήγει οριστικά πια με τους Βαλκανικούς πολέμους και τις συνθήκες που ακολούθησαν, όπως την συνθήκη του Βουκουρεστίου του 1913, της Κωνσταντινούπολης του 1913, και την Ελληνοσερβική Συνθήκη της 17 Μαΐου του 1913, με την οποία καθορίστηκαν τα σύνορα μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδος και τα σύνορα μεταξύ της Σερβίας και της Ελλάδος. Με τους Βαλκανικούς πολέμους, όσοι από τους πληθυσμούς των βορείων περιοχών της χώρας θεώρησαν ότι έχουν Βουλγαρική ή Σερβική συνείδηση, έφυγαν για τις χώρες Βουλγαρία και Σερβία αντίστοιχα, ενώ το ίδιο έγινε και με τους ελληνικούς πληθυσμούς, από τους οποίους άλλοι έμειναν στις πιο πάνω χώρες, παρά το γεγονός ότι μιλούσαν ελληνικά, ενώ άλλοι ήρθαν στην Ελλάδα σαν πρόσφυγες.

Η τελική όμως και οριστική ρύθμιση της ιθαγένειας των αμφισβητούμενων πληθυσμών των βορείων περιοχών της χώρας, έγινε με την Συνθήκη του Νεϊγύ της Γαλλίας το έτος 1919. Με βάση λοιπόν την συνθήκη αυτή και τις ειδικές διατάξεις της, όσοι από τους τυχόν εναπομείναντες δίγλωσσους ή και σλαβόφωνους πληθυσμούς θεωρούσαν τον εαυτό τους να έχει σλαβική συνείδηση και μάλιστα βουλγαρική ή σερβική, με δική τους βούληση που εκδηλώθηκε τελείως ελεύθερα και ανεπηρέαστα, δήλωσαν την ιθαγένεια της προτίμησής τους και έφυγαν για την χώρα τους, χωρίς μέχρι σήμερα να υπάρχει κάποια άλλη δήλωσή τους. Όσοι όμως έμειναν στην Ελλάδα με την ελεύθερη και ανεπηρέαστη βούληση και δήλωσή τους, καταγράφηκαν στα εθνικά μητρώα της Ελλάδος, μπήκαν στον εθνικό κορμό των Ελλήνων και κατέκτησαν επάξια

επίλεκτες θέσεις στον κοινωνικό, τον δημόσιο και οικονομικό βίο της χώρας⁴. Λίγα μόλις χρόνια αργότερα από την υπογραφή της Συνθήκης του Νεϊγύ, του 1919, υπογράφεται η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, οπότε ο εθνολογικός χάρτης της Μακεδονίας αλλοιώνεται οριστικά σε πίστωση της Ελλάδος γενικά και της Μακεδονίας ειδικά: Στην Ελλάδα λοιπόν του 1923 δεν υπάρχουν μειονοτικοί πληθυσμοί, εκτός εκείνων της μουσουλμανικής μειονότητας, που φτάνουν στους 120.000 περίπου Μουσουλμάνους, ενώ τις σχέσεις τους με την ελληνική επικράτεια, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους καθορίζουν οι διατάξεις της ανωτέρω συνθήκης. Γίνεται λοιπόν σαφές πως από το 1919 και εξής, αλλά ακόμη πιο πολύ από το 1923 και εξής, στον ελληνικό ορίζοντα δεν υπάρχουν μειονοτικά θέματα και μειονοτικές εθνότητες.

Κατοχή

Και το status αυτό συνεχίζεται μέχρι τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και την υποταγή της χώρας στις δυνάμεις του Άξονα και την διαίρεσή της σε τρεις ζώνες κατοχής. Με την τριπλή κατοχή της Ελλάδος δημιουργείται ένα ιδιόρρυθμο καθεστώς κατοχής δηλ. η εξουσία της βίας και του καταναγκασμού εκ μέρους των στρατευμάτων κατοχής και της Κυβέρνησης των Κουϊσλιγκς, που με τη σειρά τους στηρίζονται στις λόγχες των στρατευμάτων κατοχής και αντλούν την δύναμη δικαίου από τις εξουσίες του κατακτητή.

Το καθεστώς αυτό δημιουργεί ένα κενό εξουσίας, ένα δικαίκο χάσμα, σχετικά με τα εθνικά, εδαφικά και κυριαρχικά

θέματα της Ελλάδος. Η Κυβέρνηση των μεταναστών στη Μέση Ανατολή και Αίγυπτο, δεν έχει καν το στοιχείο της εδαφικότητας, δεν ασκεί καμιά εξουσία στην κατεχόμενη Ελλάδα και εξάλλου αντλεί την δύναμη δικαίου από την Κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας. Η τέταρτη δύναμη, που αντιστρατεύεται τις κατοχικές δυνάμεις, είναι η Εθνική Αντίσταση των Ελλήνων κάτω των κατακτητών, που όμως δεν έχει ούτε αυτή το απαραίτητο εκείνο στοιχείο της εδαφικότητας, για την δημιουργία κυρίαρχης δύναμης.

Έτσι το κενό αυτό της εξουσίας, βοήθά στη δημιουργία σκέψεων και ιδεών με τυχοδιωκτικό, ανεδαφικό και σοβινιστικό περιεχόμενο. Στην Δυτική Μακεδονία παρουσιάστηκαν τρεις μορφές αυτονομιστικών κινήματων. Η μια μορφή γίνεται αισθητή με την παρουσία συμμοριών με επικεφαλής Βούλγαρους αξιωματικούς, όπως ο Καλτσέφ κ.ά., στην Δυτική και στην Κεντρική Μακεδονία, που όμως γρήγορα εξουδετερώνονται από τις δυνάμεις της Εθνικής Αντίστασης και μπαίνει τέρμα στην δράση της φασιστικής Βουλγαρίας και των σχεδίων της. Την ίδια εποχή στη Δυτική Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο, εμφανίζεται το αυτονομιστικό κίνημα των Ελληνοβλάχων, που πνίγεται στην γέννησή του από τις δυνάμεις Αντίστασης των Ελλήνων, όπου πρωτοστάτησαν οι συμπατριώτες μας Ελληνοβλάχοι⁵. Ακριβώς την ίδια εποχή και ιδιαίτερα το 1943 κάνουν την εμφάνισή τους κινήσεις δίγλωσσων ή και άλλων σλαβόφωνων Ελλήνων, που ούτε λίγο ούτε πολύ αποκαλούνται όχι σλάβοι ή απλά μακεδόνας, αλλά «σλαβομακεδόνας». Αναβιώνουν τα τραγούδια του «'Ηλιντεν» και καλλιεργούνται

οι έννοιες της αυτοδιάθεσης του «Μακεδονικού λαού», και άλλα παρόμοια μυθεύματα, που βάζουν σε σοβαρές σκέψεις τους Έλληνες μαχητές της Αντίστασης 1941-44. Αναμφισβήτητα οι έννοιες αυτές είναι εισαγόμενες και όχι αυτόχθονες· και ενώ στην αρχή είναι συγκεχυμένες, αργότερα γίνονται πιο σαφείς και μάλιστα παίρνουν την οριστική τους μορφή, όταν ο Τίτο προωθεί την δημιουργία Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας, στην οποία θα περιλαμβάνονταν τόσο η Αλβανία, όσο και ένα κράτος αυτόνομο, πλην όμως μέλος της Ομοσπονδίας, με το όνομα «Αυτόνομο Μακεδονικό Κράτος». Φυσικά το κράτος αυτό θα περιλάμβανε και την «κομμουνιστική Μακεδονία» του Αιγαίου, στην περίπτωση που και στην Ελλάδα θα κυριαρχούσαν οι δυνάμεις του Ε.Α.Μ.

Εμφύλιος

Ακολουθεί ο εμφύλιος πόλεμος, στον οποίο ο κύριος σύμμαχος των εξεγερμένων είναι ο Στρατάρχης Τίτο και η Γιουγκοσλαβία. Δίνεται κάθε είδους βοήθεια σε πολεμικό υλικό, καθώς και προστασία για κάθε φυγάδα από την ελ-

ληνική επικράτεια. Δημιουργούνται στρατόπεδα εκπαίδευσης όχι μόνο στρατιωτικής, αλλά και πολιτικής εκπαίδευσης μέχρι το 1948, οπότε, όταν διαπιστώνεται ότι ο αγώνας των εξεγερμένων είναι μάταιος, ο μεν Τίτο εγκαταλείπει τους συμμάχους του Έλληνες, ενώ ο Στάλιν μόλις λίγο αργότερα δίνει εντολή για το «Σβαρνούτ» δηλ. «μαζέψτε τα».

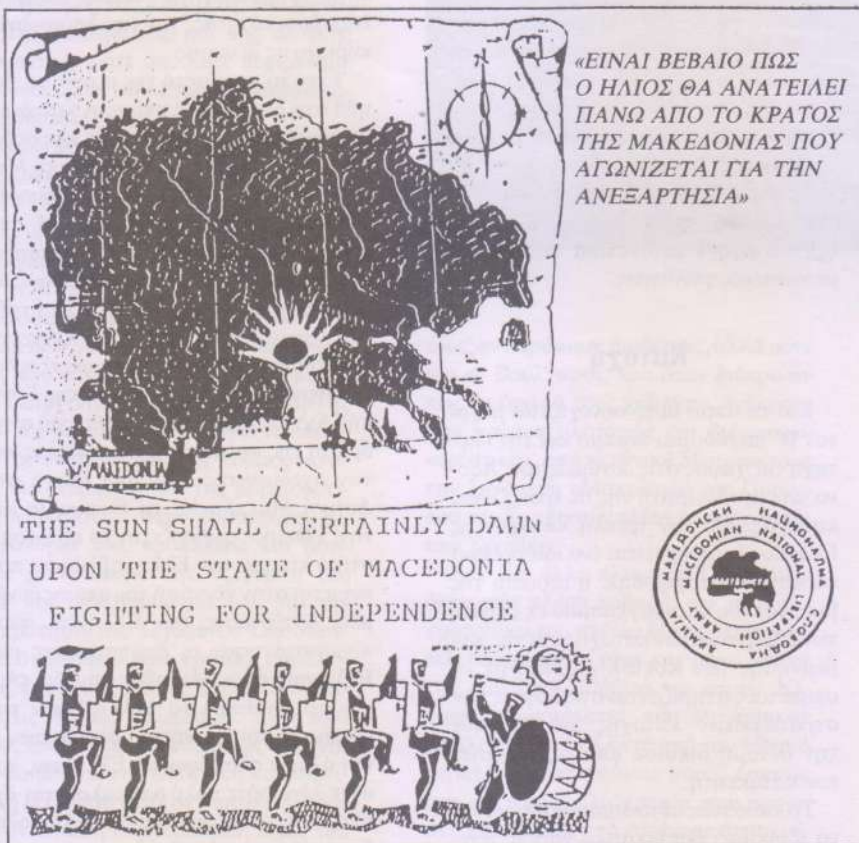
Ο ανταρτοπόλεμος με τον Μάρκο Βαφειάδη μετατρέπεται σιγά - σιγά σε πολεμική αναμέτρηση μεταξύ δύο τακτικών στρατών, στην ίδια τη χώρα. Η Κυβέρνηση του Βουνού, στον ελληνικό χώρο, χωρίς την κατοχή των στοιχείων της εδαφικότητας, με πρωθυπουργό τον Δημ. Παρτσαλίδη, ιδρύει το Υπουργείο Εθνικών Μειονοτήτων, με Υπουργό τον Γκότσεφ (Δημάκη, δάσκαλο από τη Φλώρινα), τέως αξιωματικό του Ε.Λ. Α.Σ. Και ασφαλώς το Υπουργείο αυτό δεν είχε σαν αντικείμενο την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, αλλά την δημιουργία μιας μειονοτικής εθνότητας στον Ελλαδικό χώρο και με υπηκόους του Έλληνες δίγλωσσους ή σλαβόφωνους Έλληνες που από το 1919 και εξής είχαν την ελληνική ιθαγένεια, την Ελληνική υπηκοότητα και βέβαια την

Ελληνική συνείδηση και, ξαφνικά μετά από 25 περίπου χρόνια, μεταβλήθηκαν σε «σλαβομακεδόνες» και έγιναν «αλλοεθνείς», ξένοι προς την Ελλάδα και τους Έλληνες. Έχω την πεποίθηση ότι το λεγόμενο «μακεδονικό θέμα» τίθεται στις πραγματικές του διαστάσεις μόνο όταν παρουσιάζονται τα αίτια της δημιουργίας του και τέλος γίνεται σαφές πως αυτοί που δημιούργησαν το θέμα αυτό, αυτοί είναι και υποχρεωμένοι αναγνωρίζοντας τα λάθη τους να το θεραπεύσουν και να το επανορθώσουν⁸.

Σήμερα

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα έληξε οριστικά με την ψήφιση του νόμου 1863/1989. Όμως τα κατάλοιπα του πολέμου αυτού στον τομέα της εθνικής μας πολιτικής μένουν άλυτα και συγκεχυμένα και αναμένουν την οριστική λύση τους από αυτούς που έχουν μερίδιο στην δημιουργία τους. Σήμερα, το κύριο βάρος για την αντιμετώπιση του όλου προβλήματος που λέγεται από τους ξένους «Μακεδονικό» αντιμετωπίζεται κυρίως και μόνο από την Κυβέρνηση της Ν.Δ., ενώ η Αντιπολίτευση και ιδίως η παράταξη των τριτοκοσμικών δεν παίρνει σταθερή και σεναρή θέση και, αν κρίνει κανείς από τη συμπεριφορά της στα 8 χρόνια της διακυβέρνησης της χώρας από αυτήν, δεν έκανε ούτε ένα βήμα για την οριστική επίλυσή του. Αντίθετα, στελέχη της τριτοκοσμικής εξουσίας που στηρίζονται στις αρχές του τριτοκοσμικού διεθνισμού, για ψηφοθηρικούς κυρίως λόγους, επέτρεψαν την είσοδο τριών και πλέον χιλιάδων «σλαβομακεδόνων» για να ψηφίσουν τους Έλληνες υποψήφιους της αρεσκείας τους... Οι άνθρωποι αυτοί αυτοαποκαλούνται «Μακεδόνες» και τη γλώσσα τους την ονομάζουν «Μακεδονική» και καυχώνται ότι με τους ομόγλωσσους τους της Ελλάδος συνεννοούνται στη «Μακεδονική γλώσσα». Φαντάζεται κανείς τι θα γινόταν αν σε μια στιγμή νεκρανασταίνονταν οι Αριστοτέλης, Φίλιππος, Αρχέλαος, Αλέξανδρος, Αντίπατρος, Κλείτος κ.ά. και ποιό θα ήταν το μήνυμά τους, που ήδη μας το έδωσαν οι ανασκαφές της Βεργίνας, του Δίου, της Αιανής, της Σίνδου κ.λ.π.

Όμως, οι φωνές και οι ιαχές από τους ραδιοσταθμούς και τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα των Σκοπίων ακούγονται καθημερινά, δημιουργώντας ηχορύπανση στην ιστορία και τον πολιτισμό των σύγχρο-

Από την σκοπιανή προπαγάνδα με την ευκαιρία του νέου έτους.

ων λαών. Ταλαιπωρούν και ανησυχούν τον κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο για την αλλοίωση των εννοιών του κράτους, του έθνους, του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ειδικά.

Σημειώσεις

1. Συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, με την οποία τερματίστηκε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος (24, 1877-3.3.1878). Γενικό Επιτελείον Στρατού, *Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκην Γεγονότα*, Αθήνα, 1979, σελ. 37 & επ. Κωφού, *Ε. Η επανάσταση της Μακεδονίας κατά το 1878*, ΙΜΧΑ, 1969 σελ. 1-47.
2. Γενικών Επιτελείον Στρατού, Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού, *Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκην Γεγονότα*, Αθήνα 1979, σελ. 41 & επ. Dakin, O., *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 28-80. Άμαντος Κ., *Οι Βόρειοι γείτονες της Ελλάδος*, Αθήνα 1923, σελ. 60-62. Γρηγορίου Ε., *Έλληνες και Βούλγαροι*, Θεσσαλονίκη 1953, σελ. 69. Μέγα Γ., *Ανατολική Ρουμελία*, Αθήνα 1945, σελ. 15.
3. Βλ. Γενικών Επιτελείον Στρατού, *Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκην γεγονότα*, Αθήνα, 1979, Dakin, D. ενθ. αν. σελ. 86, Νικολαΐδης Κλεάνθης, *Ιστορία του Ελληνισμού με Κέντρον την Μακεδονία*, Αθήνα 1928, σελ. 526-535, Μιζαράκης Αλ. Α. *Ιστορικά περιπέτεια της Μακεδονίας*, Αθήνα 1912, σελ. 85-86, *Ιστορία του Μακεδονικού Έθνους*, Σκόπια 1969, Τόμος 2ος σελ. 234-243, Βλάχου Ν., *Το Μακεδονικό ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος, 1987-1908*, Αθήνα 1935 σελ. 289.
4. Διατήρησαν όπως είναι φυσικό τους παύρχειους χορούς τους, τα τραγούδια τους, ενώ λίγοι από αυτούς μιλούν ένα τοπικό ιδίωμα, όπως συμβαίνει αυτό και σε άλλες χώρες, όπως στην Ελβετία και αλλού, όπου μιλούν τη γαλλική ή την ιταλική ή την γερμανική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι Γάλλοι, ή Ιταλοί, ή Γερμανοί, αλλά Ελβετοί.
5. Βλ. Ανθεμίδης Αχ., *Οι Βλάχοι της Ελλάδος και η Εθνική Αντίσταση 1941-44*, Θεσσαλονίκη 1990.
6. Βλ. Μέρτζου Νικολάου, *Εμείς οι Μακεδόνες*, β' έκδοση 1978 σελ. παρ. επ., Παπαϊωάννου Αχ. *Η διαθήκη του Νίκου Ζαχαριάδη*, Αθήνα 1986 έκδοση Γλάρος, Βλαντά Δημ., *Ο Νίκος Ζαχαριάδης και οι 22 συνεργάτες του*, Αθήνα 1984, έκδοση Γλαρή. Για τον Παρτσαλίδη και το έργο του βλ. Βλαντά Δημ. όπου ανωτέρω σελ. 120-133. Για τον Μάρκο Βαφειάδη βλ., Βλαντά σελ. 154-160., Βλαντάς Δημ., *Εμφύλιος πόλεμος 1945-1949* Αθήνα 1979, *Σύντομη ιστορία του Κ.Κ.Ε., μέρος Α' 1918-1949* (δευτέρα έκδοση), Έκδοση του Κ.Κ.Ε. 1988, Ευαγγέλου Αβέρωφ - Τσιτσιτά, *«Φωτιά και Τσεκούρι» Ελλάς 1945-1949 και τα προηγμένα*, Ε' Έκδοση, Αθήνα 1974.

7. Το ψευδώνυμο Γκότσεφ πάρθηκε από το όνομα του εξαρχικού Ντσελέτσεφ Γκότση, ηγέτη της εξέγερσης του «Ηλιντεν» το 1903. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσιτσιτάς, στο έργο του *«Φωτιά και Τσεκούρι»* σελ. 434 και στο κεφάλαιο με τίτλο η «Ελληνοβουλγαρική Κυβέρνηση», αναφέρει: «Στην νέα Κυβέρνηση συμμετείχαν όλοι περίπου οι παλαιοί Υπουργοί, αλλά η μικρή ομάδα των διευρύνθη αισθητά και περιέργα πράγματι: εκτός του Καραγιώργη που έγινε Υπουργός πολεμικού αναφοδιασμού, τέσσερα μέλη του «Αγροτικού κόμματος» και ο αντιπρόσωπος των Συνδικάτων ανελάμβαναν διάφορα Υπουργεία. Το εκπληκτικό όμως ήταν άλλο: τρεις Βούλγαροι κατελάμβαναν θέσεις πρώτης γραμμής. Ο Πασκάλ Μητρόφσκου του Ν.Ο.Φ., ανελάμβανε το Υπουργείο Επισιτισμού, ο Σιάβρο Γκότσεφ του Ν.Ο.Φ. οριζόταν Διευθυντής μειονοτήτων στο Υπουργείο Εσωτερικών και ο Βαγγέλης Γκότσεφ γινόταν τακτικό μέλος του Ανωτάτου πολεμικού Συμβουλίου». Ο Αβέρωφ, κάνει εδώ ένα μεγάλο ιστορικό, θεωρητικό και πρακτικό λάθος λέγοντας ότι: επρόκειτο περί εξασφαλίσεων και της βοήθειας της Βουλγαρίας, η οποία καθίστατο πολύτιμη, αφού ο Τίτο μείωνε τώρα πλέον την βοήθειά του. Τα πρόσωπα αυτά δεν ήταν υπήκοοι και πολίτες της Βουλγαρίας. Μάλιστα ο Στ. Δημάκης με το ψευδώνυμο Γκότσεφ ήταν δάσκαλος ελληνικού σχολείου. Ήσαν και οι τρεις θύματα της σλαβικής προπαγάνδας και ιδιαίτερα του Τίτο και πίσω του ίδιου για την προσάρτηση ελληνικών εδαφών στο «Μακεδονικό Κράτος των Σκοπίων». Ήσαν δίγλωσσοι Έλληνες υπήκοοι μέχρις ότου ιδρύθηκε το ΣΝΟΦ το 1943 και το ΝΟΦ στην διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Παραποιεί την πραγματικότητα ο Αβέρωφ καταγράφοντας σε πίστωση της Βουλγαρίας τα τρία πιο πάνω ονόματα και κάνει ένα φοβερό λάθος. Δείχνει να αγνοεί την πραγματικότητα. Τα πρόσωπα αυτά ήσαν γνωστά στην Ελλάδα, είχαν όλοι τους ελληνικά ονόματα. Η σκοπιμότητα των σκοπιανών τους βάπτισε με σλαβικά ονόματα και με ειδική εθνότητα την «Σλαβομακεδονική». Και οι Έλληνες κομμουνιστές, που πνίγονταν την εποχή εκείνη από την απομόνωση από ολόκληρο σχεδόν τον ελληνικό λαό, πιάστηκαν από τα μαλλιά τους για να σωθούν. Δεν είχαν το ανάστημα να αντισταθούν στο προστάζω και υπαγορεύω της Μόσχας. Έτσι οδήγησαν το λαό μας σε ολοκαύτωμα. Ο Βλαντάς, στην σελ. 47 του βιβλίου *«Εμφύλιος πόλεμος 1945-49»* γράφει σχετικά. Πιο καταπληκτικά είναι τα στοιχεία που υπάρχουν στο βιβλίο του κυρίου Κάρτη. «*Η γέννηση του νεοφασισμού*», έκδοση του 1970. Γράφει πως τον Δεκέμβρη του 1949, δηλαδή μερικώς μήνες μετά τον εμφύλιο πόλεμο, βρίσκονταν στις φυλακές 20.200 πολιτικοί κρατούμενοι. Επί 16.000 καταδικαστικών αποφάσεων των εκτάκτων στρατοδικείων του εμφυλίου πολέμου οι 13.182 καταδικαστικές αποφάσεις ακυρώθηκαν μετά τον εμφύλιο πόλεμο από πολιτικά δικαστήρια σαν καταδικές για λόγους πολιτικής

σκοπιμότητας και όχι σαν πραγματικά αδικήματα. Από το στρατόπεδο της Μακρονήσου, αυτού του νησιού του διαβόλου, πέρασαν και βασανίστηκαν μέχρι τρέλας 80.000 αγωνιστές. Ο συνολικός αριθμός των θυμάτων των «εκτάκτων μέτρων» έφτασε τις 200.000. Τι άλλο ήθελε ο κύριος Αβέρωφ; Να εξοντωθούν τρία εκατομμύρια εαμίτες;

8. Να ποια ήταν η επίσημη θέση του σημερινού ηγέτη του ΚΚΕ Φλωράκης, σε επίσημη απολογία του στις 9-5-1960. Βλ. Μέρτζου Νικ. *«Τα δέκα θανάσιμα αμαρτήματα του ΚΚΕ»*, Αθήνα, Τρίτη έκδοση, Μάιος 1985 σελ. 425. «Σύμφωνα με τα επίσημα πρακτ. της δίκης του κ. Φλωράκη στις 9-5-1960, με την Κυβέρνηση της Ε.Ρ.Ε και με πρωθυπουργό τον Κ. Καραμανλή, ο Χαρίλαος Φλωράκης είπε τα εξής. Φλωράκης «Είναι γνωστόν ότι στην περιοχή Φλωρίνης, Καστοριάς κατοικούν 150.000 άνθρωποι που δεν είναι ούτε Έλληνες, ούτε Βούλγαροι, ούτε Σλάβοι. Αυτοί έχουν τα δικά τους ήθη και έθιμα, τη δική τους μυχοσύνθεση, τη δική τους γλώσσα, τη δική τους πατρική γη. Το ΚΚΕ λέγει ότι οι Σλαβομακεδόνες αυτοί είναι μια εθνική μειονότητα. Είναι Έλληνες υπήκοοι αλλά εν πάσει περιπτώσει από εθνικής απόψεως είναι κάτι το διάφορον διότι είναι Σλαβομακεδόνες. Ο Πρόεδρος ερωτά: Δεν είναι Έλληνες; Φλωράκης: Όχι δεν είναι Έλληνες. Εδώ το ζήτημα δεν είναι εάν είναι Βούλγαροι ή Σέρβοι, διότι ούτε οι ίδιοι το παραδέχονται αυτό. Εμείς λέμε, τα ίδια δικαιώματα που έχουν οι Έλληνες πολίτες, τα ίδια δικαιώματα που έχουν οι Τούρκοι και οι Εβραίοι, να έχουν και οι Σλαβομακεδόνες. Πρόεδρος: Τέλος πάντων, κατηγορούμενος είσαι και ημπορείς να λήξεις ότι θέλεις».

9. Ήδη στη Φλώρινα γίνονται απόπειρες συγκεντρώσεως πολιτών «σλαβικής καταγωγής», ενώ στο Διεθνές Συνέδριο της Κοπεγχάγης για τα ανθρώπινα δικαιώματα τριτοκοσμικά στελέχη κατέθεσαν αιτιάσεις για καταπίεση της «Μακεδονικής μειονότητας», (Ε.Τ. 11-8-199).

* Ο Α.Σ. Ανθεμίδης είναι διάδικτος δικαίω του Παν/μίου της Γοττίγης. Έχει συντάξει την μονογραφία με τίτλο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ», όπου αναλύει το πώς επινοήθηκε και παρουσιάστηκε η έννοια της λεγόμενης «μακεδονικής» και «σλαβομακεδονικής» εθνότητας, καθώς και το πώς δημιουργήθηκε η πλαστή μειονοτική εθνότητα στην Ελληνική Μακεδονία.

Η πολιτική των Σκοπίων έναντι της Ελλάδας

Ιχνογράφιση των σημείων που συνθέτουν την επιχειρηματολογία τους

του Κυριάκου Κεντρωτή*

Μετά τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος της 8ης Σεπτεμβρίου 1990 στη Δημοκρατία των Σκοπίων, όπου ψήφισαν και οι αυτοαποκαλούμενοι «Μακεδόνες» του εξωτερικού και όπου βασικό θέμα ήταν η κυριαρχία μιας αυτόνομης Μακεδονίας, εξουσιοδοτημένης να συμμετάσχει σε μελλοντική ένωση κυρίαρχων κρατών μέσα στο πλαίσιο μιας Γιουγκοσλαβικής Συνομοσπονδίας, το λεγόμενο «μακεδονικό ζήτημα», — σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση της νέας πραγματικότητας εκ μέρους της Ελλάδας —, εισήλθε σε μια νέα φάση «έκρυθμης» κατάστασης. Στο παρόν κείμενο σκοπός μας δεν είναι να διεξέλθουμε ή να σχολιάσουμε τις θέσεις των Σκοπιανών, αλλά απλώς να σταθούμε στα σημεία εκείνα, απ' όπου ξεκινά κατά κύριο λόγο η προπαγάνδα τους· η ανάλυση και ο σχολιασμός των σημείων αυτών θα είναι αντικείμενο ευρύτερης μελέτης μας, που θα δημοσιευθεί στο εγγύς μέλλον.

Οι τομείς που συνθέτουν την πολιτική των Σκοπίων, τόσο στην επικράτεια της Δημοκρατίας τους όσο και στον εξωτερικό χώρο, όπου κινούνται οι «ομοεθνεΐς» τους, αλλά και οι τρίτοι —όχι και τόσο «αθώοι» ή ανενημέρωτοι— υποστηρικτές τους, και ορίζουν το όλο πεδίο έντασης των σχέσεών τους με την Ελλάδα, συνοψίζονται στα εξής σημεία:

1. Στη φαλκίδευση της ιστορίας της Μακεδονίας που συνδυάζεται και με την άρνηση αναγνώρισης της διαχρονικής παρουσίας του Ελληνισμού στο χώρο αυτό.

Οι πνευματικοί ταγοί¹ του αυτοαποκαλούμενοι «μακεδονικού» κράτους μετά μάλιστα την επίσημη ίδρυσή του —στις 2 Αυγούστου 1944 στον εδαφικό χώρο της μέχρι τότε Vardarska Banovina— και την ονομασία του ως Λαϊκής Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Μακεδονίας, ξεκίνησαν συστηματικό αγώνα για την διεθνή αναγνώριση του «μακεδονικού» έθνους αγνώστως, φυσικά, ολόκληρο το σώμα των ιστορικών δεδομένων της ευρύτερης περιοχής της Μακεδονίας. Βασικός σκοπός τους υπήρξε αφενός μεν η θεμελίωση της αδιάλειπτης ιστορικής συνέχειας του «Μακεδονικού» έθνους ύστερα από την εμφάνιση των πρώτων σλαβικών φυλών στον μακεδονικό χώρο (7ος μ.Χ. αιώνας), αφετέρου δε η εκμηδένιση της ιστορικής και πολιτισμικής παρουσίας των ομόρων λαών, δηλαδή των Ελλήνων, των Σέρβων και των Βουλγάρων.

Η σκοπιανή ιστοριογραφία αρνείται την ελληνικότητα των Αρχαίων Μακεδόνων και υποστηρίζει ότι μόνο η άρχουσα τάξη τους είχε δεχθεί την κυριαρχία του ελληνικού πνεύματος, που εκπορευόταν από τη νότια Ελλάδα, και προπαγανδίζει ότι το μακεδονικό στοιχείο αναμείχθηκε στην πορεία —γύρω στον 6ο με 7ο αιώνα— με τα κατελθόντα στην περιοχή αυτή σλαβικά φύλα, για να δημιουργηθεί έτσι ένας λαός σλαβικής καταγωγής που ζει εκεί μέχρι σήμερα.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Η Σ Ι Σ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ
ΣΤΡΑΤΟΣ

Ο ανόνας που διεξάγουμε εναντίον της αφοριστικής πολιτικής των Ελλήνων και Βουλγάρων, με τις πρόσφατες εξελίξεις στο χώρο των Βαλκανίων, πέρνουν νέες διαστάσεις και περιθώρια.

Πιστεύουμε ότι οι Μακεδόνες του Αιγαίου έχουν συνειδητοποιήσει για καλά τις αδικίες και τις αφοριστικούς χαρακτήρα προσπάθειες του Ελληνικού Καθεστώτος.

Από χρόνια αγνοείται η ύπαρξη των Μακεδόνων. Αγνοείται επίσης και η Μακεδονική Γλώσσα, ο Μακεδονικός Πολιτισμός.

Αδελφοί Μακεδόνες του Αιγαίου, επισημαίνουμε για άλλη μία φορά ότι: η Ελλάς ούτε θα σας δείξει—ούτε και σας έδειξε—μιά κάποια ελληκρήνι στοργή και φιλία. Οι πρόσφατες στρεβωδικές της Ελληνικής Διπλωματίας με σκοπό της διαστρέβλωσης ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, αποτελεί το πιο τραγικό τεκμήριο για την ελληνική κακοβουλία.

Για άλλη μία φορά σημειώνουμε ότι ένας και μοναδικός είναι ο στόχος: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ..... και θα την πετύχουμε υπό την ηγεσία του Μακεδονικού Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού.....

Μακεδόνες του Αιγαίου, η εθελουσία κατάταξης είναι μία ιερή υποχρέωσις, το "Ηθικόν Χρέος"... Εμπρός, αρματωθήτε....

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ.

ΕΜΠΡΟΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η υιοθέτηση και η οικειοποίηση εκ μέρους των Σκοπίων του ονόματος της Μακεδονίας, για να βαπτισθεί η υπό κατασκευήν νέα εθνότητα, ήταν πράξεις καθαρά συνειδητές· δεν υποδήλωναν απλώς μια γεωγραφική έννοια ή / και καταγωγή, αλλά συνδέονταν επιπλέον άρρηκτα με μια μακρόχρονη ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, που δημιουργούσε αυτομάτως μια σταθερότατη βάση για την επιτυχία του πειράματος της μετάλλαξης. Το όλο ζήτημα στην ουσία, ξεκίνησε από την έντονη διαμάχη ανάμεσα στους Σέρβους και μετέπειτα Γιουγκοσλάβους με τους Βουλγάρους για το ιστορικό παρελθόν των Σλάβων της Μακεδονίας, διαμάχη που —επόμενο ήταν— αναγκάζει τους Έλληνες να αμυνθούν σήμερα με κάθε μέσο, διότι το όλο ζήτημα εστιάζεται στην καθαρή επιβουλή κατά της ελληνικής ιστορικο-πολιτισμικής κληρονομιάς στον μακεδονικό χώρο καθώς και στο συνειδητό σφετερισμό ελληνικών ιστορικών τίτλων και ονομάτων.

2. Στη συστηματική καλλιέργεια διεκδικητικού πνεύματος και στη συνεπακόλουθη προβολή εκ μέρους των Σκοπίων εδαφικών διεκδικήσεων εις βάρος της Ελλάδας.

Η πολιτική αυτή διεξάγεται είτε άμεσα, με επίσημες δηλώσεις των σκοπιανών ηγετών και διακηρύξεις των τοπικών κομμάτων, είτε έμμεσα, με την κυκλοφορία ιστορικών χαρτών της ενιαίας Μακεδονίας και με την συστηματική χρήση σλαβικών τοπωνυμίων για τις ελληνικές πόλεις και τα χωριά του βορειοελλαδικού χώρου.

Ο Πρόεδρος του κράτους των Σκοπίων **Κίρο Γκλιγκόρωφ** σε δηλώσεις του στο περιοδικό του Βελιγραδίου «NIN»² έδωσε έμφαση στο εξής σημείο: «Μπροστά μας έχουμε έναν μεγάλο αγώνα για να γνωρίσουμε στον κόσμο και στα Βαλκάνια την αλήθεια για τα τμήματα του μακεδονικού λαού που ζούν στη Σερβία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, λαού ο οποίος διαιρέθηκε και υποδουλώθηκε μετά το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων. Για τα ηγετικά μακεδονικά εθνικιστικά κόμματα δεν είναι παρά ζήτημα ημερών, μέχρις ότου η μακεδονική δύναμη θα ξαναχαράξει τα σύνορα της Βουλγαρίας, της Ελλάδας και της Σερβίας».

Ο **Λιούπσο Γκεοργκιέφσκι**, Πρόεδρος του μεγαλύτερου εθνικιστικού κόμματος στη Δημοκρατία των Σκοπίων, του **VMRO**, έχει επανειλημμένα προβεί σε προκλητικές δηλώσεις, όπως: «Τάσσομαι υπέρ της πνευματικής και εδαφικής ένωσης της Μακεδονίας»³. «Η Μακεδονία του Αιγαίου, η Μακεδονία του Πιρίν και η Μακεδονία του Βαρντάρ δεν αποτελούν τη Μεγάλη Μακεδονία, αλλά απλώς τη Μακεδονία. Για τη Μεγάλη Μακεδονία θα μιλάμε, όταν θα ζητήσουμε το Βελιγράδι, τη Σόφια, τη Θεσσαλία, την Αυλώνα κ.λπ.»⁴. «Οι βαλκανικοί πόλεμοι οδήγησαν στη μοιρασιά της Μακεδονίας ανάμεσα στη Σερβία, τη Βουλγαρία, και την Ελλάδα. Η μοίρα μας είναι όμοια με τη μοίρα των Κούρδων· ο λαός της Μακεδονίας βρίσκεται ανάμεσα σε τρία εχθρικά κράτη»⁵.

Ο Πρωθυπουργός του κράτους των Σκοπίων **Νικόλα Κλιούσεφ** δήλωσε πρόσφατα μόλις: «Μετά από πολλούς αιώνες άρνησης, μη αναγνώρισης, πίεσεων και διαίρεσης, ο μακεδονικός λαός βρίσκεται τώρα ενώπιον μιας ιστορικής πράξης: να αποφασίσει μόνος του για το μέλλον του, να αποφασίσει για μια ανεξάρτητη και κυρίαρχη Μακεδονία»⁶.

Ο **Βασίλ Τουπουρκόφσκι**, εκπρόσωπος της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» στην Κεντρική Επιτροπή του Προεδρείου της Γιουγκοσλαβίας, ανάμεσα στα άλλα, έχει δηλώσει κατά καιρούς και τα εξής: «Το Μακεδονικό κράτος θα έχει πρωταρχικό σκοπό του την απελευθέρωση των υποδούλων Μακεδόνων και την ενοποίηση του ευρύτερου μακεδονικού χώρου»⁷. «Η Μακεδονία ουδέποτε είχε οποιοδήποτε εδαφικές βλέψεις εναντίον των γειτόνων της· το γεγονός ότι υποστηρίζει τη διασφάλιση των ανθρωπίνων και εθνικών δικαιωμάτων — σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα— των Μακεδόνων στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία, δεν δίνει σε κανέναν το δικαίωμα να αρνηθεί την ύπαρξη ενός ολόκληρου έθνους, που έζησε για αιώνες στα Βαλκάνια»⁸. Αναλόγου περιεχομένου δηλώσεις έκανε επίσης στο τηλεοπτικό κανάλι της Ατλάντα (ΗΠΑ) CNN στις 27 Σεπτεμβρίου 1991, αναφερόμενος κυρίως στη «μακεδονική» μειονότητα που ζει καταπιεζόμενη στην Ελλάδα.

Το κόμμα VMRO στο Α' Συνέδριό του στο Πρέλεπ, στις 6 Απριλίου 1991, αποφάσισε ανάμεσα στα άλλα ότι: «Σκοπός του κόμματος είναι η δημιουργία ανεξάρτητης και ενωμένης Μακεδονίας, το δε επόμενο συνέδριο θα γίνει στη Θεσσαλονίκη»⁹.

3. Στη συνεχή και κλιμακούμενη εκτόξευση κατηγοριών εναντίον της Ελλάδας για συστηματικές παραβιάσεις των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων της λεγόμενης «μακεδονικής μειονότητας» στην «Μακεδονία του Αιγαίου».

Οι Σκοπιανοί αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προβολή και διάδοση των απόψεών τους εκμεταλλευόμενοι κάθε ευκαιρία που τους δίδεται μέσα από διεθνή fora (όπως η ΔΑΣΕ), επιστημονικά συνέδρια, εκθέσεις, πανεπιστημιακούς κύκλους, μέσα μαζικής ενημέρωσης του εσωτερικού και του εξωτερικού, εφημερίδες, περιοδικά και εγκυκλοπαίδειες,

σχολικά εγχειρίδια Ιστορίας και Γεωγραφίας καθώς και —δικής τους ή / και αλλοδαπής έμπνευσης— αναγνωστικά για την εκμάθηση της «μακεδονικής» γλώσσας.

Στη διάρκεια της ΔΑΣΕ της Μόσχας (από 10 Σεπτεμβρίου 1991 μέχρι 4 Οκτωβρίου 1991) οι εκπρόσωποι οργανώσεων των σκοπιανών παρουσίασαν έναν τεράστιο όγκο πληροφοριακού υλικού προκειμένου να ενημερώσουν τις υπόλοιπες διεθνείς αντιπροσωπείες περί των δικαιωμάτων της «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και την Αλβανία. Η βασική επιχειρηματολογία των οργανώσεων αυτών αναφορικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα περιλαμβάνει τα εξής κεντρικά σημεία:

α. Οι «Μακεδόνες» της Ελλάδας δεν έχουν το δικαίωμα να δηλώνουν ευκρινώς την εθνικοπολιτιστική τους ταυτότητα, διότι κάτι τέτοιο θεωρείται πράξη στρεφόμενη κατά του κράτους.

β. Στην Ελλάδα απαγορεύεται η χρησιμοποίηση των «μακεδονικών» επιθέτων καθώς και των «μακεδονικών» τοπωνυμίων.

γ. Οι «Μακεδόνες» δεν απολαμβάνουν θρησκευτικής ελευθερίας, αφού η «Μακεδονική» Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει το δικαίωμα να δρα ελεύθερη στο ελληνικό έδαφος.

δ. Η «μακεδονική» γλώσσα δεν διδάσκεται σε καμιά βαθμίδα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, αφού δεν αναγνωρίζεται καν ως γλώσσα από το ελληνικό κράτος.

ε. Απαγορεύεται ο σχηματισμός κομμάτων, οργανώσεων και ενώσεων, που υπερασπίζονται τα ανθρωπίνια δικαιώματα των «Μακεδόνων».

στ. Οι «Μακεδόνες» υφίστανται διώξεις και διακρίσεις στους τομείς της διοικητικής, εκπαιδευτικής, πολιτιστικής και πολιτικής ζωής.

ζ. Στο πεδίο του πολιτισμού απαγορεύεται η έκφραση της «μακεδονικής» λαϊκής παράδοσης, τέχνης, λογοτεχνίας, θεάτρου, τραγουδιού και χορού.

Ας αναφέρουμε, όμως, ούτως ενδεικτικά και μερικά εξωσκοπιανά τερατοουργήματα σχετικά με την παραχάραξη της ιστορικής φυσιογνωμίας της Μακεδονίας, όπως:

α. Την πρωτοφανή και ενουειδήτη παραχάραξη της ελληνικής ιστορίας στην Harvard Encyclopaedia of America, και συγκεκριμένα στο λήμμα "Ethnic groups"¹⁰.

β. Το ανθελληνικό άρθρο και την απροκάλυπτη προπαγάνδα υπέρ της «μακεδονικής» γλώσσας στην The Cambridge Ancient History και συγκεκριμένα στο λήμμα "The language of Macedonians".

γ. Τη χαρακτηριστική κατά καιρούς στάση της Σοβιετικής Ένωσης, όπως καταγράφεται στις περιοδικές επανεκδόσεις της Σοβιετικής Εγκυκλοπαίδειας, όπου —ανάλογα με το κλίμα των σχέσεών της με την Γιουγκοσλαβία— οι κάτοικοι της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» καταχωρούνται άλλοτε ως «Βούλγαροι» και άλλοτε ως «Μακεδόνες». Στην έκδοση του 1985 γίνεται αναφορά και σε «Μακεδόνες» που ζουν στην ελληνική Μακεδονία.

δ. Το Lehrbuch der makedonischen Sprache (= *Αναγνωστικό της «μακεδονικής» γλώσσας*) των Wolf Oschlies και Vera Bojic¹² συνοδεύεται από μια 10σέλιδη εισαγωγή στην Ιστορία και τη Γλώσσα της Μακεδονίας, που δεν είναι τίποτε άλλο από καθαρή σκοπιανή προπαγάνδα· πέραν του ότι αποτελεί το «μοναδικό» σχετικό αναγνωστικό στην Ευρώπη γραμμένο από μη «Μακεδόνες».

ε. Στις 2 και 3 Ιουλίου 1988 τα Σκόπια διοργάνωσαν μια μεγάλη φιέστα, προκειμένου να εορταστούν τα 40χρονα της

Άπό τήν σκοπιανή προπαγάνδα

εξόδου των «παιδιών - φυγάδων» από την Μακεδονία του Αιγαίου, μια εκδήλωση έντονα ανθελληνική συνοδευόμενη και από διαδηλώσεις μπροστά από το εκεί Γενικό Προξενείο της Ελλάδας, ενώ από οργανωμένες ομάδες επιχειρήθηκε και εισβολή στα ελληνικά σύνορα για να δημιουργηθούν εντυπώσεις και να ευαισθητοποιηθούν οι διεθνείς οργανισμοί περί την δήθεν επαπειλούμενη «γενοκτονία» των «Μακεδόνων του Αιγαίου».

στ. Στη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου της Βαρσοβίας (από τις 16 έως τις 21 Μαΐου 1990) εμφανίστηκαν και εκδοτικοί οίκοι της «Μακεδονίας» με 600 περίπου τίτλους βιβλίων.

ζ. Το άρθρο του Ρόμπερτ Κάπλαν στο περιοδικό «The Atlantic Monthly» με τίτλο «History's Culdrón»¹³.

η. Το περιοδικό «National Geographic» αφιέρωσε ειδικό τεύχος στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία, όπου απηχούνται οι απόψεις της σκοπιανής ιστοριογραφίας: το άρθρο υπογράφεται από τον Kenneth Danforth, όψιμο υποστηρικτή των σκοπιανών σχεδίων απανταχού της γης¹⁴.

4. Στην περιοδική εμφάνιση και δράση εξτρεμιστικών και παραστρατιωτικών αλαβομακεδονικών μηχανισμών και οργανώσεων, που μέσα από δηλώσεις, προκηρύξεις, ημερολόγια και προπαγανδιστικά φυλλάδια ευνοούν πιθανές ανατρεπτικές ενέργειες εις βάρος του ελληνικού κράτους.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί ο Μακεδονικός Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός (ΜΕΑΣ / ή Macedonian National Liberation Army)¹⁵. Εμφανίζεται πρώτη φορά γύρω στα 1987, αποστέλλοντας σε επίσημες ελληνικές αρχές, πρεσβείες του εξωτερικού, εφημερίδες αλλά και ιδιώτες προπαγανδιστικά έντυπα με αυτονομιστικό περιεχόμενο. Προτιμά δε κυρίως την περίοδο των Χριστουγέννων για την αποστολή των εντύπων αυτών, τις περισσότερες φορές με τη μορφή ευχετηρίων καρτών και ημερολογίων.

Η οργάνωση χρησιμοποιεί ως έμβλημά της ένα χάρτη της «Μεγάλης Μακεδονίας» με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη (Solun). Δεν παραλείπει, επίσης, να παρουσιάζει και εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ή τον ίδιο χάρτη με το άγαλμα της Ελευθερίας κι έναν αρματωμένο «μακεδόνα πολεμιστή» — στην περίπτωση αυτή η αμερικανική προέλευση των ανταρ-

τών-φαντασμάτων είναι εμφανής— για να καταδείξει με τον πιο συγκινησιακό τρόπο τον μακεδονικό αλτρωτισμό.

Η εμμονή των σκοπιανών κύκλων στην καλλιέργεια ενός στείου και αντιφατικού μεγαλοϊδεατικού εθνικισμού σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να οδηγήσει, αφενός την Ελλάδα να αντιμετωπίσει υπό άλλο πρίσμα τις δυνατότητες εγκαθίδρυσης σχέσεων καλής γειτονίας και συνεργασίας με τα Σκόπια και αφετέρου να γνωρίσει η πολιτική των Σκοπίων επιτυχή έκβαση όταν στηρίζεται σε τέτοιου είδους ανεδαφικές και με αλτρωτικό περιεχόμενο φιλόδοξες φαντασιώσεις.

Παραπομπές

1. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τα ονόματα των Τασκόφσκι, Μπιτόφσκι, Βλάχωφ, Τραγιανόφσκι, Ποπλαζάρωφ και Καταρτζιέφ. — Βλ. γενικά: Dragan Taskovski, *Za Makedonskata Nacija (= Για το Μακεδονικό Έθνος)*, Σκόπια 1975, Ε. Κωφός, *Η Μακεδονία στη Γιουγκοσλαβική Ιστοριογραφία*, Θεσσαλονίκη 1974.
2. Βλ. τεύχος της 1ης Φεβρουαρίου 1991.
3. Βλ. εφημ. «Borba» του Βελιγραδίου της 31ης Νοεμβρίου 1990.
4. Στην TV Novosti, 7 Νοεμβρίου 1990.
5. Βλ. εφημ. «Figaro» της 1ης Ιουνίου 1991.
6. Δηλώσεις στην εφημ. «Borba» της 5ης Σεπτεμβρίου 1991.
7. Βλ. εφημ. «Macedonian Heritage» του Τορόντο της 20ης Ιανουαρίου 1991.
8. Στο Πρακτορείο Ειδήσεων Τανjug, 6 Σεπτεμβρίου 1991.
9. Βλ. εφημ. «Politika Express» του Βελιγραδίου της 9ης Απριλίου 1991.
10. Βλ. την έκδοση του 1980, σελ. 690-694.
11. Βλ. τόμο III, 1, έκδοση του 1982.
12. Στη 2η έκδοσή του από τις εκδόσεις Otto Sagner, Μόναχο, 1986.
13. Βλ. τεύχος Ιουνίου 1991, σελ. 91-104.
14. Βλ. τεύχος Αυγούστου 1990 - τόμ. 178, αριθ. 2.
15. Βλ. εφημ. «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» (Λεύκωμα: *Μακεδονία - Πιο Ελλάδα από την Ελλάδα*) της 27ης Οκτωβρίου 1991, σελ. 74.

* Ο Κυριακός Κεντρωτής είναι Διδάκτωρ Φιλοσοφίας και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Κάιζερελάουτερν της Ο.Δ. της Γερμανίας.

Οι Ελληνικές μειονότητες στην Ανατολική Ευρώπη

του Βλάση Αγτζίδη

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες συνιστώσες του σημερινού νεοελληνικού γίνεσθαι είναι οι Ελληνικές μειονότητες στην Ανατολική Ευρώπη. Οι μειονότητες αυτές αποτελούνται από Έλληνες που κατοικούσαν χιλιάδες χρόνια στα μέρη αυτά.

Η ύπαρξή τους ήταν άγνωστη. Οι ευθύνες βαρύνουν τόσο το **ελληνικό κράτος** που επέδειξε ελάχιστο ενδιαφέρον για τους εκτός της Ελλάδας Έλληνες, όσο και την **αριστερά** που επέβαλλε την **τρομοκρατία της σιωπής**. Η αιτία είναι ότι οι Έλληνες αυτοί ήρθαν, στην πλειοψηφία τους, σε σύγκρουση με τα σοσιαλιστικά καθεστώτα που εγκαθιδρύθηκαν σαν αποτέλεσμα πραξικοπημάτων, είτε δόθηκαν ως λεία πολέμου στις κομμουνιστικές γραφειοκρατίες.

Οι Έλληνες των Ανατολικών χωρών, σε αντίθεση με τους **πολιτικούς πρόσφυγες**, στερήθηκαν και των πιο **στοιχειωδών ανθρώπινων δικαιωμάτων**.

Η μεγαλύτερη ελληνική ομάδα της Ανατολικής Ευρώπης είναι οι **Πόντιοι Έλληνες της ΕΣΣΔ** που ανέρχονται σε 500.000. Ακολουθούν οι **Βορειοηπειρώτες** με 250.000 - 400.000. Μικρότερες ελληνικές μειονότητες υπάρχουν στη **Γιουγκοσλαβία**. Η ρωσική εφημερίδα «*Νεζαβίσιμα*» ανέφερε στις αρχές Σεπτεμβρίου ότι στη χώρα αυτή υπάρχουν 100.000 Έλληνες. Η πλειοψηφία είναι μάλλον συγκεντρωμένη στις από παράδοση ελληνικές περιοχές της **Βόρειας Μακεδονίας** —όπως το Μοναστήρι— που σήμερα κατέχονται από το κράτος των Σκοπίων.

Κατόπιν έχουμε τους Έλληνες της **Βουλγαρίας**, οι οποίοι με τη σειρά τους χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: στους **Σαρακατσάνους**, που ζουν κοντά στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και στους απόγονους των Ελλήνων της παλιάς **Ανατολικής Ρωμυλίας** που βρίσκεται στα βουλγαρικά παράλια της Μαύρης Θάλασσας. Οι Σαρακατσάνοι της Βουλγαρίας είναι περί τις 15.000

Η τελευταία ελληνική εθνική ομάδα της Ανατολικής Ευρώπης είναι οι **Έλληνες της Ρουμανίας**. Αφού βίωσαν τραυματικά τον ολοκληρωτισμό για δεκαετίες, άρχισαν να οργανώνονται μετά την κατάρρευση του καθεστώτος Τσαουσέσκου. Έξη μόλις μήνες μετά την επανάσταση της **22 Δεκεμβρίου του 1989**, περισσότεροι από 3.000 είχαν οργανωθεί στις **Ελληνικές Κοινότητες** που επανασυστάθηκαν στο Βουκουρέστι, Κοστάντζα, Βραϊλα, Γαλάτσι, Τουλτσέα, Πράχοβα, Ιάσιο, Καλαράσι, Νεάμτς, Τεργόβιτσα, Πιτέστι. Οι Έλληνικές κοινότητες επανασυστήνονται με πρωτοβουλία της «**Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας**» που ιδρύθηκε αμέσως μετά την επανάσταση. Η «Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας» συμμετείχε στις πρώτες ελεύθερες εκλογές με το κόμμα της Ουγγρικής μειονότητας και εξέλεξε ένα βουλευτή. Όπως αναφέρει η «Ένωση» σε κείμενά της:

«*Τα πενήντα χρόνια φασιστικής και κομμουνιστικής δικτατορίας προκάλεσαν μεγάλες ηθικές και οικονομικές ζημιές σ' όλο τον ελληνισμό της Ρουμανίας. Διαλύθηκαν τα σχολεία μας, καταστράφηκαν οι εκκλησίες και οι περιουσίες των κοινοτήτων και πολλοί Έλληνες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη Ρουμανία...*

... Η Ένωση απευθύνεται σ' όλους τους Έλληνες, άσχετα από την πολιτική τους τοποθέτηση, που επιθυμούν την προαγωγή των ιδανικών της Επανάστασης του Δεκέμβρη του 1989, της Ελευθερίας και της ατομικής αξιοπρέπειας, σε πλήρη αρμονία, αδελφούνη και φιλία με τις άλλες εθνότητες που ζούνε στη Ρουμανία, για την δημιουργία της δημοκρατικής Ρουμανίας. Ταυτόχρονα, η «Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας», θέτει ως κύριο σκοπό της την πραγματοποίηση της πλήρους ισότητας σ' όλες τις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές δομές της χώρας, την πρακτική αναγνώριση μειονότητας στη Ρουμανία... Η «Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας» επιδιώκει:

— Την εδραίωση των αρχών της πολιτιστικής αυτονομίας στους τόπους όπου ζουν Έλληνες.

— Την ελεύθερη και ανενόχλητη χρησιμοποίηση της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας.

— Την αναγέννηση της Ελληνικής μειονότητας στη Ρουμανία».

Το φαινόμενο των Ελλήνων της Ρουμανίας έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Ιστορικά συνδέεται με την δημιουργία του νέου Ελληνικού κράτους στα νότια εδάφη της Βαλκανικής. Η Ελληνική επανάσταση οργανώθηκε στην Οδησό της Ρωσίας από τη Φιλική Εταιρεία. Η πρώτη Ελληνική επαναστατική πράξη έγινε στις παραδουνάβιες χώρες.

Στην ηγεσία της ελληνικής επανάστασης βρισκόταν η ποντιακή οικογένεια των **Υψηλάντων**.

Σήμερα οι Έλληνες της Ρουμανίας αποτελούν τη **γέφυρα** που μας εισάγει στις εξελίξεις αυτής της χώρας. Έχουν συνάφεια με τους Έλληνες της ΕΣΣΔ γιατί αφ' ενός είναι και αυτοί παραδοσιακός Ελληνικός μαυροθαλασσίτικος πληθυσμός και αφ' ετέρου γιατί η **Μολδαβία** που εντάχθηκε βίαια στην ΕΣΣΔ το 145, έχει Έλληνες που αποτελούν τη σύγκλιση των Ελλήνων της Ρουμανίας και των Ελλήνων της Ρωσίας. Ο σύλλογος δε των Ελλήνων της Μολδαβίας, που εδρεύει στο **Κισινόφ**, είναι ενταγμένος στη «**Πανσοβιετική Ένωση Ελλήνων ο Πόντος**».

Την αναγέννηση του ελληνισμού στη Ρουμανία σκιάζουν σήμερα δύο προβλήματα. Πρώτα οι εκρομανισμένοι βλάχοι που κατέφυγαν στη Ρουμανία μετά την αποτυχία του κινήματος **Διαμάντη** και κατόπιν οι **μεγαλο-σωβινιστικές διαθέσεις** της Ρουμανικής ηγεσίας, που συνδέει το ζήτημα με την ανύπαρκτη ρουμανική μειονότητα στην Ελλάδα.

Η λύση ίσως βρίσκεται στην **αγωνιστική διεκδίκηση** των εθνικών δικαιών, στην **δημιουργία ενός δικτύου επαφών** των ελληνικών μειονοτήτων της Ανατολικής Ευρώπης και στην **ενεργοποίηση** του Ελληνικού Εθνικού Κέντρου.

* Βλέπε και «*Ελλοτία*» τ. 8 σ.σ. 26-27.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ: ένα έθνος ανάμεσα στον πανικό, τον μεγαλοϊδεατισμό και την χειραφέτηση

Πίστευα πάντοτε, και εξακολουθώ να πιστεύω σήμερα ακόμα, ότι η πηγή όλων των προβλημάτων που υπάρχουν γύρω μας είναι η ηθική κρίση της κοινωνίας και ότι καμιά άλλη κρίση —οικονομική, πολιτική, οικολογική— δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί, αν πρώτα η κοινωνία δεν ξεπεράσει την ηθική της κρίση.

Β. Χάβελ, Πρόεδρος Τσεχοσλοβακίας

του Δημήτρη Καλουδιώτη

Η Βουλγαρία αποτέλεσε, ως γνωστόν, το «χαϊδεμένο» παιδί της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ήταν, κατά κάποιον τρόπο, ένα είδος Ισραήλ της Ανατολικής Ευρώπης. Επί πλέον η «φυλετική» συγγένεια και οι συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες απελευθέρωσης της Βουλγαρίας από τον Τουρκικό ζυγό (με την πιο ενεργό υποστήριξη των Ρωσικών στρατευμάτων) έδινε και δίνει και «ιστορικό βάθος» στις σχέσεις Σοβιετικής Ένωσης (καλλίτερα Ρωσίας), Βουλγαρίας.

Για τη Βουλγάρικη κοινωνία όλα τώρα αρχίζουν ξανά απ' την αρχή. Είναι η πρώτη φορά που το Βουλγαρικό έθνος μένει χωρίς προστασία. Σιγά σιγά ηγεσία και λαός στη Βουλγαρία πείθονται ότι η πρώην Σοβιετική Ένωση ή ακόμα μόνο η Ρωσία είναι απορροφημένη με τον εαυτό της. Και να θέλει δεν μπορεί. Το γεγονός αυτό χρωματίζει το φόβο μπρος στο υπαρκτό αδιέξοδο στη Βουλγαρία.

Σ' ένα κόσμο που κλειστήκε για σχεδόν πενήντα χρόνια στον παραλογισμό του ολοκληρωτισμού και την απουσία δημόσιας ζωής, όλα υπερπροσδιορίζονται απ' την υπερβολή, που την ενισχύει η εισβολή της πληροφόρησης, των σχημάτων και του χρώματος που έρχονται από παντού. Και να σκεφτεί κανείς πως η Βουλγαρία είχε κάποιες δυνατότητες επικοινωνίας, ήταν δίοδος της κεντρικής Ευρώπης προς την Μ. Ανατολή αλλά και συνόρευε με την Ελλάδα. Το γεγονός όμως αυτό ελάχιστη αξία πραγματικά είχε. Από τη στιγμή που στο έθνος δεν υπήρχαν συνθήκες διαλόγου, συνθήκες ελεύθερης επικοινωνίας, ταξιδιών, μεταφράσεων, ανταποκρίσεων, ανταλλαγής απόψεων,

η κοινωνία έμενε απομονωμένη στους δικούς της ελάχιστους μύθους, στις έντριγγες, στις ανακτορικές μεθοδεύσεις της επαρχιακής νομενκλατούρας της Σόφιας. Όσον αφορά την καθαυτό επαρχιακή ζωή στις μικρές πόλεις και στην ύπαιθρο, η απομόνωση είναι απίστευτη. Ας κάνουν οι μεγαλύτεροι σύγκριση με τις ολιγοχρόνιες και ηπιώτερες (χωρίς εισαγωγικά) συνθήκες απομόνωσης και παραλογισμού της απαίσιας δικτατορίας των συνταγματαρχών για τη χώρα μας.

Μια προσπάθεια κατανόησης των σημερινών εξελίξεων και των παραδόξων που συμβαίνουν στη Βουλγαρία διέρχεται από την μελέτη της κατάστασης πνευμάτων που αφορά πρωτίστως τις νέες πολιτικές και πνευματικές ελίτ της χώρας αυτής και φυσικά του ίδιου του Βουλγάρικου λαού.

Το δίπολο της εξάρτησης: Ρωσία και Τουρκία

Η μεταπολεμική πραγματικότητα της Βουλγαρίας οικοδομήθηκε από τον Δημητρώφ (ο οποίος βέβαια διεχειριζετο και μια αντιφασιστική, αντιμοναρχική δυναμική) στις στενές σχέσεις με το ηγετικό απαράτ της Σοβιετικής Ένωσης και στη λογική της απόκρουσης της ιμπεριαλιστικής «περικύκλωσης» που αιχμή της στην περιοχή είχε την Ελλάδα. Αυτή η πολιτική πολύ γρήγορα άλλαξε όταν επί Χρουτσώφ επεδιώχθη μια προσέγγιση με την Ελλάδα και με την Κύπρο. Στη δική του εποχή ο Τ. Ζίφκωφ στήριξε την επιβολή του, εκτός από τη δύναμη και τον τρόπο του ολοκληρωτισμού, στις δύο άλλες πραγ-

ματικότητα που κατακρατούσαν τη Βουλγάρικη κοινωνία, το Βουλγάρικο έθνος, σε συνθήκες θεμελιακής εξάρτησης: τις σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση και το φόβο της Τουρκίας.

Οι ιδιαίτερες σχέσεις με την τότε Σοβιετική Ένωση μπορεί να στήριζαν τη χώρα συγκριτικά με τις άλλες της Ανατολικής Ευρώπης, υπενθύμιζαν όμως στους Βουλγάρους την αδυναμία τους να κάνουν το οτιδήποτε χωρίς τη Ρωσική προστασία. Συμπληρωματικό ως προς αυτή την πραγματικότητα στοιχείο ήταν ο φόβος της Τουρκίας. Φόβος κάθε κοινωνίας που δεν έχει μια στοιχειώδη στήριξη στις ίδιες τις δυνάμεις της.

Οι διατυπώσεις που χρησιμοποιούνταν ως χτες στη Βουλγαρία ήταν του είδους ότι οι Ρώσοι απελευθέρωσαν τη Βουλγαρία και ο Βουλγάρικος λαός, οι «νομάδες» δηλαδή, βοήθησε τους γενναίους Ρώσους. Αν επισκεφτεί κανείς την πόλη Πλέβεν θα διαπιστώσει αυτή την πραγματικότητα σ' ένα κακόγουστο τεράστιο μνημείο στην κορυφή της πόλης. Το μνημείο δείχνει τους Ρώσους μαχητές να κατατροπώνουν τους Τούρκους και μερικούς άτακτους Βουλγάρους να βοηθούν...

Βέβαια αυτή η προστασία είχε και τα αντίστοιχα που καθιστούσαν συγκριτικά προνομοιούχα τη Βουλγαρία. Η χημική βιομηχανία, που οδήγησε σε τεράστια οικολογική καταστροφή στο τέλος, ήταν μια επιλογή εύνοιας της Σοβιετικής Ένωσης στη Βουλγαρία. Οι πληροφορίες για μια ανάπτυξη της... πληροφορικής στις αρχές της δεκαετίας του 80 μετάφραζαν αυτή την εύνοια.

Είναι χαρακτηριστικό και διαπιστωμένο πια ότι ο Τ. Ζίφκωφ (έχει κυκλοφορήσει βιβλίο σχετικά) είχε σαν κύριο μέλημα να διεισδύει στο οικογενειακό κύκλωμα των Σοβιετικών και ιδιαίτερα του Μπρέζνιεφ. Αυτός ήταν ο κύριος τρόπος απόσπασης της εύνοιας στις καλές εποχές και επιβίωσης του στις δύσκολες. Ένας επαρχιακός νομάρχης που στέλνει πεσκέσια στον μεγάλο αρχηγό...

Αλλά η μετατροπή της εξαρτησιακής σχέσης σε πολιτική ανασφάλειας έτυχε της πλήρους εφαρμογής της στην αντιμετώπιση του Τουρκικού κινδύνου.

Η Τουρκική μειονότητα (σ' αυτή συμπεριλαμβάνονται επίσης και Πομάκοι και Κατσιβέλλοι) αριθμεί, ως γνωστόν, ένα 10% του πληθυσμού της Βουλγαρίας. Στις συνθήκες των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού ήταν αδύνατο να επιχειρηθούν πολιτικές ενσωμάτωσης. Σ' όλες τις χώρες του Ανατολικού μπλόκ οι εθνικές διαφορές οξύνθηκαν. Οξύνθηκαν για τον πρόσθετο λόγο ότι οι συνθήκες ένδειας και απομόνωσης, οι συνθήκες κλειστών κυκλωμάτων, ευνοούν το διαχωρισμό και την ένταση. Και μάλιστα όταν έχει κανείς να αντιμετωπίσει την

Τουρκική πλευρά που δεν δίσταζε να υποκινεί με τις γνωστές επιδιώξεις την μειονότητα. (Πολλές φορές ακούγονται και από Ελληνικά χείλη καλά λόγια για τις πολιτικές Ζίφκωφ απέναντι στον Τούρικο επεκτατισμό. Φυσικά η πραγματικότητα η σημερινή έχει διαψεύσει παταγωδώς τέτοιες πρακτικές.)

Πάντως η σωστή αξιολόγηση του Τούρκικου κινδύνου στην Βουλγαρία δεν φαίνεται να είναι δυνατή. Δεν φαίνεται, γιατί οι Βούλγαροι πολιτικοί προσπαθούν, αυτό το κατ' εξοχήν Βαλκανικό ως προς την αντιμετώπισή του θέμα, να το αντιμετωπίσουν υπό το κράτος των αποτυχημένων πρακτικών Ζίφκωφ.

Αν λοιπόν στην αντιμετώπιση του Τουρκικού κινδύνου κυριαρχεί ο φόβος και οι ενοχές, διάφορες άλλες έμμονες ιδέες φαίνεται να υπάρχουν μέσα στις ελίτ, ιδιαίτερα στις απομονωμένες μικρές ομάδες, αλλά και στον πληθυσμό της Βουλγαρίας, για τα άλλα Βαλκανικά ζητήματα. Για το «Μακεδονικό» για παράδειγμα αλλά και για τις Ελληνοβουλγαρικές σχέσεις. **Θα πρέπει να επισημάνει κανείς ότι ο απομονωτισμός και η ένδεια της Βουλγαρικής κοινωνίας άφησε έξω από την**

βάσανο της κριτικής σημαντικά ζητήματα που έπρεπε να είχαν συζητηθεί στις μεταπολεμικές δεκαετίες. Σοβαρές προβληματικές για τη δράση της Βουλγαρίας των αρχών του αιώνα και των Βαλκανικών πολέμων αλλά και του 2ου παγκοσμίου πολέμου, της Βουλγαρίας της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και μετέπειτα. **Οι μεγαλοϊδεατισμοί εκείνοι έμειναν στο «υποσυνείδητο» της Βουλγαρικής κοινωνίας, στα υπόγεια των συζητήσεων των ελίτ αυτής της κοινωνίας. Και τώρα εξέρχονται.** Εξέρχονται και σαν αντίδοτο μιας σειράς ηττών αυτού του έθνους. Όσο και να φαίνεται παράδοξο, πλευρές των σημερινών ιδεών κινούνται στο κλίμα του 9ου, 10ου και 11ου αιώνα, των επιδρομών δηλαδή των Βουλγάρων βασιλέων για να επιβάλουν την μια αρχή, να καταλάβουν το Βυζάντιο. Πολύ περισσότερο στο κλίμα των «κομιτατζήδων».

Η «εξωτερική» πολιτική επί Ζίφκωφ

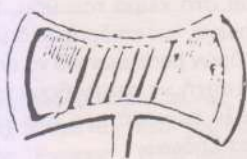
Οι εξωτερικές σχέσεις της Βουλγαρίας στην μεταπολεμική περίοδο υπέκειντο στις σκοπιμότητες των σχεδιασμών της Σοβιετικής Ένωσης. Η Βουλγαρία «χρησιμοποιούνταν» σαν διάμεσος πολλές φορές και μέσα σ' ένα γενικόλογό ειρηνιστικό πνεύμα.

Αν στην αμέσως μετά τον πόλεμο εποχή ηγέτες σαν το Δημητρώφ μπορεί να είχαν μια επιρροή και να «πέρασαν» μέσα από την ξύλινη φρασεολογία του κομμουνισμού εθνικά συμφέροντα πολλές φορές σε βάρος άλλων λαών (και ΚΚ όπως το ΚΚΕ), στην εποχή του Μπρέζνιεφ, στην τελευταία εποχή της πλήρους στασιμότητας, τα πράγματα είχαν γίνει πολύ πιο σχηματικά. Η πολιτική της Βουλγαρίας στα Βαλκάνια γινόταν στα πλαίσια τού να περάσει η Σοβιετική Ένωση κάποιες επιδιώξεις που δεν μπορούσε ή δεν ήθελε η ίδια να τις περάσει απ' ευθείας. Το σημαντικότερο είναι ότι αυτό που συζητιούνταν στη Βουλγαρία ήταν τα γενικά σχήματα και όχι η ουσία των ζητημάτων. Μάλιστα αυτή η σχηματικότητα είναι που δημιούργησε αυτό το κλίμα απέχθειας προς κάθε σχεδιασμό εκείνης της εποχής.

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, οι σχέσεις με την Σοβιετική Ένωση και ο φόβος της Τουρκίας ήταν το δίπολο της Βουλγαρικής εξωτερικής πολιτικής. Τις σχέσεις με την Ελλάδα ο Ζίφκωφ τις είχε και στο να εξυπηρετεί

τις Σοβιετικές σκοπιμότητες προσέγγισης της Ελλάδας αλλά και σαν ένα είδους άλλοθι, για την καλλιέργεια ενός φιλειρηνικού και κάπως ήπιου προφίλ στο εσωτερικό του.

Έτσι λοιπόν μπορεί να μην θεωρηθεί σαν αντίφαση το γεγονός ότι, απ' την μια μεριά, οι δημοσκοπήσεις βγάζουν στη Βουλγαρία πιο δημοφιλή χώρα την Ελλάδα και πιο επικίνδυνη την Τουρκία, και ταυτόχρονα ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνίας ανέχεται μια εξωτερική πολιτική που κινείται στον αντίποδα των πρακτικών Ζίφκωφ. Ίσως η κοινή γνώμη βλέπει σαν μια νέα σχηματικότητα και αυτή την πολιτική.

Η δύσκολη πραγματικότητα

Όμως η Βουλγαρία είναι μια σημερινή πραγματικότητα με τα προβλήματά της, κυρίως με τη διάλυση και του οικονομικού μηχανισμού. Η ευφορία των πρώτων ημερών μετά την πώση του κομμουνισμού δεν διαρκεί πια. Τα περίεργα εκλογικά συστήματα αύξησαν τα αδιέξοδα. Η πολιτική, που τη χάρηκε ο λαός της Βουλγαρίας, δεν φαίνεται να τον πείθει πως είναι η οδός προς τη συγκρότηση μιας νέας πραγματικότητας. Στις τελευταίες εκλογές (τις δεύτερες δηλαδή) η συμμετοχή των πολιτών ήταν αρκετά πεσομένη και δεν υπήρχε πια ο ενθουσιασμός. Τα κόμματα ήταν δεκάδες και οι ψήφοι διασκορπίστηκαν σε πολλά από αυτά. Ένα 25% των ψήφων στην κυριολεξία κονιορτοποιήθηκε. (Το ανάλογο της Πολωνίας λέει πολλά. Της Πολωνίας της πάλα ποτέ ένδοξης Αλληλεγγύης, που είχε δηλαδή κίνημα, όπου καμιά πολιτική πρόταση δεν είχε εθνικό ακροατήριο. Με τις αποχές κανένα κόμμα δεν πήρε πάνω από 10% των **δυναμένων** να ψηφίσουν). Μάλιστα το γεγονός της έλλειψης εμπιστοσύνης των Βουλγάρων προς τη δυνατότητα των πολιτικών να βρουν λύσεις, το υπογράμμισε η κάθοδος στις εκλογές κόμματος Βουλγάρων... επιχειρηματιών.

Τα σχέδια λοιπόν των πολιτικών, του κ. Ζέλεφ για παράδειγμα, δεν κινητοποιούν την κοινή γνώμη. Οι ίδιοι οι πολιτικοί κινούνται σπασμωδικά, αναμέ-

νοντας τα λυθούν τα προβλήματα με απ' έξω βοήθεια. (Δεν διαθέτουν οι ίδιοι το ήθος, την πείρα και την κουλτούρα να ενθαρρύνουν τον απηυδαμένο πολίτη. Πολλές φορές για να διασκεδάσουν αυτή τους την αδυναμία δεν διστάζουν να ανασύρουν ακόμα και τους μεγαλοβουλγάρικους σχεδιασμούς της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου σαν οραματικό άλλοθι). Έτσι αναζητήσαν σπασμωδικά βοήθεια πρώτα στην ΕΟΚ και μετά την ουσιαστική άρνηση της στους Αμερικάνους. Οι τελευταίοι τους επιβάλλουν τους Τούρκους σαν διάμεσους και εγγυητές της Βαλκανικής «νομιμότητας»...

Από την άλλη μεριά το Σοσιαλιστικό κόμμα πρώην Κομμουνιστικό, χωρίς προστάτες πιά, προσπαθεί να αποτελέσει **ένα μηχανισμό οικονομικό περισσότερο παρά πολιτικό**. Ενώνει τους ανθρώπους του μηχανισμού και τους πόρους που έχουν ακόμα στη διάθεσή τους. Θυμίζει πολλές φορές αυτό που στη Σοβιετική Ένωση ονομάζουν **μαφία**. Κρατάει ένα στείρο και ήδη αποτυχημένο αντιτουρκισμό που δεν μπορεί παρά να έχει προσχηματικό χαρακτήρα.

Καί πίσω από αυτούς η σκόνη ενός άλλου παρελθόντος. Εκδοχές της ορθοδοξίας που ανάγονται στους ...Βογομίλους. Χάρτες που εμφανίζουν τη Βουλγαρία σαν ...Βαλκανιοκράτη. Αυτές οι πρακτικές δεν αποθαρρύνονται από την σημερινή κυβερνητική παράταξη στη Βουλγαρία, τουναντίον αποτελούν ένα μεγαλοϊδεάτικο άλλοθι στις πολιτικές εξάρτησης που ακολουθούν.

Είναι όλα όσα θίγουμε εδώ νύξεις ενός αδιέξοδου ανασυγκρότησης (καλλίτερα συγκρότησης) του Βουλγάρικου έθνους. Αδιέξοδο που δεν αφορά μόνο τη Βουλγαρία.

Το αδιέξοδο έχει εστιαστεί στον ηθικό αναβαθμό. Οι απλοί πολίτες, που τους αφαιρέθηκε κάθε στήριγμα στη σκληρή εποχή που πέρασαν, βλέπουν και τη συνέχεια να κινείται στους ίδιους αδιέξοδους δρόμους της σκοπιμότητας και της έλλειψης οράματος. Οι ηγετικές ομάδες πάλι, που προέρχονται οι περισσότεροι από την κομμουνιστική μήτρα, αδυνατούν να ξεφύγουν από τις ενοχές του παρελθόντος και να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη και ηθική ανάταση στους καθημαγμένους πολίτες. Το διεθνές άλλωστε κλίμα δεν βοηθάει. Σ' όλη την Ανατολική Ευρώπη πολιτικοί του αναστήματος ενός Χάβελ ή των ηγετών της Αλληλεγγύης δεν μπορούν να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη. Ένας ολόκληρος Γκορμπατζώφ κλείνει τον κύκλο του...

Το αδιέξοδο είναι οικονομικό, με την έννοια της επιβίωσης κυρίαρχη.

Το αδιέξοδο είναι επίσης λειτουργίας πνεύματος και κανόνων δημοκρατίας.

Μερικοί πιστεύουν ότι αφού οι Δυτικοί δεν προτίθενται (και δεν μπορούν θα προσθέταμε) να βοηθήσουν οικονομικά και να ενισχύσουν ιδεολογικά κάποιες πλευρές δημοκρατικής λειτουργίας, το κενό θα το καλύψει μια αναβίωση της ορθοδοξίας. Η ιστορία δεν έχει προηγούμενα αναβιώσεων με επιτυχία και διάρκεια. Ίσως για ένα μεσοδιάστημα οι επιστροφές στις ρίζες, οι ενδοσκοπήσεις, να λειτουργούν και να επιτρέπουν προσωρινές ανασυντάξεις. Ίσως ακόμα και να αποτελέσει ορθοδοξία ένα από τα στήριγματα ανασυγκρότησης. Όμως το πρόβλημα δεν είναι το κλείσιμο αλλά το άνοιγμα αυτών των απομονωμένων κοινωνιών. Σήμερα το γίνεσθαι είναι παγκόσμιο. Σ' αυτή την πραγματικότητα μπορεί να οικοδομήσουν και τα έθνη το σύγχρονο πρόσωπό τους.

Η ελληνική εμπειρία της μεταπολίτευσης, η αισιόδοξη πλευρά της, λέει ότι μια μικρή χώρα μπορεί να οικοδομήσει ένα πρόσωπο μέσα στο σύγχρονο κόσμο. (Θα μπορούσε πράγματι να υπάξει αυτή η ανάγνωση για τον ελληνικό χώρο, με την υπόμνηση βέβαια των τρομερών απωλειών που υπέστη το Ελληνικό Έθνος σ' αυτή την περίοδο, πρωτίστως στην Κύπρο).

Στον Βαλκανικό κόσμο, σ' αυτό τον παλιό πλην περιφερειακό σήμερα κόσμο, ένα κόσμο που βρίσκεται όμως στη ζώνη των καταγιγδων, η Ελλάδα διαθέτει μοναδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. **Ξέρει ιστορικά αυτό τον κόσμο, έχει κοινό θρησκευτικό λόγο, έχει κοινούς εχθρούς μ' αυτό τον κόσμο. Επί πλέον έχει την εμπειρία, ιδιαίτερα μετά την δικτατορία, της οικοδόμησης μιας ανοιχτής δημοκρατικής κοινωνίας.** Τα στοιχεία αυτά θα επέτρεπαν στην Ελλάδα και να οικοδομήσει κάποια κοινά μέτωπα και, όπως από άλλα κείμενα έχουμε μιλήσει στην *ΕΛΛοπία*, έχουν να κάνουν με την αντιμετώπιση του Τουρκικού επεκτατισμού. Με τις προσπάθειες σταματήματος των εμφύλιων συρράξεων και ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών. Με την οικοδόμηση ενός πραγματικού κινήματος ειρήνης, ξεπερνώντας τις λογικές των άμαζων κινήσεων της προηγούμενης περιόδου. Μια τέτοια λογική απαιτεί μακροπρόθεσμους σχεδιασμούς και ανοιχτά οράματα. Το ιστορικό υπόβαθρο υπάρχει.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ «ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΩΝ» (ÉTABLIS) ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

της Ρέας Λαμπροπούλου

Είναι πλέον γνωστές, με κάθε λεπτομέρεια, οι συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής και της ήττας του ελληνικού στρατού στην Ανατολία. Η Ελλάδα βρέθηκε στη Λωζάννη να διαπραγματεύεται με την Τουρκία (η πρώτη ως ηττημένη και η δεύτερη ως νικήτρια) την τύχη των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας, καθόσον βέβαια η Συνθήκη των Σεβρών (1920), που δημιουργούσε τη Μεγάλη Ελλάδα, δεν ίσχυε πλέον. Άλλωστε δεν είχε επικυρωθεί από τα αρμόδια όργανα των συμβαλλομένων μερών για να ισχύει.

Η συνθήκη της Λωζάννης της 30ης Ιανουαρίου 1923 όριζε την υποχρεωτική ανταλλαγή των ελληνοτουρκικών πληθυσμών.

Το πρώτο άρθρο αυτής της συνθήκης όριζε ότι, από την 1η Μαΐου 1923, είναι υποχρεωτική η ανταλλαγή των Τούρκων υπηκόων που έχουν θρησκειμα ελληνικό ορθόδοξο και είναι εγκατεστημένοι στα τουρκικά εδάφη και των ελλήνων υπηκόων μουσουλμανικής θρησκείας εγκατεστημένων στα ελληνικά εδάφη...

Το δεύτερο άρθρο όριζε ότι δεν περιλαμβάνονται στην ανταλλαγή που προβλέπεται στο πρώτο άρθρο:

α) Οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης.

β) Οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της Δυτικής Θράκης.

Θεωρούνται δε ως Έλληνες κάτοικοι της Κων/πόλης όλοι οι Έλληνες που ήταν ήδη «εγκατεστημένοι» πριν τις 30 Οκτωβρίου 1918 μέσα στην περιοχή της νομαρχίας της πόλης της Κων/πόλης έτσι όπως καθορίζεται από ένα νόμο του 1912.

Εδώ κάπου ξεκίνησε το περίφημο ζήτημα των «εγκατεστημένων» Ελλήνων της Κων/πόλης, που είχε μεγάλες συνέπειες στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Είναι αλήθεια ότι οι Έλληνες της Πόλης είχαν αποκτήσει οικονομική ευρωστία και έπαιζαν μεγάλο ρόλο στην άνθιση του εμπορίου, της βιομηχανίας και των τραπεζών. Έτσι συνολικά το ελληνικό στοιχείο της Πόλης είχε γίνει ένας πολύ σημαντικός παράγοντας προόδου, όχι μόνο στη χώρα που ζούσε εδώ και αιώνες, αλλά και σε όλη την Ανατολική Μεσόγειο. Αλλά ήδη οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-13 είχαν μεν θετικές συνέπειες για τον Ελληνισμό, όχι όμως και για το Οθωμανικό κράτος που έχανε κάποια εδάφη. Αυτοί οι «ακρωτηριασμοί» της Τουρκίας συνέτειναν αποφασιστικά στην ανάπτυξη ενός άκρατου εθνικισμού που πολύ ακριβά τον πλήρωσε ο Ελληνισμός της Τουρκίας.

Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Α. Mandelstam: «Η νεοτουρκική κυβέρνηση ακολούθησε ένα πλάνο ριζικής τουρκοποίησης στα απομείνοντα τμήματα της αυτοκρατορίας». Συνέπεια αυτής της μανίας εκτουρκισμού ήταν και η εκδίωξη ή εξολόθρευση κάθε μη τουρκικού στοιχείου. Οι Έλληνες δεν αποτελούσαν εξαίρεση σ' αυτό το σχέδιο. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών σύμφωνα με τη συνθήκη της Λωζάννης, το ελληνικό στοιχείο που απέμενε συγκεντρώθηκε στην Πόλη.

Όπως είπαμε ήδη, οι Έλληνες της Κων/πόλης δεν ήταν ανταλλάξιμοι εφ' όσον είχαν εγκατασταθεί πριν τις 30 Οκτωβρίου 1918. Αυτοί οι εγκατεστημένοι αποτελούσαν ένα πολύ σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της Πόλης: ανέρχονταν σε 350.000 άτομα σε μια πόλη της οποίας ο συνολικός πληθυσμός έφτανε τα 943.000 άτομα, περιλαμβανομένων και των 80.000 Ελλήνων υπηκόων που διέμεναν εκεί ως αλλοδαποί.

Ένας τόσο σημαντικός ελληνικός πληθυσμός λοιπόν αποτελούσε μεγάλο εμπόδιο για την πραγμάτωση της εθνικιστικής αρχής: «Η Τουρκία στους Τούρκους». Έπρεπε να ελαττωθεί με κάθε τρόπο. Και η τουρκική κυβέρνηση επιτόνησε ένα πρόβλημα που συνίστατο στην ερμηνεία της λέξης «εγκατεστημένοι», που βρίσκεται στο άρθρο 2 της συνθήκης. Αρχίζει λοιπόν ένας μαραθώνιος αγώνας ανάμεσα στις δύο αντιπροσωπείες, την τουρκική και την ελληνική, στην προσπάθεια τους να επικρατήσει η άποψη που υποστηρίζει η κάθε μια χωριστά.

Κατ' αρχήν, η Διεθνής Επιτροπή που είχε αναλάβει τη φροντίδα για την ομαλή μετακίνηση των πληθυσμών, είχε φροντίσει να κάνει το διαχωρισμό ως προς τους Κωνσταντινουπολίτες, σ' αυτούς που είχαν εγκατασταθεί μετά τις 30 Οκτωβρίου 1918 και σ' αυτούς που είχαν εγκατασταθεί πριν από αυτή την ημερομηνία. Οι πρώτοι λοιπόν, σύμφωνα με το άρθρο 2, φορτώθηκαν σε μεταφορικά μέσα και έφυγαν για πάντα από την Πόλη. Οι δεύτεροι επιλέχθηκαν από την Επιτροπή, η οποία έκρινε ότι τελικά περίπου 36.625 Κωνσταντινουπολίτες ήταν ανταλλάξιμοι και έπρεπε να φύγουν οριστικά από την Πόλη.

Ο αριθμός των ανταλλάξιμων φάνηκε μικρός στους Τούρκους. Έπρεπε να βρουν τρόπο να εκδιώξουν όσο γινόταν περισσότερους Έλληνες και να αφήσουν σιγά-σιγά την Πόλη να μαραζώσει και να γίνει απλά μια πόλη της Ανατολίας. Στο μεταξύ, εξαιτίας κάποιων τυπικών καθυστερήσεων στην αναχώρηση των ανταλλάξιμων, η τουρκική αστυνομία άρχισε να διατρέχει όλη την πόλη από πάνω μέχρι κάτω και να συγκεντρώνει βίαια τους ανταλλάξιμους. Να πώς περιγράφει η εφημερίδα *Le Temps* αυτά τα γεγονότα: «Μεγάλα караβάνια γεμάτα τρομοκρατημένους ανθρώπους (περίπου 4.500 άνθρωποι) ήταν υποχρεωμένοι από τη μια μέρα στην άλλη στη βίαιη αναχώρηση και εγκατάλειψη της Πόλης. Άνθρωποι διαφόρων κοινωνικών τάξεων, όπως γνωστοί πλούσιοι έμποροι, ήταν στοιβαγμένοι μαζί με φτωχούς αλήτες άθλια ντυμένους, φτωχοντυμένες γριές γυναίκες μαζί με νεαρές κομψοδέμενες δεσποινίδες».

Αυτή η βιαστική και απότομη πράξη της τουρκικής κυβέρνησης προκάλεσε δυσάρεστες εντυπώσεις. Επί πλέον ήταν παράνομη, γιατί, και αν ακόμα υπήρχαν ανταλλάξιμοι μεταξύ των συλληφθέντων προσώπων, υπάρχει ένα άρθρο 16 της συνθήκης που ορίζει σαφώς: «Οι κυβερνήσεις υποχρεώνονται αμοιβαία να μην ασκήσουν καμμία πίεση ούτε άμεση ούτε έμμεση στους ανταλλάξιμους πληθυσμούς, για να τους κάνουν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να χάσουν τα αγαθά τους, πριν από την

Χάρτης της Κωνσταντινούπολης σχεδιασμένος από τον Ματθία Σέτερ τό 1570.

ορισθείσα ημερομηνία αναχώρησής τους».

Όπως και να έχει όμως η κατάσταση, δεν ήταν αρμόδια να αποφασίσει για τους ανταλλάξιμους η τουρκική αστυνομία, αλλά η Διεθνής Επιτροπή.

Οι θέσεις των δύο πλευρών

Για να επανέλθουμε όμως στην ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την ερμηνεία της λέξης «εγκατεστημένοι», θα πρέπει να δούμε τι υποστήριζε η κάθε πλευρά και πώς προσπαθούσε να περάσει την άποψή της.

Η τουρκική θέση, που υποστηρίχτηκε από Τούρκους νομικούς, βασιζόταν κυρίως στο ότι η Συνθήκη της Λωζάννης δεν αναφέρει τίποτα ως προς το νόμο που θα πρέπει να εφαρμοστεί για να ορίσει τη λέξη «εγκατεστημένοι». Κατά συνέπεια, έλεγαν ότι μόνη η νομοθεσία της χώρας (δηλ. της Τουρκίας) είναι αρμόδια για να λύσει αυτό το πρόβλημα. Και γι' αυτό ζητούσαν την εφαρμογή ενός τουρκικού νόμου του 1914 «περί απογραφής». Αυτός ο νόμος όριζε ότι όλοι οι Τούρκοι πολίτες που κατοικούν στην πρώτη πρωτεύουσα, είναι χωρισμένοι σε δύο κατηγορίες: σ' αυτούς που είναι γραμμένοι στα μητρώα και σ' αυτούς που δεν είναι. Σύμφωνα μ' αυτή τη θέση, οι Έλληνες θα έπρεπε να είναι εγγεγραμμένοι στους καταλόγους των μητρώων. Οι Τούρκοι δεν εννοούσαν να δεχτούν ως κατοίκους της Πόλης παρά μόνο αυτούς που ήταν εγγεγραμμένοι. Όλοι όσοι είχαν αμελήσει να εγγραφούν στα μητρώα όφειλαν να εγκαταλείψουν την Πόλη για πάντα, ως ανταλλάξιμοι. Εδώ λοιπόν η λέξη «εγκατεστημένοι» είχε την έννοια της «διαμονής».

Η ελληνική θέση, που υποστηρίχτηκε κι αυτή από Έλληνες νομομαθείς, διακήρυξε ότι ο όρος «εγκατεστημένοι» αφορά μια de facto κατάσταση, που δεν είχε καμία σχέση με εσωτε-

ρικούς νόμους της Τουρκίας. Θεωρούσαν σαν «εγκατεστημένο» κάθε Έλληνα που είχε διακηρύξει με μια υλική πράξη αγοράς ή πώλησης οικοπέδου, κάνοντας εμπόριο, πληρώνοντας φόρους ή υπαγόμενος στη δικαιοδοσία των τουρκικών δικαστηρίων, δηλ. με μια λέξη, με ένα σύνολο περιστάσεων, ότι η πραγματική του κατοικία ήταν η Κωνσταντινούπολη. Έτσι οι Έλληνες νομικοί ζητούσαν, όλοι οι Έλληνες που έφτασαν πριν το 1918 και εγκαταστάθηκαν πραγματικά στην Πόλη, να εξαιρεθούν από την ανταλλαγή.

Μπορεί επιφανειακά να μη φαίνεται σημαντική η διαφορά ανάμεσα στις δύο αντίθετες τοποθετήσεις, όμως είχε πολύ σημαντικές συνέπειες ως προς τον αριθμό των Ελλήνων που έπρεπε να φύγουν από την πόλη που γεννήθηκαν και έζησαν. Δηλαδή, εάν γίνει δεκτή η τουρκική ερμηνεία της λέξης «*établis*», τότε 180.000 Έλληνες ήταν υποχρεωμένοι να πάρουν το δρόμο της προσφυγιάς για την Ελλάδα χωρίς να ξέρουν τι τους περιμένει εκεί. Εάν όμως γινόταν δεκτή η ελληνική θέση, τότε μόνο 20.000 Έλληνες θα ήταν υποχρεωμένοι να μεταναστεύσουν.

Έτσι γινόταν για άλλη μια φορά φανερό, τι επεδίωκε η Τουρκία υποστηρίζοντας, με νομική επιχειρηματολογία μάλιστα, τη θέση της, και πού αποσκοπούσε αυτή η διαφωνία της με τους Έλληνες και τη Διεθνή Μικτή Επιτροπή. Η αντιδικία βέβαια φαινόταν νομικού περιεχομένου, αλλά στην πραγματικότητα ήταν πολιτική. Ο Ρ. Gentizon έγραφε τότε: «*Η Τουρκική Δημοκρατία, επιθυμώντας να αυξήσει την ομογένεια του πληθυσμού της χώρας, αναζητούσε τρόπους για να εξαλείψει γρήγορα τους Έλληνες της Κων/πολης*».

Η διεθνής Επιτροπή προσπάθησε να βρει μια λύση για να διευθετηθεί όσο γινόταν πιο γρήγορα και σωστά η διαφορά. Συγκρότησε μια νομική επιτροπή, αποτελούμενη από δύο Τούρκους, δύο Έλληνες και ένα ουδέτερο μέλος, με σκοπό να

ερμηνεύσει τον όρο «εγκατεστημένον» (*établis*).

Το ουδέτερο μέλος αυτής της νομικής επιτροπής προσπάθησε να βρει μια λύση αποδεκτή απ' όλους και πρότεινε ένα συνδυασμό των δύο θέσεων, ελληνικής και τουρκικής. Η πρότασή του λοιπόν δεν δεχόταν, από τη μια, την εφαρμογή του τουρκικού νόμου «περί απογραφής» και, από την άλλη, θεωρούσε ως εγκατεστημένους όλους τους Έλληνες οι οποίοι είχαν δηλώσει με τις πράξεις τους τη θέληση τους να μείνουν στην Κων/πολη κατά τρόπο διαρκή.

Η ελληνική αντιπροσωπεία, στην προσπάθειά της να μη δημιουργήσει προβλήματα, δέχτηκε αυτή τη συμβιβαστική λύση που προτάθηκε από το ουδέτερο μέλος. Οι Τούρκοι όμως, προβλέποντας ότι θα γινόταν δεκτή αυτή η πρόταση από τη Διεθνή Επιτροπή, αντέδρασαν σε στυλ «ανατολίτικο». Αντί να συμφωνήσουν και να συνεχιστεί η διαδικασία, ο πρόεδρος της τουρκικής αντιπροσωπείας παραιτήθηκε. Έτσι ανεστάλησαν οι εργασίες της επιτροπής.

Άλλωστε έγιναν σαφείς οι προθέσεις της Τουρκικής αντιπροσωπείας όταν ο παραιτημένος πρόεδρος της Τεβφίκ Ρουτσντί Μπέη ακούστηκε να λέει: «Όποια και αν είναι η απόφαση της Διεθνούς Μικτής Επιτροπής, εμείς θα εφαρμόσουμε τις δικές μας θέσεις και θα διώξουμε κάθε Έλληνα που δεν είναι εγγεγραμμένος στα μητρώα της πόλης. Αυτή είναι η ερμηνεία που δίνουμε στη λέξη «εγκατεστημένον» και θα αδιαφορήσουμε για κάθε ερμηνεία που θα δώσουν στη λέξη οι ξένοι...».

Βέβαια, λίγες μέρες αργότερα, ο πρόεδρος της Τουρκικής αντιπροσωπείας απέσυρε την παραιτήση του, όχι όμως για να διευκολύνει τη διαδικασία και να παρουσιαστεί ενώπιον της νομικής υπο-επιτροπής, όπως όφειλε, αλλά για να αρχίσει συνομιλίες με τους συναδέλφους του με αντικείμενο όχι την ερμηνεία αλλά τη μετατροπή του άρθρου 2 της Συνθήκης! (Αυτό προκύπτει από επιστολή που έστειλε ο μεγάλος Έλληνας νομικός Ν. Πολίτης στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών: *Journal Officiel*, 1924).

Γι' αυτή τη συμπεριφορά των Τούρκων υπήρχαν βεβαίως αίτια. Προσπάθησαν όσο και όπως μπορούσαν να εμποδίσουν τη Διεθνή Επιτροπή να καταλήξει σε μια απόφαση που θα ήταν ευνοϊκή για την Ελλάδα, πράγμα για το οποίο δεν αμφέβαλλαν καθόλου. Όλη η στάση της τουρκικής αντιπροσωπείας καθοριζόταν πραγματικά από ένα πνεύμα και μια διάθεση παρεμπόδισης που είχε σα στόχο τη χρονοτριβή και την καθυστέρηση ανανεώνοντας συνεχώς τα ανασταλτικά μέσα.

Όλα αυτά τα κωλύματα που προκλήθηκαν από τους Τούρκους, καθώς βέβαια και οι βίαιες αποπομπές από τη χώρα όπως προείπαμε, προκάλεσαν μια δικαιολογημένη αναταραχή στη κοινή γνώμη των δύο χωρών. Έτσι, η ελληνική κυβέρνηση οδηγήθηκε στην απόφαση να απευθυνθεί στο Συμβούλιο της Κοινωνίας των Εθνών για να λυθεί οριστικά το θέμα της ερμηνείας της λέξης «εγκατεστημένον». Το Συμβούλιο αποφάσισε στις 13 Δεκεμβρίου 1924 να ζητήσει τη συμβουλευτική γνώμη του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης για να βοηθηθεί. Το θέμα παίρνει μεγάλες διεθνείς διαστάσεις και η προσοχή του κόσμου στρέφεται στην απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Τον Ιανουάριο 1925 τα δύο αντίπαλα μέρη βρίσκονταν ενώπιον του Δικαστηρίου για να υποστηρίξουν τις θέσεις τους. Οι Δικηγόροι είναι για την Ελλάδα ο Νικ. Πολίτης και για την Τουρκία ο Τεβφίκ Ρουτσντί Μπέη. Υποστήριξαν ο καθένας τη θέση του (ήδη μιλήσαμε γι' αυτές) και το Διεθνές Δικαστήριο αποφάσισε στις 25 Φεβρουαρίου 1925 δίνοντας τη συμβουλευτική γνώμη που του είχε ζητηθεί. Η απόφαση του υπήρξε ένας θρίαμβος των ελληνικών προτάσεων και θέσεων.

Το Δικαστήριο δέχτηκε δηλαδή ότι ο όρος «εγκατεστημένον» (*établi*) του άρθρου 2 της συνθήκης της Λωζάννης έχει στόχο να δείξει τις προϋποθέσεις του χρόνου και του χώρου από τις οποίες εξαρτάται η ανταλλαξιμότητα των Ελλήνων που κατοικούν στη Κωνσταντινούπολη. Αυτή η λέξη αφορά μια *de facto* κατάσταση αναφερόμενη στους κατοίκους που διαμένουν κατά τρόπο διαρκή...

Η τουρκική αντιπροσωπεία, βλέποντας τις προτάσεις της να απορρίπτονται από ένα Διεθνές Δικαστήριο φημισμένο για την αμεροληψία του, συναίνεσε. Δεν μπορούσε να κάνει αλλιώς.

Οι Τούρκοι περιφρονούν το Διεθνές Δίκαιο

Όμως, την επόμενη της υπογραφής της συνθήκης της Λωζάννης, ο Τούρκος Υπουργός των Εξωτερικών δεν παρέλειψε να δηλώσει ότι: «Οι Έλληνες της Κων/πολης πρέπει να φύγουν και θα φύγουν, γιατί έχουμε ανάγκη από τα αγαθά τους και τις ακίνητες περιουσίες τους για να εγκαταστήσουμε εκεί τους πρόσφυγές μας».

Οι βάσεις είχαν μπει ήδη, το σχέδιο για τον τελικό ξεριζωμό ετοιμαζόταν. Η Κωνσταντινούπολη έπρεπε να γίνει τουρκική. Δεν θα εμπόδιζε τώρα τους Τούρκους ένα κάποιο Διεθνές Δίκαιο και κάποιοι διεθνείς κανόνες. Το ζήτημα των «εγκατεστημένων» ήταν η αρχή, που θα μπορούσε όμως να βάλει σε σκέψεις και να μελετηθεί η συμπεριφορά της Τουρκίας έναντι της διεθνούς κοινότητας.

Ήδη σήμερα από την εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων γνωρίζουμε πόσο μικρή είναι η σχέση της Τουρκίας με τα διεθνή νόμιμα και πόση σημασία αυτή δίνει στο σεβασμό των διεθνών συνθηκών που υπογράφει...

Βιβλιογραφία

1. ΚΙΟΣΣΕΟΓΛΟΥ Θεόδ.: «Η υποχρεωτική ανταλλαγή των μειονοτήτων σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάννης», Νανσού 1926.
2. ΔΕΒΕΝΤΖΗΣ Αλέξ.: «Η υποχρεωτική ανταλλαγή των ελληνοτουρκικών μειονοτήτων δυνάμει της συνθήκης της Λωζάννης της 30 Ιανουαρίου 1923», Παρίσι 1929.
3. MANDELSTAM André: «Προστασία μειονοτήτων...»
4. GENTIZON Pierre: «Η υπόθεση των εγκατεστημένων», στη Γενική Επιθεώρηση Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου (R.G.D.I.P.), 1924
5. LE TEMPS της 27 Οκτωβρίου 1924.
6. ΠΟΛΙΤΗΣ Νικ.: «Η απέλαση των Ελλήνων της Κων/πολης» στο FLAMBEAU 1924.
7. ΤΕΝΕΚΙΑΔΗΣ Γεώργ.: «Η ανταλλαγή των ελληνικών πληθυσμών της Κων/πολης. Διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας». Γεν. Επιθ. Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, 1925.
8. ΤΕΝΕΚΙΑΔΗΣ Γ.: «Το καθεστώς των μειονοτήτων και η υποχρεωτική ανταλλαγή των ελληνοτουρκικών πληθυσμών» Γεν. Επιθ. Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, 1924.
9. ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ Στ.: «Η ανταλλαγή των πληθυσμών», Παραδόσεις στην Ακαδημία Διεθνούς Δικαίου, Τομ. IV, 1928.
10. JESSEN M.F. «Προστασία μειονοτήτων. Υποχρεωτική ανταλλαγή ελληνοτουρκικών πληθυσμών», Le Temps, 23 Σεπτεμ. 1923.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

του Βλάση Αγτζίδη

Η κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων και η περιθωριοποίηση του τρίτου κόσμου δημιουργεί ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ελλάδα. Η Ελλάδα έτσι, από χώρα παραδοσιακά μεταναστευτική, **μετατρέπεται** σε χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων.

Το ζήτημα της **ανθρωπιστικής μεταχείρισης** των μεταναστών και των προσφύγων **αναδεικνύεται σε ένα από τα πρώτα ζητήματα** της ελληνικής κοινωνίας.

Οι ομοεθνείς πρόσφυγες

Θα προσεγγίσουμε το ζήτημα αυτό από τη σκοπιά των ομοεθνών μας, που ανήκουν στην ομάδα των νέων μεταναστών και προσφύγων.

Ένα μεγάλο μέρος των νέων προσφύγων προέρχεται από τους ελληνικούς πληθυσμούς που **εγκλωβίστηκαν** στις ανατολικές χώρες μετά τη νίκη των Κομμουνιστικών Κομμάτων. Οι πληθυσμοί αυτοί υπέστησαν πολλούς **εξευτελισμούς** και **καταπίεσεις**, ενώ η παρουσία τους αγνοήθηκε στην Ελλάδα. Αγνοήθηκε είτε σαν αποτέλεσμα της **αδιαφορίας των τότε κυβερνήσεων**, είτε σαν αποτέλεσμα των **συγκεκριμένων ιδεολογικών και πολιτικών επιλογών** της αριστεράς.

Οι κύριες ομάδες αυτών των Ελλήνων ανήκουν σ' όσους προέρχονται από την **Αλβανία** (Βορειο-Ηπειρώτες) και σ' όσους προέρχονται από την **ΕΣΣΔ** (Πόντιοι). Στους τελευταίους αναφέρεται η ανάλυση που ακολουθεί.

Η κατάσταση με τους **500.000 Έλληνες της ΕΣΣΔ** είναι πολύπλοκη. Διακρίνονται για την πολύ μεγάλη διασπορά τους σ' όλες τις Δημοκρατίες. Η δημιουργία Εθνικών Κρατών στο χώρο της πάλαι ποτέ ενιαίας ΕΣΣΔ αυξάνει τα προβλήματά τους και προκαλεί το ένστικτο της **εθνικής αυτοσυντήρησής τους**.

Έτσι, από τη μια **ταυτίζουν** τα συμφέροντά τους με την **Ομόδοξη Ρώσικη Δημοκρατία**, διατυπώνοντας το αίτημα

για δημιουργία **«Ελληνικής Αυτόνομης Περιοχής»** στη Νότια Ρωσία, και από την άλλη εμφανίζουν έντονη την τάση εξόδου προς την Ελλάδα.

Αυτονομία ή έξοδος!

Η συγκεκριμένη κατάσταση διατυπώνεται επιγραμματικά από τον πρόεδρο του **Κυβερνητικού Συμβουλίου των Ελλήνων της ΕΣΣΔ, Ιάκωβο Ματσουκάτοφ**:

«Για τους Έλληνες της ΕΣΣΔ υπάρχουν μόνο δύο λύσεις. Αυτονομία στη Νότια Ρωσία όπου θα συγκεντρωθεί ο ελληνικός πληθυσμός, ή έξοδος προς την Ελλάδα. Κάθε άλλη λύση οδηγεί στην αφομοίωση και στην εξαφάνιση της Ελληνικής Εθνότητας».

Ήδη χιλιάδες Έλληνες Πόντιοι καταφθάνουν στην Ελλάδα. Χιλιάδες επίσης Έλληνες από τη **Γεωργία** και την **Κεντρική Ασία**, όπου οι εστίες πολέμου αρχίζουν να γίνονται πολλές, κατακλύζουν τη Ρωσία αναζητώντας καταφύγιο. Η **αδυναμία** (;) της Ελληνικής πολιτείας να υποδεχθεί όλους τους Έλληνες της ΕΣΣΔ που προσφυγοποιούνται, οδηγεί στην εμφάνιση **Ελληνικού Προσφυγικού Προβλήματος** μέσα στην ίδια την ΕΣΣΔ.

Οι λαϊκές αγορές

Ο μέσος νεοέλληνας αντιλήφθηκε το πρόβλημα, όταν συνάντησε τους πρόσφυγες να εκποιούν στις λαϊκές αγορές τις οικοσκευές τους. Οι **Ρώσοι** —όπως τους αποκαλεί η ανιστόρητη κοινή γνώμη— συνάντησαν **την έκπληξη** των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών και **την αντίδραση** των εμπορικών τάξεων. Αγνοώντας όλοι ότι πρόκειται για προσφυγικό πρόβλημα και όχι για πρόβλημα μικροπωλητών, επιχείρησαν να το αντιμετωπίσουν, φευ!, με τα **Μ.Α.Τ.** Το αδιέξοδο της πολιτικής αυτής φάνηκε αμέσως. Όμως η καλή γνώση του προβλήματος και των παραμέτρων του **δεν ήρθε ακόμα!**

Η **οικοσκευή των προσφύγων** από την ΕΣΣΔ και η εκποίησή της στη λαϊκή αγορά, **απάλλαξε** την Ελληνική κοινωνία και το κράτος, από την υποχρέωση άσκησης **σοβαρής και υπεύθυνης πολιτικής** αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος.

Η εκποίηση της οικοσκευής **βοήθησε** τους πρόσφυγες να αντιμετωπίσουν τα άμεσα, πιεστικά προβλήματα επιβίωσης και προσαρμογής σε ένα τελείως διαφορετικό περιβάλλον.

Το απλό αυτό μυστικό **δεν συνειδητοποιήθηκε** πλήρως από πολλούς αρμόδιους. Η συνειδητοποίηση θα έρθει

σύντομα, όταν το επόμενο κύμα προσφύγων από την ΕΣΣΔ δεν θα έχει το περιθώριο να φέρει μαζί του την οικοσκευή του. Τότε στην πραγματικότητα, θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε προσφυγικό πρόβλημα. Τότε θα κριθούν οι υποσχέσεις και θα δοκιμαστούν οι μηχανισμοί.

Η προετοιμασία και η ενημέρωση του μέσου νεοέλληνα πρέπει άμεσα να ξεκινήσει.

Το Μικρασιατικό δεν έκλεισε ακόμα!

Μια άλλη διάσταση των Ελλήνων Ποντίων προσφύγων από την ΕΣΣΔ είναι η εξής: ο πληθυσμός αυτός έχει προέλευση τη Μικρά Ασία. Βρέθηκε στη Ρωσία, όπου και αναπτύχθηκε, επειδή ο Ελληνισμός ηττήθηκε το 1922 και οι Τούρκοι κατέκτησαν την ελληνική χώρα του Μικρασιατικού Πόντου.

Κατά συνέπεια, όσο θα έρχονται Έλληνες Πόντιοι, πρόσφυγες από την ΕΣΣΔ, το Μικρασιατικό ζήτημα θα παραμένει ανοικτό και θα απαιτεί την πολιτική του επανάθεση. Η πολιτική σημασία του νέου προσφυγικού ζητήματος είναι τεράστια!

Οι Πόντιοι πρόσφυγες προκαλούν με την παρουσία τους, τόσο το πολιτικό όσο και το επιστημονικό κατεστημένο. Η δημιουργία λευκών σελίδων στην ελληνική ιστορία δεν υπήρξε ένα αυθόρμητο και τυχαίο γεγονός!

Ήταν αποτέλεσμα της συνενοχής πολλών κύκλων της ελλαδικής κοινωνίας. Ήταν αποτέλεσμα συνειδητών επιλογών για δεκαετίες. Είναι υποχρέωση όσων «ήξεραν και σώπησαν», να ζητήσουν δημόσια συγγνώμη!

Το ότι ο πληθυσμός των 500.000 Ελλήνων της ΕΣΣΔ εξακολουθεί να υπάρχει, να έχει μνήμη και εθνική συνείδηση, επιβάλλει την «ηθική τιμωρία» των ενόχων για το «έγκλημα της σιωπής», ειδικά τώρα που το προσφυγικό πρόβλημα εντείνεται.

Η διάρκεια του μεταναστευτικού ρεύματος

Το μεταναστευτικό ρεύμα από την ΕΣΣΔ προς την Ελλάδα δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Υπάρχει συνεχώς από το 1922. Η πίεση των Ελλήνων Ποντίων, που παραμένουν εγκλωβισμένοι στην ΕΣΣΔ, εκτονώνεται όποτε βρει

τρόπο φυγής από αυτήν.

Η άρνηση του ελληνικού κράτους το 1924 να δεχτεί τους Έλληνες υπηκόους που ζούσαν στην ΕΣΣΔ υποχρέωσε τις σοβιετικές αρχές να σταματήσουν το ρεύμα επαναπατρισμού προς την Ελλάδα. Φυσικά οι Έλληνες της ΕΣΣΔ δεν μπορούσαν να πιστέψουν ότι δεν τους δέχεται το ελληνικό κράτος!

Το 1925 η Ελλάδα δέχτηκε μόνο 3.000 Πόντιους, ανταλλάσσοντάς τους με Αρμένιους οι οποίοι θέλησαν να εγκατασταθούν στη Σοβιετική Αρμενία.

Η Ελληνική Πρεσβεία στη Μόσχα, στις 18-8-1925 απόρριψε αίτημα του Σοβιετικού Υπουργείου Εξωτερικών για να επαναπατριστούν οι Πόντιοι Έλληνες που το επιθυμούσαν.

Στις 12 Νοεμβρίου 1929 χιλιάδες Έλληνες εισέβαλαν στην Ελληνική Πρεσβεία της Μόσχας, απαιτώντας άδειες μετανάστευσης. Η Ελληνική Κυβέρνηση, διάταξε το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας να παύσει να εκδίδει άδειες εγκατάστασης, βάσει των οποίων χορηγούνταν θεωρήσεις εξόδου από την Πρεσβεία της Μόσχας.

Οι ευθύνες του Ελληνικού κράτους για τη σταλινική γενοκτονία κατά των Ελλήνων

Η πολιτική αυτή δημιούργησε πολλά ανθρώπινα δράματα. Πολλά πρόσωπα που είχαν αποκτήσει άδεια εγκατάστασης, πούλησαν τα υπάρχοντά τους και πήγαν στην πλησιέστερη παραλιακή πόλη περιμένοντας επί μήνες το διαβατήριό τους από την πρεσβεία της Μόσχας για να φύγουν. Η κυβερνητική πολιτική δημιούργησε τραγωδίες. Όπως έγραψε ο Ε. Παυλίδης, αυτό δημιουργήθηκε λόγω του «άστοχου χειρισμού» των περιπτώσεών τους από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, τις «αντικανονικές διαταγές του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών» και την «άφρονα στάση» της Πρεσβείας μας στη Μόσχα.

Όταν με πρωτοβουλία Ποντίων βουλευτών, ο Α. Παπαναστασίου, έθεσε το θέμα του επαναπατρισμού των Ελλήνων από την ΕΣΣΔ, ο πρωθυπουργός Ε. Βενιζέλος πολύ σκληρά παρέκαμψε το θέμα, ενδιαφερόμενος να μην αυξηθεί ο αριθμός των «μεταναστών» στην Ελλάδα. («Μετανάστες» είχαν χαρακτη-

ρισθεί στη συνθήκη της Λωζάννης, οι 1.500.000 πρόσφυγες.)

Έτσι, η άρνηση της Ελληνικής πλευράς να δεχθεί τους Έλληνες της ΕΣΣΔ, τους άφησε στο έλεος της σταλινικής λαίλαπας που ακολούθησε. Ένα μέρος των 50.000 Ελλήνων θυμάτων της σταλινικής τρομοκρατίας της περιόδου 1937-1938 οφείλει τη μοίρα του στην μειωμένη εθνική ευαισθησία των ελληνικών κυβερνήσεων εκείνης της περιόδου.

Τα μεταναστευτικά κύματα

Παρ' όλα τα εμπόδια, αρκετοί Έλληνες της ΕΣΣΔ, εκμεταλλευόμενοι το δικαίωμα ένωσης των οικογενειών, έφτασαν στην Ελλάδα το 1924, 1928, 1932.

Το μεγαλύτερο κύμα ήρθε στην Ελλάδα το 1938 και αποτελούνταν κυρίως από μέλη των οικογενειών που ο αρχηγός είχε συλληφθεί από τις σοβιετικές αρχές.

Μετά τον πόλεμο έχουμε το 1948 να έρχονται λίγοι εξόριστοι Έλληνες της Κριμαίας, από το Ουζμπεκιστάν. Το 1957 επίσης έρχεται μια ομάδα Ελλήνων υπηκόων, εξορισμένων στο Καζαχιστάν.

Το κύμα μεγαλώνει το 1965, οπότε καταφθάνουν στην Ελλάδα και αρκετοί Έλληνες που επέζησαν από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Το κύμα αυτό σταματά με την δικτατορία για να ξαναρχίσει το 1975 και να φουντώσει ξανά μετά το 1988.

Είναι γνωστή η αντίθεση του σοβιετικού κράτους στις προσπάθειες των Ελλήνων της ΕΣΣΔ για μετανάστευση προς την Ελλάδα, όλες τις μεταπολεμικές δεκαετίες.

Η «Επιστροφή»

Η αντίθεση των σοβιετικών οδήγησε στις αρχές της δεκαετίας του '80 τους Έλληνες στο **Σοχούμι**, πρωτεύουσα της **Αμπχάζιας**, να ιδρύσουν παράνομη Ελληνική οργάνωση με το όνομα «**Επιστροφή**». Η παράνομη αυτή οργάνωση που φτάνει να αριθμεί 5.000 μέλη, εκδίδει και παράνομη ρωσόφωνη εφημερίδα με την ονομασία «**Επιστροφή**». Στον υπέρτιτλο γράφει: «*Η καταχνιά της πατρίδας λάμπει περισσότερο από τη φλόγα της ξενιτειάς*».

Η οργάνωση απευθύνεται:

«... Στο τμήμα του λαού μας για το οποίο η λέξη Πατρίδα δεν έχασε την αρχική της έννοια. Σ' όλους αυτούς που ξέφυγαν την αφομοίωση, σε όλους αυτούς, που την υπέρτατη ιδέα του έθνους δεν την τοποθετούν στο ίδιο επίπεδο με το βόλεμα χάριν της ψευδαίσθησης ότι όλα πάνε καλά. Και σε αυτούς που συνειδητοποίησαν ότι δεν υπάρχει περιπτωση να διατηρηθούμε ως έθνος εκτός των ελληνικών συνόρων».

Στη διακήρυξη της διαβάζουμε ότι στόχος της είναι:

«... η νομική αναγνώριση του δικαιώματος του καθενός ανθρώπου να φύγει για την εθνική του πατρίδα... Ο τελικός στόχος της «Επιστροφής» είναι η φυγή όλων όσων θέλουν, στη φυσική τους πατρίδα, την Ελλάδα».

Οι ηγέτες του κινήματος «**Επιστροφή**» δέχτηκαν πολλούς διωγμούς και εξευτελισμούς από τις σοβιετικές αρχές. Τελικά όμως νίκησαν!

Αυτοί είναι οι Έλληνες Πόντιοι της ΕΣΣΔ.

Είναι επομένως τουλάχιστον υποκριτικό να προσποιούμαστε ότι το προσφυγικό πρόβλημα μας κατέλαβε εξ απροόπτου.

Το επίκαιρο Υπόμνημα του 1966!

Το «Υπόμνημα» που δημοσιεύουμε στη συνέχεια αυτού του άρθρου, στάλθηκε το 1966 προς τον **Γραμματέα του Ο.Η.Ε.** από μια ομάδα προσφύγων εκείνης της περιόδου.

Το «Υπόμνημα» αυτό είναι πολλαπλά χρήσιμο, γιατί αποδεικνύει την **διαχρονικότητα** του προβλήματος και το γεγονός ότι πολλά από τα προβλήματα των προσφύγων του 1966, είναι και προβλήματα του 1991.

Το «Υπόμνημα» αυτό μας θύμισε ο κ. **Παύλος Κερδεμελίδης** που πέρασε 13

χρόνια της ζωής του σε **στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Σιβηρία**. Στην Ελλάδα ήρθε το 1965 για να αντιμετωπίσει την άγρια Ελλαδική νοοτροπία και πραγματικότητα.

Παραθέτουμε το «Υπόμνημα» με τη βεβαιότητα ότι το ευαίσθητο κομμάτι του Ελληνισμού που θα το διαβάσει θα αντιληφθεί τη διαχρονικότητα του νέου προσφυγικού ζητήματος και θα εξάγει όλα τα χρήσιμα συμπεράσματα, αναγκαία στη σημερινή περίοδο.

ΠΗΓΕΣ

— Βλάση Αγτζίδη, «*Ποντιακός Ελληνισμός. Από τη γενοκτονία και το σταλινισμό στην περεστρόικα*», εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1990.

— Ανδρέα Ζαπάντη, «*Ελληνοσοβιετικές Σχέσεις*», εκδ. Εστία, Αθήνα, 1989.

— Ελευθέριος Παυλίδης, «*Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και τα 33 χρόνια του εν Αθήναις Σωματίου των εκ Ρωσίας Ελλήνων*», εκδ. Σωματίου των εκ Ρωσίας Ελλήνων, 1953.

— Βίκα Γκιζελή «*Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί και Προέλευση της κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα (1920-1930)*», εκδ. Επικαιρότητα, 1984.

— Βεργέτη Μαρία, «*Η Ελληνική Εθνική Ταυτότητα των Ποντίων της ΕΣΣΔ*», Ελλοπία, τ. 5, σελ. 30.

Τι γίνεται με το προσφυγικό;

Η έξαφνη διόγκωση του προσφυγικού κύματος από το 1989 βρήκε την πολιτεία ανέτοιμη να το αντιμετωπίσει. Σήμερα όμως έχουν αρχίσει να υλοποιούνται κάποια προγράμματα που δίνουν διέξοδο στις εντάσεις. Υπάρχουν κατ' αρχάς τα επιδοτούμενα μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας της «**Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού**», που τα παρακολουθούν κάθε χρόνο περισσότεροι από 1.000 Έλληνες Πόντιοι πρόσφυγες.

Για το ζήτημα της αποκατάστασης έχει ήδη συσταθεί το «**Εθνικό Ίδρυμα Αποκατάστασης Παλινοστούτων Ομογενών Ελλήνων**» το οποίο ήδη λειτουργεί προσωρινά κέντρα φιλοξενίας και ετοιμάζει οικισμούς για τη μόνιμη εγκατάστασή τους. Υπάρχει πρόβλεψη για διανομή γης σε πρόσφυγες και εκπαιδυσής τους σε διάφορα επαγγέλματα.

Το πολύ σημαντικό αυτό πρόγραμμα ελπίζουμε ότι θα πετύχει και θα επεκταθεί πολύ σύντομα.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΣΣΔ ΣΤΟΝ ΟΗΕ ΤΟ 1966

Προς τον Ο.Η.Ε.
Τμήμα Υποστήριξης
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Με μεγάλο σεβασμό, ελπίδα και πίστη απευθυνόμαστε σε 'σας.

Εμείς, φυγάδες και θύματα της κομμουνιστικής τρομοκρατίας¹, τους οποίους επιτέλους ευνόησε η τύχη να βρισκόμαστε στη γη των προγόνων μας, στο δικό μας ακρογιάλι, στη χώρα μας, στην Ελλάδα.

Αλλά με μεγάλη λύπη διαπιστώσαμε ότι εδώ κανείς δεν ενδιαφέρεται και κανείς δε διαθέτει χρόνο για να μας δώσει ελάχιστη προσοχή.

Αν και έχετε αντιπροσώπους στην Αθήνα, εμείς είμαστε υποχρεωμένοι να σας ενοχλήσουμε επειδή σε όλες τις προτάσεις, γραπτώς ή προφορικά, δεν πήραμε καμία απάντηση. Ούτε ποτέ μας εξήγησαν. Όλες οι αιτήσεις μας αντιμετωπίζονται δίχως ευαισθησία, αδιάφορα.

Και όχι μόνο αυτό. Αλλά και ο απεσταλμένος σας δεν δέχεται να ακούσει τους πρόσφυγες. Ούτε και οι βοηθοί του, οι οποίοι ύψωσαν γύρω τους τείχη, σαν φρούριο, και κανείς δεν μπορεί να τους συναντήσει. Θέλοντας και μη διερωτώμαστε: Ποια δουλειά κάνουν; Πολλοί από εμάς ζουν στην Ελλάδα 6-8 χρόνια και δεν υπάρχει καμία ελπίδα να πάρουν σπίτια όπως μας υποσχέθηκε ο Ο.Η.Ε.² Εμείς ερχόμαστε ταλαιπωρημένοι, βασανισμένοι, πικραμένοι και καταπιεσμένοι με την ελπίδα να αποκτήσουμε ηρεμία και να νοιώσουμε ανθρωπιά στην πατρίδα μας.

Μπορούμε και θέλουμε να δουλεύουμε με ευχαρίστηση και ενθουσιασμό για την ευτυχία της πατρίδας μας και του εαυτού μας. Και θα δουλέψουμε με ευχαρίστηση και ενθουσιασμό! Δεν θα μπορούσαμε να σκεφτούμε διαφορετικά. Αλλά για να είσαι ικανός να δουλεύεις και να βγάζεις το ψωμί σου για να επιζήσεις εσύ και τα παιδιά σου, σου χρειάζεται ηρεμία, στην οποία εμείς στοχεύουμε. Γι' αυτό όμως χρειάζεται στέγη.

Τόσα χρόνια ζήσαμε σ' αυτές τις παράγκες, με ελπίδα να μας δώσουν στέγη³.

Αντί όμως να μας δώσουν στέγη, μας αφαιρούν και αυτές τις παράγκες που είναι επικίνδυνες για τη ζωή των ανθρώπων. Μας δίνουν ελάχιστα λεφτά για να ζήσουμε⁴.

Αναμεταξύ μας υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικά επαγγέλματα και απασχόληση. Εμάς όμως όλους μας βάζουν στο ίδιο καζάνι κάνοντας έτσι ένα μεγάλο λάθος. Και αυτό επειδή κανείς δεν νοιάζεται σοβαρά για τους πρόσφυγες.

Πολλοί προέρχονται από αγροτικές περιοχές και είναι πολύ εργατικοί. Υπάρχουν πολύτεκνοι με μεγάλες οικογένειες. Οι άνθρωποι αυτοί δεν γεννήθηκαν για να ζήσουν στην πρωτεύουσα, αλλά στην ελληνική επαρχία όπου υπάρχει ακαλλιέργητη γη και είναι φθηνότερα τα σπίτια. Αν υπήρχε κατάλληλη πολιτική, η βοήθεια προς τους πρόσφυγες θα στοιχίζε λιγότερο και η Αθήνα δεν θα ξεχειλίζε από πληθυσμό. Για όλους τότε οι συνθήκες θα ήταν κατάλληλες να δουλεύουν με βάση τα προσόντα τους. Και το πρόβλημα θα λυνότανε πιο εύκολα⁵.

Ποιός όμως ενδιαφέρεται; Κανείς!

Πολλά ακόμα θα μπορούσαμε να γράψουμε, αλλά ήδη εμείς χάσαμε κάθε ελπίδα.

Κάνουμε τη σκέψη ότι ήρθαμε από κομμουνιστική χώρα όχι σαν άνθρωποι — αν και λογικά δεν μπορούμε να δεχτούμε ότι είμαστε χειρότεροι από τους άλλους. Θα έπρεπε να αξίζουμε πραγματικού ενδιαφέροντος ως άνθρωποι. Γιατί πολλά δεινά υποστήκαμε και υποφέραμε πολύ. Εμείς οι οποίοι γεννηθήκαμε στη χώρα της στυγνής δικτατορίας, μπορέσαμε να αναθρέψουμε τα παιδιά μας υγιώς, να μη χάσουμε τα ήθη και τα έθιμά μας και τη γλώσσα μας, κάτι που σε εκείνες τις συνθήκες δεν ήταν και τόσο εύκολο.

Εμείς δεν ζητάμε πατριωτική αλληλεγγύη την οποία θα μπορούσαν να προσφέρουν οι ντόπιοι πατριώτες⁶.

Ούτε ζητάμε ανθρωπιστική αντιμετώπιση την οποία θα ήταν φυσικό να μας την παρέχουν!

Ζητάμε μόνο από τους ανθρώπους που βρίσκονται στις υπηρεσίες να μας προσφέρουν εκείνο που θα μπορούσαν.

Εμείς διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι δίνονται λεπτά για να καλυτερεύσουν τη ζωή μας, για να ενδιαφερθούν για τη στέγασή μας. Εμείς όμως δεν το αισθανόμαστε πραγματικά· γιατί δεν το κάνουμε.

Για άλλη μια φορά πολύ σας παρακαλούμε να μελετήσετε την υπόθεση και να μας απαντήσετε: Είμαστε άνθρωποι ή όχι;

Και εάν νομίζετε ότι πρέπει να έχουμε τη μοίρα των ανθρώπων, να μας δώσετε τη βοήθεια εκείνη που μας υποσχεθήκατε: σπίτια. Και εμείς θα είμαστε ωφέλιμοι στην πατρίδα και την οικογένειά μας. Επειδή δίχως στέγη, μιας και τα ενοίκια είναι τόσα ψηλά, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα άλλο.

Εμείς ελπίζουμε στη βοήθειά σας και αυτή η ελπίδα μας δίνει δύναμη για να μην τινάζουμε τα μυαλά μας στον αέρα. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τις συνθήκες στις οποίες βρισκόμαστε. Δεν μπορούμε να ζήσουμε!

Για τούτο, πολλοί από εμάς χάνουν κάθε ψυχική ισορροπία, χάνουν τον εαυτό τους και θέλουν να επιστρέψουν πίσω.

Αυτό το ομολογούν οι ουρές στη Ρωσική Πρεσβεία. Είναι ντροπή, αλλά είναι πραγματικότητα!

Για εμάς αυτό είναι φοβερό!

Να χαίρονται εκείνοι οι οποίοι δεν έπρεπε να χαρούν.

Με σεβασμό και βαθειά ελπίδα ότι δεν θα αγνοήσετε αυτές τις σελίδες.

Οι πρόσφυγες εκ Ρωσίας
στην Ελλάδα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Με αυτό το κύμα προσφύγων έφτασαν στην Ελλάδα πολλοί από τους επιζήσαντες από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Την περίοδο αυτή παρουσιάζεται μια κάμψη των απαγορευτικών μέτρων εξόδου των πολιτών από την ΕΣΣΔ. Ο Παύλος Κερδεμελίδης προσπαθούσε από τη στιγμή της αποφυλάκισής του, το 1954, να έρθει στην Ελλάδα. Η Ελληνική πλευρά του είχε παραχωρήσει 7 συνεχείς άδειες εγκατάστασης στην Ελλά-

δα. Τελικά κατάφερε να φύγει μόνο το 1965.

2. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ήταν υποχρεωμένος να περιθάλπει τα θύματα των γκουλάγκ και να τους εξασφαλίζει τη στέγαση.

3. Οι παράγκες αυτές χτίστηκαν στην οδό Δοϊράνης στην Καλλιθέα για να στεγάσουν τους πρόσφυγες από Ρουμανία και ΕΣΣΔ. Βρίσκονταν λίγες εκατοντάδες μέτρα μακρύτερα από το συνοικισμό Σκοπευτηρίου, ο οποίος υπήρξε ο πυρήνας της εγκατάστασης των Ποντίων Προσφύγων του 1918 και του 1922. Ο οικισμός Σκοπευτηρίου ήταν για πολύ καιρό ένας οικισμός από παράγκες με τεκεδέες και πισόχαρτα. Θύμιζε τις λατινοαμερικάνικες φαβέλες.

Οι παράγκες της Δοϊράνης παραχωρήθηκαν από τον Οργανισμό Πρόνοιας σε Έλληνες πρόσφυγες από τη Ρουμανία και την ΕΣΣΔ. Όπως καταγγέλει ο Π. Κερδεμελίδης, η παραχώρησή τους ταυτίζονταν με οικονομικούς εκβιασμούς εις βάρος των προσφύγων από μια ιδιότυπη υπαλληλική μαφία.

Η Καλλιθέα αποτελεί και πάλι χώρο συγκέντρωσης των νέων προσφύγων. Μόνο που δεν υπάρχουν πια ελεύθεροι χώροι για να κτιστούν παράγκες. Η σημερινή προσφυγική εγκατάσταση στην Καλλιθέα χαρακτηρίζεται από την συγκατοίκηση υπερβολικού αριθμού ατόμων στα σύγχρονα διαμερίσματα (μπορεί να μένουν και 4 οικογένειες σε ένα δωμάτιο).

4. Από τότε αρχίζει η εγκατάσταση των Ποντίων στο Μενίδι, το οποίο συνδύαζε — τότε — το αγροτικό τοπίο με τις επαγγελματικές δυνατότητες της Αττικής. Γύρω από τον αρχικό αυτό πυρήνα Ποντίων οικιστών του Μενιδίου συγκεντρώθηκε μεγάλο μέρος των προσφυγικών κυμάτων που ακολούθησαν. Σήμερα ο ποντιακός πληθυσμός του Μενιδίου ξεπερνά τις 20.000.

5. Η ανυπαρξία κυβερνητικής πολιτικής για το προσφυγικό το 1966, οδήγησε στη συγκέντρωση όλων των προσφύγων από την ΕΣΣΔ στην Αττική. Μόλις το 1989 άρχισαν κάποιοι νέοι πρόσφυγες να εγκαθίστανται στη Βόρεια Ελλάδα σε κάπως μεγαλύτερο βαθμό.

Η συγκεκριμένη αναφορά του υπομνήματος του '66 είχε συνδυαστεί με πρόταση των προσφύγων για εγκατάσταση στην περιοχή της Φλώρινας. Η πρόταση αυτή δεν υλοποιήθηκε με ευθύνη της ελλαδικής γραφειοκρατίας.

6. Την περίοδο αυτή, οι Έλληνες πρόσφυγες από την ΕΣΣΔ, ακόμα και αυτοί που επιβίωσαν από τα γκουλάγκ, αντιμετωπίζονται ως «ύποπτοι κομμουνισμού» από τη συντηρητική παράταξη, ενώ η αριστερά τους θεωρεί «φασίστες» εφ' όσον συγκρούστηκαν με το σταλινικό καθεστώς.

ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ (1908-1918)

*Βάσει τῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων
τῶν κρατικῶν ἀρχείων τῆς Αὐστροουγγαρίας*

του Πολυχρόνη Κ. Ένεπεκίδη*

Β' ΜΕΡΟΣ

Ἡ στάση τῆς Ἑλλάδας

Καί τώρα τό ἐρώτημα: Πῶς ἐχειρίσθη πράγματι ἡ ἐλληνική κυβέρνησις τῆς ἐποχῆς τοῦ Γούναρη καί τῶν ἄλλων ἀντιβενιζελικῶν πρωθυπουργῶν τό ἐθνικόν αὐτό ζήτημα;

Τά σχετικά ἐγγράφα, ἰδίως τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βερολίνου, μάς ὁμιλοῦν γιά ἐλληνικά διαβήματα στήν Κωνσταντινούπολι μέ ἀσήμαντα ἀποτελέσματα, διότι τα διαβήματα ἦσαν χλιαρά. Ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καλεῖ συχνά τόν ἐν Ἀθήναις Γερμανό πρῶσβευτή Μίρμπαχ κοντά του καί τόν κεραυνοβολεῖ γιά τίς τουρκικές βαρβαρότητες τῆς Ἀσίας. Καμμιά φορά βλέπομε στά ἐγγράφα ὅτι οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς στέλνουν προσωπικές ἐπιστολές πρὸς τόν ἰσχυρό συγγενή τους τόν Κάιζερ, μέ ἀποτέλεσμα μάλιστα νά σώσουν κάποτε ἀπό τήν κρεμάλα κανένα Ἕλληνα κληρικό. Ἄλλά οἱ διωγμοί συνεχίζονται, διότι εἶναι ζήτημα ὑψηλῆς πολιτικῆς ὅπως θά ἰδοῦμε ἀμέσως. Ἐδῶ θά χρειαστῆ νά κάνουμε μιά παρένθεσι: Τόν Μάρτιο τοῦ 1915 ὁ Κάιζερ ἀνταποκρίνεται στίς ἐλληνικές βασιλικές ἐπιθυμίες καί δίδει στόν βασιλεῖα Κωνσταντῖνο τίς περιβόητες γερμανικές ἐγγυήσεις, οἱ ὁποῖες, ἐφόσον εἶχαν χαθῆ τά σχετικά μυστικά ἐγγράφα στό ἐλληνικό ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶχαν κατά τόν Ἰωάννην Μεταξᾶ μεγίστη σημασία, διὰ νά ἀποκαλυφθῆ ὅτι δέν εἶχαν σχεδόν καμμιά σημασία ὅταν τά πρωτότυπα τῶν ἐγγράφων αὐτῶν βρέθησαν στήν Βιέννη καί δημοσιεύθηκαν στήν ἐφημερίδα «Βῆμα». Εἰς ἓνα ἄρθρο τῶν γερμανικῶν αὐτῶν ἐγγυήσεων ἐναντι τῆς ἐλληνικῆς οὐδετερότητος ἀναφέρεται, ὅτι ἡ γερμανική κυβέρνησις θά προσπαθῆ νά ἀσκήσῃ τήν ἐπιρροή της στήν Κωνσταντινούπολι διὰ νά βελτιωθῆ ἡ μοῖρα τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας. Ἡ ἐπιρροή ὅμως αὐτή ἀσκεῖται κατά ἓνα τέτοιο τρόπο, ὥστε ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος νά τήν αἰσθάνεται ὡς ἐμπαιγμό καί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1915, ὅταν ἀναγκάζεται νά παραιτηθῆ γιά δευτέρη φορά ὁ Βενιζέλος, νά λέγῃ θυμωμένος ὁ Ἕλληνας βασιλεὺς στόν Γερμανό πρῶσβευτή Μίρμπαχ ὅτι: «οἱ ἐν Τουρκίᾳ Γερμανοὶ διπλωμάται δέν κάνουν τίποτε γιά τόν ὑπό διωγμόν Ἕλληνισμό».

Made in Germany

Ὅτι πράγματι δέν ἔκαναν σχεδόν τίποτε, διότι εἶχαν τήν ἐντολή νά μὴν κάνουν περισσότερο ἀπό τίποτε, ἀποδεικνύει τό ἐξῆς ἐγγράφο τοῦ αὐστριακοῦ πρῶσβεως στήν Κωνσταντινούπολι μαρκησιῦ Παλλαβιτσίνι, ὑπὸ ἡμερομηνία 17 Φεβρουαρίου 1917, ὅταν δηλαδή τό μακελιό εἶχε φθάσει σ' ἓνα ἀπό τά πολλά του ἀπόγεια. Γράφει ὁ Παλλαβιτσίνι:

«Αἱ πληροφοροῖαι εἰς τό μνημόνιον τοῦ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ περὶ τῶν διωγμῶν τῆς περιοχῆς του ταυτίζονται ἀπολύτως μέ τὰς εἰδήσεις τῶν ἰδικῶν μάς προξένων, οἱ ὁποῖοι ἐπανειλημμένως ὁμιλοῦν εἰς τὰς ἐκθέσεις των περὶ ἀγριοτήτων, ἐκτοπισμῶν τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου καί τῆς δι' ἐμπρησμοῦ ἐξαφανίσεως τῶν ἐλληνικῶν χωρίων (...). Ὁ ἐδῶ Γερμανός πρῶσβυς δέν ἔθιξε τό θέμα εἰς τὰς τουρκικές ἀρχάς κατά τρόπον ἔντονον, περιορισθεῖς ἀπλῶς νά ὁμιλήσῃ μέ τόν Τούρκον ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν κατά πολύ φιλικόν τρόπον διὰ τὰς λυπηράς καί ἐντελῶς περιττάς σκληράς συνεπειᾶς τῶν μέτρων τιμωρίας καθὼς καί διὰ τήν πολύ κακὴν ἐντύπωσιν πού πρέπει νά προκαλέσουν τὰ μέτρα αὐτά εἰς ὀλόκληρον τόν κόσμον (...). Ὁ κύριος φόν Κύλμμαν, ὁ Γερμανός πρῶσβυς, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπιτύχωμεν τίποτε περισσότερον, διότι δικαίως δύναται νά εἰπῶν αἱ τουρκικαὶ ἀρμόδια ὑπηρεσίαι, ὅτι λόγοι στρατιωτικῆς ἀσφαλείας καί ἐκτεταμένης ἀντικατασκοπειᾶς τὰς ἀναγκάζουν νά προσφύγουν εἰς τὰ ἐν λόγω μέτρα. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου συμφωνῶ δυστυχῶς μέ τόν Γερμανόν συνάδελφόν μου. Παρ' ὅλα αὐτά θά συνεχίσω δεδομένης εὐκαιρίας, τουλάχιστον νά προκαλῶ τήν ἐντύπωσιν πλησίον τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὅτι ὄχι

μόνον ήμεις άλλ' ό κόσμος όλόκληρος γνωρίζει πράγματι τί συμβαίνει εις τάς έν λόγω περιοχάς, καί ότι θά έλθη ή στιγμή καθ' ήν θά γίνη μομφή κατά τής Τουρκίας διά τάς άσιατικάς αύτάς μεθόδους κυβερνήσεως».

Ότι όμως αι μέθοδοι αύται δέν ήσαν καθαρώς άσιατικά αλλά γνήσιο εύρωπαϊκό πνεύμα made in Germany, άποδεικνύει νομίζω τό έξής έγγραφο τής αυστριακής πρεσβείας στήν Πόλη μέ ήμερομηνία 3 Άπριλίου 1917. Γράφει ό έπιτετραμμένος κόμης Τρούτμάνστορφ:

«Ό μέγας βεζύρης καί ό ύπουργός τών Έξωτερικών παρέκάλεσαν έμέ καί τόν Γερμανόν πρέσβυν νά φέρωμεν εις γνώσιν τών κυβερνήσεών μας, ότι στρατιωτικοί λόγοι μεγίστης σημασίας αναγκάζουν τήν τουρκικήν κυβέρνησιν νά έκτοπίσουν από τό Άϊβαλί καί τά περιχώρα τόν πληθυσμόν άποτελούμενον εκ 10 έως 15.000 κατοίκων έλληνικής έθνικότητας. Η τουρκική κυβέρνησις έδήλωσεν ότι διά τήν εκτέλεσιν του έν λόγω μέτρου επιμένει ό στρατάρχης Λίμαν Φόν Σάντερς. Οί κάτοικοι θά πρέπει νά έγκαταλείψουν τά σπίτια των έντός ώρισμένης προθεσμίας, είναι όμως έλεύθεροι νά εκλέξουν εις τήν ένδοχώραν τόν τόπον τής νέας των κατοικίας. Ό Ταλαάτ πασάς καί ό Άχμέτ Μεσσίμι μπέης τονίζουν ότι μέ πολλήν δυσπιστίαν έλαβον τήν έν λόγω άπόφασιν, καί δή εις μίαν εποχήν καθ' ήν ή νέα κυβέρνησις έχει αναγράψει επί τής σημαίας της τάς λέξεις «Κατευνασμός καί άνοχή». Τόσον ό Μέγας Βεζύρης, όσον καί ό ύπουργός τών Έξωτερικών του, γνωρίζουν εκ τών προτέρων ότι ή Άντάντ καί οί Έλληνες θά εκμεταλλευθοϋν πολύ τήν άπήχησιν πού θά προκαλέσουν τά νέα μέτρα».

Η συνέχεια του έγγράφου είναι πολύ ένδιαφέρουσα, θά έλεγα άποκαλυπτική. Γράφει ό αυστριακός διπλωμάτης προς τόν ύπουργόν του:

«Χθές τό βράδυ ώμίλησαμεν, εγώ καί ό Γερμανός συνάδελφος μου, μέ τόν στρατάρχην Λίμαν Φόν Σάντερς επί τών αναγγελθέντων μέτρων. Άφού μās έβεβαίωσε τήν ακρίβειαν τών σχετικών είδήσεων, προσέθεσεν ό στρατάρχης: "Επί μακρόν χρόνον προσεπάθησα νά άναχαιτίσω τήν άσκουμένην ζωηράν κατασκοπειάν τή έπιρροή του κλήρου κτλ, τιμωρών τούς ένόχους ως άτομα. Η μέθοδος αύτή ύπήρξε καθ' όλοκληρίαν άνεπιτυχής. Έπιστολαί παρακρατηθεΐσαι εσχάτως άποδεικνύουν μεγάλας προπαρασκευάς τών Άγγλων διά μίαν σχεδιαζομένην προσεχή άπόβασιν παρά τό Άϊβαλί. Υπό τάς συνθήκας αύτάς δέν θά ήδυνάμην νά έπιφορτισθώ καί περαιτέρω τήν εύθύνην, άναγκασθείς νά επιβάλω εις τό τουρκικόν ύπουργείον Πολέμου, όπου άνθίστατο εις τάς προτάσεις μου ό Έμβέρ πασάς, καθώς καί εις τήν κυβέρνησιν, τήν εκτέλεσιν τών έν λόγω μέτρων. Πάντως κατέβαλα πāsαν δυνατήν προσπάθειαν ώστε διά τής διαθέσεως συγκοινωνιακών μέσων, τής επιβλέψεως τών έκτοπιζομένων καί τής λειτουργίας έπιτροπών νά άποφευχθοϋν ή ύπερβολική σκληρότης καί παρεκτροπαί".»

Σās ώμίλησεν προσωπικώς ό στρατάρχης Λίμαν Φόν Σάντερς, ό έμπνευστής, όπως ακούσατε, τών έκτοπισμών, αλλά καί ό φιλόανθρωπος διαθέτης τών συγκοινωνιακών μέσων διά τόν άλλον κόσμον.

Άθλια προσήματα!

Ότι οί έκτοπισμοί αύτοί προεκήθησαν διά λόγους στρατιωτικούς καί διά τήν κατάπιξιν τής άνταντικής κατασκοπειάς, είναι ένα έπιχείρημα του Λίμαν Φόν Σάντερς πού θά τό μεταβάλη εις ένα άθλιον πρόσχημα ή γνώμη του αυστριακού πρέσβως εις τήν Κωνσταντινούπολι. Γράφει ό μαρκήσιος Παλλαβιτσίνι τόν Άνουάριο του 1918: «Είναι σαφές ότι οί έκτοπισμοί

του έλληνικού στοιχείου δέν ύπαγορεύονται ούδαμώς άπό στρατιωτικούς λόγους καί επιδιώκουν απλώς κακώς έννοουμένους πολιτικούς σκοπούς».

Σχεδόν συγχρόνως αναφέρει ό αυστριακός πρόξενος τής Άμισού Κβιατκόβσκι:

«Όπως επανειλημμένως έτόνισα, θεωρώ τόν έκτοπισμόν τών Έλλήνων τής ποντικής παραλίας έν τώ πλαίσίω τής εκτέλεσεως του προγράμματος τών Νεοτούρκων, τό όποϊον επιδιώκει τήν εξασθένησιν του Χριστιανικού στοιχείου, ως μίαν καταστροφήν μεγίστης άπηχίσεως, ήτις θά έχη εις τήν Εύρώπην ζωηρότερον άντίκτυπον από τάς άγριότητας έναντίον τών Άρμενίων».

Καί προηγουμένως: «Όσον κι 'άν μοϋ φαίνεται άναγκαία ή καταπολέμησις τών συμμοριών καί ή εκτέλεσις τών προληπτικών τουρκικών μέτρων, έν τούτοις πρέπει νά εκφράσω έντόνως τάς άντιρρήσεις μου ως προς τήν τιμωρίαν τών Έλλήνων άδιακρίτως καθώς καί τόν γενικόν έκτοπισμόν των — άντιρρήσεις ύπαγορευμένας εκ πολιτικών, οικονομικών καί καθαρώς άνθρωπιστικών λόγων».

Άλλά ήτο πλέον άργά. Τό μακελειό δέν μπορούσε νά σταματήσει ούτε καί γιά οικονομικούς λόγους, πού φαίνεται νά ύπήρξε τό ισχυρό έπιχείρημα τών Ξένων διπλωματών. Οί Έλληνες έφυγαν, οί άγροί έρήμωσαν, τό έμπόριο σταμάτησε, οί Τούρκοι έμειναν μεταξύ τους γιά νά εξακριβώσουν τρομαγμένοι ότι αύτό δέν ήταν άρκετό, ούτε καί πολύ παρήγορο, τό ότι έμειναν μόνοι. Ό Έλληνισμός όμως έπρεπε νά έξοντωθή τή προτροπή καί τή άνοχη δύο εύρωπαϊκών χριστιανικών δυνάμεων, από τίς όποιες ή μία, ή ισχυρότερη, κρατούσε τήν μη-

Πόντιοι άντάρτες μέ τή σημαία τους. Στη μέση ύπάρχει ό μονοκέφαλος αετός τών Κομνηνών.

τροπολιτική Έλλάδα μπλοκαρισμένη, διχασμένη, πεινασμένη. Σάν μιά έφιαλτική ταινία έκτυλίσσεται μπροστά μας τό δρᾶμα τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα ἀπό τίς ἐκθέσεις τῶν διπλωματῶν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Στίς 9 Ἰανουαρίου 1917 τηλεγραφεῖ ὁ Κβιατκόβοκι: «Μέχρι σήμεραν λεηλατήθησαν καί ἐκάησαν εἰς τήν περιφέρειαν τῆς Σαμψούντος ὑπό τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων 16 ἑλληνικά χωριά μέ 890 σπίτια, 17 ἐκκλησίας καί 16 σχολεῖα. Προηγουμένως ἔκαψαν καί ἐλεηλάτησαν, τά ἴδια στρατεύματα, 22 χωριά μέ 341 σπίτια καί 2 ἐκκλησίας. Ἐφονεύθησαν 75 ἄτομα, μεταξύ τῶν ὁποίων 3 ἱερεῖς, καί νά συγκρίνουμε τώρα τίς ἑλληνικές θυσίες μέ τίς θυσάλλων χωρῶν κατά τόν πόλεμο καί ἰδιαίτερα κατά τόν τελευταῖο. Καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Δέν θέλουμε βέβαια Ἄλλά δέν μπορούμε νά ἀντισταθοῦμε καί στήν διαπίστωση, ὅτι ὅταν καίγοταν ἕνα χωριό στήν Εὐρώπη, οἱ ἀρμόδιες ὑπηρεσίες ἀναστάτωναν τόν κόσμο μέ ὄλα τά μέσα τῆς προηγμένης προπαγάνδας, τό ἀξιοποιούσαν τό γεγονός ἀκόμη καί μέ μεθόδους πού ἀπαρτοῦν ἀπό τήν θυσία τό βαθύτερό της νόημα καί τόν ἀνθρώπινο σεβασμό ἀπέναντί της. Ἡ θυσία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ δέν χρειάζεται βέβαια τό χειροκρότημα κανενός. Πρέπει ὅμως τουλάχιστον στήν ιστοριογραφίαν τοῦ μητροπολιτικοῦ Ἑλληνισμοῦ νά πάρη τήν ἐπίσημη ἐκείνη θέσι πού δέν ἔχει μέχρι σήμερα. Καί πρέπει αὐτό νά συμβῆ ὅσο τό δυνατόν γρηγορώτερα καί μάλιστα χωρίς φόβο καί χωρίς πάθος.

Ἡ τύχη τῆς Τραπεζοῦντος

Θ' ἀφήσωμε τώρα τό ἐπίκεντρο τοῦ ὁμαδικοῦ θανάτου πού ὑπῆρξε ἡ Ἄμισόν καί ἡ περιφέρειά της, γιά νά μετατοπισθοῦμε σέ ἄλλες ἑλληνικές πολιτείες τοῦ Πόντου γεμάτες ἱστορία, πλοῦτο, αἶγλη. Τό 1916 δέν εἶχαν ἀπομείνει πολλά πράγματα ἀπ' αὐτά. Τά εἶχε διώξει ὁ φόβος. Βρισκόμαστε στήν Τραπεζοῦντα. Τούς συμπατριῶτες τῶν Κομνηνῶν τούς εὐνόησε μιά διπλή τύχη. Ἄλλά προτιμῶ ν' ἀκούσετε τήν ὅλη ἱστορία ὅπως τή διαβίβασε πρὸς τήν Βιέννην καί τό Βερολίνο ἕνας αὐτόπτης καί αὐτήκοος μάρτυς, καί συγχρόνως ἕνας εὐφυῆς διπλωμάτης, ὁ γενικός πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας στήν Τραπεζοῦντα Κβιατκόβοκι. Τόν Αὐγουστο τοῦ 1918, ὅταν δηλαδή σχεδόν ὄλα εἶχαν περάσει, γράφει ὁ ξένος διπλωμάτης στήν ἀναφορά του πού ἔχει τόν τίτλο: «Αἱ σχέσεις Τούρκων καί Ἑλλήνων εἰς τήν Τραπεζοῦντα»:

«Ὅπως ἐπανειλημμένως ἀνέφερα, αἱ σχέσεις μεταξύ Τούρκων καί Ἑλλήνων εἰς τήν Τραπεζοῦντα δέν ἦσαν κακαί μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπό τῶν Ρώσων (18 Ἀπριλίου 1916). Ἡ σημαντική μωαμεθανική πλειοψηφία, τό παράδειγμα τῶν συνετῶν μητροπολιτῶν τῆς πόλεως, συνεκράτουν τούς Ἑλληνας τῆς Τραπεζοῦντος ἀπό ἀπροσεξίας, αἱ ὁποῖαι

Ὁ Βαλῆς Τραπεζοῦντας καί ὁ Παναγιώτης Χατζηπαναγιωτίδης (μέ τό φέσι) μέ ρώσικὴ ἐπιτροπὴ στό στρατόπεδο ὅπου πήγανε νά παραδώσουν τήν πόλιν στό Ρώσο στρατηγό.

παρετηροῦντο εἰς τήν Ἄμισόν. Βεβαίως ἐξεδηλοῦντο καί ἐδῶ κατά τήν ἐναρξιν τοῦ πολέμου ἀνταντικαί ροπαί, ἀλλά ὄχι τόσο ἐντονόι ὅπως ἄλλοῦ. Ἡ ἐπιτυχῆς ἄμυνα τῶν Δαρδανελλίων καί αἱ νίκαι τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἀπό τῆς ἀνοιξεως τοῦ 1915 ἀπήτουν ἐξ ἄλλου τήν μετριοπάθειαν καί τήν προσοχήν τῶν Ἑλλήνων. Οὐχί ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τήν αὐνεαν αὐτήν ἡ περιωπή καί ἡ εὐφυῆς στάσις τοῦ σημερινοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου, ὁ ὁποῖος δέν ἄφηνε νά χαθῆ εὐκαιρία διὰ νά φανῆ χρήσιμος εἰς τόν πληθυσμόν καί τήν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Ὅταν τό χειμῶνα τοῦ 1916 ἤρχισε ἡ ρωσικὴ κατοχὴ νά γίνεται ἀπειλητικὴ, προέτρεψε τό ποιμνιόν του νά ὑποστηρίξῃ τόν τουρκικόν πληθυσμόν πού ἔμεινε πίσω, ἐμποδίσας μάλιστα μετὰ τήν κατάληψιν τῆς πόλεως ἐπανειλημμένως παρεκτροπὰς τῶν ἀρμενικῶν τμημάτων τοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Τούρκων κατοίκων. Ὁ Ἕλλην μητροπολίτης ἔθεσε μάλιστα ὑπό τήν προστασίαν του τούς Τούρκους πρόσφυγας, ἴδρυσεν σχολεῖον μέ ἄνω τῶν 200 Τούρκους μαθητὰς κ.τ.λ. Δι' ὄλα αὐτά τοῦ ἀπηύθυνεν ὁ Βεχὴτ πασᾶς (τόν περασμένον Ἰανουάριον) εὐχαριστήριον ἐπιστολήν εἰς τήν ὁποῖαν ἀνέφερε μέ εὐγνωμοσύνην τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἑλλήνου ἱεράρχου.

Ἀντιθέτως ἡ στάσις μιᾶς μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ Τραπεζοῦντος προεκάλεσε ὠρισμένας ἀμφιβολίας. Παρετηρήθη λόγου χάριν μιά τάσις ὑπὲρ τῶν νέων κυριάρχων, οἱ ὁποῖοι ἐδείκνυαν ὅτι θὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, κατόπιν ὠρισμένοι ἀτασθαλῆαι οικονομικῆς φύσεως, πρό παντός ἡ φυγὴ χιλιάδων Ἑλλήνων (εἰς τό Βλαετίον 30.000, εἰς τήν Τραπεζοῦντα 8.000) πρὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τόν φόβον τῆς ἀντεκδικήσεως, τῆς κατατάξεως εἰς τόν στρατόν, ὑπὸ τήν ἐπιρροήν τῶν ρωσικῶν ἀπειλῶν καί τόν φόβον μήπως θὰ συνέβαιναν τά ὅσα συνέβησαν εἰς τήν Ἄμισόν. Ὅλα αὐτά κατέστρεψαν τὰς προγενεστέρας ἱκανοποιητικὰς σχέσεις μεταξύ Τούρκων καί Ἑλλήνων καί ὠδήγησαν εἰς μίαν ἀμοιβαίαν ἀποστροφὴν καί δυσπιστίαν.

Ἡ ἀπὸ τουρκικῆς πλευρᾶς ἐσχάτως διαταχθεῖσα κατάσχεσις τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν εἰς Ρωσίαν προσφύγων Ἑλλήνων, ὡς καί ἡ συχνὴ ἐγκατάστασις ἐπιστρεψάντων Τούρκων προσφύγων εἰς ἑλληνικὰς ἰδιοκτησίας, ὡξυναν τήν πικρίαν μεταξύ τῶν Ἑλλήνων, τήν ὁποῖαν προσπαθεῖ ὁ τωρινὸς βαλῆς Νετζμεντίν Μπέη, ἕνας ἐχθρὸς πάσης πιέσεως, νά ἀπαμβλύνῃ

δι' ἠπίων μέτρων».

Αυτά λέει ἡ ἀναφορά. Ὅποιος θέλει νά θέσῃ ὑπό δοκιμασίαν τὴν κάθε εἶδους ἀρετὴν καὶ ἰκανότητα του, ἄς μεταφερθῇ τουλάχιστον μέ τὴν φαντασίαν στὴν θέσιν ἑνός Ἑλληνοῦ ἱεράρχου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν πονηρὰ καὶ ἐπικίνδυνη ἐκείνη ἐποχῇ. Πόση ψυχικὴ δύναμι, πόση διπλωματικότητα καὶ πόση πραγματικὴ περιωπὴ ἔπρεπε νά ἔχη ἡ ἀποθνήσκουσα ἐκείνη γενεὰ τῶν κληρικῶν μας, γιὰ νά μποροῦν νά σώζουν ἀνθρώπους καὶ νά μένουν συγχρόνως Ἑλληνες μέ ἀκέραια τὴν συνείδησι καὶ τὸ κεφάλι στὸν τόπο του. Ἄς σκεφθοῦμε σιωπηλὰ τὴν θέσι τῆς σημερινῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τοῦ ποιμνίου του στὰ ἴδια ἐκεῖνα μέρη.

Ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης

Νά ἡ ἄλλη ὄψι τοῦ ἐθνικοῦ δράματος: Ἐνας ἄλλος μητροπολίτης, ἕνας ἄλλος παλμός, ἕνα ἄλλο μαρτύριο. Ἀκοῦστε τὸ ἐπίσημο ἔγγραφο τοῦ αὐστριακοῦ διπλωμάτου. Εἶναι γραμμένο στὴν Ἄμισό στίς 29 Ὀκτωβρίου 1917 καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρουγγαρίας κόμισι Τσέρνιν Φόν Τσουντενιτς.

«Ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας Γερμανὸς ἐκλήθη τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς νά παρουσιασθῇ εἰς τὸν μουτσαρίφην, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσε τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐντολήν, νά μεταβῇ ἐντὸς δύο ὡρῶν ἐκεῖσε χωρὶς νά συνομιλήσῃ προηγουμένως μέ ὁποιοδήποτε. Ὁ μητροπολίτης ἐπέστρεψε συνοδεῖα ἀστυνομικῆς φρουρᾶς εἰς τὴν ἔδραν του, ὅπου ἐπετράπη νά τὸν ἐπισκεφθῇ ἀργότερον μόνον ἕνας, ὁ βουλευτὴς Ἄμισοῦ Ὁσμάν μπέης. Τὴν τετάρτην ἀπογευματινὴν ὡραν ἐγκατέλειπεν ὁ μητροπολίτης μετὰ τῆς ἀδελφῆς του τὴν πόλιν συνοδευόμενος ὑπὸ ἑνός ἀστυνομικοῦ καὶ ἕξ χωροφυλάκων. Αἱ ἄμαξαι ἔχουν ἐνοικιασθῇ μέχρι τῆς Ἀγκύρας.

Τά ἐν λόγῳ μέτρα προεκάλεσαν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς κύκλους βαθεῖαν ἀπογοήτευσιν ἀποδιδόμενα εἰς τὰς ἀκάρπους προσπάθειάς τοῦ μητροπολίτου νά ἀναχαιτίσῃ τὸ ἀνταρτικὸν κίνημα [...]

Τὸν μητροπολίτην Γερμανὸν περιέβαλε ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις μέ δυσπιστίαν, ἐνῶ ἕνα μέρος τοῦ ποιμνίου του τὸν καθίστα ὑπεύθυνον διότι δέν εἶχε ἐγκαίρως ἀναγνωρίσει καὶ κα ἀπολεμήσει τὸν κίνδυνον, περιελθὼν ἀπὸ μακροῦ εἰς μίαν δυ. χερρὴ θέσιν, ἐκ τῆς ὁποίας τὸν ἀπολυτρῶνει τώρα ἡ ἐκτόπισις. Ὁ ἀπερχόμενος μητροπολίτης εἶχε σπουδάσει εἰς τὴν Λειψίαν, εἶχε γίνῃ ἤδη νέος ἐπίσκοπος τοῦ Πέραν, κατόπιν μητροπολίτης Καστοριάς, ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς Μακεδονίας ἔνεκα τῶν ἐθνικῶν του ἀγώνων τῇ ὑποκινήσει τοῦ Ρώσου πρέσβευς. Ἀπὸ 9 ἐτῶν μητροπολίτης Ἀμασείας μέ ἔδραν τὴν Ἄμισόν, διετῆρει καλὰς σχέσεις πρὸς τὸν πρῶτον μουτσαρί-

φην Ἄμισοῦ Σουλεϊμάν Νετζμεντίν, λαβὼν μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας πατριαρχικὰς ἐκλογὰς σημαντικὸν ἀριθμὸν ψηφῶν. Ἦτο ἕνας φιλόφρων ἱεράρχης, μέ τάλαντον καὶ εὐρωπαϊκὴν μόρφωσιν, πού ἐδείκνυε διὰ τὸ ποιμνίον του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, πάντοτε μιά ζεστή καρδιά καὶ ἕνα γενναϊόδωρο χέρι. Εἶχε ὁμως παραμελήσει ἀπὸ πολὺν καιρὸν τὴν ἀναγκαίαν πρόνοιαν διὰ τὴν δυσχερῆ θέσιν του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τοῦ στοιχίζει τώρα τὸ πολυετές του πεδῖον δράσεως».

Τὴν συνέχεια θά τὴν γνωρίζετε. Ὁ Γερμανὸς φυλακίζεται στὴν Κωνσταντινούπολι, μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς εἰρήνης ἔρχεται στὴν Βιέννη ὡς Ἐξαρχος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην, καὶ πεθαίνει στὴν Αὐστριακὴ πρωτεύουσα. Ἡ διακομιδὴ τῶν ὀστών του ἀπὸ τῆ Βιέννη στὴν Καστοριά ἐγίνε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ. Καὶ ὁ κύκλος τῶν ἐκτοπισμῶν ἐκλείσει. Ὅτι ὁ μητροπολίτης Τραπεζοῦντος καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἀμασείας ἦσαν οἱ δύο διαφορετικὲς ἐκφράσεις τῆς ἴδιας καθαρῆς συνειδήσεως, ἀπέδειξε τὸ τέλος τῆς πολιτείας τοῦ Χρυσάνθου ὡς ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν Κατοχή. Αὐτὸ πού ἐπαθε ὁ Ἀμασείας Γερμανὸς στὴν Ἄμισό ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὸ ἐπαθε μέ κάποια καθυστέρησι ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος Ἀθηνῶν στὴν Ἀθήνα. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος ἐκλείσει ὅπως συνειθιζόταν νά κλείνῃ μέ τοὺς ἱεράρχες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἴτε στὴν Πόλη, εἴτε στὴν Σμύρνη.

Τὰ ἔγγραφα τῆς Βιέννης μᾶς ἐδίδαξαν πολλὰ καὶ φαίνεται ὅτι θά μᾶς διδάξουν καὶ στὸ μέλλον ἀκόμη περισσότερα. Εὐχομαί μόνον νά μὴν σὰς ἐτρόμαξα.

Τὸ ἄρθρο αὐτό, πού δημοσιεύθηκε σέ δύο συνέχειες στὴν «ἑλλοπία» ἀναφέρεται στὴν πρώτη περίοδο τῆς γενοκτονίας στὸν Πόντο κατὰ τὴν ὁποία ἐξοντώθηκαν 180.000 Ἑλληνες. Καὶ στίς δύο περιόδους οἱ θανατωμένοι Ἑλληνες ἀνέρχονται στίς 353.000.

* Ὁ Πολυχρόνης Κ. Ἐνεπεκίδης εἶναι Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης. Τὰ στοιχεῖα πού περιέχονται στὸ ἄρθρο πρωτοπαρουσιάσθηκαν σε διάλεξή του τὸ 1962 στὴν Ἀθήνα. Ἡ παρουσίασις τῶν στοιχείων αὐτῶν ὑπῆρξε σταθμὸς γιὰ τὴ γνῶσι τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τὴν διεκδίκησι πολιτικῶν αἰτημάτων πού σχετίζονται μέ τὴν Γενοκτονία τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Σύντομα θά δημοσιευθοῦν τὰ γερμανικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἀρχεῖα πού ἀναφέρονται στὴν Γενοκτονία τῶν Ποντίων, στὴν ἐκδοσὴ μέ τίτλο «Μνημεῖα τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ» τῆς Εὐξείνου Λέσχης Θεσσαλονίκης.

Ἡ Ρωμανία κι' ἀν πέρασεν
τυθεὶ καὶ φέρει κι' ἄλλο ...

Εὐξείνος Λέσχη

Ἐφεσθίοντες ἡμῖν ὁ Λέσχη
ἐκ τῆς ἐπιθεωρητικῆς
ἡ ἐπιθεωρητικῆς
ἡ ἐπιθεωρητικῆς
ἡ ἐπιθεωρητικῆς

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ιορδάνης Στεφανίδης: Το νεώτερο θύμα στις σφαγές της Δράμας από την οικογένεια των Ρωσοποντίων

της Νόρας Κωνσταντινίδου

Στις 29 Σεπτεμβρίου 1991 τελέσθηκε το ετήσιο μνημόσυνο για τα θύματα στις σφαγές της Δράμας από τα Βουλγαρικά στρατεύματα Κατοχής. Οι κάτοικοι της Δράμας στην πόλη, αλλά και στην ύπαιθρο, στάθηκαν ευλαβικά μπροστά σε κάθε μνημείο, σε κάθε τάφο, σε κάθε κενοτάφιο, σε κάθε αναμνηστική στήλη. Χιλιάδες τα θύματα, πολλά τα πρόσωπα μνήμης. Ανάμεσά τους το όνομα του **Ιορδάνη Στεφανίδη** μνημονεύεται εξεπίτηδες εδώ για να γίνει γνωστό πως ο ποντιακός ελληνισμός, μαζί με αυτόν των Ρωσοπροσφύγων, έδωσαν το μερίδιό τους στο κολαστήριο των σφαγών της Δράμας το Σεπτέμβριο του 1941.

Ο Ιορδάνης Στεφανίδης αποτελεί ίσως το πιο τραγικό θύμα.

Δεν είχε κλείσει ούτε ένας χρόνος από τότε που ήρθε στη Δράμα μαζί με τις οικογένειες των συμπατριωτών του, οι οποίοι κατέφυγαν στην Ελλάδα το 1939 για να γλιτώσουν από τις ανελέητες διώξεις που εξαπέλυσε ο Στάλιν απέναντι στον ελληνισμό. Ολόκληρο ελεγείο χωράει εδώ, για να σκιαγραφηθεί το κλίμα των ημερών εκείνων που είναι συνυφασμένο με τους διωγμούς, τις φυλακίσεις, τις εκτελέσεις, τις εξορίες, τις μετατοπίσεις, τις οποίες έζησαν οι Έλληνες της Ρωσίας. Το παράπτωμά τους εντοπίζονταν στο γεγονός ότι έφεραν ελληνικά διαβατήρια και για αυτό πέρασαν στην ομάδα των «τιμωρημένων λαών». Ωστόσο όμως το θέμα μας δεν είναι αυτό.

Η επετειακή μνήμη επιβάλλει την αναφορά στον Ιορδάνη Στεφανίδη, για να δοθεί η ευκαιρία στην ιστορία να καταγράψει την αλήθεια, όπως αυτή διαδραματίστηκε μπροστά από πενήντα χρόνια στο μαρτυρικό χώρο της Δράμας.

Ο Ιορδάνης Στεφανίδης, πριν ακόμα στεγάσει το κεφάλι του κάτω από κεραμίδι (έμενε στην Αργυρούπολη Δράμας κάτω από ένα *αράν* — στέγαστρο

για καπνά) οργανώθηκε στις αντιστασιακές ομάδες της περιοχής. Όπως είναι γνωστό, οι κάτοικοι των χωριών της Δράμας, αμέσως με την εισβολή των Γερμανών στα Οχυρά του Λίσσε, μάζεψαν τον πεταμένο οπλισμό. Την ώρα της ήττας πέρασαν στον αναγκαίο εξοπλισμό για άμυνα. Μεταξύ των πρώτων κι ο Ρωσοπρόσφυγας. Επόμενο ήταν να κινηθεί τις υποψίες των Βουλγάρων, οι οποίοι ακολούθησαν τους Γερμανούς τον Απρίλιο του 1941. Το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου, κι αφού το απάνθρωπο σχέδιο του αφελληνισμού της περιοχής δεν απέδωσε, οι Βούλγαροι προχώρησαν στις σφαγές αθώων κατοίκων της Δράμας. Στις σφαγές αυτές θύμα κι ο Ιορδάνης Στεφανίδης.

Οδηγήθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα λίγα μέτρα έξω από τον καταυλισμό του. Ήταν μόνο δεκαέξι χρονών. Η καταγωγή του ήταν από την Σόχτορμι του Πόντου. Στην Ελλάδα ήρθε από την Καπαρτίγκα, στο ελληνόγλωσσο σχολείο της οποίας φοίτησε. Όταν με την οικογένειά του αποβίβασθηκε στο λιμάνι του Πειραιά, έσκυψε και φίλησε, όπως το συνήθιζαν οι Έλληνες από τη Σοβιετική Ένωση, την πατρική γη.

Στο αλώνι της Αργυρούπολης ο Ιορδάνης Στεφανίδης δέχθηκε το βόλι κατάστηθα. Έπεσε ανάσκελα κοιτάζοντας με ορθάνοιχτα από απορίες μάτια τον ουρανό. Κάποια στιγμή και με προσπάθεια γύρισε μπρούμυτα. Έμεινε εκεί να φιλεί το χώμα μέχρι θανάτου. Το στόμα του ήταν ολόγιομο από χώμα, όταν τον παρέλαβαν οι οικείοι του για ενταφιασμό.

Στο κλάμα της γιαγιάς Ελισάβετ, η απορία δε λύθηκε μέχρι το θάνατό της, καθώς μέχρι τότε ρωτούσε στο μόνιμο μοιρολόγι της: «*Νούλι μ' Γιορδάνη μ' και γιορτάνι μ', πέ' με, πώς εγέντον κι έφαγες α τόσον χώμαν;*»

Για μια παγκόσμια ποντιακή οργάνωση

του Φωκίωνα Φουντουκίδη

Η ανεπάρκεια του εθνικού κέντρου, σε ότι αφορά την άσκηση μιας διεκδικητικής —ή αντεπιθετικής, όπως χαρακτηρίζεται τελευταία από ορισμένους παρατηρητές των εξελίξεων στα εθνικά θέματα— πολιτικής, μπορεί, σε ένα βαθμό, να καλυφθεί από την ύπαρξη ισχυρών εθνοκοινοτικών οργανώσεων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο χώρος του οργανωμένου ποντιακού ελληνισμού.

Ένας γιγαντιαίος οργανισμός, αποτελούμενος από 150 σωματεία στην Ελλάδα που συγκροτούν δύο ομοσπονδίες καθώς και άλλες τέσσερις ομοσπονδίες στο εξωτερικό (ΕΣΣΔ, ΗΠΑ, Αυστραλία και Γερμανία) αναζητά επίμονα το ρόλο του.

Τα ανοικτά ζητήματα που έχει ο ποντιακός ελληνισμός, και στα οποία ελάχιστη συνδρομή συνάντησε ως τώρα από το εθνικό κέντρο, υπαγορεύουν τη χάραξη μιας νέας τακτικής από την κορυφή της πυραμίδας του οργανωμένου ποντιακού ελληνισμού. Τη στιγμή που η κεντρική ελλαδική πολιτική αδυνατεί να αντιληφθεί ως εθνική υπόθεση το ζήτημα του ελληνισμού της ΕΣΣΔ και να εντάξει τις προοπτικές του σε μια εθνική στρατηγική.

Τη στιγμή που το θέμα της πολιτιστικής επαφής με τον ιστορικό Πόντο δεν αντιμετωπίζεται —ή δεν αντιμετωπίζεται καν— ως υπόθεση ιστορικού χρέους.

Την ώρα που η διεκδίκηση του δικαιώματος στη μνήμη από τη νέα γενιά των ποντίων —με κορυφαία εκδήλωση τις πρόσφατες διαδηλώσεις για την αναγνώριση της γενοκτονίας— εκλαμβάνονται από τους κυβερνώντες σχεδόν ως ενοχλητικές.

Την ίδια ώρα που η ελλαδική κυβέρνηση και η αντιπολίτευση αρνούνται να αναδείξουν στο βάθρο των εθνικών θεμάτων το μέγα ζήτημα της υποδοχής και αποκατάστασης των Ελλήνων προσφύγων από την ΕΣΣΔ, και να αντιμετωπίσουν μια σειρά άλλων ζητημάτων που έχουν να κάνουν με τον πολιτισμό και την ιστορία του ποντιακού ελληνισμού.

Σ' αυτή λοιπόν τη συγκυρία ο οργανωμένος ποντιακός ελληνισμός επωμίζεται τεράστιες και ιστορικές ευθύνες.

Ευρισκόμενος λίγους μήνες πριν το τρίτο παγκόσμιο συνέδριό του, θα χάσει για άλλη μια φορά την ιστορική ευκαιρία;

Μια ακτινογραφία του οργανωμένου ποντιακού χώρου μάλλον θα απογοητεύσει.

Όμως μια προσεκτικότερη «ανάγνωση» των νέων δυναμικών που διαμορφώνονται στον ποντιακό χώρο γεννά ελπίδες για μια νέα πορεία.

Αρχικά θα πρέπει να ξεπεραστούν οι παραδοσιακές αδυναμίες των ποντιακών οργανώσεων, που συνίστανται στην ύπαρξη οξυμμένων προσωπικών αντιθέσεων και στην αναπαραγωγή ξεπερασμένων ιδεολογημάτων, ως αρνητικό αποτέλεσμα της κομματικής διείσδυσης.

Οι ποντιακές οργανώσεις θα πρέπει να μετεξελιχθούν σε χώρους παραγωγής ιδεολογίας αλλά και άσκησης εθνικής και κοινωνικής πολιτικής.

Αυτό μπορούμε να το ονομάσουμε «πολιτικοποίηση» των ποντιακών σωματείων, τα οποία μας έχουν συνηθίσει

ως τώρα μόνο σε μια αξιόλογη πολιτιστική παρουσία.

Παράλληλη πρέπει να είναι η προσπάθεια για πολιτιστική αναγέννηση, καθώς ο ποντιακός ελληνισμός θα πρέπει να προβάλλει την πολιτιστική του πρόταση ως εναλλακτική μπροστά στην ξενόφερτη πολιτιστική αλλοίωση του νεοέλληνα. Μετά την «πολιτικοποίηση» και την πολιτιστική αναγέννηση, τρίτη απαραίτητη προϋπόθεση είναι η οργανωτική ανασυγκρότηση του ποντιακού χώρου.

Να προχωρήσει με γρήγορους ρυθμούς η διαδικασία ενοποίησης των δύο ελλαδικών ποντιακών ομοσπονδιών, να δρομολογηθεί μια αποτελεσματικότερη οργανωτική διασύνδεση με τις υπόλοιπες ομοσπονδίες του κόσμου, και να ενταχθεί στο νέο οργανωτικό πλαίσιο το ρωμείο στοιχείο του Πόντου.

Με αυτό τον τρόπο, μια παγκόσμια ποντιακή οργάνωση θα έχει να προσφέρει αποτελεσματικές υπηρεσίες στα εθνικά μας θέματα, ξεπερνώντας μάλιστα τις παραδοσιακές αδυναμίες της εξωτερικής μας πολιτικής.

Γιατί εγκαταλείπουν οι Έλληνες την τ.Ε.Σ.Σ.Δ.

Συνέντευξη του Προέδρου του Κυβερνητικού Συμβουλίου των Ελλήνων της ΕΣΣΔ Ιάκωβου Ματσουκάτοφ*

Γιατί φεύγουν οι Έλληνες από την ΕΣΣΔ;

— Το βασικό πρόβλημα, για το οποίο φεύγουν οι Πόντιοι από την ΕΣΣΔ, είναι ότι χάνουν τη γλώσσα τους και φεύγουν για να τη διατηρήσουν. Αυτούς τους υπολογίζω στο 70%.

Πολλοί νομίζουν ότι οι Έλληνες φεύγουν για οικονομικούς λόγους, αλλά με τις έρευνες που κάναμε εμείς βγάλαμε συμπέρασμα ότι δεν είναι αυτή η βασική αιτία. Η βασική αιτία είναι ότι θέλουν να παραμείνουν Έλληνες.

Επειδή τώρα έγινε καινούργιος νόμος για ανεξαρτησία όλων των Δημοκρατιών της ΕΣΣΔ και κάθε Δημοκρατία ανακηρύσσει ως βασική γλώσσα, στην επικράτειά της τη ντόπια γλώσσα, οι Έλληνες έχουν μεγάλο πρόβλημα. Ζώντας σε 9 Δημοκρατίες, είναι αναγκασμένοι να μάθουν τη γλώσσα αυτών των Δημοκρατιών.

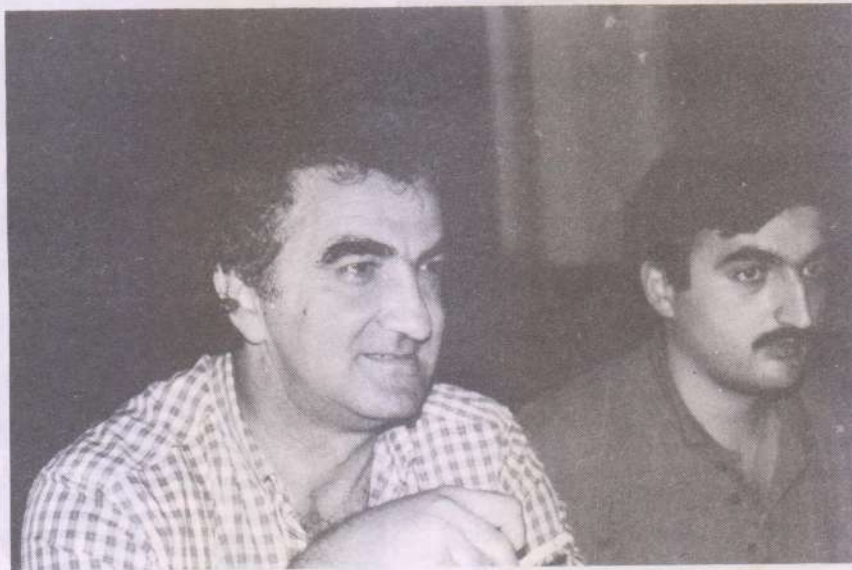
Μπροστά μας βρίσκεται η καταστροφή της γλώσσας μας και του πολιτισμού μας. Αυτή είναι η βασική αιτία που φεύγουν οι Έλληνες από την ΕΣΣΔ.

— Τι προσδοκούν στην Ελλάδα;

— Το πρώτο που περιμένουν στην Ελλάδα είναι ότι θα τους υποδεχθεί η μητέρα Πατρίδα. Οι μεγάλοι άνθρωποι καταλαβαίνουν ότι η ζωή πέρασε και προσπαθούν να είναι καλύτερη η ζωή των παιδιών τους, από άποψη ποιότητας.

— Γιατί υπάρχουν διαφορές στη μετανάστευση κατά περιοχές;

— Αυτό μπορούμε να το δούμε από δύο πλευρές. Πρώτα είναι η περιοχή του Καζαχστάν και της Γεωργίας. Σε λιγότερο βαθμό από τη Ρωσία. Όπως ξέρετε το Καζαχστάν δεν είναι ιστορι-

Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου των Ελλήνων της Ε.Σ.Σ.Δ. Ιάκωβος Ματσουκάτοφ.

κή πατρίδα των Ελλήνων. Εκεί τους εξόρισαν το 1937 και το 1949. Γι αυτό το λόγο οι Έλληνες του Καζαχστάν έχουν δύο επιλογές. Η πρώτη επιλογή είναι να πάνε στη Ρωσία, που δεν έχουν αυτονομία ούτε κέντρο, και η δεύτερη επιλογή είναι να πάνε στη μητέρα πατρίδα τους και να μη κάνουν αυτές τις διαδρομές. Γι αυτό οι Έλληνες του Καζαχστάν επιλέγουν τη δεύτερη λύση, να καταφύγουν στη μητέρα πατρίδα.

Το ίδιο συμβαίνει και με τους Έλληνες της Γεωργίας, όπου τώρα κρατική γλώσσα έγινε η Γεωργιανή. Αυτό τους δημιουργεί πρόβλημα, γιατί θέλουν να εξελίσσονται, και δίχως ρωσική γλώσσα αυτό είναι αδύνατον.

— Πώς μπορείτε εσείς να βοηθήσετε τους μετανάστες;

— Ξέρουμε ότι οι Έλληνες που φεύγουν έχουν μεγάλα προβλήματα. Σε πολλές συζητήσεις που είχαμε με τον πρόεδρο της Ελλάδας κ. Γούναρη, προτείναμε τη κατάρτιση ενός οικονομικού προγράμματος και είπαμε να μην πέφτουν όλα τα βάρη στη πλάτη της Ελλάδας.

Είχαμε συζητήσεις και με τον πρωθυπουργό της Ελλάδας Κ. Μητσotάκη, για αυτά τα προβλήματα, για να γίνει διακρατική συμφωνία και με αυτό το τρόπο να τους δώσουμε ουσιαστική βοήθεια, όπως π.χ. να τους χτίσουμε σπίτια κλπ.

Σε αυτό το πλάνο είχαμε κάποια συμφωνία και μου υποσχέθηκε ο κ. Μητσotάκης ότι θα παραχωρήσει κάποιες εκτάσεις της Β. Ελλάδας για τους μετανάστες από την ΕΣΣΔ. Θα δημιουργήσουμε επίσης μια διεθνή τράπεζα με την ονομασία «Πόντος» και μέσω αυτής της τράπεζας θα έχουμε οικονομικές συναλλαγές με την Ελλάδα και έτσι θα βοηθήσουμε αυτό το λαό.

— Η Μετανάστευση δημιουργεί προβλήματα στην ΕΣΣΔ;

— Νομίζω ότι οι Έλληνες, που φεύγουν από εδώ και είναι 15.000 το χρόνο, δε δημιουργούν πρόβλημα για την ΕΣΣΔ. Πρόβλημα υπάρχει γι' αυτούς τους ίδιους που δούλεψαν εδώ και έχουν λεφτά σε ρούβλια. Το ρούβλι δεν είναι μετατρέψιμο και αναγκάζονται να αγοράσουν διάφορα εμπορεύματα για να

μετατρέψουν το ρούβλι σε δραχμές. Αντιθέτως οι Έλληνες που φεύγουν από εδώ πληρώνουν τα είδη σε διπλή και τριπλή τιμή και έτσι τα λεφτά αυτά παραμένουν στην ΕΣΣΔ.

Αν υπάρχουν προβλήματα είναι προβλήματα για τους δικούς μας Έλληνες.

— Τι πρέπει να γίνει;

Πιστεύω ότι πρέπει να γίνει κάποια διακρατική συμφωνία Ελλάδος — ΕΣΣΔ και έτσι αυτή η παλιννόστηση των Ελλήνων να γίνει ανθρώπινη.

Πρέπει να δημιουργηθεί διακρατική επιτροπή που θα λύσει όλα αυτά τα προβλήματα.

Ακόμα και αν δημιουργηθεί κάποια αυτονομία των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ, ο κόσμος θα εξακολουθήσει να φεύγει. Ειδικά το 1993, όταν θα ισχύσει στην ΕΣΣΔ νέος νόμος για ελεύθερη μετακίνηση.

Γι αυτό το λόγο πρέπει να υπάρχει ένα σύνολο συμφωνιών.

Όπως και να έρθουν τα πράγματα, εμείς δίνουμε μεγάλο βάρος στη δημιουργία της Τράπεζας «Πόντος», κάναμε διάφορα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Συμφωνήσαμε με τη διασπορά της Γερμανίας και τώρα βρισκόμαστε σε διαπραγματεύσεις με τη διασπορά της Αμερικής. Θέλουμε τη βοήθεια όλων των Ελλήνων για την ίδρυση της Τράπεζας που θα λύσει πολλά προβλήματα.

— Ποια ήταν η στάση σας κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος;

Εμείς ταχθήκαμε εξ αρχής κατά. Εάν είχαν επικρατήσει, ο Ποπόφ και εγώ θα καταδικαζόμασταν σε 20 χρόνια φυλακή γιατί ηγούμαστε του ελληνικού κινήματος.

Τις ημέρες του πραξικοπήματος μου έκοψαν το τηλέφωνο και άρχισε η ΚGB να με παρακολουθεί στενά. Ευτυχώς όλα τέλειωσαν γρήγορα.

ΕΚΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Απευθυνόμαστε σε Σας, ποιμενάρχες της μακρινής Ελλάδας, πατρίδας των προγόνων μας. Στο πρόσωπό μας απευθύνεται σε Σας ο κάθε Πόντιος, που μέσα του καίει και με τη βοήθεια του Θεού δεν θα σβήσει ποτέ η φλόγα του αθάνατου πνεύματος των Ελλήνων, που έφεραν τον Σταυρό του Χριστού σ' αυτές τις ακτές. Τον Σταυρό που αγίασε τις ψυχές των Ρώσων και έκανε τις καρδιές τους δυνατές και το νου τους σοφό.

Χρόνια και εκατονταετίες στεκόμαστε δίπλα στ' αδέρφια μας, τους Ρώσους, χωρίς κακίες και υποουλόγητα, αυξάνοντας την δόξα της Ρωσίας. Αλλά μας πήραν την Πατρίδα μας και τα παιδιά του λαού μας σκορπίσαν σε απέραντες εκτάσεις. Αρχίσαμε να ξεχνάμε τους προγόνους και τη γλώσσα μας. Τις τόσο δύσκολες για μας αυτές ημέρες εμείς, οι ορθόδοξοι, απευθυνόμαστε σε Σας.

Ας φτάσουν οι προσευχές μας στον Σωτήρα, για να πείσει ο Κύριος το ποιμνιό του, τα αδέρφια μας, να επιστρέψουν σ' εμάς, τα αδέρφια τους, τα μέρη όπου κατοικούσαν οι πρόγονοί μας, για να μπορέσουμε όπως τους παληούς εκείνους καιρούς να ποτίζουμε αυτή την γη με τον ιδρώτα μας, να την ζεσταίνουμε με τις καρδιές μας, να την καλλιεργούμε και να την σπέρνουμε για το καλό των αδερφών μας και την δόξα των χριστιανών.

Κι ας είναι μαζί μας η ευλογία του Θεού!

Οι αντιπρόσωποι του Ιου (Ιδρυτικού)
συνεδρίου των Ελλήνων της ΕΣΣΔ,
Γκελεντζίκ, περιοχή Κρασνοντάρ

— Ποιες είναι οι νεώτερες εξελίξεις για το ζήτημα της ελληνικής αυτονομίας;

Καταθέσαμε ήδη στη Βουλή της Ρωσίας το αιτημά μας, για επανασύσταση της Αυτόνομης Ελληνικής Περιοχής που υπήρχε στη Νότια Ρωσία, στο Κριμσκ, έως το 1938.

Η απάντηση τους θα καθορίσει τη δικιά μας στάση. Έχουμε διακηρύξει προς όλες τις πλευρές, ότι για τους Έλληνες της ΕΣΣΔ υπάρχουν μόνο δύο δρόμοι, η δημιουργία αυτόνομης Ελληνικής Δημοκρατίας στη Ν. Ρωσία και η

έξοδος προς την Ελλάδα. Οτιδήποτε άλλο σημαίνει εθνικό αφανισμό, αφομοίωση.

Εάν αρνηθούν το αιτημά μας, θα ζητήσουμε να χαρακτηριστούμε ως έθνος υπό καταδίωξη, ως έθνος δηλαδή που υποχρεώνουν να προσφυγοποιηθεί.

* Η συνέντευξη δόθηκε στον
Βλάση Αγγιζή στην Σταυρούπολη
της Νότιας Ρωσίας

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΓΙΑΝΝΑΚΕΝΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΑΔΕΣΜΕΥΤΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
Παράσχου 123
Τ.Κ. 114 - 75
ΤΗΛ. 6440021

ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ
Αστερίου 2-4
Τ.Κ. 157-73
ΤΗΛ. 77 51 121

ΕΤΟΣ 6ο ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1991
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 67 - 68

ΔΡΧ. 100

Τελικά, πού είναι η πατρίδα μας;

του Γιάννη Καρυπίδη

Το Μάιο του 1992 θα γίνει το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριο του Ποντιακού Ελληνισμού στη Θεσσαλονίκη.

Ένα βασικό θέμα που θα απασχολήσει το Συνέδριο είναι και οι **Ελληνοπόντιοι της Σοβιετικής Ένωσης**. Από το Συνέδριο αυτό οι Ελληνοπόντιοι, που ήρθαν και έρχονται στη **Μητέρα Ελλάδα** για μόνιμη εγκατάσταση, περιμένουν με αγωνία την επίλυση πολλών προβλημάτων τους.

Έχω εφτά μήνες που ήρθα στην Ελλάδα και ξέρω πολύ καλά τις **δυσκολίες** που συναντάμε. Αυτές οι δυσκολίες προέρχονται πρώτα απ' όλα από τη Σοβιετική Ένωση. Παραδείγματος χάριν:

Για να πάρουμε το **Σοβιετικό Εξωτερικό διαβατήριο** από τις Σοβιετικές Αρχές κάνουμε δύο - τρεις μήνες. Επίσης περιμένουμε πολλούς μήνες για να πάρουμε τη βίζα στην **Ελληνική Πρεσβεία**.

Για την Πρεσβεία της Μόσχας θέλω να πω κάποια πράγματα επιπλέον.

Ξέρετε ότι στην Ελλάδα έρχονται οι Ελληνοπόντιοι από διάφορες περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης, όπως **Καζακστάν, Γεωργία, Βόρειο Καύκασο, Κεντρική Ασία** κ.λπ. Όλες αυτές οι περιοχές είναι πολύ απομακρυσμένες από τη Μόσχα. Και για να εγκριθούν τα έγγραφα τους, όπως βίζα, πιστοποιητικά, δικαιολογητικά για τα μεταφορικά τους, πρέπει να πάνε στη Μόσχα **τρεις-τέσσερις φορές** και να περιμένουν **πολλές μέρες** στη σειρά για να μπουν στην Πρεσβεία. Όπως καταλαβαίνετε οι συνέπειες όλης αυτής της κατάστασης είναι και **οικονομικές** και **ψυχολογικές**.

Ακόμα πολλές δυσκολίες συναντούμε και στα **Τελωνεία** τόσο της Σοβιετικής Ένωσης όσο και της Ελλάδας.

Πιο συγκεκριμένα:

Είναι σε όλους γνωστό ότι όλος αυτός ο κόσμος που έρχεται στην Ελλάδα δεν μπορεί να φέρει μαζί του **συνάλλαγμα**. Γι' αυτό το λόγο αναγκάζεται να πουλήσει την **περιουσία** του και να αγοράσει διάφορα πράγματα τα οποία μεταφέρει μαζί του, με σκοπό να τα πουλήσει εδώ για να εξασφαλίσει κάποια χρήματα με τα οποία θα αντιμετωπίσει τις πρώτες δυσκολίες στην Ελ-

λάδα. Έρχεται λοιπόν εδώ χωρίς να έχει καθόλου χρήματα.

Τι συμβαίνει όμως με τον **εκτελωνισμό** αυτών των πραγμάτων; Διαπιστώνουμε ότι τα τελωνεία αντιμετωπίζουν με κάποια **αδιαφορία** την όλη κατάσταση. Δηλαδή **δεν ενημερώνουν** τους Ελληνοπόντιους για την ημερομηνία άφιξης των υπαρχόντων τους.

Οι συνέπειες αυτής της αδιαφορίας είναι ταυτόχρονα οικονομικές και ψυχολογικές, γιατί ενώ οι Ελληνοπόντιοι δεν έχουν καθόλου χρήματα, τα Τελωνεία ζητούν **πολλά λεφτά** για το χρόνο που τα πράγματα αυτά παραμένουν στις αποθήκες τους.

Το **όνειρο** των Ελλήνων της Σοβιετικής Ένωσης ήταν πάντα να γυρίσουν μια μέρα στην **Ιστορική τους Πατρίδα**, την Ελλάδα.

Επί 70 χρόνια αυτό το όνειρο ήταν απραγματοποίητο στους Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης.

Τελικά ο Γκορμπατσόφ άνοιξε τα σύνορα και μας έδωσε τη δυνατότητα να επισκεφθούμε την Ελλάδα, είτε ως τουρίστες, είτε ως μόνιμοι κάτοικοι.

Στην πράξη όμως φάνηκε ότι εδώ στην Ελλάδα δεν μας περιμένει **κανείς**, εκτός από τα **Ποντιακά Σωματεία**, που μας βοηθούν όμως μπορούν.

Ερχόμαστε όχι μόνο ως Πόντιοι, αλλά πρώτα απ' όλα ως **Έλληνες**. Πιστεύουμε λοιπόν ότι, τόσο η επίσημη πολιτεία, όσο και ολόκληρη η ελληνική κοινωνία, οφείλει να σταθεί με κάποια ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στα προβλήματα και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε στην προσπάθεια μας να **ενταχθούμε** στην ελληνική κοινωνία.

Κάποια δείγματα της αγάπης μας προς την Ελλάδα είναι το ότι δίνουμε στα παιδιά μας Ελληνικά ονόματα, όπως Δημόκριτος, Σωκράτης, Διογένης, Αφροδίτη κ.λπ.

Ακόμα και στα μουσικά συγκροτήματά μας δίνουμε ονόματα Ελληνικά, όπως Συρτάκι, Μπουζούκι, Ελλάδα...

Κατά τη γνώμη μου δεν **υπάρχει** κρατικό ρεαλιστικό πρόγραμμα για τους Ελληνοπόντιους της Σοβιετικής Ένωσης που έρχονται στην Ελλάδα. Μόνο **πέρσι** ιδρύθηκε το **Εθνικό Ύπο-**

δοχής και Αποκατάστασης Παλινοστούτων Ομογενών Ελλήνων, που κάνει τα πρώτα βήματα στην κατεύθυνση αυτή.

Στις Επιτροπές αυτές δυστυχώς δεν **αντιπροσωπεύονται**, όπως θα έπρεπε οι Ελληνοπόντιοι από τη Σοβιετική Ένωση, των οποίων η παρουσία είναι απαραίτητη...

Το 90% των Ελληνοπόντιων δεν γνωρίζουν τη νέα Ελληνική γλώσσα, με αποτέλεσμα να **μη μπορούν** να συνεννοηθούν με τα μέλη της Επιτροπής του Εθνικού Ιδρύματος.

Μεταξύ των Ελληνοπόντιων υπάρχουν αρκετοί που μιλούν αρκετά καλά την νέα ελληνική και μπορούν να προσφέρουν πολλά συμμετέχοντας στις Επιτροπές αυτές.

Στη Σοβιετική Ένωση, είναι γνωστό ότι οι Πόντιοι είναι **εργατικοί, έξυπνοι και μορφωμένοι**.

Και τώρα αυτός ο λαός επιστρέφει στην Ελλάδα με μεγάλη ελπίδα να δημιουργήσει τη ζωή του στην **Ιστορική Πατρίδα** του.

Από τις πρώτες μέρες αρχίζουν οι δυσκολίες. Ας μη μιλήσουμε για τα **οικονομικά προβλήματα** που βέβαια υπάρχουν.

Πιο πολύ πρέπει να σταθούμε στα **ψυχολογικά προβλήματα**, που αντιμετωπίζουν οι δικοί μας άνθρωποι:

— Σημαντικότερο είναι το **πρόβλημα της γλώσσας** και κατά συνέπεια το πρόβλημα της επικοινωνίας με τους ντόπιους.

— Οι Ελληνοπόντιοι **αγνοούν** το νομικό καθεστώς που ισχύει στην Ελλάδα.

— Το πρόβλημα της αδιαφορίας πολλών κρατικών υπηρεσιών όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

— Το πρόβλημα της **υπηκοότητας**. Ξέρετε ότι περίπου το 30% των Ελλήνων από τη Σοβιετική Ένωση μπορούν να έρθουν στην Ελλάδα με τα ελληνικά διαβατήρια, γιατί αυτοί είχαν την **ελληνική υπηκοότητα**. Όλοι οι άλλοι δεν μπορούσαν να έχουν ελληνική υπηκοότητα γιατί κατέφυγαν στη Ρωσία από τον Πόντο την εποχή που δεν υπήρχε Ελληνικό Κράτος. Είναι λοιπόν αναγκασμένοι να περιμένουν 3—4 χρόνια για να πάρουν την ελληνική υπηκοότητα.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να εξασκήσουν τα πολιτικά τους δικαιώματα, να μην μπορούν να διεκδικήσουν κάποιες θέσεις σε δημόσιες υπηρεσίες και γενικά να δυσκολεύεται η ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.

— Αναγνώριση του τίτλου σπουδών, ώστε να εργάζονται όλοι στον τομέα που γνωρίζουν.

Σαν παράδειγμα εδώ θέλω να σας αναφέρω ότι εγώ σαν κοινωνικό ον δεν μπορώ να καταλάβω πώς ένας Προφέσορας της Μουσικής φτάνει στο σημείο να **καθαρίζει λεωφορεία** για να ταΐζει την οικογένειά του. Αυτός ήταν περήφανος για τους μαθητές του, οι οποίοι είναι γνωστοί και διάσημοι στη Σοβιετική Ένωση και στην Ευρώπη και η Ελλάδα, η **Πατρίδα του Καλλιτέχνη**, δεν του παρέχει το δικαίωμα να εργασθεί στον τομέα του.

Δυστυχώς τέτοια παραδείγματα είναι πολλά.

— Το πρόβλημα των **συντάξεων**. Πρέπει να γίνει, επιτέλους, συμφωνία μεταξύ του Ελληνικού και Σοβιετικού Κράτους, έτσι ώστε να αναγνωρισθούν τα εργάσιμα χρόνια και να αποδοθούν οι συντάξεις τους.

Η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν ακόμα πάρα πολλά προβλήματα.

Αυτά τα προβλήματα δεν λύνονται αλλιώς παρά μόνο με **κρατική παρέμβαση**.

Η Ελλάδα πρέπει να γυρίσει προς την πλευρά μας, γιατί είναι η χώρα από την οποία προερχόμαστε εδώ και 2.800 χρόνια, και στην οποία τελικά **επιστρέφουμε** μετά από μια πολύ δύσκολη πορεία.

Θέλω να τελειώσω με μια **ερώτηση**: Ο Πόντος είναι στην Τουρκία. Στην Σοβιετική Ένωση είμαστε Έλληνες. Στην Ελλάδα είμαστε Ρώσοι. Τελικά πού είναι η πατρίδα μας;

Το πικρό παράπονο ενός Ποντίου από τη Σοβιετική Ένωση

του Λάζαρου Αναστασιάδη

Οι περιπέτειες των Ποντίων συνεχίζονται. Κάθε γενιά Ποντίων δοκίμασε δυστυχίες, εξορίες, προσφυγιά. Οι παππούδες μας έφυγαν από τον τουρκικό ζυγό στη Ρωσία, με την ελπίδα ότι τα βάσανα θα τελειώναν.

Αλλά ο διωγμός του λαού μας συνεχίστηκε. Έτσι το 1937 εξορίστηκαν και πέθαναν στα στρατόπεδα της Σιβηρίας ο παππούς μου Αναστασιάδης Λάζαρος, ο θείος μου Αναστασιάδης Ηλίας, ο προπάππος μου Τσάτσας Μιχάλης και πολλοί άλλοι. Αυτοί μαρτύρησαν γιατί ήταν Έλληνες και δεν συμφωνούσαν με την απαγόρευση της λειτουργίας στις εκκλησίες και της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.

Το 1949, όλος ο πληθυσμός των Ελλήνων της παραλίας της Μαύρης Θάλασσας δοκίμασε τα βάσανα της εξορίας στην έρημο του Καζαχστάν. Μαζί και εγώ, παιδί 8 χρόνων, με την οικογένειά μου. Τα αποτελέσματα ήταν τραγικά. Μεγάλος αριθμός Ποντίων πέθανε από αρρώστιες λόγω του ασυνήθιστου κλίματος. Σιγά σιγά ξεχάστηκαν τα ήθη και έθιμα του λαού μας. Πολλοί δεν μιλάνε ποντιακά.

Το 1989, με την πρώτη ευκαιρία, πήραμε τον δρόμο της επιστροφής στην Ελλάδα. Είναι γνωστές οι δυσκολίες που τραβήξαμε σε αυτή την εκστρατεία (έλλειψη συναλλάγματος, τελωνειακές άδειες, στη Ρωσία, αλλά δυστυχώς και στην Ελλάδα, απροσδόκητες δυσκολίες).

Εδώ συναντήσαμε κατανόηση και πρακτική βοήθεια πολλών ανθρώπων και σωματείων, αλλά η πολιτεία δεν ήταν προετοιμασμένη για την εγκατάσταση στην Ελλάδα. Δεν γνωρίζουμε αν υπάρχει κανένα ρεαλιστικό πρόγραμμα. Υποσχέθηκαν να μας δώσουν στα χωριά οικόπεδα και δάνεια για το χτίσιμο σπιτιού. Έμειναν στα λόγια. Έχουμε ελάχιστες ελπίδες να βρούμε δουλειά σύμφωνα με την πείρα και τη μόρφωσή μας. Ο λαός μας παραμένει στα πεζοδρόμια, στις λαϊκές αγορές της χώρας, να ανταλλάσσει την περι-

ουσία του σε λεφτά για τροφή και πληρωμή ενοικίου. Χάθηκαν τα χρόνια εργασίας στη Ρωσία, χωρίς ελπίδα για σύνταξη.

Μέχρι τώρα εγώ (και πολλοί άλλοι) δεν έχω ελληνική υπηκοότητα, παρά τις προσπάθειες μου (ταξίδια στην Αθήνα, επιστολές ως και προς τον Υπουργό Εσωτερικών, τηλεφωνήματα).

Η έλλειψη υπηκοότητας δημιουργεί προβλήματα. Για την εγγραφή στο Τεχνικό Επιμελητήριο πλήρωσα το απαιτούμενο ποσό και έστειλα τα απαραίτητα έγγραφα με το αναγνωρισμένο πτυχίο μου στην Αθήνα για εξετάσεις, αλλά μέχρι τώρα δεν πήρα καμιά απάντηση. Και εγώ, πολιτικός μηχανικός απόφοιτος Ανώτατης Σχολής με 22 ετών πείρα, αναγκάστηκα να δουλεύω στο καθάρισμα πολυκατοικιών. Σκάλες καθαρίζει και η σύζυγός μου, βοηθός ιατρού με αναγνωρισμένο πτυχίο.

Θα βρούμε κάποτε και εμείς το δρόμο μας; Είμαστε Έλληνες Πόντιοι, ζητάμε αναγνώριση, δικαίωση και προστασία από μέρους της πολιτείας. Ελπίζουμε!...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΟΥ

ΑΦΑΝΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Οι Μετανάστες

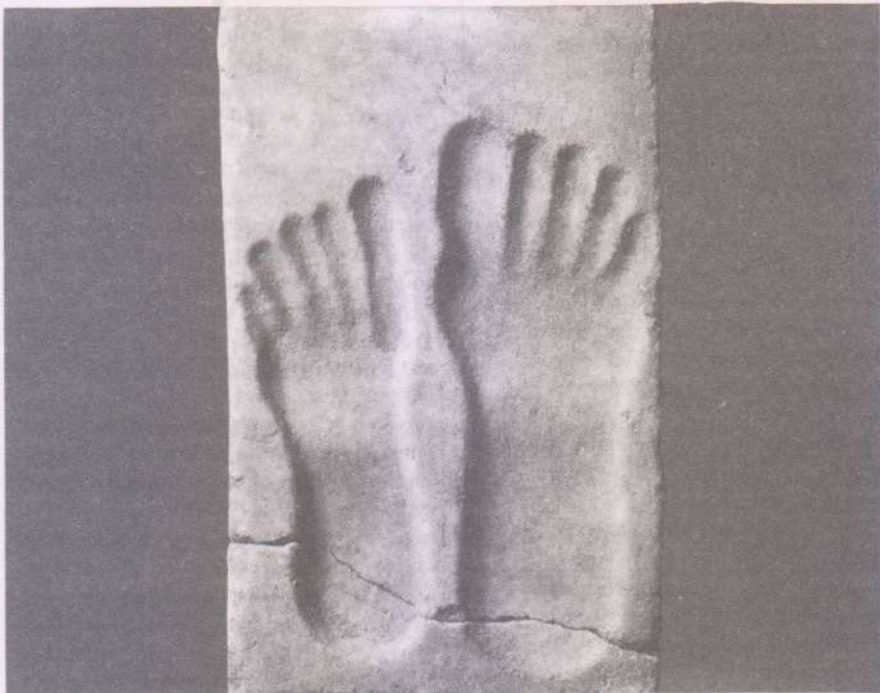
του Κώστα Βαλέττα*

Ἄνθρωποι! Να το ξέρετε ότι αυτή η άτιμη και η τρισκατάρατη μετανάστευση, αυτή η εθνική πληγή που ματώνει, απαγορεύτηκε σ' όλη τη χώρα.

Φτάνει!

Φτάνει να σκορπιζόμαστε εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια σαν τους τσιγγάνους, σ' όλη τη γη, για να βρίσκουμε ένα κομμάτι γη και ελπίδα... Εμείς πολλά χρόνια τρέχαμε σ' όλη τη γη, σ' όλες τις ηπείρους. Σαν κατακτητές φτάσαμε μέχρι τη Βακτριανή, Σαμαρκάνδη, Καμπούλ. Περάσαμε τις Ινδίες. Είμασταν στην Κίνα και αφήσαμε εκεί το όνομα της περιοχής Γιουνάν.

Κατοικήσαμε όλη τη Μαύρη Θάλασσα και τη Μεσόγειο. Από την Κριμαία ως τις στήλες του Ηρακλή. Είμαστε παντού όπου υπάρχουν ελιές. Γίναμε ιερείς και βαφτίσαμε τους Σλαύους, τους Βλάχους... Με το σταυρό και το σπαθί φτάσαμε έως την Αφρική, Ισπανία. Περάσαμε το Δούναβη, σηκωθήκαμε στο Κάυκασο. Χύσαμε αίμα στις ερημιές της Αραβίας. Είμασταν τιμονιέρηδες στο Νείλο. Διοικούσαμε την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία. Είμασταν εκεί που μας πήγαιναν τα πόδια μας και μετά, όταν στην αρχή οι Φράγκοι και μετά οι Τούρκοι, μας πήραν το σπαθί από τα χέρια, εμείς περάσαμε στο εμπόριο. Γίναμε μπουρζουάδες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στη Ρωσία δώσαμε δασκάλους, θεολόγους, ζωγράφους. Αφήσαμε ρίζες σε Τριέστη, Αλεξάνδρεια, Αγκώνα, Βενετία, Λιβόρνο, Μασσαλία, Πορτ Σάιντ, Νείλο, Κριμαία, Οδησόο, Κίεβο και σ' όλη την Ουκρανία. Είμαστε πρίγκηπες στη Μολδαυία, στη Βλαχία, στη Φιλιππούπολη, στον Πύργο, στη Βουδαπέστη, σ' όλη τη Ρουμανία. Η Θράκη είναι δική μας, στην Κωνσταντινούπολη δεν είχαμε ανταγωνιστές, είμασταν δυνατοί στη Δαμασκό, στο Κάιρο. Διοικούσαμε την Αίγυπτο. Χώσαμε μύτη και στην Αβησσυνία, Αλβανία, Βοσνία, Ερζεγοβίνη, Νότια Σερβία. Τους επηρεάζαμε! Να μη ξεχάσουμε και την Τρίπολη, την Κυρηναϊκή και όλη τη Λιβύη. Εμείς είμασταν οι δυνατοί στη Μεσόγειο. Εμείς τραγουδούσαμε το Ευαγγέλιο σ' όλη την Ανατολή. (Η Θάλασσα πάντα μας καλούσε. Κάποιες μυστικές

φωνές μας τραβούσαν προς τη θάλασσα.) Αλλά στη Μεσόγειο Θάλασσα ήρθε το τέλος μας. Μας καταπίεζε η Τουρκία. (Και ποια άδικη μοίρα μας έδωσε τέτοια γειτόνισα;) Και εμείς φύγαμε. Στην Αμερική, στην Αυστραλία, στη Βραζιλία, μέχρι του διαβόλου τη μάνα, τη Νότια Αφρική. Αλλά όχι έτσι όπως κάποτε: γιορτινά, επίσημα στα άγια καράβια για να δημιουργήσουμε αποικίες. Τώρα φύγαμε διωγμένοι από τη μαύρη μοίρα. Παντρευτήκαμε Αραπίνες, Ρωσίδες και άλλες Σλάβισες, Αμερικανίδες, Τουρκάλες, Ιταλίδες. Χάσαμε τη γλώσσα μας και τον εαυτό μας.

Τώρα που μείναμε 8,5 εκατομμύρια στα Βαλκάνια, ήρθε η ώρα να γίνουμε αφέντες της μοίρας μας. (Μια χούφτα Τούρκων που ήρθαν από το Τουρκεστάν, λίγοι στρατιώτες, μας πήραν τη Μικρά Ασία, μας πήραν την Ιωνία, μας πήραν την Κωνσταντινούπολη και τη Θράκη, τα νησιά, τις γυναίκες. Τώρα αυτοί είναι τριανταπέντε εκατομμύρια.)

Ο χρόνος δε δούλευε για μας...

Φτάνει!

Δε γίνεται να πάει έτσι παραπέρα.

Αρκετά πλέναμε πιάτα στην Αμερική, δουλεύαμε λιπαντές στις μηχανές των πλοίων όλου του κόσμου, γυαλίζαμε το κατάστρωμα, σκούβαμε τις πλάτες μας στις φυτείες του Κόγκκο, είμασταν γκάγκστερ στο Σικάγο, φορτοεκφορτωτές στο Σύδνεϋ, ανθρακωρύχοι στο Βέλγιο, δεν αφήσαμε ούτε ένα σφουγγάρι στη Βόρεια Αφρική, πουλούσαμε κάστανα στο Παρίσι, κρατούσαμε ταβέρνες στο Λονδίνο, ζωγραφίζαμε στο Παρίσι, είμασταν καθηγητές στα Αμερικάνικα Πανεπιστήμια. Βαμβάκι στην Αίγυπτο, λιόλαδο και εικόνες στη Ρωσία. Πόσους εσείς κοροϊδέψατε! Κλέβατε στα χαρτιά. Εξόριστοι στην Τασκένδη. Πουτάνες στην Αμβέρσα. Σας ξέρουν σαν κάλπικη δεκάρα. Φοιτητές στο Μονπελιέ και στο Γκράτς.

Ἦρθε ο καιρός να γεμίσουμε τη δικιά μας γη. Μήπως δε βλέπετε την καταστροφή μας;

Φτάνει!

*Από το παράνομο ρωσόφωνο ποντιακό περιοδικό «Επιστροφή» που έβγαине στη Γεωργία.

Μετάφραση: Λεωνίδας Πιπεριδής

Για τον όρο «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»
(Ober die Bezeichnung Emigranten)

Ποίημα του Μπέρτολντ Μπρεχτ

Σε μετάφραση Μάριου Πλωρίτη

Λαθεμένο μου φαινόταν πάντα τ' όνομα που μας δίναν: «Μετανάστες». Θα πει, κείνοι που αφήσαν την πατρίδα τους. Εμείς, ωστόσο, δε φύγαμε γιατί το θέλαμε, λεύτερα να διαλέξουμε μιαν άλλη γη. Ούτε και σε μιαν άλλη χώρα μπήκαμε να μείνουμε για πάντα εκεί, αν γινόταν. Εμείς φύγαμε στα κρυφά. Μας κυνηγήσαν, μας προγράψανε. Κ' η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δε θάναι, μα εξορία. Έτσι, απομένουμε δω πέρα, ασύχαστοι, όσο μπορούμε πιο κοντά στα σύνορα, προσμένοντας του γυρισμού τη μέρα, караδοκώντας το παραμικρό σημάδι αλλαγής στην άλλην όχθη, πνίγοντας μ' ερωτήσεις κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα να ξεχνάμε, τίποτα ν' απαρνιόμαστε, χωρίς να συγχωράμε τίποτ' απ' όσα έγιναν, τίποτα δε συγχωράμε. Α, δε μας ξεγελάει τούτη η τριγύρω σιωπή!; Ακούμε ίσαμ' εδώ τα ουρλιαχτά που αντιλαλούν απ' τα στρατόπεδά τους. Εμείς οι ίδιοι μοιάζουμε των εγκλημάτων τους απόηχος, που κατάφερε τα σύνορα να δρασκελίσει. Ο καθένας μας, περπατώντας μες στο πλήθος με παπούτσια ξεσκισμένα, μαρτυράει τη ντροπή που τη χώρα μας μολεύει. Όμως κανένας μας δε θα μείνει εδώ. Η τελευταία λέξη δεν ειπώθηκε ακόμα.

Στην Ελλάδα

Στα πόδια σου φέρνω την αγάπη μου
ω πατρίδα.

Μήπως δε γνώρισες το γιο σου
με πρόσωπο σκυθρωπό;
Μήπως υπήρχαν λίγα βάσανα;

Αν ήξερες εσύ
πώς εμείς βασανιζόμασταν
αιχμαλωτισμένοι στους βαρβάρους,
πεντακόσια φριχτά χρόνια!

Εμείς τραγουδούσαμε
τον ύμνο της ζωής.
Εμείς δοξάζαμε το Χριστό.
Της ξενητειάς το πικρό ψωμί
καταπίναμε με δάκρυα.

Εμείς μπορέσαμε
να τα περάσουμε όλα:
διωγμούς, φτώχεια,
του πολέμου τον κυκλώνα.

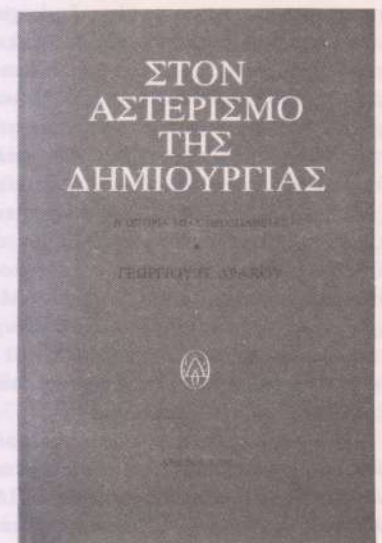
Εμείς επιζήσαμε
αλλά οι βάρβαροι δεν ήξεραν
ότι των Ελλήνων τις ψυχές
δεν μπορείς
να καταστρέψεις και να κάψεις.

Δεν μπορούν να καούν
όλα αυτά που έκανες εσύ πατρίδα
ψυχή φιλοσόφου, ψυχή ποιητή.
Θα μείνουν οι κήποι
που δημιούργησες εσύ πατρίδα
και μετά από την άνοιξη
θα έρθει το καλοκαίρι

Θά 'ρθει πάλι το καλοκαίρι
στη συνείδηση των ανθρώπων.
Δεν ξέρω πότε
αλλά πιστεύω ότι αυτό θα γίνει.
Όλο το σύμπαν
θα τραγουδά την αθανασία σου.
Εγώ πονώ αυτόν
που δε θα προλάβει το καλοκαίρι.

Κ.Σ.

Το ποίημα αυτό δημοσιεύτηκε το 1988 στο παράνομο ποντιακό περιοδικό «Επιστροφή» που έβγαине στο Σοχούμι.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

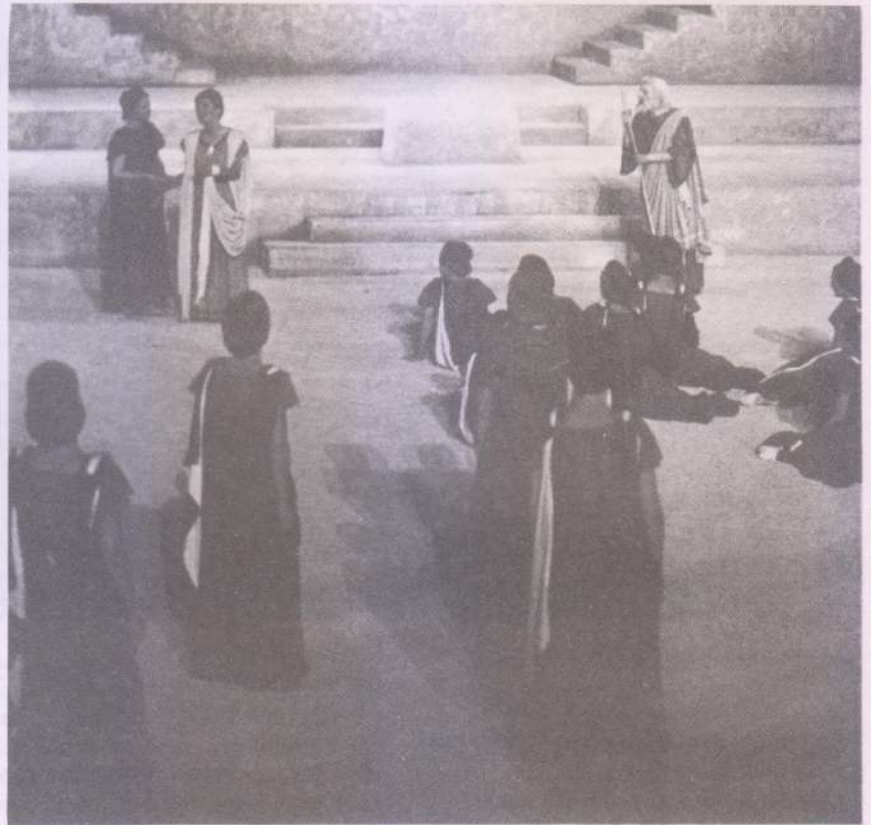
του Χρήστου Δ. Λάζου

Μια πολύ αξιόλογη πλευρά της ελληνικής παρουσίας στις ΗΠΑ είναι αυτή που αφορά τη λογοτεχνική και καλλιτεχνική δημιουργία. Με το παρόν σημείωμα θα δώσουμε ένα ιστορικό, μια σκιαγράφιση αυτού που αποκαλούμε ελληνικό θέατρο στις ΗΠΑ, και ειδικότερα την πόλη της Νέας Υόρκης.

Είναι γνωστό ότι, για να αναπτυχθεί και εξελιχθεί η φιλολογική και η καλλιτεχνική δημιουργία, πρέπει να έχουν εξασφαλιστεί πρώτα τα αναγκαία μέσα για την επιβίωση, και αυτό είναι μια νομοτέλεια που αφορά κατεξοχήν τους μετανάστες. Όμως η ελληνική ομογένεια στις ΗΠΑ είναι μία από τις λίγες εθνικές μειονότητες που «εκφράστηκαν» καλλιτεχνικά τόσο σύντομα, πολύ νωρίς, αναφορικά με την περίοδο που διέρρευσε από την αρχική μετανάστευση.

Έτσι πολύ σύντομα το μεταναστευτικό ρεύμα από την Ελλάδα προς τις ΗΠΑ μεταφέρει εκεί την καλλιτεχνική του κληρονομιά, παρουσιάζοντας το **Νοέμβριο του 1903** σε μια αίθουσα του Χωλ Χάουζ του Σικάγου, την **πρώτη ελληνική θεατρική παράσταση στις ΗΠΑ**, με το έργο «*Επιστροφή του Οδυσσέως*», με πρωταγωνιστή το Διονύσιο Μανουσόπουλο. Ήταν μια φιλότιμη ερασιτεχνική παράσταση, χωρίς ιδιαίτερες αξιώσεις. Είχε όμως σημαντικά πολλαπλά αποτελέσματα και ευνοϊκό αντίκτυπο. Η δεύτερη ελληνική θεατρική παράσταση θα δοθεί τρεις μήνες αργότερα, το Φεβρουάριο του 1904, πάλι στις αίθουσες του Χωλ Χάουζ, με το έργο του Σοφοκλή «*Αίας*», από ερασιτεχνικό όμιλο που τον αποτελούσαν οι Παρασκευάς Ηλιόπουλος, Γεώργιος Ματάλας, Παναγιώτης Λάμπρος, Μιχαήλ Λώρης, Ιάσων Κορολόγος, Κων/νος Μπουκίδης, Σπύρος Λιβέριος και ο ήδη γνωστός Διονύσιος Μανουσόπουλος.

Αυτά σε μια εποχή κατά την οποία δεν είχε αρχίσει ακόμη η μεγάλη μεταναστευτική πλημμυρίδα προς τις ΗΠΑ. Βάσει των στοιχείων που έχουμε (επίσης στατιστικές των αμερικανικών υπηρεσιών μετανάστευσης), στη δεκαε-

τία 1881-90 αφίχθηκαν στις ΗΠΑ 2.308 Έλληνες, στη δεκαετία 1891-1900 15.979, και μέχρι το Φεβρουάριο του 1904 είχαν προστεθεί άλλοι 39.447, έχουμε δηλαδή ένα σύνολο 57.734 ατόμων στο σύνολο της αμερικανικής επικράτειας, και όχι μόνο στις παράλιες πόλεις του Ατλαντικού. Άλλωστε πολλοί Έλληνες μετανάστες προχωρούσαν βαθειά στο εσωτερικό της χώρας και αρκετοί έφταναν στα παράλια του Ειρηνικού ωκεανού. Όμως εδώ, στο Σικάγο, στη μεσόγειο αυτή πόλη, που έφτασε στα 1928 να αριθμεί 70.000 Έλληνες, και να θεωρείται η πέμπτη σε σειρά ελληνική πόλη (Αθήνα, Πειραιάς, Θεσ/νίκη, Νέα Υόρκη), το φαινόμενο της παρουσίας του ελληνικού θεάτρου είναι μοναδικό και αξιόλογο σε παγκόσμια κλίμακα. Επιπρόσθετα θα περίμενε κανείς ότι οι πρώτες ελληνικές θεατρικές παραστάσεις θα παρουσιάζονταν στη

Νέα Υόρκη, όπου όμως η πρώτη από αυτές θα λάβει χώρα δύο χρόνια αργότερα.

Στα 1906 ένας ερασιτεχνικός όμιλος παρουσιάζει το έργο «*Η άλωση του Μεσολογγίου*» στο Ουέμπστερ Χωλ της Νέας Υόρκης. Συγγραφέας του κάποιος ζαχαροπλάστης (!) με το όνομα Διαμαντής, «... που έγραφε στίχους και τους απήγγελε στα ελληνικά καφενεία της οδού Μάντισον», ο οποίος κράτησε το ρόλο του πρωταγωνιστή —του γέρου Καψάλη— με μεγάλη επιτυχία. Δυστυχώς δεν συνέχισε τις προσπάθειές του αναφορικά με το θέατρο.

Στα 1907, και πάλι στο Σικάγο, παίζεται ο «*Αγαπητικός της Βοσκοπούλας*», από ερασιτεχνικό όμιλο, με τον Ευάγγελο Γρηγορόπουλο, Ιωάννη Βουμβάκη, Ιωάννη Λύγκο, Αλέξανδρο Ηλιόπουλο και Ιωάννη Χαρίτωνα, ενώ κάνει την πρώτη της εμφάνιση η ελληνίδα

ερασιτέχνις ηθοποιός Πολυξένη Παλαμάρη. Δεν είχαν αρχίσει ακόμα να φτάνουν θίασοι με έλληνες ηθοποιούς από την πατρίδα, ούτε υπήρχαν μόνιμοι θίασοι. Ο πρώτος από αυτούς θα συσταθεί από το ζεύγος Γεωργίου και Άννας Βορβή, με πρωταγωνίστρια την κ. Βορβή. Ο Γεώργιος Βορβής, από εστιατοράς που ήταν, κατώρθωσε να διατηρήσει το θίασό του για αρκετό χρονικό διάστημα και να παίξει σε διάφορες αίθουσες —όχι μόνο της Νέας Υόρκης— τα έργα «Γκόλφω», «Αγαπητικός της Βοσκοπούλας» και άλλα. Σήμερα θεωρείται σαν ο άνθρωπος που επέβαλε την ελληνική σκηνή στην Αμερική, αλλά αγνοείται η προσφορά και δράση του ιστορικά. Άλλοι εργάτες του ελληνικού θεάτρου την περίοδο εκείνη υπήρξαν ο Π. Κοτοπούλης, που έπαιξε με επιτυχία στο δράμα «Γενοβέφα», και οι Κ. Κουτσονικόλης, Κ. Οικονόμου, Γεώργιος Σταματογιάννης, όλοι τους ερασιτέχνες ηθοποιοί με αρκετό όμως ταλέντο.

Στο διάστημα αυτό μια αξιόλογη καλλιτεχνική φυσιογνωμία του δραματικού ελληνικού θεάτρου —ο Διονύσιος Ταβουλάρης— κάνει την εμφάνισή της στις ΗΠΑ, και με τις παραστάσεις που δίνει προσπαθεί να ανεβάσει το επίπεδο των ελληνικών θεατρικών παραστάσεων. Παίζει έργα Σαίξπηρ μεταφρασμένα στα ελληνικά καθώς και τραγωδίες των Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη. Φαίνεται ότι σκόπευε να δημιουργήσει στις ΗΠΑ, ή να μεταφέρει από την Ελλάδα, έναν τριακονταμελή θίασο, πρόθεση που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 αρχίζουν να δημιουργούνται ελληνικοί θίασοι σε πιο μόνιμη βάση. Ο πρώτος από αυτούς, με το όνομα «Απόλλων», ιδρύεται στα 1920, στη Νέα Υόρκη, από τον Κώστα Καπνουκαγιά και συμμετέχουν επιπλέον η Πολυξένη Καπνουκαγιά, ο Νίκος Πάσης και ο Γιάννης Θύμιος, δίνοντας πολλές παραστάσεις. Στην ομάδα θα προστεθεί λίγο αργότερα η δραματική ηθοποιός Άρτεμις Ζάμπου από την Αθήνα. Πολύ κατόπιν, και αφού διαλύθηκε ο θίασος αυτός, ο Νίκος Καπνουκαγιάς θα δημιουργήσει δικό του θίασο με την ονομασία «Ελληνική Σκηνή».

Στα πέντε χρόνια που μεσολαβούν ανάμεσα στα 1923-28, κυρίαρχη παραμένει η φυσιογνωμία του μεγάλου ηθοποιού Ευτύχιου Βονασέρα, από την Αθήνα, που έπαιξε στην Αμερική αξιόλογα έργα του παγκόσμιου ρεπερτορί-

ου, όπως τους «Βρυκόλακες» του Ίψεν, ή την «Τιμή» του Σούτμαν. Στο βιβλίο του «Σαραντά χρόνια θεάτρου» ο Ευτύχιος Βονασέρα περιγράφει με μελανά χρώματα τη δράση του στις ΗΠΑ, όπου, παρά τα εξαιρετικά κριτικά σχόλια που συγκέντρωσε, δεν βρήκε από πουθενά υποστήριξη. Θα πεθάνει άμπωτος στη Νέα Υόρκη στα 1928. Μαζί με τον Βονασέρα έπαιξαν οι Κατίνα Θύμιου, Γιάννης Θύμιος και Θεανώ Πατάζογλου, που το θεατρικό της έργο «Για μια ελεύθερη Ελλάδα» παίχτηκε από ελληνικό θίασο όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε άλλες παραιοκίες του απόδημου ελληνισμού στην Αμερική, όπως π.χ. στην Αργεντινή.

Θίασοι από την Ελλάδα

Εκπληξη θα αποτελέσει η παρουσία στις ΗΠΑ του θιάσου «Ελληνικό Μελόδραμα», όταν θα φτάσει εκεί για μια περιοδεία του. Τον αποτελούν γνωστοί, φτασμένοι ηθοποιοί και τραγουδιστές όπως οι Η. Οικονομίδης, Μ. Βλαχόπουλος, Ν. Μωραϊτής και η Άρτεμις Κυπαρίση. Την περιοδεία του θιάσου είχε οργανώσει ο Απ. Κονταράτος. Όπως σημειώνει ο Θανάσης Σκαμνάκης: «... Η υποδοχή που έγινε στην αποστολή ήταν τόσο ευνοϊκή, ώστε η ομογένεια δημιούργησε εταιρεία δίσκων, την Acropolis National Greek Opera, όπου οι έλληνες καλλιτέχνες ηχογράφησαν μεγάλο αριθμό αποσπασμάτων από όπερες και ελληνικά τραγούδια». Ήταν ο πρώτος αμιγής θίασος μελοδράματος, και σημείωσε επιτυχίες παίζοντας έργα παγκόσμιου κύρους, τα οποία είχαν άλλωστε αναδείξει το «Ελληνικό Μελόδραμα» σε θίασο αξιόσων σε χώρες με παράδοση στο είδος αυτό, όπως π.χ. η Ιταλία (Σκάλα του Μιλάνου).

Από τότε πολλοί άλλοι θα ακολουθήσουν, με κορυφαίο τον βαθύφωνο Νικόλαο Μοσχονά, που έφτασε στις ΗΠΑ στα 1938 και προσελήφθη στη Μετροπόλιταν Όπερα της Νέας Υόρκης, όπου έκανε λαμπρή σταδιοδρομία, και του οποίου η φήμη υπήρξε διεθνής. Μπορούν ακόμα να αναφερθούν οι Κωστής Νικολάου, βαθύφωνος, η υψίφωνος Θάλεια Σαμπανιέβα, οι βαρύτονοι Ιωάννης Φαρδουλής, Μηνάς Μπούρας, οι τενόροι Οδυσσέας Λάππας, Εμμανουήλ Μπαρούμης, Βάσσος Αργύρης και άλλοι πολλοί.

Επανερχόμενοι στο θέατρο σημειώνουμε την παρουσία του θιάσου του Αριστεΐδη Παρίση, με παραστάσεις στο θέατρο Παλμ Γκάρντεν, το θίασο της Βρυσηίδας Παντοπούλου, που περιόδευσε σε πολλές παραιοκίες Ελλήνων του εξωτερικού, τον θίασο του Θεόδωρου Ποφάντη, που έφτασε από την Ελλάδα με δικό του όμιλο αξιόλογων καλλιτεχνικών επιτυχιών, το θίασο «Αθηναϊκή Οπερέτα», που έδωσε πολλές παραστάσεις σε θέατρα του Μπρόντγουέη, στη Βαλτιμόρη και το Μάνσφιλντ, και τέλος το θίασο του Μιχαήλ Ιακωβίδη, που περιλάμβανε αξιόλογους ηθοποιούς και έδωσε πολλές επιτυχημένες παραστάσεις, ειδικά με το έργο του Σπύρου Μελά «Το χαλασμένο Σπίτι».

Για να φτάσουμε στα 1930, που το ελληνικό θέατρο θα σημειώσει μεγάλη επιτυχία. Ο ιστορικός Μπάμπης Μαλαφούρης αναφέρει τα εξής: «Αλλά το μεγαλύτερο για την Αμερική ελληνικό θεατρικό γεγονός ήταν τον ίδιο χρόνο, το 1930, η άφιξη στη Νέα Υόρκη του θιάσου της Μαρίκας Κοτοπούλη με τα καλύτερα στελέχη της ελληνικής σκηνής, με θιασάρχη τον κ. Γεώργιο Χέλμη και με συνοδό τον θεατρικό συγγραφέα και ποιητή Νίκο Νικολαΐδη (Πωλ Νορ). Στο θίασο Κοτοπούλη μετείχαν η Κατίνα Παξινού, ο Αλέκος Μινωτής, ο Γιάννης Αποστολίδης, ο Χρ. Τσαγανέας, η Λέλα Πατρικίου, όλοι από τους καλύτερους ηθοποιούς των Αθηνών. Την πρώτη του εμφάνιση ο θίασος την έκανε στις 16 Νοεμβρίου 1930 με τη «Σκιά» του Νικοντέμι, σε μια παράσταση που έμεινε αλησμόνητη για όσους την παρηκολούθησαν και για την οποία έγραψαν και οι αμερικανοί θεατρικοί κριτικοί. Μεγαλύτερη όμως ακόμη επιτυχία είχε η παράσταση της «Ηλέκτρας» του Χόφμανσταλ, στις 26 Δεκεμβρίου 1930, στο θέατρο Νιού Γιόρκερ του Μπρόντγουαϊν. Την Ηλέκτρα έπαιξε η Μαρίκα Κοτοπούλη, τον ρόλο της Κλυταιμνήστρας η Κατίνα Παξινού, της Χρυσοθέμιδος η Πόπη Χατζηπαναγιώτου και του Ορέστη ο Αλέκος Μινωτής. Όλοι οι κριτικοί των εφημερίδων της Νέας Υόρκης και ο Brooks Atkinson των «Times» έγραψαν με ενθουσιασμό για την τέχνη ιδιαίτερα της Κοτοπούλη, για το παίξιμο της Παξινού και του Μινωτή και για την όλη παράσταση, που απετέλεσε το μεγαλύτερο καλλιτεχνικό γεγονός για τον Ελληνισμό της Αμερικής και εκίνησε το ενδιαφέρον και του θεατρόφιλου κοινού της χώρας. Ο θίασος Κοτοπούλη έδωσε

και άλλες παραστάσεις με την «Ιφιγένεια» του Γκαίτε, το «Όνειρο Θερινής Νυκτός» του Σαίξπηρ, και άλλα έργα, όχι μόνον στη Νέα Υόρκη, αλλά και στο Σικάγο και σε άλλες πόλεις» (Βλέπε στο έργο του Μπάμπη Μαλαφούρη, «Έλληνες της Αμερικής 1528-1948», Νέα Υόρκη 1948).

Η μεγάλη μας ηθοποιός Κατίνα Παξινού θα πάρει αργότερα το βραβείο Όσκαρ για το ρόλο της Πιλάρ στο έργο «Για ποιον κτυπά η καμπάνα» του Ερνστ Χεμινγκουέη, και θα γυρίσει αρκετές ταινίες στο Χόλυγουντ. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκ. Πολέμου πήγε στο Μπρόντγουέη και πρωταγωνίστησε στην «Έντα Γκάμπλερ» του Ίψεν.

Το 1934 ο Γερ. Κουρούκλης οργάνωσε ένα νέο θίασο, με τους Αριστείδη Χρυσόχοο, Φωφώ Λουκά, Ελένη Λουκά, ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα, γνωστός πλέον, θα ιδρύσει μαζί με το ζεύγος Γιάννη και Κατίνα Θύμιου, τον «Θίασο Ελλήνων Ηθοποιών» και θα φέρουν από την Αθήνα τους ηθοποιούς Ξένη Δράμαλη, Φώτη Αργυρόπουλο. Ο θίασος αυτός θα δώσει παραστάσεις τόσο στη Νέα Υόρκη όσο και σε άλλες πόλεις, και θα διατηρηθεί ενεργός πάνω από μία δεκαετία.

Το 1939 μια μεγάλη ελληνίδα ηθοποιός φτάνει στην Αμερική για να κάνει καριέρα εκεί. Πρόκειται για την κόρη της μεγάλης και αλησμόνητης ηθοποιού Κυβέλης, Αλίκη, που κάνει την πρώτη της εμφάνιση με το έργο το «Κουρέλι» του Νικοντέμι, στα 1940. Στα 1943 έπαιξε τον πρώτο ρόλο στο έργο του Πωλ Νορ «Ο Θεός πληρώνει» (God strikes back), που παίχτηκε στο Σέντερ Θήατερ της Νέας Υόρκης και απέσπασε πολλά και κολακευτικά σχόλια. Θέμα του είχε τη ναζιστική κατά-

κτηση της Ελλάδας. Έπαιξε ακόμα στο έργο «Τζόνου Μπελίνα» (1949) και ανέβασε σαν σκηνοθέτις τις «Τρωάδες» του Ευριπίδη, στο Χόλυγουντ, στο θέατρο της Σχολής του Άρθουρ Κέννεντυ.

Στα 1940 δημιουργείται ο «Θίασος Ελλήνων Καλλιτεχνών» από τον ηθοποιό Κώστα Καζή, ενώ στα ίδια πλαίσια κινούνται και πολλοί άλλοι, όπως ο Μανώλης Διαμαντής, ο Νίκος Πάτσης, ο Αντώνιος Σίμος. Τέλος δεν πρέπει να παραλειφθεί ο Δημήτρης Βιλάν (Βιλαντζόπουλος...), «... που ήλθε στην Αμερική πολύ μικρός και που, αφού αναδείχτηκε ως χορευτής στο Μπρόντγουέη, επιδόθηκε ύστερα στην παραγωγή θεατρικών έργων και στη σκηνοθεσία. Βρίσκεται τώρα στη Δυτική Ακτή, όπου είναι μόνιμος σκηνοθέτης του Θεάτρου Χόντιγκτον-Χάρτφορντ, στο Χόλυγουντ» (Πωλ Νορ, «Θέατρο και Κινηματογράφος στην Αμερική», Εστία, Χριστούγεννα 1955).

Ηλίας Καζάν

Είναι την ίδια χρονική περίοδο, 1930-40, που στα πράγματα της Αμερικής εμφανίζεται ένας μικρόσωμος Έλληνας από τη Μικρά Ασία, ο Ηλίας Καζάν, ο οποίος θα εξελιχτεί σε πολλαπλή καλλιτεχνική προσωπικότητα παγκόσμιας φήμης. Αρχικά παίρνει μέρος στο Γκρουπ Θήατερ, και πρωτοεμφανίζεται στο έργο «Περιμένοντας τον Λέφτι», του Κλίφορντ Οντέτς. Σαν ηθοποιός θα εργαστεί επί οκτώ χρόνια, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Γνωρίζεται με τους συγγραφείς Τέννεσσου Ουίλλιαμς και Άρθουρ Μύλλερ και ανεβάζει σαν σκηνοθέτης μια αρκετά θεατρικά έργα, που αργότερα θα γίνουν και κινηματογραφικές επιτυχίες, όπως το «Λεωφορείο ο Πόθος», «Ένα δέντρο μεγαλώνει στο Μπρούκλιν» και άλλα. Μαζί με τους Ρόμπερτ Λούις και Λη Στράσμπεργκ δημιουργούν το περίφημο Άκτορς Στούντιο, θεατρική σχολή στην οποία μαθήτευσαν οι μεγαλύτεροι ηθοποιοί θεάτρου / κινηματογράφου της Αμερικής, δημιουργώντας μια λαμπρή παράδοση γύρω από αυτό. Μεγάλος συγγραφέας και σκηνοθέτης, ίσως ο τελευταίος μεγάλος αμερικανός σκηνοθέτης, με το ποικίλο έργο του έχει σφραγίσει την αμερικανική μεταπολεμική τέχνη. Κοντά του μαθήτευσαν πολλοί έλληνες ηθοποιοί που διαπρέπουν στο εξωτερικό, όπως π.χ. ο Στάθης Γιαλελής. Η έκδοση της αυτοβιογραφίας του πρόσφατα, τόσο στο εξωτερικό όσο και εδώ, έχει δημιουργήσει

εκτεταμένες και έντονες συζητήσεις.

Στα πιο πρόσφατα χρόνια, 1967, σταθμό για το ελληνικό θέατρο στην Αμερική θα αποτελέσει το έργο του Μάνου Χατζηδάκι «Τλια Ντάρλιγκ», στο οποίο πρωταγωνιστούν αρκετοί έλληνες ηθοποιοί: η Μελίνα Μερκούρη, η Δέσπω Διαμαντίδου, ο Νίκος Κούρκουλος, ο Τίτος Βανδής. Μουσική του Μάνου Χατζηδάκι και πρώτο μουζούκι ο Χάρης Λεμονόπουλος. Το έργο αυτό παιζόταν στο θέατρο Μαρκ Χέλιγκερ του Μπρόντγουέη για μεγάλο χρονικό διάστημα, σπάζοντας όλα τα προηγούμενα ρεκόρ εισπράξεων (100.000 δολ. την εβδομάδα, στο έργο του Φρέντερικ Μαρς «Ο θάνατος του Εμποράκου», που ήταν το προηγούμενο ρεκόρ!). Η Μελίνα Μερκούρη θα συναρπάσει αργότερα το αμερικανικό κοινό παίζοντας στο έργο «Ποτέ την Κυριακή» του Ντασέν, το οποίο ανέβηκε και σαν θεατρική παράσταση στο Μπρόντγουέη. Το γνωστό τραγούδι του Μάνου Χατζηδάκι, το περίφημο «Τα παιδιά του Πειραιά», γίνεται διάσημο σε όλον τον κόσμο και μετατρέπεται σε παγκόσμιο σουξέ. Μ' αφορμή αυτό το έργο η Μελίνα Μερκούρη μπαίνει εξώφυλλο στο περιοδικό «Life», με την τεράστια κυκλοφορία του σε όλο τον κόσμο.

Την ίδια χρονιά που το «Τλια Ντάρλιγκ» συνάρπαξε το αμερικανικό κοινό, μια άλλη διάσημη ελληνίδα ηθοποιός σημειώνει τη δική της επιτυχία στο θέατρο Έλλεν Χέις: η Ειρήνη Παπά, που έπαιξε στο θεατρικό έργο του Φρανκ Γκιρλόι «Αυτό το καλοκαίρι, αυτό το φθινόπωρο», με συμπρωταγωνιστή το γνωστό ηθοποιό Γιόν Βόιτ. Αργότερα η Ειρήνη Παπά θα υπογράψει μακροχρόνιο συμβόλαιο με τη Μέτρο Γκόλντνιου Μάγερ, και θα εξελιχτεί σε μεγάλη ηθοποιό του παγκόσμιου κινηματογράφου.

Από τη δεκαετία του 1950 και εδώ πολλοί Έλληνες αναδεικνύονται στο Μπρόντγουέη και μεταπηδούν στο Χόλυγουντ, αλλάζοντας συχνά το παλκοσένικο με τον κινηματογράφο, όπως ο Νικόλαος Καναβάρας ή Νικ Ντένις, που έπαιξε σημαντικό ρόλο στο σήριαλ «Μπεν Κέιση». Ο Νικ Ντένις πρωτοξεκίνησε σαν ηθοποιός σε κάποιο μπουλούκι, όταν τον γνώρισε ο γνωστός αμερικανός συγγραφέας Ουίλλιαμ Σάρογιαν και του πρότεινε να παίξει στο έργο του «Το παλιό γλυκό τραγούδι του έρωτα». Έτσι άνοιξε ο δρόμος του για τον κινηματογράφο, όπως και σε άλλους, που διαπρέψαν σαν ηθοποιοί, όπως ο Τζων Κουλούρης, Αλεξάντερ Σκούρμπι, Τζων Κολίκος, του οποίου η

οξφορδιανή προφορά συνάρπαζε και για αρκετά χρόνια υπήρξε ένας από τους καλύτερους εκφωνητές της Αμερικής.

Άλλοι συμπατριώτες μας που διακρίθηκαν στο χώρο αυτό είναι οι Στάθης Γιαλελής, Νίκος Μινάρδος, Τζωρτζ Τσακίρης, Τζωρτζ Μαχάρης, Γιάννης Ροζάκης, ο πρόσφατα χαμένος Τζων Κασαβέτης, που γύρισε αξιόλογα έργα και σαν σκηνοθέτης, ο πασίγνωστος «Κότζακ» Τέλης Σαβάλας, Αλέξανδρος Σκουρμπής (Σκουρμπούτης), Πήτερ Μαμάκος, Γιάννης Βέρος, ο κωμικός Κέννυ Νταλμάρ, και οι πρωταγωνίστριες Άντζελα Μουλίνου-Κλαρκ, Τζην Βάλερνυ (Ελένη Βλαχάκη) και Μαρία Ντην

(Μαργαρίτα Σκλήρη). Πρέπει να αναφερθούν ακόμα η Ρίτα Δημητρίου, πρωταγωνίστρια μουσικού έργου στο Μπρόντγουεϊ, και ο ελληνογάλλος Τζωρτζ Γκεταρύ (Γεώργιος Λάμπρος), καθώς και η Αύρα Πετίδου, «... μια από τις καλύτερες σπουδάστριες της δραματικής σχολής του περίφημου Έρβιν Πισκάτορ».

Τέλος, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε τους πολλούς άλλους που διακρίθηκαν σε κλάδους άμεσα δεμένους με το θέατρο και τον κινηματογράφο, όπως στη μουσική, το τραγούδι, στη χορογραφία, στην ενδυματολογία, τη σεναριογραφία, το χορό και άλλα.

Λαός φύσει καλλιτεχνικός ο ελληνι-

κός, διαθέτοντας ένα από τα σπανιότερα καλλιτεχνικά ένστικτα ανάμεσα στους άλλους λαούς, έχει τη δύναμη και την ικανότητα να μετουσιώνει το καθημερινό άλγος και να το μετατρέπει σε τέχνη κάθε μορφής. Το θέατρο είναι ζυμωμένο μαζί με το αίμα του, αποτελεί μέρος αναπόσπαστο μιας μεγάλης πολιτιστικής και πολιτισμικής συνεισφοράς στην ανθρωπότητα, και είναι λογικό και επόμενο το γεγονός της πρώτης καλλιτεχνικής θεατρικής δημιουργίας των ελλήνων αποδήμων στην Αμερική. Δεν μπορούσε να μην εκδηλωθεί έτσι όπως εκδηλώθηκε, συνεχίζοντας κάτι για το οποίο νιώθει άμεσα την ανάγκη του. Αποτελεί μέρος του εαυτού του.

Μπορείτε να βρείτε την «έλλοπία» στην περιοχή Άθηνων και σπή Θεσσαλονίκη στα παρακάτω σημεία πώλησης:

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ:

- «ΠΑΡΟΥΣΙΑ» Σόλωνος 94
- «ΘΕΜΕΛΙΟ» Σόλωνος 84
- «ΠΥΡΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» Σόλωνος και Ιπποκράτους 16 γωνία
- «ΔΩΔΩΝΗ» Άσκληπιού 3
- «ΓΡΗΓΟΡΗΣ» Σόλωνος 71
- «ΤΟΛΙΔΗΣ» Σόλωνος 71
- «ΕΣΤΙΑ» Σόλωνος 60
- «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» Σόλωνος 62
- «ΑΙΟΛΟΣ» Σόλωνος 114
- «ΜΗΝΥΜΑ» Σόλωνος 83
- «ΠΟΛΙΤΕΙΑ» Άσκληπιού 1
- «ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ» Γραβιάς 3-5
- «ΚΟΜΜΟΥΝΑ» Θεμιστοκλέους 37
- «ΒΙΒΛΙΟΓΟΝΙΑ» Άκαδημίας 57
- «Α-Ω ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ» Άκαδημίας 57 Στοά
- «ΚΑΡΑΒΙΑΣ - ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΣ» Άκαδημίας 58
- «ΒΑΒΕΛ» Π. Γενναδίου 5
- «ΧΝΑΡΙ» Κιάφας και Άκαδημίας
- «ΠΑΡΑΠΕΝΤΕ» Ιπποκράτους 52
- «ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ» Ιπποκράτους 15ε
- «ΠΙΤΣΙΛΟΣ» Σοφοκλέους 4
- «SOLARIS» Μποτάση 6
- «LIBRO» Π. Ίωακείμ 8 (Κολωνάκι)
- «ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ» Γ' Σεπτεμβρίου 91

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Περιοδικό «έλλοπία» Χαβρίου 3, Άθήνα, τηλ. 3241.039

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

- «ΑΚΡΟΚΕΡΑΜΟ» Άχ. Παράσχου 123 (Γκύζη)
- «ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ» Λ. Έθνικής Άντιστάσεως 96 (πρώην λεωφ. Βασ. Όλγας) (Δάφνη)

- «ΗΧΩ» Λ. Κηφισίας 39 (Άμπελόκηποι)
- «ΚΙΒΩΤΟΣ» Δραγάση 1 (Πειραιάς)
- «ΛΥΜΠΕΡΗΣ» Παπαβασιλείου 7 (Μαρκόπουλο)

ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

- Βερανζέρου & Άκαδημίας, Πλ. Κάνιγγος
- Πλ. Όμόνοιας 18
- Πλ. Όμόνοιας και Σταδίου 65
- Σόλωνος 66
- Λ. Βουλιαγμένης 212 - Πλ. Καλογήρων Δάφνη
- Ύμηττου 3, πλατεία Ύμηττου
- Πλ. Έθνικής Άντιστάσεως 3-5, Άνω Ήλιούπολη
- Κοτσιά 1, Κάτω Ήλιούπολη

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- «ΛΟΞΙΑΣ» Ίσαύρων 7
- «ΡΑΓΙΑΣ» Ταιμισκή 41
- «ΙΑΝΟΣ» Άριστοτέλους 7
- «ΜΑΜΛΙΑΡΗΣ» Άριστοτέλους 9
- «ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ» Προξένου Κορομηλά 38
- «ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ» Έγνατία 150
- «ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ» Άριστοτέλους 4
- «ΕΝΤΥΠΟ» Πατριάρχου Ίωακείμ 4
- «ΛΩΤΟΣ» Καστριταίου 11
- «ΗΡΟΔΟΤΟΣ» Ίωάννου Μιχαήλ 2
- «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ» Άριστοτέλους 7
- «ΒΑΝΙΑΣ» Άρμενοπούλου 26
- «ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ» Καμβουνίων 6
- «ΚΕΝΤΡΙ» Δημ. Γούναρη 22
- «ΜΗΝΥΜΑ» Δέλλιου 6

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Έναλλακτικό Βιβλιοπωλείο «ΠΡΑΞΗ» Άρμενοπούλου 24, Ροτόντα, Θεσ/νίκη, τηλ. 20.23.49

ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ 17ο ΑΙΩΝΑ

(Περιπτώσεις Πατρινῶν, με βάση τὰ ισπανικὰ ἀρχεῖα)

τοῦ Ι.Κ. Χασιώτη

Στὰ τέλη τοῦ 16ου καὶ περισσότερο στὶς ἀρχὲς τοῦ 17ου αἰῶνα ἄρχισαν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὴν τουρκοκρατούμενη Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύση καὶ ἀρκετοὶ **μουσουλμάνοι φυγάδες**. Ὅλοι σχεδὸν δήλωναν ὅτι ἦταν **ἐξισλαμισμένοι χριστιανοί**, κατὰ κανόνα **Ἕλληνες γενίτσαροι**, πού ἐπιζητοῦσαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴ θρησκεία τῶν προγόνων τους. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν φυγάδων αὐτῶν ἐμφανίζεται αἰσθητὰ ἀυξημένος στὴν τελευταία δεκαετία τοῦ 16ου καὶ τὴν πρώτη τοῦ 17ου αἰῶνα θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ ἀποδοθεῖ στὶς ἀσφυκτικὲς καταστάσεις πού δημιουργοῦσε, κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή, ἡ ἔξαρση τῆς ὀθωμανικῆς διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς κρίσης, ἡ ὁποία δὲν ὑπέθαλπε μόνο ἀντιτουρκικὲς κινήσεις μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ἀύξηση τοῦ **κρυπτοχριστιανισμοῦ** καὶ ἀρκετὲς ἐκδηλώσεις ἀπειθείας ἐκ μέρους μουσουλμάνων ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου¹. Στὸ ἴδιο λοιπὸν κλίμα ἀνήκουν καὶ κάποιες πρωτοβουλίες πρῶν χριστιανῶν ἐξωμοτῶν νὰ ἐπιστρέψουν στὴ θρησκεία τῶν γονέων τους. Ὅσοι ὅμως ἐπέλεξαν τὴ λύση αὐτή, ἔπρεπε — γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸ μαρτύριο ἢ ἔστω τὸν ἀσκητικὸ ἀναχωρητισμὸ — νὰ δραπετεύσουν στὴ χριστιανικὴ Δύση². Ἡ Δύση τοὺς προσεῖλκε καὶ γιὰ ἓναν ἀκόμα λόγο παραπάνω: ἐπειδὴ δημιουργοῦσε ἐλπίδες γιὰ οικονομικὲς ἀντιπαροχές. Ἐκεῖνοι ἰδιαίτερα πού αὐτομολοῦσαν πρὸς τὶς **ισπανικὲς κτήσεις τῆς Ἰταλίας** ἐπηρεάζονταν καὶ ἀπὸ τὴ φήμη πού κυριαρχοῦσε στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ γιὰ τὴν αὐτονόητη σχεδὸν ἐπαγγελματικὴ τους ἀποκατάσταση στοὺς στόλους τῆς Νεάπολης καὶ τῆς Σικελίας³. Φαίνεται ὅτι μερικοὶ ἦταν ἀπλοὶ τυχοδιώκτες ἢ ἀκόμα καὶ πράκτορες τῶν Ὀθωμανῶν, σταλμένοι στὴ Δύση σὲ εἰδικὲς κατασκοπευτικὲς ἀποστολές. Οἱ περισσότεροι, ὥστόσο, ἐπιζητοῦσαν μὲ εὐλικρίνεια τὸν ἐπανεκχριστιανισμό τους, ἀσχετα ἂν τὸν συνδύαζαν καὶ μὲ τὴν εὐλογία προσδοκία κάποιας οἰκονομικῆς ἱκανοποίησης. Πάντως, ὅλοι, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξή τους στὴν Ἰταλία, δοκιμάζονταν προσεκτικὰ ἀπὸ τὴν **Ἱερὴ Ἐξέταση** γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῆς γνησιότητας τῶν προθέσεών τους, καὶ στὴ συνέχεια κατηχοῦνταν ἢ βαπτίζονταν (ἀνάλογα ἂν ἦταν ἐξωμότες ἢ ἐξαρχῆς μουσουλμάνοι). Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ «συμφιλίωσή» τους μὲ τὴν Ἐκκλησία ἀκολουθοῦσε κατὰ κανόνα τὸ **ρωμαιοκαθολικὸ δόγμα** καὶ τυπικῶς⁴ (γεγονὸς πού πιστοποιοῦνταν μὲ εἰδικὰ παπικὰ ἔγγραφα καὶ βεβαιώσεις τοῦ Santo Officio). Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ περισσότεροι προτιμοῦσαν στὸ τέλος νὰ ἐνταχθοῦν στὶς **ἑλληνορθόδοξες παραιοὶκὲς τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου**.

Παρὰ τὸν σχεδὸν πανομοιότυπο χαρακτήρα τους, οἱ ὑποθέσεις αὐτὲς παρουσιάζουν, νομίζω, ἐνδιαφέρον: Ἀποτελοῦν, καταρχήν, ἀγνωστες μαρτυρίες γιὰ τὴν **ἱστορία τοῦ παιδομαζώματος** (καὶ μάλιστα σὲ μιὰ φάση τῆς ἐξέλιξης τοῦ θεσμοῦ γιὰ τὴν ὁποία οἱ πληροφορίες μας εἶναι ἀρκετὰ ἰσχνές)⁵. Ἐπιπλέον προσφέρουν ἐπιμέρους στοιχεῖα γιὰ τὴ μελέτη τοῦ **κρυπτοχριστιανισμοῦ** καὶ κυρίως τοῦ ἐντελῶς ἀδιερεύνητου ἀκόμα φαινομένου τοῦ **ἐπανεκχριστιανισμοῦ** κατὰ τὴν πρώιμη τουλάχιστον τουρκοκρατία⁶.

Ἀνάμεσα στοὺς δεκάδες φυγάδες τῆς κατηγορίας αὐτῆς, πού ἔχω ἐντοπίσει σὲ **ισπανικὲς πηγές**, συγκαταλέγονται καὶ μερικοὶ **Πατρινοί**. Πρόκειται γιὰ πρόσωπα ἀμάρτυρα ὡς τώρα, τῶν ὁποίων τὴν προσωπικὴ ἱστορία μποροῦμε νὰ ἱχνηλατήσουμε μέσα ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα πού ὑπέβαλαν στὶς ισπανικὲς ἀρχές, προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν διορισμὸ σὲ κάποια ἐμμισθθὲς τῆς Νεάπολης ἢ τῆς Σικελίας. Ὅλα σχεδὸν τὰ διαθέσιμα δείγματα κρῦβουν ἀγνωστες, ἀλλὰ συχνές, ὅπως φαίνεται, **ἀνθρώπινες τραγωδίες**: Σὲ μικρὴ ἡλικία εἶχαν ἀποχωριστεῖ ἀπὸ τὶς οἰκογένειές τους μὲ τὸ παιδομάζωμα («diezmo», κατὰ τὴν συνηθέστερη ἀπόδοση τῶν ισπανικῶν πηγῶν) καὶ εἶχαν ἐξισλαμιστεῖ, γιὰ νὰ σταδιοδρομήσουν στὴ συνέχεια ὡς «γενίτσαροι» (οἱ περισσότεροι μᾶλλον ὡς *ic-oğlan*) στὴν Κωνσταντινούπολη⁷. Ὑστερα ἀπὸ μακρόχρονη θητεία στὶς «γενίτσαρικὲς» φρουρές, ἄλλοτε ἀπὸ μόνοι τους, ἄλλοτε μετὰ ἀπὸ παρέμβαση κάποιου ἐξωτερικοῦ παράγοντα, «ἀνένηπταν» καὶ ἀποζητοῦσαν τὴν ἐπιστροφή τους στὴν προγονικὴ πίστη. Γνωρίζοντας βέβαια ὅτι ἡ μεταστρόφη αὐτὴ ἰσοδυναμοῦσε μὲ θάνατο, διάλεγαν τὴ φυγὴ, ἀρχικὰ πρὸς τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, συνοδευόμενοι μερικὲς φορὲς ἀπὸ στενὰ συγγενικά τους πρόσωπα, πρὸς τὴ χριστιανικὴ Δύση.

Παρὰ τὸν στερεότυπο χαρακτήρα τους, οἱ προσωπικὲς ἱστορίες τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν παρουσιάζουν μερικὲς ἐνδιαφέρουσες ἰδιαιτερότητες: τὶς ὑπογραμμίζουν, νομίζω, οἱ παρακάτω ἐνδεικτικὲς περιπτώσεις:

Άπεικόνιση γενίτσαρου

Ο Κωνσταντίνος του Δήμου (Constantino di Dimo), γόνος άρχοντικής οικογένειας της Πάτρας (de Petrache en la Morea), άποσπάστηκε βίαια από τους γονείς του, μαζί με άλλα χριστιανόπουλα, όταν ήταν 11 ετών, παρ' όλο πού, όπως ισχυρίστηκε, ο πατέρας του είχε προσπαθήσει να εξαγοράσει τη στρατολόγησή του με 6 χιλ. χρυσά τσεκίνια. Αργότερα, όντας άξιωματούχος της γενιτσαρικής φρουράς στην Κωνσταντινούπολη, παντρεύτηκε την κόρη ενός Τούρκου «principal» του σεραγιού, με την όποια απέκτησε δύο παιδιά. Παρά τη λαμπρή σταδιοδρομία του στα γενιτσαρικά τάγματα, ο Δήμου δέν ξεχνούσε τις θρησκευτικές του καταβολές — τις όποιες μάλιστα ένίσχυσε και ή πάρα πολύ καλή έλληνική του μόρφωση (gran letrado de letra griega). Παίρνοντας λοιπόν άδεια

άπό τους προϊσταμένους του για να έπισκεφθεί δήθεν τους συγγενείς του στην Πάτρα, έφυγε κρυφά (πιθανότατα στις άρχές του 1602) άπό την Έλλάδα και, παίρνοντας μαζί του την οικογένειά του και τους γονείς του, κατέφυγε στη Μεσσήνη. Έκει βαφτίστηκαν χριστιανοί ή γυναίκα του (πού όνομάστηκε Φραγκίσκος· τó άλλο είχε πεθάνει στο ταξίδι της φυγής). Ό ίδιος, άφου πρώτα πέρασε άπό τη Ρώμη για να «συμφιλωθεί» με την Έκκλησία, συνέχισε τó ταξίδι του ως την Ίσπανία, όπου και έξασφάλισε μηνιαία έπιχορήγηση 10 σκούδων, με την ύποχρέωση να παρέχει τις ύπηρεσίες του στον άντιβασιλέα της Σικελίας⁸. Δέν διευκρινίζεται στα σχετικά έγγραφα τó είδος των ύπηρεσιών αυτών του Δήμου, ό όποιος στο μεταξύ είχε έγκαστασθαθεί, μαζί με άλλους Έλληνες φυγάδες, στο φρούριο San Salvatore της Μεσσήνης. Πάντως, λίγα κιόλας χρόνια μετά την άφιξή του στην Ίταλία, τó Φεβρουάριο του 1606, θά ζητήσει άπό τόν Ίσπανό μονάρχη να έγκρίνη τή μετάθεσή του άπό τη Σικελία (όπου ήταν, όπως ύπογράμμισε, έντελώς ξένος) στη Νεάπολη (όπου είχε πολλούς συγγενείς και φίλους) και την πρόσληψή του στις ύπηρεσίες πού σχετίζονταν με τις μυστικές συνεννοήσεις του άντιβασιλέα με τους πράκτορές του στην έλληνική Ανατολή. Λίγους μήνες άργότερα θά αναγκαστεί να περάσει στην Ίσπανία και ή γυναίκα του, για να συνηγορήσει (με έπιτυχία) για τή μετάθεση του φιλάσθενου συζύγου της στη Νεάπολη.

Ό Δήμου δέν έπρόλαβε μάλλον να έργαστεί για πολλά χρόνια στη νέα του θέση. Έτσι τουλάχιστον φαίνεται άπό υπόμνημα πού υπέβαλε, τó καλοκαίρι του 1618, προς τó ισπανικό Συμβούλιο του Κράτους ό γιός του Φραγκίσκος, ζητώντας έμμισθη θέση στο ναυτικό της Νεάπολης, έπειδή στο μεταξύ ή έπιβίωση του ίδιου και της μητέρας του με τόν μικρό μισθό των 4 σκούδων τόν μήνα — πού τους τόν είχε έξασφαλίσει, μετά τó θάνατο του πατέρα του, ό άντιβασιλέας της Νεάπολης D. Pedro Fernandez de Castro, κόμης de Lemos (1610-1616)— ήταν πιά προβληματική⁹.

Ανάλογες με τού Δήμου, μολονότι σημαντικότερες, ήταν οι ύπηρεσίες πού πρόσφερε στους Ίσπανούς της Νεάπολης και της Σικελίας ένας άλλος πρώην έξωμότης, άπό τήν Πάτρα, ό Παύλος Ταπεινός (Paolo Tapino, natural de Petrachio). Ό Ταπεινός, άκολουθώντας κι αυτός τή συνηθισμένη διαδικασία όσων κατέφευγαν στην Ίταλία για να έπανεκχριστιανιστούν, έγκατέλειψε τήν πατρίδα και τήν οικογένειά του, πέρασε στην Ίταλία (όπου και βαφτίστηκε), για να καταλήξει (κατά τά πρώτα χρόνια του 17ου αιώνα) στη Νεάπολη και να καταταχθεί στο ναυτικό του «βασιλείου». Από τó 1604 τουλάχιστον και στο έξής, ό Ταπεινός χρησιμοποιούνταν ως κατάσκοπος του άντιβασιλέα D. Juan Alonso Pimentel de Herrera, κόμη του Benavente (1603-1610) στην έλληνική Ανατολή, όπου στάλθηκε σε επανειλημμένες άποστολές για τι συλλογή πληροφοριών στρατιωτικού χαρακτήρα (avisos). Φαίνεται ότι ό Ταπεινός χρησιμοποιούσε ως προκάλυμμα για τις δραστηριότητές του αυτές τó έμπόριο, έπειδή τόν συναντώ, μαζί με άλλα μέλη της ίδιας οικογένειας, σε βενετικά ναυτασφαλιστικά έγγραφα των ετών 1603-1605, να κινείται συχνά μεταξύ λιμανιών της όθωμανικής επικράτειας και έμπορικών κέντρων της Ιταλικής χερσονήσου¹⁰. Στο πλαίσιο των κατασκοπευτικών του άποστολών ό Ταπεινός πραγματοποίησε επανειλημμένες «άναγνωρίσεις» στην Αδώννα, στην Εύβοια (στά 1604 και στα 1613), στην Τένεδο και τήν Κωνσταντινούπολη (σε δύο τουλάχιστον άποστολές) κ.ά. Κάνοντας μάλιστα χρήση της παιλιάς του έξωμοσίας κατάφερε να έπιβιαστεί και στον όθωμανικό στόλο και να στέλνει άπό εκεί προς τους Ίσπανούς

πληροφορίες για τις ναυτικές κινήσεις των Τούρκων από πρώτο χέρι. Οί συχνές αυτές μετακινήσεις παρουσίαζαν και άλλους κινδύνους: Σε μίαν από τις αποστολές του, που είχε ως τελικό προορισμό τη Σμύρνη, ο Ταπεινός πιάστηκε αιχμάλωτος από Μπαρμπερίνους πειρατές και μεταφέρθηκε στην Τύνιδα, όπου και έμεινε ως σκλάβος για αρκετά χρόνια. Πέρα όμως από τις κατασκοπευτικές του επιδόσεις, ο Ταπεινός διακρίθηκε και στις έξορμήσεις του νεαπολιτανικού στόλου στην Αδριατική και το Αιγαίο (όπως λ.χ. στην επιχείρηση του γιου του αντιβασιλέα D. Diego Pimentel, στα 1604). Για όλες τις υπηρεσίες (τις όποιες, σύμφωνα με τους χαρακτηρισμούς των προϊσταμένων του, πρόσφερε «con gran puntualidad y cuidado y con mucho peligro de su vida», ο Ταπεινός μισθοδοτούνταν τακτικά και από τα ταμεία του νεαπολιτανικού στόλου και από το ειδικό κονδύλι που προοριζόταν για τις κατασκοπευτικές δραστηριότητες (gastos secretos) του «βασιλείου»¹¹.

Κάπως διαφορετική εμφανίζεται η ιστορία του Γεωργίου Ζαμπάρα (Zambara, griego de Patrazo). Σύμφωνα με όσα υποστήριξαν ο ίδιος και η γυναίκα του στα αλληπάλληλα υπομνήματά τους προς τις ισπανικές αρχές, ο Ζαμπάρας είχε στρατολογηθεί κι αυτός (όπως και άλλα Έλληνόπουλα, «como se acostumbra en aquellas partes») σε μικρή ηλικία (nino), για να καταταγεί στις «γενιτσαρικές» φρουρές της Κωνσταντινούπολης. Στην όθωμανική πρωτεύουσα υπηρέτησε συνολικά 10 χρόνια. Εκεί παντρεύτηκε μίαν εξισλαμισμένη Έλληνίδα, με την οποία απέκτησε μιὰ κόρη. Κατά την εκστρατεία του σουλτάνου (Μεχμέτ Γ', 1595-1603) έναντι του Αυτοκράτορα —στην οποία πήρε και ο ίδιος μέρος (προφανώς κατά την πρώτη φάση του «διαρκούς» πολέμου στην Ουγγαρία, στα 1593-1606)— ξαναβρήκε (χάρη και στην άποκαλυπτική ανάγνωση ενός ελληνικού εκκλησιαστικού βιβλίου), την προγονική του πίστη. Για πέντε ολόκληρα χρόνια έζησαν, αυτός και η γυναίκα του, ως κρυπτοχριστιανοί. Τελικά, αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την άποκρυφία και να δραπετεύσουν στη Δύση: Κατέβηκαν στην Πάτρα, ρευστοποιήσαν ένα μέρος της οικογενειακής τους περιουσίας και διαπεραιώθηκαν κρυφά στη Ζάκυνθο, απ' όπου, με μιὰ γαλλική σαΐτα, κατέφυγαν στη Σικελία. Μετά από ένδελεχή εξέτασή της από την Ίερη Έξέταση της σικελικής πρωτεύουσας και με τη φροντίδα του αντιβασιλέα δούκα de Feria, η οικογένεια Ζαμπάρα έγινε (πιθανόν στα 1602) επίσημα δεκτή στη χριστιανική Έκκλησία: ο πατέρας με κατήχηση, η γυναίκα (που ονομάστηκε Αύγουστίνα) και η (άνωνυμη) κόρη τους με βάπτισμα («en la iglesia mayor» του Παλέρμου (μᾶλλον στον καθολικό καθεδρικό ναό της Αγίας Ροζαλίας). Την επόμενη κιόλας χρονιά ο Ζαμπάρας έσπευσε στην ισπανική αὐλή, στο Valladolid, όπου και εξασφάλισε (τό φθινόπωρο του 1603) έμμισθη θέση (από το 1606, με μισθό 8 σκούδων τὸ μήνα) στο ναυτικό τῆς Σικελίας. Στη θέση αυτή υπηρέτησε ως τὸ θάνατό του στα 1613¹².

Τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς ποὺ ὁ Ζαμπάρας βρισκόταν στὴν προσωρινὴ πρωτεύουσα τοῦ Φιλίππου Γ', ἐμφανίστηκε ἐπίσης στὸ Valladolid ἄλλο ἓνα ζευγάρι Πατριῶν φυγάδων. Εἶχαν κι αὐτοὶ δραπετεύσει μετὰ τὴν δύο κόρες τους ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ εἶχαν καταφύγει στὸ Παλέρμο, ὅπου καὶ βαπτίστηκαν χριστιανοὶ (παίρνοντας ἀντίστοιχα τὰ ὀνόματα Γεώργιος καὶ Ἀγαθοῦσα καὶ τὰ παιδιὰ τους Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία). Ἀλλὰ ὁ ἐκπατρισμός τους ἐριξε, ὅπως ὑποστήριξαν στὰ ὑπομνήματά τους, στὴ φτώχεια καὶ τὴν ἐξαθλίωση: γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν τῆς πείνας ἀναγκάζονταν νὰ ζητιανεύουν στοὺς δρόμους τοῦ Παλέρμο. Γι' αὐτὸ ταξίδεψαν κι αὐτοὶ ὡς τὴν

Ἰσπανία με σκοπὸ τὴν ἐξασφάλιση κάποιας ἐμμισθῆς θέσης. Ἡ ταυτόχρονη ὁμοῦ παρουσία τοῦ Γεωργίου «de Petraqui» καὶ τῆς Ἀγαθοῦσας καὶ τοῦ ὁμόνυμου συμπατριώτη τους Γεωργίου Ζαμπάρα «de Petrache» στὴν ισπανικὴ αὐλὴ δημιούργησε στοὺς πρώτους δυσάρεστες περιπλοκές. Ἡ σύγκυση στὰ σχετικὰ μετὰ τὴν ὑποθέσεις τους βασιλικά ἔγγραφα ἐξαιτίας τῆς συνωνυμίας καί, κυρίως, τῆς ἀδυναμίας τους νὰ βροῦν στὴν ισπανικὴ πρωτεύουσα πρόσωπα ποὺ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ πιστοποιήσουν τὴν ταυτότητά τους καὶ τὴν εὐλικρίνεια τῶν ἰσχυρισμῶν τους, ἀλλὰ καὶ ἡ συχνότητα τῶν (στερεότυπων) αἰτημάτων τῶν πρώην «γενιτσαρῶν», προκάλεσαν τὴν καχυποψία τῶν συμβούλων τοῦ Φιλίππου Γ' γιὰ τὴν πραγματικὴν προθέσεις τοῦ Γεωργίου καὶ τῆς Ἀγαθοῦσας καὶ ἀλληπάλληλες ἀναβολές στὴν ἱκανοποίηση τῶν οικονομικῶν τους ἐπιδιώξεων¹³.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔφτασε στὴ Σικελία καὶ ἓνας ἀκόμη μετανοημένος «γενίτσαρος», ὁ Πατρινὸς Ἀναστάσιος Σαμάνας (Anastasio de Mijo Samana de Petrache). Κι αὐτὸς εἶχε στρατολογηθεῖ ὅταν ἦταν μικρὸς (nino) καὶ εἶχε ἐξισλαμισθεῖ μετὰ τὴν βία, ἀλλὰ ἀνένηψε, ὅταν ἐνηλικιώθηκε, καὶ παρακινημένος, ὅπως δήλωσε ἀργότερα, ἀπὸ τὴ φήμη γιὰ τὴν εὐνοικὴ μεταχείριση ποὺ ἐπιφύλασσαν οἱ Ἰσπανοὶ στοὺς πρώην γενιτσαρῶν, ἀποφάσισε νὰ αὐτομολήσει στὴν Ἰταλία¹⁴. Ἀκολουθώντας λοιπὸν τὸ ἴδιο δρομολόγιο μετὰ τοὺς ἄλλους ἀρνησὶχριστοὺς συμπατριώτες του, πήγε πρῶτα στὴν Πάτρα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, μετὰ τὴ βοήθεια τῆς ἀδελφῆς του Σταματίας καὶ τοῦ ἐπίσης ἐξομότη κουνιαδῶν τοῦ Ἀνδρέα Jachlum ἢ Zahul (;) πέρασε κρυφά στὴ Ζάκυνθο καὶ στὴ συνέχεια στὸ Παλέρμο. Ἐπιστρέφοντας στὸ μεταξὺ ὁ κουνιαδῶν τοῦ ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στὴν Πάτρα, πιάστηκε ἀπὸ τὴν τουρκικὴν ἀρχὴν καὶ βασανίστηκε γιὰ νὰ ἀποκαλύψει τὸ σκοπὸ τοῦ μυστικοῦ ταξιδιοῦ τους στὰ Ἐπτάνησα. Τελικά, μετὰ ἀπὸ διώξεις ποὺ τοῦ στοίχισαν τὴ δήμευση τῆς περιουσίας του, ἀναγκάστηκε κι αὐτὸς νὰ καταφύγει μετὰ τὴν γυναίκα του στὸ Παλέρμο. Ἐκεῖ πέρασαν καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τὴν προβλεπομένη γιὰ τὴν περίπτωσή τους δοκιμασία καὶ κατήχηση καί, στὴ συνέχεια, συνέχισαν τὸ ταξίδι τους (στὰ τέλη τοῦ 1605 ἢ στὴν ἀρχὴν τοῦ 1606) ὡς τὴν Ἰσπανία, ὅπου, μετὰ ἀπὸ ἀναμονὴ μερικῶν μηνῶν καὶ τὴν ὑποβολὴ ἀλληπαλλήλων ὑπομνημάτων, κατὰφεραν τελικὰ νὰ ἐξασφαλίσουν (στὰ 1607) μιὰν ἐφάπαξ οικονομικὴ ἐνίσχυση 200 ρεαλίων γιὰ τὰ ἐξοδα τοῦ ταξιδιοῦ τους, καὶ οἱ δύο ἄνδρες ἐμμισθῆς θέσεις (3 σκούδων μηνιαίως) στὸ σικελικὸ ναυτικὸ¹⁵.

Τὸν ἴδιο χρόνο κατατάχτηκαν στὴν στρατιωτικὴν δυνάμειν τῆς Σικελίας καὶ τῆς Νεάπολης δύο ἀκόμη Πατρινοί: ὁ

Γεώργιος «de naciõn turco», και ὁ γενίτσαρος Ἀνδρέας «de Patraci». Ὁ πρῶτος εἶχε καταφύγει μετὰ τὴ γυναικα καὶ τὰ δύο του παιδιὰ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὸ Παλέρμο, ὅπου καὶ βαπτίστηκε οἰκογενειακῶς¹⁶. Ὁ δεύτερος, μετὰ ἀπὸ δεκαετὴ ὑπηρεσία στὶς φρουρὰς τῆς ὀθωμανικῆς πρωτεύουσας, ἐγκατέλειπε κι αὐτὸς τὴ θέση του καὶ πέρασε στὴ Ρώμη, γιὰ νὰ «συμφιλιωθεῖ» μετὰ τὴν Ἐκκλησία. Στὴ συνέχεια, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων συμπατριωτῶν του, κατεθύνθηκε στὴ Νεάπολη, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε μόνιμα¹⁷.

Οἱ πηγές ποὺ ἀναφέρονται σὲ περιπτώσεις καταφυγῆς Πατρινῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, στὴν Κάτω Ἰταλία ἀρχίζουν σιγὰ σιγὰ νὰ σπανίζουν ἢ καὶ νὰ σιγοῦν ἐντελῶς μετὰ τὸ πέρασμα στὴ δευτέρη δεκαετία τοῦ 17ου αἰώνα. Ἡ σιωπὴ αὐτὴ ὑποδηλώνει μείωση τῶν προσώπων ποὺ περνοῦσαν στὴν ἀντίπερα ὄχθη τοῦ Ἴονιου, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν τουρκικὴ καταπίεση ἢ ἀπλῶς γιὰ νὰ βροῦν λύσεις σὲ περισσότερο συγκεκριμένα προβλήματα τους. Τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ συσχετισθεῖ, κυρίως, μετὰ τὴν κατάσταση ποὺ ἄρχισε νὰ ἐπικρατεῖ στοὺς τόπους ὑποδοχῆς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν: Ἡ Ἰσπανία, ποὺ εἶχε ἤδη περάσει σὲ περίοδο βαθειᾶς παρακμῆς, δὲν ἀποτελοῦσε πιά τὴν ἐντυπωσιακὴ ἐκείνη μεσογειακὴ δύναμη, ποὺ —μετὰ τὶς θεαματικὲς ναυτικὲς τῆς ἐξορμήσεις, τὴν προβολὴ μεγαλεπήβολων ἀντιτουρκικῶν σχεδίων ἢ τὴν οἰκονομικὴ ἐνθάρρυνση τῶν ποικιλῶνμων συνεργατῶν τῆς στὴν τουρκοκρατούμενη Βαλκανικὴ— δελέαζε ἄλλοτε τοὺς φυγάδες ποὺ κατέφευγαν στὶς κτήσεις τῆς ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια. Οἱ χριστιανοὶ (ἀλλὰ καὶ οἱ μουσουλμάνοι) ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου δὲν ἔπαψαν βέβαια νὰ ἀποζητοῦν τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ ἴδια ἢ ἀνάλογα ἀδιέξοδα, ποὺ τοὺς δημιουργοῦσε ἡ κακοδιοίκηση καὶ ἡ χρόνια οἰκονομικὴ κρίση τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ στρέφονταν πιά σὲ ἄλλες κατευθύνσεις.

Σημειώσεις

1. Γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς ὀθωμανικῆς παρακμῆς στὶς ἀντιτουρκικὲς δραστηριότητες τῶν Ἑλλήνων: I.K. Χασιώτης. Οἱ εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, «Ἑλλάδα: Ἱστορία καὶ πολιτισμὸς», τόμ. 5, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 80 κ.ἑξ. Συχνὲς ἀναφορὲς στὴν αὐξηση τοῦ κρυπτοχριστιανισμοῦ, προπάντων μετὰ τὴν γενίτσαρων, συναντοῦμε στὶς ποικίλες ἐκκλήσεις πρὸς τοὺς ἡγεμόνες τῆς Δύσης γιὰ ἐνοπλῆς ἐπεμβάσεις στὴν τουρκοκρατούμενη Ἀνατολή· βλ. τὴν ἐνδεικτικὴ ἔμφαση ποὺ ἀποδίδεται στὸ ζήτημα αὐτὸ σὲ ἐλληνικὴ ἐκκλήση τοῦ 1606 πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς: «Γιὰ βάλτε με τὸ νοῦ σας τί μεγάλη καλοσύνη θέλει γένει σὲ ὄλην τὴν χριστιανιτὰ, πόση σκλαβιά θέλει ἐλευθερωθεῖ, χριστιανοὶ ποὺ εἶναι τὴ σημερινὴ εἰς τὰ χέρια τους (τῶν Τούρκων), πόσες χιλιάδες Τούρκοι εἶναι ὅπου κάμουν κρυφὰ χριστιανοί, καὶ τότες θέλουν φανερωθεῖ τριάντα χιλιάδες γενίτσαροι, ποὺ εἶναι ὄλοι ἀπὸ χριστιανοὺς καὶ κρυφὰ ἐρχονται στὲς ἐκκλησίες καὶ προσκυνοῦν, καὶ ἀπὸ στανιὸ τους στέκονται Τούρκοι» (A.G.S. — E 1103, ἀριθ. 237). Γιὰ τὶς ἐπαφὲς μερικῶν πασάδων τῆς δυτικῆς Βαλκανικῆς μετὰ τοὺς Ἰσπανοὺς: I.K. Hassiotis, Spanish Policy toward the Greek Insurrectional Movements in the Early Seventeenth Century, «Actes du IIe Congr. Intern. des Études Balkaniques et Sud-Est Européennes», τόμ. 3, Ἀθήνα 1978, σ. 318-319.

2. Τὴ λύση ἄλλωστε τῆς καταφυγῆς στὴ Δύση τὴ συνιστοῦσε μερικὲς φορὲς καὶ ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία· βλ. λ.χ. τὶς ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου, ὅπου μάλιστα καὶ εἰδικὴ ἀναφορὰ στοὺς κρυπτοχριστιανοὺς ποὺ κατέφευγαν στὴν Ἰσπανία: Δ.Δ. Κωστούλα, Ἀγάπιος ὁ Λάνδος, ὁ Κρῆς, Γιάννινα 1983, σ. 332-333, καὶ I. Ἀναστασίου, Εἰσαγωγικὰ γιὰ τὴ μελέτη τῶν νεομαρτύρων, «Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν νεομαρτύρων», Θεσσαλονίκη 1989, σ. 34.

3. Στὰ 1606 π.χ. ὁ ἐξωμότης Ἄγγελος Ἰωάννου ἀπὸ τὴν Προποντίδα (isla de Marmara), δὴλωσε ὅτι γιὰ τὴ φυγὴ του στὴ Δύση τὸν εἶχε ἐπηρεάσει «la fama que hay en todo Levante, que V(uestra) M(agesta)d (ὁ βασιλιάς τῆς Ἰσπανίας) emplea en S(ureal) servicio a semejantes (ὅπως ὁ ἴδιος) personas».

4. Εἶναι ἐνδεικτικὰ καὶ τὰ φραγκικὰ ὀνόματα ποὺ δίνονται στοὺς νεοφύτους, ὅπως λ.χ. στὴν περίπτωση ἐνὸς μουσουλμάνου αἰχμαλώτου ἀπὸ τὴν Πάτρα, ποὺ βαπτίστηκε χριστιανὸς στὸ Παλέρμο, παίρνοντας τὸ ὄνομα Ἰωάννης-Βαπτιστῆς de Santa Catalina (A.G.S. — E 3705, χ.ἀ.: Μαδρίτη, 17 Νοεμβρ. 1627).

5. Γιὰ τὸ θεσμὸ: A.E. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τόμ. 2, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 60-73.

6. Γιὰ τὸν κρυπτοχριστιανισμὸ (στὶς μεταγενέστερες κυρίως φάσεις του) βλ. τὴν ἐκτενὴ εἰσαγωγὴ τῆς E. Νικολαΐδου, Οἱ κρυπτοχριστιανοὶ τῆς Σπαθίας (ἀρχὲς 18ου αἰ.—1912), Γιάννινα 1979, σ. 15-66.

7. Γιὰ τοὺς ic-oğlan: Βακαλόπουλος, ὁ.π., σ. 67-69· πρβλ. καὶ αὐτ., σ. 67 σημ. 127, ὅπου μνεία δείγματος φυγῆς ἐπονίου Ἑλληνα ἐξωμότη πρὸς τὴ Γερμανία στὰ 1587.

8. A.G.S. — E 1596, ἀριθ. 362 (1602), E 1608, χ.ἀ. (Μαδρίτη, Ἰουλ. καὶ Αὐγ. 1606), E 1690, ἀριθ. 451 (15 Φεβρ. 1606), ἀριθ. 483 (22 Ἰουν. 1606), E 1704, χ.ἀ. (30 Ἰουλ. 1602), E 1705, χ.ἀ., χ.χ. (1606), E 1966 bis, χ.ἀ. (13 Αὐγ. 1606).

9. A.G.S. — E 1970, χ.ἀ. (Μαδρίτη, 24 Ἰουλ. 1618).

10. A. Tenenti, Naufrages, corsaires et assurances maritimes a Venise, 1592-1609. Παρίσι 1959, σ. 378, 385, 387, 393, 395, 403, 408, 409, 413, 425, 430.

11. A.G.S. — E 1166, ἀριθ. 121 (πληροφορίες τοῦ Ταπεινοῦ, σταλμένες ἀπὸ τὸν πράκτορα τῶν Ἰσπανῶν στὴ Ζάκυνθο Γεώργιο Λατίνο πρὸς τὸν ἀντιβασιλεῖα τῆς Σικελίας Osuna στίς 3 Ἰουν. 1613), E 1730, χ.ἀ. (Μαδρίτη, 18 Φεβρ. 1615: δύο ἔγγραφα γιὰ αὐξηση τῶν μισθῶν τοῦ Ταπεινοῦ), E 1993, χ.ἀ. (θετικὴ εἰσήγηση τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους γιὰ τὸν Ταπεινὸ τῆς 5 Φεβρ. 1615).

12. Γιὰ τὸν Ζαμπάρα πλῆθος ἐγγράφων (συχνὰ μετὰ ἀλληλεπικαλυπτόμενες ἢ καὶ ἀντιφατικὲς ὡς ἓνα βαθμὶ πληροφορίες) στὸ A.G.S. — E 1588, ἀριθ. 479 (Valladolid, Σεπτ. 1603), E 1598, ἀριθ. 614 (Νοέμβρ. 1603), E 1607, χ.ἀ. (Δεκ. 1605), E 1682, χ.ἀ. (ὑπόμνημα τῆς χήρας τοῦ Ζαμπάρα Αὐγουστίνας «de Petrache» 4 Ἰουλ. 1618), E 1688, χ.ἀ. (τὸ ἴδιο τῆς 3 Νοεμβρ. 1619), E 1689, χ.ἀ. (23 Φεβρ. 1620), E 1690, ἀριθ. 60 (26 Σεπτ. 1603), E 1695, χ.ἀ. (23 Σεπτ. 1603), E 1711, χ.ἀ., χ.χ. (Αὐγ. 1603), E 1730, χ.ἀ. (ὑπόμνημα τῆς Αὐγουστίνας, γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἴδιας καὶ τῶν 4 [!] ὄρφανῶν παιδιῶν τῆς, Μαδρίτη, 18 Μαρτ. 1615), E 1957, χ.ἀ. (18 Ἰαν. 1606), E 1959, χ.ἀ. (ἔγγραφο τοῦ 1615 καὶ τοῦ 1619 γιὰ τὰ αἰτήματα τῆς Αὐγουστίνας), E 1975, χ.ἀ. (Σεπτ. Νοέμβρ. 1603), E 1977, χ.ἀ. (14 Δεκ. 1605). Ἄσχετος μᾶλλον μετὰ τὸν Πατρινὸ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ στρατιωτικὸς Ἀντώνιος Camara, ποὺ τὸν βρισκω λίγα χρόνια πρωύτερα νὰ ὑπηρετεῖ στὴ Φλάνδρα καὶ στὴ συνέχεια στὸ στόλο τῆς Νεάπολης: A.G.S. — E 1594, ἀριθ. 261 (σχέδιο ἀχρονολόγητης ἐπιστολῆς τοῦ Φιλίππου Γ' πρὸς τὸν ἀντιβασιλεῖα τῆς Νεάπολης).

13. A.G.S. — E 1605, χ.ἀ. (Valladolid, Ἰαν. 1606), E 1608, χ.ἀ. (Μαδρίτη, Ἰουλ. 1606), E 1690, ἀριθ. 61-62 (26 Σεπτ. 1603), E 1957, χ.ἀ. (Μαδρίτη, 21 Ἰουλ. 1606), E 1997, χ.ἀ. (17 Ἰαν. 1606).

14. A.G.S. — E 1601, χ.ἀ. (Φεβρ. 1607, ὅπου ὁ Σαμάνας ὁμολογεῖ ὅτι πείστηκε νὰ ἔρθει στὴ Σικελία «por la fama que en todo Levante hay del buen tratamiento que V(estra) M(agesta)d les haze» (τοὺς ἐξωμότες ποὺ αὐτομολοῦσαν στὴ Δύση). Πρβλ. καὶ τὴν πιὸ πάνω σημ. 61.

15. A.G.S. — E 1605, χ.ἀ. (Δεκ. 1606), E 1608, χ.ἀ. (Μαδρίτη, Σεπτ. 1606), E 1610, χ.ἀ. (Φεβρ. - Ἀπρ. 1607), E 1690, χ.ἀ. (3 Ἰουν. 1606), E 1692, χ.ἀ. (22 Ἰουλ. 1606), E 1707, χ.ἀ. (Αταντζεζ, 1 Μαΐου 1607), E 1957, χ.ἀ. (3 Ἀπρ., 30 Σεπτ. 1606).

16. A.G.S. — E 1709, χ.ἀ., χ.χ. (σχέδιο ἐπιστολῆς [τοῦ 1606-1607] τοῦ Φιλίππου Γ' πρὸς τὸν ἀντιβασιλεῖα τῆς Σικελίας γιὰ τὴν πρόσληψη τοῦ Γεωργίου «de Patraci» μετὰ μνησιαὸ μισθὸ 15 σκούδων).

17. A.G.S. — E 1709, χ.ἀ. (σχέδιο βασιλικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀντιβασιλεῖα τῆς Νεάπολης, τῆς 12 Μαρτ. 1607, γιὰ τὴ ναυτολόγηση τοῦ Ἀνδρέα «de Petrache» στὶς γαλέρες τοῦ «βασιλείου».

Τό Βυζάντιο σάν δοσιματικός κοινωνικός σχηματισμός στά πλαίσια τῆς «Εὐρασιατικῆς Οἰκουμένης»

τοῦ Βαγγέλη Κοροβίνη

Πῶς μπορεί νά ἐρμηνευθεῖ ἡ κατάρρευση τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας στά δυτικά ἐδάφη τῆς Αὐτοκρατορίας καί ἡ «ἐπιβίωση» τῆς με τήν μορφή μιᾶς Χριστιανικῆς Αὐτοκρατορίας, τοῦ Βυζαντίου, πού τό κέντρο βάρους της βρίσκεται πλέον στήν Ἀνατολή; Τί ὑπαγόρευσε τή μεταφορά τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους ἀπό τήν Ρώμη στήν Κων/πολη;

Ἐπί τῆς ἀποφασιστικῆς νεωτερισμῶς πού προσκόμισε ἡ Ρώμη στίς παραγωγικές σχέσεις τῆς ὑπαίθρου ἦταν ἡ εἰσαγωγή τοῦ θεσμοῦ τοῦ **δουλοκτητικοῦ λατιφούντιου**. Ἦδη ἀπό τήν περίοδο τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἡ μεγάλη ἀγροτική ἰδιοκτησία ἐνώνεται μέ τήν πλατιά χρήση δούλων καί ἀρχίζει νά παρακοκαλιά τῆς ἀρχαιοελληνικῆς πόλης ἀλλά καί τῆς ἴδιας τῆς Ρώμης σ' ἓνα βαθμό. Οἱ ἄκληροι ἀγρότες συρρέουν στή Ρώμη καί γιά τήν συντήρηση τους θεσπίζεται ἡ δωρεάν διανομή σιτηρῶν¹.

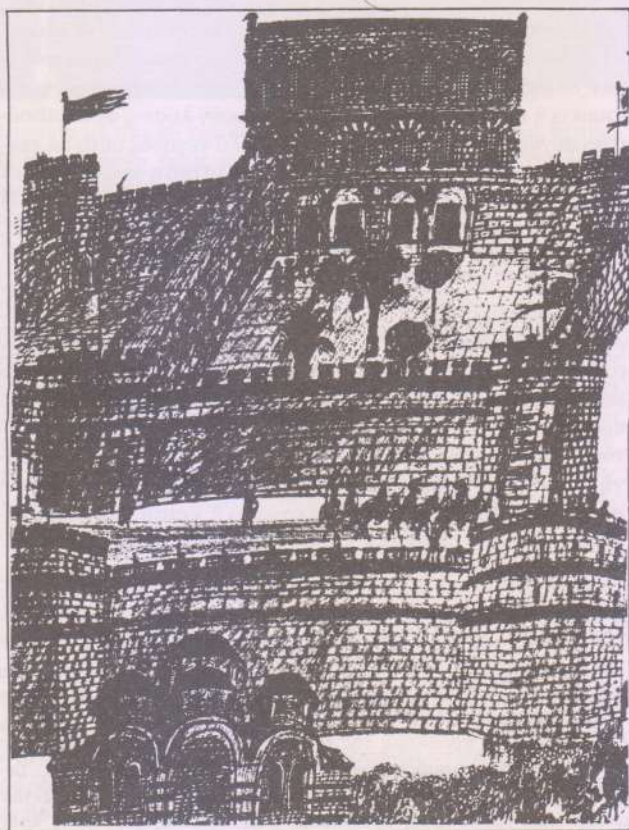
Ἐπειδή ὁμως οἱ δούλοι ἦταν αἰχμάλωτοι πολέμου, ἐπειδή δηλαδή ἡ βαρβαρική «περιφέρεια» ἀποτελοῦσε τή δεξαμενή τοῦ πολυτιμώτερου «μέσου παραγωγῆς» τῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ ἴδιος ὁ πόλεμος καί ἡ συνεχῆς ἐπέκταση ὑπῆρξαν δομικός ὀρος ἀναπαραγωγῆς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ πόλεμος προσφέρει καινούργια ἐδάφη, φόρους ὑποτέλειας καί προπαντός δούλους².

Ὅταν μετά τίς ἐκστρατείες τοῦ Τραϊανοῦ σταθεροποιήθηκαν τά σύνορα τῆς ἐπικράτειας, ἡ βαρβαρική περιφέρεια συνέχισε μέν νά προσφέρει δούλους, ἀλλά ὄχι πλέον στούς ἀναγκαίους ρυθμούς.

Οἱ δούλοι, ἐξάλλου, ἐξαγοράζονταν τώρα ἀπό προμηθευτές καί τό κόστος ἀγορᾶς τους θά ἔπρεπε νά ἐνσωματωθεῖ στό συνολικό κόστος συντήρησής τους. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν οἱ τιμές τῶν ἀγαθῶν, ἰδίως τῶν σιτηρῶν, νά ἀρχίσουν νά ἀνεβαίνουν κατακόρυφα³.

Ἡ κρίση τοῦ δουλοκτητικοῦ τρόπου παραγωγῆς χτύπησε πολύ πῶς ἀποφασιστικά τό δυτικό τμήμα τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ἀνατολή, μέ τίς πλούσιες καί πολυάριθμες πόλεις της, τό ἀναπτυγμένο δίκτυο διαπεριφερειακοῦ ἐμπορίου πού ἐξασφάλιζε τήν ὁμαλή τροφοδοσία τῶν πόλεων, τήν ἀκμαία τάξη τῶν μικροκαλλιεργητῶν γῆς, ἐπέζησε. Ἡ Δύση, μέ τόν πῶς διασκορπισμένο πληθυσμό, τήν πανίσχυρη ἀριστοκρατία τῶν μεγαλοαγοκτημόνων, τήν πολιτική ἀναρχία καί τήν στρατιωτική ἀδυναμία ἀναχαίτησης τῶν ἐπιδρομῶν τῶν γερμανικῶν λαῶν, καταποντίσθηκε⁴.

Στή διάρκεια τῆς Ἑλληνιστικῆς περιόδου, βέβαια, εἶχε ἀναπτυχθεῖ ἡ ἀγροτική δουλεία καί στήν Ἀνατολή. Ἡ χρήση τῶν δούλων, ὁμως, δέν εἶχε ὀργανωθεῖ μέ τό σύστημα τῶν λατιφουντίων. Οἱ μεγάλες ἰδιοκτησίες ὑπῆρχαν μέν, ἀλλά ὄχι μέ τήν μορφή τῶν συνεχῶν ἐκτάσεων γῆς. Ἦταν ἄθροισμα

Τό Ἱερόν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινουπόλης ὅπως ἦταν ἐπί Κωνσταντινου Πορφυρογεννήτου.

μικρῶν κλήρων, γεγονός πού καθιστοῦσε ἀσύμφορη τήν καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους μέ συμπαγεῖς «στρατιές» δούλων. Καί ἡ ἴδια ἡ Ρώμη, ἐξάλλου, σεβάστηκε τήν ἰδιαιτερότητα τῶν παραγωγικῶν σχέσεων στήν ὑπαίθρου τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀλλαγὴ πού σημειώθηκε στήν Ἀνατολή μετά τήν ἐνσωμάτωση στήν Αὐτοκρατορία ἀφοροῦσε τίς πόλεις. **Τα περιοριστικά στοιχεία θεωρήθηκαν ἀπαραίτητα γιά νά εἶναι κανεῖς μέλος τοῦ δήμου** καί νά ἀσκεῖ τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καί τοῦ ἐκλέγεσθαι⁵. Ἡ συρρίκνωση αὐτῆ τοῦ εὗρους τῆς πολιτικῆς συμμετοχῆς δέν ἀλλοίωσε, πάντως, τόν αὐθόρμητο καί πολυκεντρικό (ἐν σχέσει μέ τή Δύση) χαρακτήρα τῆς ἀστικῆς καί ἐμπορικῆς ἀνάπτυξης στήν Ἀνατολή.

Ἀλλά ἡ Ἀνατολή, πέραν τῆς σχετικῆς «ἀνοσίας» τῆς πρὸς τήν κρίση τῆς δουλοκτησίας, διέθετε καί δύο ἀκόμη συγκριτικά πλεονεκτήματα γιά νά διαδεχθεῖ τή Δύση ὡς κέντρο τῆς Αὐτοκρατορίας. Στήν Ἀνατολή δέν εἶναι μόνον ἡ κοινωνικὴ δομὴ πού συνεχίζει νά ἔχει τά χαρακτηριστικά τῶν Ἑλληνι-

στικῶν βασιλείων. Τά ἴδια τὰ Ἑλληνικά παραμένουν κυρίαρχη γλῶσσα, ἐνῶ ἀκόμη καί στήν ἴδια τήν Ρώμη ἔχουν πάψει νά εἶναι ἡ κυρίαρχη γλῶσσα τῶν διανοουμένων, ἤδη ἀπό τόν 3ο αἰῶνα μ.Χ. Μπορεῖ μέν ὁ Ἑλληνισμός νά δροῦσε σέ ἕνα ξένο ἐν πολλοῖς πολιτικό πλαίσιο (εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι, μέ τήν ἐξαίρεση τοῦ Ἑλληνοσούρου Ἡλιογάβαλου, κανείς ἄλλος Ρωμαῖος αὐτοκράτορας δέν ἦταν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς), ἀλλά στήν περιοχή αὐτή τῆς Αὐτοκρατορίας **παρέμεινε μιᾶ ἀκμαία πολιτιστική δύναμη**, ἀκριβῶς ἐπειδὴ σάν μορφωτικό κίνημα δέν στηρίχθηκε ἀποκλειστικά στήν εὐνοια τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καί τῶν λογίων, ἀλλά σέ ἕνα πλατύ δίκτυο πολυεθνικῶν πόλεων πού ἱδρύθηκαν ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί τούς ἐπιγόνους του⁶.

Ἐνας τρίτος παράγοντας κοινωνικῆς συνοχῆς τῆς Ἑλληνιστικῆς Ἀνατολῆς συνδέεται μέ **τὴν σταθερή ἐξάπλωση τῆς νέας θρησκείας** τοῦ Χριστιανισμοῦ, στή διάρκεια τῶν τριῶν πρώτων (μετά Χριστόν) αἰῶνων στό ἀνατολικό τμήμα τῆς Αὐτοκρατορίας, σε ἀντιδιαστολή μέ τήν σχετικὰ ἀργή διάδοση τῆς στή Δύση. Ὁ Χριστιανισμός προσέφερε κατ' ἀρχὴν διέξοδο στήν κρίση νομιμοποίησης πού γνώρισε ὁ αὐτοκρατορικός θεσμός στήν διάρκεια τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνα (λόγω τῆς μονοπώλησης τῆς «ἐκλογῆς» τοῦ αὐτοκράτορα ἀπό τό στρατεύμα) καί στήν «κρίση» «ταυτότητας» στά πλαίσια μιᾶς «οἰκουμενικῆς» ἐπικράτειας⁷.

Τό Βυζάντιο καί ἡ Μεσαιωνική φεουδαρχική Εὐρώπη

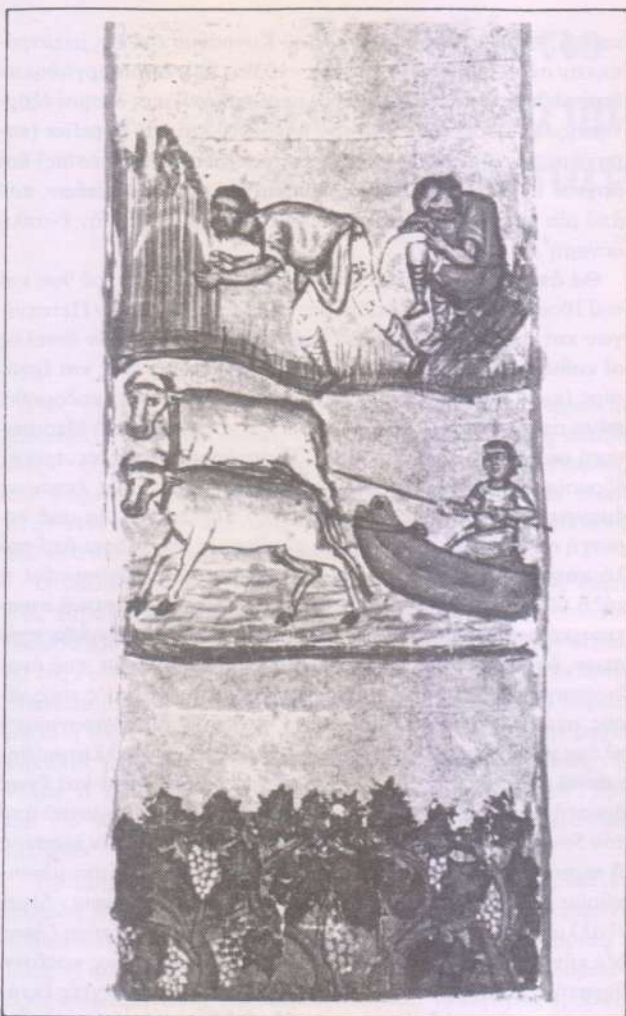
Ἐπιστρέφοντας καί πάλι στήν κρίση τοῦ δουλοκτητικοῦ τρόπου παραγωγῆς, ἀλλά καί στό πολυσυζητημένο πρόβλημα τῆς ἀνάδυσης τῶν φεουδαρχικῶν παραγωγικῶν σχέσεων, θά πρέπει νά τονίσουμε ὅτι τήν θέση τῶν δούλων στήν ὑπαιθρο δέν τήν πήραν κατ' εὐθεῖαν οἱ δουλοπάροικοι ἀλλά οἱ **ἐναπόγραφοι** καί οἱ **κολωνοί**. Ἐπρόκειτο γιά ἀγρότες πού (σέ ἀντίθεση μέ τούς δούλους) δέν ἦταν δούλοι τοῦ γαιούχου ἀλλά τῆς γῆς τήν ὁποία καλλιεργοῦσαν. Οἱ μεγαλογαιοκτημονες εἶχαν ἐκτεταμένα δικαιώματα αστυνόμευσης πάνω σ' αὐτήν τήν κατηγορία ἐξαρτημένων ἀγροτῶν. Ἄν καί ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ὄρου «προσωπική ἰδιοκτησία» σέ ὅτι ἀφορᾷ τούς ἐναπόγραφους καί τούς κολωνούς εἶναι καταχρηστική, δεδομένου ὅτι δέν μπορούσαν νά διαθέσουν ἐλεύθερα τήν «ἰδιωτική» τους περιουσία, παραμένει σάν γεγονός ὅτι λειτουργική μονάδα ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς καί τῆς ἐργασίας στά πλαίσια θεσμῶν τέτοιου εἴδους ὑπῆρξε ἡ μικρή «ἰδιοκτησία». Ὁ κατατεμαχισμός αὐτός σέ **μικρές λειτουργικές μονάδες** καθὼς καί ἡ παρουσία μιᾶς σχετικὰ **ἰσχυρῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας** διαφοροποιεῖ ἀποφασιστικά, ὅπως θά φανεῖ παρακάτω, τήν δουλοπαροικία ἀπό μεταβατικές πρὸς αὐτήν μορφές ἐξαρτημένης ἐργασίας⁸.

Ἡ διαμόρφωση τῶν φεουδαρχικῶν σχέσεων παραγωγῆς, πού ἀρχικὴ ἐστία ἀνάδυσής τους ὑπῆρξε ἡ Βόρεια Γαλλία, **ἀπαίτησε πολλοὺς αἰῶνες**. Οἱ ρίζες τῆς φεουδαρχίας θά πρέπει νά ἀναζητηθοῦν, βέβαια, στήν πολιτικὴ τῶν Καρολίγγειων Φράγκων βασιλείων. Ὁ Κάρολος Μαρτέλος, ὁ θεμελιωτὴς τῆς δυναστείας, δημεύοντας ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καί οἰκιοποιούμενος τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς παρακάμζουσας δυναστείας τῶν Μεροβίγγειων βασιλείων, ἄρχισε νά τὰ παραχωρεῖ σάν ἰσόβια *Beneficia* στούς πῶ ἀφοσιωμένους του προσωπικούς ἀκολουθούς. (Πολύ ἀργότερα τὰ *Be-*

neficia, κυρίως μετὰ τόν νόμο τοῦ Κονράδου τοῦ Β', μετατράπηκαν σέ κληρονομικά φέουδα - 1039 μ.Χ.). Δημιουργήθηκαν ἔτσι οἱ θεσμοὶ τῆς *Vassalite* (ὄλοι οἱ πολὺπλοκοὶ δεσμοὶ ἐξάρτησης τοῦ ὑποτελοῦς ἀπὸ τόν ἡγεμόνα) καί τοῦ *Benefice* (παραχώρηση γῆς ἐναντι παροχῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας) καί ἄρχισε νά ἀναδύεται **μιὰ τάξη βαριά ὀπλισμένων ἰπέων**, πού ἀπὸ μία χρονικὴ περίοδο καί ἔπειτα μονοπώλησε τήν ἐνοπλὴ δύναμη⁹.

Θά ἀπαιτηθοῦν πάντως οἱ σκληρῆς δοκιμασίες τοῦ 9ου καί τοῦ 10ου αἰῶνα (μέ τίς ἐπιδρομές τῶν Μαγυάρων, τῶν Πετσενέγων καί τῶν Σκανδιναυικῶν λαῶν) γιά νά σαρωθοῦν ἐντελῶς οἱ καθιερωμένες μορφές ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς καί ἐργασίας (κατὰ μικρῆς λειτουργικῆς μονάδες) καί νά οἰκοδομηθεῖ πάνω στούς θεσμοὺς τῆς *Vassalite* καί τοῦ *Benefice* ἡ Μεσαιωνικὴ φεουδαρχικὴ Δ. Εὐρώπη. Ἡ κατάρρευση τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας λόγω τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καί οἱ ἔκτακτες ἀμυντικῆς συνθηκῆς ἐπέτρεψαν στήν Βόρειο Γαλλία, μιὰ περιοχὴ στήν ὁποία ὁ ἀγροτικός πληθυσμὸς εἶχε χάσει ἀπὸ πολὺ καιρὸ τήν συνήθεια τῆς αὐτοάμυνας, νά ἐνδυναμωθεῖ ἡ τάξη τῶν βαριά ὀπλισμένων ἰπέων. **Ἀπὸ ἀποκλειστικὰ στρατιωτικὸ πού ἦταν ἀρχικὰ τὸ δίκτυο αὐτῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἀπλώθηκε καί ἀπορρόφησε ὅλη τὴν κοινωνία**, πού ἀναδιοργανώθηκε καί διαμορφώθηκε μέ πρότυπο αὐτοῦς τούς νέους στρατιωτικούς θεσμούς. Στά πλαίσια τοῦ κληρονομικὰ πλέον μεταβιβαζόμενου φέουδου, οἱ κολωνοὶ ἀπαλλοτριώθηκαν πλήρως ἀπὸ τὰ ἰδιοκτησιακὰ τους δικαιώματα καί ἐγινε δυνατὴ ἡ χρῆση τοῦ ἀλετριῦ βθεῖας ἄρωσης (γνωστοῦ ἀπὸ τόν 5ον αἰῶνα μ.Χ.). Τὰ ἄροτρα αὐτὰ (πού τὰ εἴλκυαν τέσσερα ἢ περισσότερα ζεύγη βοδιῶν) δέν μπορούσαν νά χρησιμοποιηθοῦν ἀποτελεσματικά σέ μικρὰ τετράγωνα χωράφια. Λίγοι ἐξἄλλου χωρικοὶ μπορούσαν νά διαθέσουν πλήρη ζεύγη ζώων. Μέ τὴν μετατροπὴ τῶν κολωνῶν σέ δουλοπάροικους κατέστη δυνατὴ ἡ καλλιέργεια **μακρόστενων ζωνῶν σέ ἀνοιχτές ἐκτάσεις**, γεγονός πού ἐπέτρεψε νά ἀυξηθεῖ δραματικά ἡ παραγωγικότητα τῶν ἐδαφῶν τῆς Δ. Εὐρώπης. Μέχρι τότε ἡ παραγωγικότητα τῶν πιο ξηρῶν ἐδαφῶν τῆς Μεσογείου ἦταν πολλαπλάσια ἐκείνης τῶν ἐδαφῶν τῆς Δ. Εὐρώπης. Ἡ χρῆση τοῦ ἄρότρου βθεῖας ἄρωσης, ἔλυσε **τὸ ἀποστραγγιστικὸ πρόβλημα τῶν ἐλαδῶν εὐρωπαϊκῶν πεδιάδων** καί μαζί μέ ἄλλους παράγοντες ἐπέτρεψε τὴν «ἀπογείωση» τῆς Δ. Εὐρώπης καί τὴν μετατόπιση τῆς ἰσχύος πρὸς τὰ Δυτικά¹⁰.

Ἄν ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ 3ου αἰῶνα μ.Χ. ἡ Ἀνατολὴ ἐξῆλθε σῶα καί ἐν πολλοῖς χωρὶς ἰδιαίτερες ἀλλαγές στήν κοινωνικὴ τῆς δομῆ, ὁ 7ος καί 8ος αἰῶνας ὑπῆρξαν οἱ αἰῶνες τῆς δικῆς τῆς ἀποφασιστικῆς δοκιμασίας καί ἡ περίοδος πού διαμορφώθηκαν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα πού διαφοροποίησαν ὀριστικά τὴν Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία, τὸ Βυζάντιο, ἀπὸ τὴν προγενέστερη τῆς, τὴν Ρωμαϊκὴ. Δέν ἦταν μόνο οἱ τρεῖς μεγάλες ἐπιθέσεις (οἱ ἀβαροσλαβικῆς ἐπιδρομῆς στὰ Βαλκάνια, ἡ περσικὴ ἐξόρμηση στὰ ἀνατολικά σύνορα τοῦ Βυζαντίου καί, ἀμέσως μετὰ ἀπ' αὐτήν, ἡ κατάκτηση τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τοὺς Ἄραβες) πού ὑποχρέωσαν τὸ Βυζάντιο σέ ἀναζήτηση μέσων κοινωνικῆς ἀφύπνισης, τὴν ἀκριβὴ ἐκτάση καί φύση τῶν ὁποίων δέν γνωρίζουμε, ἀλλά καί φυσικῆς καταστροφῆς (σεισμοί) καί ἐπιδημίας. Θά πρέπει νά σημειωθεῖ πάντως, ὅτι ἡ μεταρρύθμιση τῆς κοινωνικῆς δομῆς **κάθε ἄλλο παρά ἀπότομη καί ἐκρηκτικὴ ἦταν** (π.χ. προϊόν μιᾶς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης)¹¹. Ἐτσι ὁ σχετικὰ μεγάλος ἀριθμὸς, κατ' ἀρχὴν, τῶν ἐξαρτημένων

Εἰκόνες ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία στὸ Βυζάντιο· ἡ μικρογραφία εἶναι ἀπὸ κώδικα τοῦ 11ου αἰώνα, Μονὴ Ἐσφιγμένου, Ἅγιον Ὅρος.

ἀγροτῶν τῆς πρωτοβυζαντινῆς περιόδου (κολωνῶν κλπ.) συρρικνώθηκε, χωρὶς νὰ ἐξαφανισθεῖ ὅμως ὁ θεσμὸς τῆς προστασίας (οἱ ἐξαρτημένοι ἀγρότες στὴν μεσοβυζαντινὴ περίοδο λέγονται *πάρκοι*). Τὸ παμπάλαιο κοινοτικὸ ὑπέδαφος τῆς Ἀνατολῆς ἐκφράσθηκε ἐναργέστερα μέσα ἀπὸ ἓνα ἐκτεταμένο δίκτυο ἀγροτικῶν κοινοτήτων μὲ μικροὺς ἰδιωτικούς κληρῶν καὶ συλλογικὲς φορολογικὲς ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ κράτος.

Τὸ δίκτυο αὐτὸ ἀποτελοῦσε ταυτόχρονα δεξαμενὴ ἀντλήσης ἀφοσιωμένου στὴν υπεράσπιση τῆς Αὐτοκρατορίας στρατιωτικοῦ δυναμικοῦ (στά πλαίσια καὶ τοῦ θεσμοῦ παραχώρησης γῆς σὲ μικροκαλλιεργητὲς μὲ ἀντάλλαγμα τὴν προσφορά ἀντιπῶ πολέμου στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν)¹².

Ἡ ἰσχυροποίηση τοῦ ἀγροτικοῦ κοινοτισμοῦ συνδέεται εὐθέως μὲ τὴν διαμόρφωση ἐνὸς ρωμαλέου καὶ ἀποκεντρωμένου ἀμυντικοῦ συστήματος, τοῦ συστήματος τῶν θεμάτων (οἱ βάσεις του τέθηκαν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἄρχισε νὰ γενικεύεται ἐπὶ Ἡρακλείου καὶ ὀλοκληρώθηκε στὴ διάρκεια τῆς δυναστείας τῶν Ἰσαύρων), στά πλαίσια τοῦ ὁποίου ἡ στρατιωτικὴ διοίκηση μιᾶς περιοχῆς ἐνοποιήθηκε μὲ τὴν πολιτικὴ. Ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ Βυζαντινοῦ συστήματος τῶν θεμάτων ὀδήγησε σ' ἐ-

να πολιτικὸ ὑποβιβασμὸ τῶν πόλεων, ἐνῶ ἡ παραδοσιακὴ πολιτικὴ τους ζωὴ, στὴν ὁποία κυριαρχοῦσε μιὰ γαιοκτητικὴ ὀλιγαρχία πού εἶχε ἐλληνιστικὴ πολιτιστικὴ συνείδηση καὶ εἰσέπραττε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ κέντρου τοὺς φόρους, καταπνίγηκε καὶ ἀτρόφησε¹³. (Ὁ Λιβάνιος, χαρακτηριστικὸς ἐκπρόσωπος αὐτῆς τῆς τάξης, θεωροῦσε τὴν πόλιν σάν οὐσιαστικὸ πυρῆνα τοῦ κράτους. Στὴν καταδίκη πάντως, ἀπὸ μέρους του, τῆς προτίμησης τῶν νομικῶν σπουδῶν ἀπὸ τὴν νεολαία ὡς μέσου πρόσβασης στά ἀνώτερα κρατικὰ ἀξιώματα, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ ἡ ἄρνηση ἀφομοίωσης τῶν εὐπόρων λογίων ἀπὸ τὴ ρωμαϊκὴ γραφειοκρατία, καὶ ὄχι ἡ ἀμφισβήτηση αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας καὶ τῆς μετακίνησης τῆς ἑδρας τῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Ἑλληνιστικὴ Ἀνατολή).

Οἱ πόλεις, ἐν πάσει περιπτώσει, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς καὶ ὁ πληθυσμὸς μειώθηκε, μετατράπηκαν σε πόλεις - φρούρια, σὲ ἐνδιάμεσους κρικούς τοῦ συστήματος τῶν θεμάτων. Τὰ βουλευτήρια τῶν καταργήθηκαν καὶ μὲ τὴν κατάληψη τῆς Ἀντιόχειας καὶ τῆς Ἀλεξάνδρειας ἡ Κων/πολι πρόβαλε σάν τὸ μοναδικὸ πλεόν κέντρο τῆς Αὐτοκρατορίας (ὁ λαὸς τῆς πρωτεύουσας παρέμεινε σάν ἓνας μεταξὺ τριῶν — στρατός καὶ σύγκλητος οἱ ἄλλοι δύο — ἄτυπος συνταγματικὸς παράγοντας ἐπικύρωσης τῆς ἐκλογῆς τοῦ Αὐτοκράτορα).

Τὶς ἀλλαγές αὐτές συνόδευσε ἡ δημιουργία μόνιμου αὐτοκρατορικοῦ στόλου. Παρά, μάλιστα, τὴν παραμέληση τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀπὸ τὴν δυναστεία τῶν Ἰσαύρων μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ πρώτου χαλιφάτου (Μέσα τοῦ 8ου αἰώνα), ὁ πάντοτε ἀκμαῖος ἐμπορικὸς στόλος, πού ἀποτελοῦσε τὴν βάση ἀναπαραγωγῆς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, ἐπέτρεψε τὴν περιορισμένη ἀναστήλωση τῆς Βυζαντινῆς ναυτικῆς ἰσχύος ἐπὶ Μακεδόνων καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς πειρατικῆς δράσης τῶν Ἀράβων στὴ Μεσόγειο¹⁴. Συνοψίζοντας τὶς μεταρρυθμίσεις πού σημειώθηκαν στὴν διάρκεια τῶν λεγόμενων σκοτεινῶν αἰῶνων (7ος, 8ος καὶ ἀρχές 9ου), ἐπισημαίνουμε τὴν σημασία καθαρὰ ἐξωοικονομικῶν παραγόντων (ἀμυντικὲς ἀπαιτήσεις ἀλλὰ καὶ ἄλλοι παράγοντες στὴν τροποποίηση τῆς κοινωνικῆς δομῆς τῶν προκαπιταλιστικῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν. (Μόνον στά πλαίσια τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου παραγωγῆς οἱ ταξικὲς σχέσεις δὲν εἶναι σχεδὸν τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ ἔκφραση τῶν παραγωγικῶν σχέσεων).

Φυσιολογικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπώδυνης μεταρρυθμιστικῆς διαδικασίας τῶν σκοτεινῶν αἰῶνων ἦταν μιὰ οὐσιαστικὴ στρατιωτικὴ ἀνάκαμψη, πού ἐπέτρεψε ἀρχικὰ τὴν νίκη κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἀργότερα τὴν ὀριστικὴ ἀναχαίτιση τῶν Ἀράβων πέρα ἀπὸ τὰ φυσικὰ σύνορα τῆς ὀροσειρῆς τοῦ Ταύρου στὴ Μ. Ἀσία, τὴν ἀνακατάληψη στρατηγικῶν γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς Ἀν. Μεσογείου νήσων, ὅπως ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος, καὶ τέλος τὴν ἐπανεσωμάτωση τῶν Βαλκανίων στὴ διοικητικὴ δομὴ τῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰ τὴν θύελλα τῶν σλαβικῶν ἐπιδρομῶν.

Ἡ νίκη τὸ 1071 στὸ Μάντζικερτ τῶν Σελτζούκων Τούρκων καὶ ἡ κατάληψη τοῦ Μπάρι τῆς Ἰταλίας τὸ ἴδιο ἔτος ἀπὸ τοὺς Νορμανδούς, λίγες δεκαετίες μετὰ τὶς λαμπρές νίκες τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, σηματοδότησαν τὴν μετάβαση στὴν ὑστεροβυζαντινὴ περίοδο. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίοδο μόνον καταχρηστικὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ «φεουδαρχοποίηση» τοῦ Βυζαντίου. Πρῶτον, γιατί κάθε ἄλλο παρά ἐξαφανίσθηκε ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο ἡ φιοῦρα τοῦ ἐλεύθερου μικροκαλλιεργητῆ ἀγρότη. Ἀλλὰ καὶ, δεῦτερον, διότι ὁ θεσμὸς, γιὰ παράδειγμα, τῆς πρόνοιας, ἡ παραχώρηση δηλαδὴ στοὺς

μεγαλοκτηματίες φορολογικών και δικαστικών εξουσιών πάνω σε καθορισμένα έδαφη με αντάλλαγμα στρατιωτικές υπηρεσίες προς το κράτος, απέχει παρασάγγας από τους θεσμούς της Μεσαιωνικής Δ. Ευρώπης¹⁵. Στά πλαίσια του Βυζαντινού κοινωνικού σχηματισμού ή κυριαρχία του δογματικού τρόπου παραγωγής έχει μόνον αποσταθεροποιηθεί αλλά δέν έχει καταρρεύσει (όπως θά φανεί παρακάτω).

Τήν εικόνα σ' αυτήν τήν περίοδο συμπληρώνουν ή απώλεια τής εμπορικής υπεροχής και του μονοπωλίου τής μετάρξης, καθώς και ή όριστική παρακμή του αυτοκρατορικού στόλου. Οί εξέλιξεις αυτές αντανάκλουν τήν εμφάνιση πόλεων «νέου τύπου» στη Δύση. Η παραδοσιακή ευρωπαϊοκεντρική ιστοριογραφία αποδίδει τήν «άπογείωση» αυτών των πόλεων νέου τύπου σ' ένα συγκριτικό τους πλεονέκτημα, σέ σχέση με τίς Βυζαντινές. Τήν άπουσία του «δεσποτισμού» του κράτους απέναντι στις εμπορικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες. Πράγματι ή όργάνωση τής βιοτεχνικής και του εμπορίου στο Βυζάντιο είναι σωματειακή και έλεγχόμενη στενά από τίς κρατικές άρχές. Δέν άποσκοπει στην προστασία και προώθηση των συμφερόντων των μελών των συντεχνιών κατ' άρχήν, αλλά στη διασφάλιση των συμφερόντων του κράτους, του καταναλωτικού κοινού και των άμέσων παραγωγών πρώτων ύλων (άγροτων κλπ.)¹⁶. Ο «κρατικός παρεμβατισμός», έκφραση τής κυριαρχίας του δογματικού τρόπου παραγωγής στα πλαίσια του Βυζαντινού κοινωνικού σχηματισμού, είναι μόνον άναμφισβήτητος, όργανώνει όμως σέ μία νέα βάση παλαιότερα κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα και συγκεκριμένα τήν παράδοση **ισόρροπης ανάπτυξης πόλεων και υπαίθρου**. Αντίθετα ή χειραφέτηση των εμποροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων στα έμπορικά άστυα τής Δύσης από τίς αυθαίρετες επέμβασεις των υπερκείμενων πολιτικών άρχων, καθώς και οί άρτιγέννητοι δημοκρατικοί των θεσμοί, άποτελούν χωρίς άμφιβολία έναν άποφασιστικό νεωτερισμό, αλλά έκφράζουν ταυτόχρονα τήν **«χειραφέτηση» τής πόλης στό σύνολό τής από τήν άγροτική ένδοχώρα** και τήν διαμόρφωση έτεροβαρών και έκμεταλλευτικών σχέσεων προς αυτήν¹⁷.

Πώς θά μπορούσαν νά άνακεφαλαιωθούν συμπερασματικά οί διαφορές του Βυζαντινού κοινωνικού σχηματισμού απέναντι στη Δυτική Φεουδαρχία; Οί δογματικοί κοινωνικοί σχηματισμοί άποτελούν συναρθρώσεις διαφόρων τρόπων παραγωγής (κοινοτικού, δουλκτητικού, φεουδαρχικού) υπό τήν κυριαρχία του δογματικού τρόπου παραγωγής. Ένώ ή «τάξη-κράτος», ή άρχουσα τάξη των δογματικών κοινωνικών σχηματισμών, παρεμβαίνει στην παραγωγική διαδικασία **έμμεσα**, άπλως δηλαδή για νά διασφαλίσει τους γενικούς όρους άναπαραγωγής τής κοινωνίας (άμυνα, περιοδική άνακατανομή τής γής, όργάνωση έποικισμών, έπισιτισμός πόλεων, μεγάλα άρδευτικά έργα κλπ.), οί φεουδάρχες έμπλέκονται **άμεσα** στην διαδικασία τής παραγωγής.

Στήν μία περίπτωση ή ταξική πάλη έχει σάν άντικείμενο τής, κατ' άρχήν, τό ποσοστό του άγροτικού πλεονάσματος που εισπράττεται σάν φόρος και ευρύτερο φόντο τής τήν προσπάθεια του ύποβιβασμού τής άγροτικής κοινότητας σέ ένα άπλό συλλογικό φορολογικό ύποκείμενο, άποστερημένο από όποιαδήποτε ευρύτερη πολιτική και άλλη σημασία και βάρος στη δημόσια ζωή, ενώ στην άλλη, πέραν του ποσοστού του άποσπωμένου πλεονάσματος (τής γαιοπροσόδου), περιεχόμενο τής ταξικής πάλης είναι αυτή καθ' έαυτή ή έκταση του έλέγχου τής παραγωγικής διαδικασίας.

Στό πεδίο των πολιτικών θεσμών οί διαφορές έχουν νά κάνουν μέ τόν **κατατεμαχισμό τής πολιτικο-στρατιωτικής εξουσίας** των φεουδαλικών βασιλείων (οί δουλτοπάροικοι ενός φέουδου έχουν μόνον ένα και μόνον βασιλέα αλλά πολλούς κυρίους στα πλαίσια του βασιλικού θεσμού), τήν **παγίωση κληρονομικών δικαιωμάτων τίτλων** ευγενείας (στους όποιους μέ μεγάλη δυσκολία έχουν πρόσβαση «νέοι άνδρες») ¹⁸ και τήν άνάδυση πόλεων νέου τύπου, «χειραφετημένων» από τήν άγροτική τους ένδοχώρα, σέ αντίδιαστολή μέ τήν πολιτική ένότητα των δογματικών κοινωνικών σχηματισμών, που τήν έγγυάται μία ένιαία και πάγια έν πολλοίς νομοθεσία και μία πολυπληθής και πανταχού παρούσα ύπαλληλία. Η άνανέωση τής κρατικής γραφειοκρατίας έξάλλου (που δέν ταυτίζεται στό σύνολό τής μέ τήν άρχουσα τάξη) και στα άνώτερα κλιμακία τής μέ «νέο αίμα», κάθε φορά που θα πρέπει νά «τακτοποιηθούν» οί «ήμέτεροι» του νέου αυτοκράτορα, και ή άπουσία διακρίσεων θεμελιωμένων πάνω στην άνωτερότητα του «αίματος», διασφαλίζει μία **έντονη κοινωνική κινητικότητα** που «άπορροφά» και έκτονώνει τίς κοινωνικές αντίθεσεις. Ακόμη και ή ίδια ή αυτοκρατορική πορφύρα ποτέ δέν έγινε στό Βυζάντιο κληρονομικό δικαίωμα μιάς χρισμένης «έλέφ Θεού» δυναστείας¹⁹.

Η συνέχεια τής «δυναστείας» διασφαλιζόταν μέ τήν άναγόρευση του διαδόχου σέ συναυτοκράτορα, που χρειάζονταν τήν τυπική έστω επικύρωση των τριών έκλογικών παραγόντων (του στρατού, τής συγκλήτου — που σέ αντίθεση με τή ρωμαϊκή άπετελείτο πλέον από τους έν ενεργεία άνώτερους ύπαλληλους — και του «λαού», δηλαδή του πληθυσμού τής πρωτεύουσας, όπως αυτός έκφράζονταν από τά κόμματα-του ίπποδρόμου άρχικά και τίς συντεχνίες άργότερα)²⁰.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Τό Βυζάντιο και άλλες δογματικές επικράτειες

ΠΗΓΕΣ

1. «Από τήν άρχαιότητα στον Φεουδαρχισμό». Πέρν Άντερσον. Έκδόσεις «Οδυσσέα» 1980.
2. «Η άνιση ανάπτυξη». Σαμίρ Άμίν. Έκδόσεις «Καστανιώτη» 1976. Σελ. 55.
3. Πέρν Άντερσον. δ.π.
4. Πέρν Άντερσον. δ.π.
5. «Τό Βυζαντινό κράτος». Γιάννης Καραγιαννόπουλος. Έκδόσεις «Ερμής». 1988. Τόμος Α, Σελ. 115.
6. «Η Βυζαντινή Χιλιετία». Η. - G. Beck. Έκδόσεις «Μ.Ι.Ε.Τ.» 1990. Σελ. 117-146.
7. δ.π. Σελ. 117-146.
8. Γ. Καραγιαννόπουλος. δ.π. Σελ. 139-141 και Η. - G. Beck δ.π. Σελ. 64-65.
9. «Η φεουδαρχική κοινωνία». Marc Bloch. Έκδόσεις «Κάλβος» 1987.
10. «Η ιστορία τής ανθρώπινης κοινωνίας» W.H. McNeil. Έκδόσεις «Α. Καραβία». 1969. Σελ. 514-520.
11. «Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία τής νέας Ρώμης» C. Mango. Έκδόσεις «Μ.Ι.Ε.Τ.» 1988. Σελ. 61-66.
12. Γ. Καραγιαννόπουλος. δ.π. Σελ. 159-161.
13. Ο.π. Σελ. 68-73 και C. Mango δ.π. Σελ. 61-66.
14. Γ. Καραγιαννόπουλος. δ.π. Σελ. 75-81.
15. δ.π. Σελ. 143-146.
16. δ.π. Σελ. 171-172.
17. δ.π. Σελ. 171-172.
18. M. Bloch δ.π.
19. Η. - G. Beck δ.π. Σελ. 71-93.
20. δ.π. Σελ. 71-93.

«ΡΩΜΑΝΙΑ», «ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗ», Ή «ΔΥΣΗ»;

Το πρόβλημα της ταυτότητας στη σύγχρονη ελληνική εθνική συνείδηση

του Θόδωρου Ζιάκα

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ Η «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ»

Η «ευρωπαϊκή» ταυτότητα, που αποκτάται μέσω της ενσωμάτωσης στην «Ενωμένη Ευρώπη», έχει πάρει σε μας διαστάσεις συλλογικού **προτύπου**. Είναι η «νέα μεγάλη ιδέα του έθνους» η μόνη κατάλληλη για την εποχή «*πέρα από το 2000*». Έπειτα μάλιστα από την κατάρρευση της, ως τα χθες «μοναδικής» εναλλακτικής εκδοχής «υπερεθνικού ιδανικού» (του αλήστου μνήμης «υπαρκτού σοσιαλισμού»), ο «εξευρωπαϊσμός» προβάλλει και σαν αναγκαστικός μονόδρομος.

Υπάρχει όμως ένα επίμονο πρόβλημα: Παρά τις λυρικές εκκλήσεις και την ατράνταχτη επιχειρηματολογία (των... ΜΟΠ κ.λπ.), η Ελλάδα εξακολουθεί να παραμένει μακριά από την «Ευρώπη». Δεν αλλάζει. Πράγμα που σημαίνει ότι οι ίδιοι οι «δυτικόφρονες», που αποτελούν πλέον και τη συντριπτική πλειοψηφία, δεν θέλουν ή δεν μπορούν να αλλάξουν. Τούτο το έχουν διαπιστώσει, ιδίως όμμασι, και οι τεχνοκράτες των Βρυξελλών (θέτοντας ζήτημα αλλαγής του «πολιτικού καθεστώτος»), κι αυτό σήμερα, που η εξουσία κατέχεται από τον παραδοσιακό φορέα της δυτικής επιρροής στην Ελλάδα.

Υποδούμαστε τους «ευρωπαίους» και τούτο για λόγους και μόνο κομματικού συμφέροντος. Δεν είμαστε «ευρωπαίοι» και ούτε σκοπεύουμε να γίνουμε. Αυτό λέει και αποδεικνύει, χρόνια τώρα, ένας από τους οξυδερκέστερους νέους στοχαστές μας: ο επανήσιος Γεράσιμος Κακλαμάνης¹. Δεν είναι πολύ γνωστός, γιατί μεταξύ των όσων λέει υπάρχουν πολύ πικρές αλήθειες, που δεν συμφέρει να ακούγονται... Ωστόσο και επειδή τον θεωρούμε σαν τον αυθεντικότερο πνευματικό εκφραστή της δυτικής παράδοσης στην Ελλάδα σήμερα, θα προσεγγίσουμε την «ευρωπαϊκή ταυτότητα» μέσα από τη δική του προβληματική.

Η υπεροχή της Δύσης

Για τον Γερ. Κακλαμάνη η σημερινή Δύση ενσαρκώνει το υψηλότερο πολιτιστικό επίπεδο στην ιστορία. Έχει βέβαια μεγάλα προβλήματα (εξαθλίωση του τρίτου κόσμου, οικολογική απειλή κ.λπ.), αλλά η λύση τους δεν μπορεί να ανευρεθεί έξω από το πολιτιστικό και ειδικότερα το κοινωνικό της πλαίσιο. Αρμοδιότερο να τα λύσει είναι το ίδιο το δυτικό σύστημα. Και προς αυτή την κατεύθυνση κινείται.

Η σοβαρότερη αμφισβήτηση του δυτικού προτύπου και ειδικότερα του καπιταλισμού, υπήρξε ο ρωσικός σοσιαλισμός. Ήταν η μόνη πραγματική αμφισβήτηση, γιατί σε ένα παγκόσμιο πρότυπο αντιπαρέθεσε ένα επίσης παγκόσμιο (που ενσωμάτωνε την οικουμενική παράδοση της ανατολικής χριστιανοσύνης). Τελικά η αντίθεση λύθηκε με την απορρόφηση της σοσιαλιστικής εναλλακτικής πρότασης. Δεν τίθεται όμως θέμα

«υπεροχής» και «επικράτησης» του ενός συστήματος έναντι του άλλου, γιατί, μέσα από την εξέλιξη της παγκόσμιας σύγκρουσής τους, ο καπιταλισμός αφομοιώνοντας το σοσιαλισμό μετασηματίστηκε σε κάτι διαφορετικό, σε σοσιαλκαπιταλισμό.

Ο σοσιαλισμός έδειξε ότι μπορεί να εξασφαλίσει κοινωνική αμεριμνησία στις μάζες (ψωμί, στέγη, περίθαλψη, εκπαίδευση), με αντίτιμο όμως την αφαίρεση του κινήτρου προς εργασία. Εκ φύσεως η εργασία είναι (ως γνωστόν) επαχθής και ο καθένας, σε όποιο βαθμό μπορεί, τείνει να την αποφύγει. Ο καπιταλισμός μεταβάλλοντας την εργασία σε μισθωτή και θεμελιώνοντας την κοινωνική οργάνωση στον ανταγωνισμό, λύνει το πρόβλημα με τρόπο ριζικό. Αν δεν δώσεις το μέγιστο των δυνατοτήτων σου κινδυνεύεις να βρεθείς στο δρόμο χωρίς δουλειά και να πεθάνεις από την πείνα. Κανείς δεν πρόκειται να σε «ελεήσει».

Η άλλη εμφανής αδυναμία του σοσιαλισμού ήταν η απονομή μάτωση το προϊόντος της εργασίας και η μετατροπή του σε απλό χρηστικό αντικείμενο. Η ποιότητα, το στυλ, η εκτέλεση, που μετατρέπονται το προϊόν σε στοιχείο της συλλογικής ιδεολογίας, δίνοντάς του «προσωπικότητα», αποδείχθηκαν αδύνατα στο σοσιαλισμό, ο οποίος κατέστη συνώνυμος με το ανοικονόμητο και το χοντροκομμένο. Αντίθετα ο καπιταλισμός με την προσαρμογή του στο ευμετάβολο, και επιδεχόμενο έντεχνη χειραγώγηση, καταναλωτικό γούστο, λύνει το πρόβλημα.

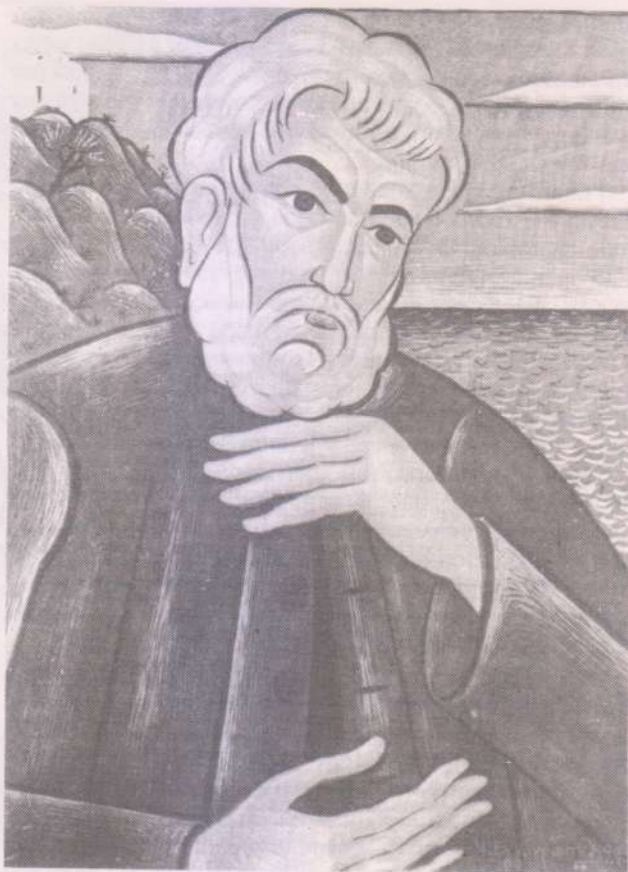
Αυτά τα δύο (η τιθάσευση της τεμπελιάς και της φυγοπονίας και η ελεγχόμενη ικανοποίηση της απροσδιόριστης καταναλωτικής ιδιοτροπίας) τον καθιστούν σύστημα ασυναγώνιστο. Είναι το πλησιέστερο στις απαιτήσεις της τεχνολογικής βάσης του σημερινού παγκόσμιου πολιτισμού, αλλά και στην ίδια την ανθρώπινη φύση. Δεν έχει νόημα επομένως να τον αμφισβητεί κανείς σαν σύστημα. Πρέπει να προσπαθεί να λύνει τα προβλήματα του χρησιμοποιώντας το όσο το δυνατόν καλύτερα. Πράγμα που προϋποθέτει, πριν απ' όλα, την κατανόησή του.

Το δυτικό σύστημα και γενικότερα ο δυτικός πολιτισμός, είναι αποτέλεσμα της εξέλιξης μιας συγκεκριμένης θρησκείας: του χριστιανισμού. Η ορθοδοξία, ο καθολικισμός και ο προτεσταντισμός αντιπροσωπεύουν, κατά τον Κακλαμάνη, τις τρεις βασικές εξελικτικές βαθμίδες στην ανοδική κλίμακα που οδηγεί από την ελληνική αρχαιότητα στο σημερινό πολιτισμό. Κάθε βαθμίδα αντιμετώπιζε τα δικά της προβλήματα, αλλά αυτά βρήκαν την ιστορική λύση τους με τη δημιουργία της επόμενης βαθμίδας και όχι με «επιστροφή» στην προηγούμενη. Ο φουνταμενταλισμός («επιστροφή στις ρίζες» και άλλα ηχηρά παρόμοια) αποτελεί πάντα έναν τρόπο «φυγής» από την πραγματικότητα.

Φυσικά η προοδευτική μετάβαση από την ορθοδοξία στον καθολικισμό και απ' αυτόν στον προτεσταντισμό, δεν ήταν χωρίς απώλειες σε νόημα. Οι διαφορές μεταξύ των τριών «σταδίων» και συνιστώσών του χριστιανισμού, διαφορές που έχουν σήμερα πρακτική σημασία, βρίσκονται στους τρόπους που αντίλαμβάνονται και πραγματοποιούν κοινωνικά, την έννοια του **προσώπου**. Το ορθόδοξο πρόσωπο είναι «αναρχικό» (η προσφορά του είναι «αγαπητική», δηλαδή απρόβλεπτη και προαιρετική και μάλιστα προς συγκεκριμένα άλλα πρόσωπα και όχι προς το πρόσωπο «σύνολο»). Γι' αυτό και το κράτος του είναι υπερ-γραφειοκρατικό και φαινομενικά «ολοκληρωτικό» (στην πραγματικότητα δεν δουλεύει τίποτα). Το καθολικό πρόσωπο είναι «άτομο» συναισθηματικά ταυτισμένο με την ομάδα και η ομαδική «λύτρωση» προϋποτίθεται της «ατομικής», καθιστώντας αυτή την τελευταία τραγική. Χαρακτηριστική είναι εν προκειμένω η έκφρασή του στη λατινο-αμερικάνικη λογοτεχνία (όσο και στην αντίστοιχη «θεολογία της απελευθέρωσης»). Το λουθηροκαλβινικό πρόσωπο είναι το κατ'εξοχήν «άτομο»: κλειστό και συμπαγές σαν τα βλήματα της Μηχανικής. Προσφέρεται όμως δια της εργασίας και έχει την απαίτηση και οι άλλοι να του προσφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Η εργασία είναι εδώ χρέος και η ηθική της κοινοπρακτική και αναγκαστική (όχι προαιρετική, όπως η ορθόδοξη). Η «σωτηρία» (ατομική και συλλογική) επέρχεται μόνο δια της ευσυνείδητης εργασίας, ως αξιομισθία.

Ο Κακλαμάνης υπαινίσσεται ότι τα προβλήματα του δυτικού συστήματος είναι συυφασμένα με τις αδυναμίες του προτεσταντικού προσώπου και αντιστοιχούν σε υποτίμηση των πλευρών στις οποίες ο καθολικισμός και η ορθοδοξία έδιναν έμφαση. Και επειδή το προτεσταντικό πρόσωπο είναι το μόνο συμβατό με την τεχνολογική βάση του σύγχρονου πολιτισμού, η λύση συνίσταται, κατά κάποιον τρόπο, στην εκ μέρους του δυναμική ανάληψη και τη δημιουργική αφομοίωση των υποτιμημένων καθολικών και ορθόδοξων στοιχείων. Εμπλουτισμένο με καθολικό πάθος, το ψυχρό προτεσταντικό πρόσωπο μπορεί να αντιμετωπίσει το χάσμα του με τον τρίτο κόσμο, η κατάσταση του οποίου το απειλεί απ' έξω. Εμπλουτισμένο με την ορθόδοξη έμφαση στην προσωπική μοναδικότητα, ως προσωπική αγαπητική σχέση, μπορεί να χειραγωγήσει το πνεύμα της μηχανοποίησης και της σκουπιδοποίησης, που απειλούν να το πνίξουν εκ των ένδον. Πράγματα δηλαδή που με παλιά ορολογία σημαίνουν αποκατάσταση της «ενότητας του χριστιανισμού» και εκλαμβάνονται ως «πολύ ιδεολογικά» και «δογματικά» από τους ανυποψίαστους και αυτούς που χρωστούν τη «γνώση» τους σε από «καυκίων» μετακινώσις. Με τη ζητούμενη αυτή υπέρβαση συνδέεται και η λύση της αντίθεσης με το Ισλάμ (το οποίο ειρήσθω εν παρόδω είχε εμφανισθεί ιστορικά ως «εσωτερικό πρόβλημα του ελληνισμού», ο οποίος το έλυσε μόνο δογματικά και όχι κοινωνικά — χριστολογικές αιρέσεις κ.λπ.), και καθορίζεται η δυνατότητα μετάβασης σε ένα ανώτερο επίπεδο πολιτισμού.

«Η εποχή που διανύουμε θα σημειωθεί σαν από τις δημιουργότερες της ιστορίας, γιατί στο βαθύ νόημά της δεν είναι παρά η προσπάθεια άρσης του σχίσματος των δύο τμημάτων του ελληνοχριστιανικού κόσμου άνωθεν της Μεσογείου, που εσημειώθηκε εδώ και 1200 χρόνια επί πατριάρχου Φωτίου. Αυτό σημαίνει, σε ιστορική διάλεκτο, «τέλος του ψυχρού πολέμου». Σημαίνει δηλαδή το άνοιγμα μιας νέας ιστορικής εποχής, μιας εποχής ασυλλήπτων δυνατοτήτων και ριζικής μεταβολής των ιστορικών παραστάσεων του ανθρώπου. Κατ' ουσίαν το τέλος της ιστορίας όπως την ξέρουμε». (Γ. Κακλαμάνης: Η Ελλάς ως κράτος δικαίου, σ. 85).

N. Έγγονόπουλου, Παπαδιαμάντης

Ελλαδισμός: ιστορικό έκτρωμα

Γεωδυναμικό κέντρο του δυτικού πολιτισμού είναι το Αιγαίο και τα Βαλκάνια. Η «καθ' ημάς Ανατολή» (η «ιστορικωτάτη» κατά τον Σ. Ζαμπέλιο). Τα προβλήματά του είναι πνευματικά, αλλά ριζώνουν σ' αυτήν εδώ την, εντελώς απνευμάτιστη, περιοχή του κόσμου και η λύση τους συνδέεται με τη μοίρα της. Ήδη με την κατάρρευση του διπολισμού, η κρίσιμη αυτή περιοχή επανήλθε στο προσκήνιο της ιστορίας και τα ταραχώδη διαλαμβανόμενα στα βαλκανικά κοτέτσια (τα αφορώντα εννοείται το επισύσιο «καλαμπόκι») παίρνουν διαστάσεις κοσμοϊστορικής σημασίας. Νέες διαμορφώσεις απαιτούνται, με ζητούμενο την αποκατάσταση της **πλουραλιστικής οργανικής ενότητας του χώρου**, που τόσο ασυμβίβαστη είναι, κατά τον Κακλαμάνη, με τα προκύψαντα, από την εφαρμογή της προκρούστιας «εθνικής» αρχής, εθνοειδή εκτοπλάσματα. Η ιδέα του «έθνους» και ο παντοειδής εθνικισμός υπήρξαν, και εξακολουθούν ακόμη να είναι, το εργαλείο για την πλήρη απόξεση από την ιστορική μήτρα του σύγχρονου πολιτισμού κάθε στοιχείου που θα θύμιζε το παρελθόν του. Μεταξύ των «εκτοπλάσμάτων» αυτών πρώτο και χειρότερο είναι, κατά τον Κακλαμάνη, το **ελλαδικό κράτος**.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή τους. Ο ελληνισμός ουδέποτε υπήρξε μονολιθικός και συμπαγής. Πολύ δε περισσότερο στους νέους χρόνους. Υπήρξαν διαφορετικές μορφές ελληνισμού, αυτοτελείς, χωρίς συνειδησιακή ενότητα. Οι κυριότερες απ' αυτές ήταν: α) Ο **δυτικός ελληνισμός**, ο οποίος είχε τη βάση του στα Επτάνησα και στις παροικίες της

Κεντρικής και της Δυτικής Ευρώπης. β) Ο **ισλαμικός ελληνισμός** που δέσποζε στη Δυτική Ελλάδα από την Αλβανία μέχρι την Πελοπόννησο και δεχόταν τη δυτική επίδραση μέσω των Επτανήσων. Και γ) ο **χριστιανικός ελληνισμός** που είχε σαν πνευματικό και πολιτικό του κέντρο το Φανάρι, τελούσε δε υπό την επιρροή της Ρωσίας.

Η Επανάσταση ξεκίνησε στην πραγματικότητα με τη δημιουργία του κράτους του Αλή Πασά στην Ήπειρο, ενός κράτους ελληνικού. Οι πληθυσμοί του ήταν κατά πλειοψηφία εξισλαμισμένοι Έλληνες², ιδιαίτερα στις πόλεις (Γιάννινα, Άρτα κ.λπ.). Ελληνόφωνοι και δευτερευόντως αλβανόφωνοι και βλαχόφωνοι. Παρά το θρήσκευμα και παρά την πολυγλωσσία, η συνείδησή τους ήταν ελληνική. Το κλεφταρματωλικό στοιχείο, που θα αποτελούσε τον ένοπλο βραχίονα της επανάστασης, ανήκε κατά βάση σ' αυτή την κατηγορία του ελληνισμού. Αυτό έκανε την επανάσταση, υπό την έμπνευση και καθοδήγηση της δυτικής συνιστώσας του ελληνισμού, που είχε δραστηριοποιηθεί στη Δύση, υπό την επήρεια των ιδεών της Γαλλικής Επανάστασης. Η άλλη συνιστώσα, ο ανατολικός χριστιανικός ελληνισμός, με επικεφαλής τους φαναριώτες, ακολούθησε όταν η Επανάσταση είχε καταστεί αναπόφευκτη. Σε όλη την περίοδο των προπαρασκευαστικών ζυμώσεων, η Εκκλησία έπαιξε σαφώς ανασχετικό ιδεολογικό και πολιτικό ρόλο.

Τελικά όμως, μέσα από τον εμφύλιο που ακολούθησε την Επανάσταση, η «ελληνο-χριστιανική» συνιστώσα συνέτριψε τις άλλες δύο και κυριάρχησε στο ελλαδικό κράτος. Σε πρώτη φάση ξεπάτωσε τον μωαμεθανικό ελληνισμό και στην συνέχεια ανέτρεψε την ηγεμονία του δυτικού ελληνισμού στο μηχανισμό του κράτους. Η δολοφονία του Καποδίστρια και η έξωση του Όθωνα αποτελούν τα γεγονότα που επισημαίνουν την αντιστροφή στη διάταξη των δυνάμεων και την άρση του δυτικού προσανατολισμού του ελλαδικού κράτους. Κατ' ουσίαν αποτελούν την απαρχή του φαινομένου της «ανάπτυξης της υπανάπτυξης» στον ελλαδικό χώρο (ενός φαινομένου που αργότερα θα γενικευτεί σε πλανητική κλίμακα).

Η αναστροφή συνέπεσε με συγκεκριμένες επιλογές των δυτικών δυνάμεων και κατοχυρώθηκε απ' αυτές. Υπολογισμοί ισορροπίας στα Βαλκάνια, ανάσχεσης της ρωσικής επιρροής και εξασφάλισης ενός βιώσιμου ελέγχου της Ανατολικής Μεσογείου, με στήριγμα την Ελλάδα, οδήγησαν την αγγλική πολιτική να συνδεθεί με την «ελληνο-χριστιανική» μερίδα. Η δυναστεία των Γλυξβούργων, προικισμένη με την εκχώρηση των Επτανήσων στο ελλαδικό κράτος, υπήρξε η έκφραση και ο τοποτηρητής αυτής της συμμαχίας, μεταξύ βρετανικής Προστασίας και «ελληνο-χριστιανισμού». Μεταπολεμικά την βρετανική Προστασία την διαδέχθηκε η αμερικανική και ο ρόλος του ελληνικού κράτους ως «αναχώματος» στον «από βορρά κίνδυνο» μεγάλωσε, καθώς επίσης και η σημασία του για την διασφάλιση των δυτικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή. Ως αμιγέστερες εμφανίσεις της συμμαχίας μεταξύ Προστασίας και «ελληνο-χριστιανισμού» έχωμε τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936 και τη δικτατορία της 21ης Απριλίου 1967.

Ακρογωνιαίος λίθος του Ελλαδισμού είναι η ταύτιση της Εκκλησίας με το αποδυτικοποιημένο Κράτος, η μετατροπή της Εκκλησίας σε σπονδυλική του στήλη. Η ορθοδοξία και ο ελληνισμός ορίζονται ως ένα και το αυτό. Έτσι τέθηκε σε λειτουργία η κλίση του Προκρούστη που επί δεκαετίες πετσόκοβε αμείλικτα όσους και ό,τι δεν ήταν «ελληνικό» (δηλαδή ελληνόφωνο) και όσους και ό,τι δεν ήταν «ορθόδοξο» (δηλαδή εντεταγμένο στις θρησκευτικές οργανώσεις). Ό,τι θύμιζε μωαμεθανικό και δυτικό ελληνισμό αφανίστηκε, για να επιτευ-

χθεί η «εθνική» ομογενοποίηση. Στον ελλαδικό θίασο σκιών ο Καραγκιόζης αναδείχτηκε σε κυρίαρχη φιγούρα. Για να γίνει τελικά ο αποκλειστικός δικτάτορας.

«Ελληνο-χριστιανισμός» και κλεπτοκρατία

Τον χαρακτήρα του κυρίαρχου «ελληνο-χριστιανισμού» ο Κακλαμάνης τον συνομίζει στον όρο «**μακρυγιαννισμός**», επειδή ήταν ο Μακρυγιάννης που τον έφερε στην εξουσία και επειδή οι πνευματικοί εκπρόσωποι της «ελληνικότητας» που εν τω μεταξύ προέκυψε, —η περίφημη «γενιά του '30»— τον αναγόρευσαν σε όσιο του νέου ελληνισμού, σε βασιτό από όλες τις πτέρυγες του κοινοβουλευτικού φάσματος. Τον δυτικό προσανατολισμό της χώρας τον ανέτρεψε ακριβώς ο Μακρυγιάννης, ως ο οργανωτής του κινήματος του 1843 και όλων των συνωμοσιών που οδήγησαν στην έξωση του Όθωνα. Παρά τα μυθολογούμενα, το πραγματικό περιεχόμενο του «δημοκρατικού» και «χριστιανικού» μακρυγιαννικού κινήματος, ήταν η **συνταγματική κατοχύρωση της κλεπτοκρατίας**. Αποκαλυπτική αυτού του συγκεκριμένου περιεχομένου είναι, λέει ο Κακλαμάνης, η εισήγηση των Παλαμήδη-Μακρυγιάννη στη «Βουλή», τον Γενάρη του 1844, όπου ζητούσαν: α) να αποκλειστούν από την εξουσία οι «ετερόχθονες» (δηλαδή οι μορφωμένοι), και β) να παραχωρηθεί η εξουσία σ' αυτούς, τούς «αγωνιστάς». Σαν ένα είδος «βάλσαμο» και μέχρι να γειάνουν οι πληγές τους: *«Ημείς δεν στερούμε τους ετερόχθονας παρά την ενέργειαν της εξουσίας... Ας τραβηχθούν δι' ολίγα χρόνια να κανονίσωμεν ημείς μόνοι την υπηρεσίαν μας. Πρόκειται να ρίψωμεν βάλσαμον εις τας πληγάς μας και όχι τρεμεντίνα»*. Και ο Μακρυγιάννης συνοψίζει: *«Αν είναι να μείνωμε ημείς νηστικοί, ας πάει στο διάβολο η ελευθερία. Έφαγαν αυτοί, ας φάμε και εμείς τώρα»*. Το τι ακριβώς εννοούσαν φάνηκε ξεκάθαρα την επομένη της ανατροπής του Όθωνα. Ό,τι λεφτά υπήρχαν στα ταμεία τα έκαμαν «βάλσαμο» για τον εαυτό τους και τους δικούς τους.

Κοντολογίς υπήρχε ένας κουμπουροφόρος λαός «αγωνιστών» που μονίμως πολιορκούσε τον κρατικό προϋπολογισμό, δηλαδή τα χρήματα που έστελναν τα κορόιδα οι «ετερόχθονες», οι «ευεργέτες» και οι ξένοι για «ανάπτυξη» και «επενδύσεις» (και όχι να τα κάμουν βάλσαμο τα «δικά μας παιδιά»). Το σύνταγμα που έδωσε ο Όθωνας δεν βασίζεται σε καμιά έννοια «έθνους» και «λαού», αλλά στη βαθυτάτη επίγνωση ότι προορίζεται για ένα ληστοκρατούμενο κράτος, όπου όλων τα μάτια είναι στραμμένα στο κρατικό ταμείο. Κύριο μέλημά του είναι πώς θα σώσει τα ξένα λεφτά από τη ρεμούλα, χαρακτηριστικό που διατηρείται, με επουσιώδεις παραλλαγές, σε όλα τα κατοπινά συντάγματα. Γιατί ο παλιός κλεφταρματωλισμός δεν εξαφανίστηκε, αλλά απλώς μεταμορφώθηκε σε μαφιόζικο πελατειακό κοινοβουλευτισμό. Αυτή ήταν και η βασική πλευρά της διεκυστίνας βασιλιά και κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Προστασία των ξένων χρημάτων αλλά και λελογισμένη κοινοβουλευτική ρεμούλα.

Αργότερα, με τη συμβολή της ιδεολογίας των «νεομαρτύρων» (που δυνάμωσε με την εισροή των προσφύγων από την Ανατολή) και απέκτησε νέα περιωπή με την «κομμουνιστική» επένδυση, τα πράγματα απλοποιήθηκαν και συνάμα ιδεολογικοποιήθηκαν σε τέτοιο σημείο, που η αρχικά γυμνή ουσία κατέστη μυστικό εφτασφράγιστο και δυσερμήνευτο. Από τη μια μεριά ήταν ο «αγνός λαός» και από την άλλη οι «συντηρητικοί», οι κατ' επίφαση διεκπεραιωτές της δυτικής πολιτιστικής επιρροής στην Ελλάδα. Η «κατεστημένη κοινωνική λωποδυσία» έγινε «αστική συντήρηση».

Πικάσσο: Μινώταυρος και νεκρή φοράδα μπροστά σε μία σπηλιά, 1936.

Κάποιες αλλαγές επιχειρήθηκαν μετά τη μεταπολίτευση, μια και έπρεπε να μπούμε στην ΕΟΚ και ο επίζηλος κορβανάς ήταν πλέον τα Ευρωπαϊκά Ταμεία (ΜΟΠ κ.λπ.). Επρόκειτο όμως για μνημειώδεις συγκολλήσεις που δημιούργησαν απλώς έναν «ευρωπαϊκό» αχταρμά. Ο Κακλαμάνης αποδεικνύει ότι το σύνταγμα του '75 (και του '85) δεν προστατεύει καθόλου τα ατομικά δικαιώματα και ούτε βέβαια τα δικαιώματα των όποιων μειονοτήτων. Ο πολίτης έχει υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος. Το κράτος όμως καμία απέναντι στον πολίτη.

Δεν έχει πλέον λόγο ύπαρξης

Με την τερατογονία της εμφάνισης του «ελληνο-χριστιανικού» ελλαδισμού επισφραγίστηκε η απομάκρυνση από το στόχο της Επανάστασης, που ήταν η δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους δυτικού τύπου. Βασίστηκε δε στη διαστρέβλωση τόσο της ορθοδοξίας όσο και του ελληνισμού. Η μετάλλαξη μιας θρησκείας ανοχής και ελευθερίας, σε φασιστοειδή κρατικό και παρακρατικό μηχανισμό, δεν οφείλεται στη δυτική επιρροή (παπικούς και μισσιοναρίους), όπως υποθέτουν οι ρωμανιστές και οι νεο-ορθόδοξοι, αλλά στο γεγονός ότι η ελλαδική Εκκλησία δέχτηκε να κυριαρχήσει με τη βία επί αλλοθρήσκων πληθυσμών. Αυτό είναι, λέει ο Κακλαμάνης, το βαρύτατο προπατορικό της αμάρτημα, που την αποξένωσε από το παραδοσιακό ορθόδοξο φρόνημα, αλλά και από το αυθεντικό λαϊκό της πλήρωμα. Η μόνη «μετάνοια», που θα μπορούσε να τη βγάλει από τη δεινή της θέση, είναι να δώσει διαζύγιο στο κράτος, να σπληριχθεί στις δικές της δυνάμεις και να προσπαθήσει να ξανακάνει τους έλληνες χριστιανούς. Η στρέβλωση τέλος του ελληνισμού σε συνώνυμο της εθνοκαπτηλίας και της απεριόριστης ξενοδοουλίας, ερμηνεύεται από τη, συμ-

φυή στα ανωτέρω, θρησκευτική εκβαρβάρωση του ελλαδικού χώρου.

Η φύση των ελλαδικών πραγμάτων θα αποκαλυφθεί πάλι γυμνή με την οκταετία του κ. Παπανδρέου, κατά την οποία η Ελλάδα κατέστη ένα απέραντο βαλσαμοποιείο (ιδίως μετά την αναθεώρηση του '85, οπότε κατέπεσε και ο έσχατος φραγμός προ του δημοσίου ταμείου). Σ' αυτή την αποκάλυψη μάλιστα συνίσταται και το κολοσιαίο μέγεθος του κ. Παπανδρέου ως πολιτικού. Τροπαιοφόρος άγιος παντός «μή προνομιούχου», ο Ανδρέας παραμέρισε όλα τα εμπόδια και άφησε το λαό του ελεύθερο να δείξει τις δυνατότητές του. «Κάντε ό,τι θέλετε, αρκεί να με ψηφίζετε»...! Και μπορέσαμε επιτέλους να δούμε πού βρισκόμαστε.

Το ελλαδικό κράτος, το παλιό αυτό «μήλον της έριδος» μεταξύ Δύσης και Ρωσίας, δεν χρησιμεύει σήμερα σε τίποτα και σε κανένα. Αποτελεί δε τούτο κοινή συνείδηση, εκφραζόμενη από τον «αρχηγό του κράτους» μέχρι και τον τελευταίο «πολίτη». Από μόνοι μας όμως δεν μπορούμε να το αλλάξουμε. Αν μπορούσαμε θα το είχαμε αλλάξει προ πολλού, με τελευταία ευκαιρία την πασοκική οκταετία. Να εξακολουθούμε όμως να επιβιώνουμε σαν παράσιτο στο σώμα της παγκόσμιας οικονομίας και πολιτικής, δεν γίνεται πια. Το κριτήριο της ιστορικής χρησιμότητας είναι εντεταγμένο στη δυναμική των διεθνών σχέσεων και όποιος δεν μπορεί να δικαιολογήσει την ύπαρξή του διαγράφεται από το χάρτη.

Οριζόμενο έτσι το πρόβλημα, μία μόνο επιδέχεται λύση, κατά τον Κακλαμάνη: Να προσπέσουμε στις πολυεθνικές, στην ΕΟΚ, στις ΗΠΑ, και να τους παρακαλέσουμε να μας **διεθνοποιήσουν**, σαν φυσική και πολιτιστική κληρονομιά ιδιαιτούσης αξίας που πρέπει να είναι ιδιοκτησία ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Ο ελληνισμός υπήρξε πάντοτε ένα «πολιτιστικό ένζυμο» που μεγαλούργησε διαπηδώντας κάθε κρατικό και εθνικό όριο, αλλά το σκοτώσαμε τιμειντάροντάς το μέσα στο πολιτισμοκτόνο νεοελλαδικό κράτος. Καιρός λοιπόν να απαλλαγούμε από το κράτος αυτό, χαρίζοντας το έδαφός του σε ολόκληρη την ανθρωπότητα. Να ποια είναι η «τελική πρόταση» του Γερ. Κακλαμάνη.

Είναι έτσι τα πράγματα;

Στην αρχή βλέπαμε τα πάντα μέσα από τα αντι-φαλμεραϊρικά ματογυάλια, που έκρυβαν κάθε ανεπιθύμητη εθνική δυσμορφία και τα έδειχναν όλα ρόδινα. Αργότερα είχαμε την **ταξική ανάλυση**, ως εναλλακτική μέθοδο ερμηνείας των ελληνικών «ιδιο(δυσ)μορφιών», διαφωτιστική ασφαλώς πολλών πτυχών, αλλά οπωσδήποτε αποφασιστικά ανεπαρκή και αποπροσανατολιστική. Ο Κακλαμάνης μας προσφέρει την ελλείπουσα **πολιτιστική ανάλυση**, η οποία ανοίγει το δρόμο στη μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας ως πάλης μεταξύ **παραδόσεων**³. Κι εδώ βρίσκεται η μέγιστη συμβολή του.

Η γόνιμη αυτή οπτική δεν τον οδηγεί, ωστόσο, σε μια αντίστοιχη περί έθνους αντίληψη. Διαπιστώνει την πλουραλιστική σύνθεση του ελληνισμού αλλά αρνείται ότι αποτελούν ένα έθνος. Χρησιμοποιεί κι αυτός το έθνος με τη δυτική νοηματοδότηση (έθνος ίσον κάτι το μονολιθικό και συμπαγές). Σκεπτόμενος εντελώς εμπειριστικά και θετικιστικά, το βλέπει σαν ιδεολόγημα άνευ υλικού περιεχομένου, έννοια συμβατική — «όπως το μηδέν στα μαθηματικά» — κάτι το μη οριζόμενο, το μη έχον ουσία. Το αποφασιστικό βήμα, που είναι να δει το έθνος ως **σχηματισμό παραδόσεων**, τελικά δεν το κάνει.

Αν ο ελληνισμός είναι «ένζυμο πολιτιστικό» τούτο σημαίνει ότι η ενότητά του είναι πνευματική, δηλαδή εξασφαλίζεται δια της «ηγεμονίας» (και όχι της βίας)⁴ της εκάστοτε ηγετικής παράδοσης, — «ηγεμονίας» που θεμελιώνεται στο υψηλό πολιτιστικό της επίπεδο. Μέτρο δε του «πολιτιστικού επιπέδου»⁵ είναι η επίγνωση ότι η «ταυτότητά» της είναι συνάρτηση της ετερότητας του «άλλου», και πραγματώνεται μέσω του σεβασμού των διαφορετικών παραδόσεων που συναποτελούν το έθνος. Με την κατάρρευση της Ρωμανίας ο ελληνισμός έχασε εκείνο το είδος σχέσεων με τη Δύση και την Ανατολή που του έδιναν το πολιτιστικό προβάδισμα, και η παιδεία του υπέστη τρομακτική καθίζηση. Κατά συνέπεια η συνειδησιακή ενοποίηση του δεν μπορούσε να είναι «δεδομένο», αλλά **ζητούμενο**, της νεοελληνικής αναγέννησης. Και παραμένει ζητούμενο, παρά το ήδη διαγνωσθέν ιστορικό φιασκο.

Η πρόταση Κακλαμάνη για «διεθνοποίηση», είναι θετική σαν προκλητική υπερβολή, αλλά δεν μπορεί να συζητηθεί στα σοβαρά. Είναι εκτός τόπου και χρόνου. Το μοντέλο του πάσχει σε δύο υπερβολικά αισιόδοξες παραμέτρους: Η μία είναι η υποτιθέμενη δυνατότητα του δυτικού πολιτισμού να επιλύσει αυτό που χοντρικά συνοψίζουμε ως αντίθεση με τον τρίτο κόσμο και ως αντίθεση με τη φύση (το οικολογικό πρόβλημα). Η δεύτερη είναι η υποτιθέμενη δυνατότητα του σοβιετικού χώρου να ενσωματωθεί εποικοδομητικά στο δυτικό σύστημα και να αρθεί το «Σχίσμα». Με μια λέξη η πίστη του στην παγκοσμιότητα του δυτικού προτύπου. Φυσικά για ένα στοχαστή που ανήκει στη δυτική παράδοση, είναι δύσκολο να δεχθεί ότι το δυτικό σύστημα δεν έχει προοπτικές παγκοσμιότητας και ότι η ανθρωπότητα ίσως χρειαστεί να «οπισθοδρομήσει» για κάποιο διάστημα στο «χάος», ενός «νέου μεσαίωνα», προκειμένου να αντλήσει, από το θησαυρό των ποικίλων παραδό-

σών της, κάποιο νέο σύστημα προτύπων. [Να αρνηθεί π.χ. την ειδωλολατρία της δύναμης, της εργασίας και της κατανάλωσης και να επιλέξει την ασκητική (εθελοντική) φτώχεια, σαν τη μόνη λύση για να σωθεί το κοινό οικοσύστημα μιας ανθρωπότητας που αυξάνεται με ασύλληπτη γεωμετρική ταχύτητα]. Δεν βλέπει τελικά ότι, σ' αυτή την προοπτική, κύρια τάση είναι η **αυτο-περιχάρακση** της πλούσιας καπιταλιστικής μητρόπολης και μοίρα της περιοχής μας η **περιθωριοποίηση**. Ονειρεύεται μεταμορφώσεις του Αιγαίου σε διεθνές πανεπιστήμιο αισθητικής και επικουρείας φιλοσοφίας, όταν το πιο πιθανό είναι να γίνει το θέατρο μιας νέας αναμέτρησης με την Τουρκία, καθώς κινείται ολοταχώς προς την ανασύσταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αν αυτή η δυσμενέστερη εκδοχή είναι και η πιθανότερη, τότε τι κάνουμε; Πώς την αντιμετωπίζουμε; Στο ερώτημα αυτό η δυτική παράδοση (και όλο το πολιτικό φάσμα που υποδύεται τον ένθερμο ακόλουθό της), είναι τελείως ανίσχυρη να δώσει απάντηση. Γι' αυτό και δεν μπορεί το έθνος να της αναγνωρίσει ξανά το προβάδισμα, όπως έκανε πριν από διακόσια χρόνια.

Αναζητείται, κατά συνέπεια, μια **νέα ηγετική παράδοση**. Αν η εποχή του «μακρυγιαννισμού» έχει τελειώσει, τούτο σημαίνει ότι σπάει το κέλυφος των ελλαδικιστικών παραμορφώσεων και ξαναγυρίζουμε εκεί απ' όπου ξεκινήσαμε: στον αιώνιο διάλογο της δυτικής και της ορθόδοξης παράδοσης (αυθεντικό και όχι ψευδεπίγραφο). Ένα διάλογο που θα βάζει στο κέντρο της προσοχής του τον ελληνισμό σε σχέση με τα μεγάλα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου. Κι αυτό χωρίς καθόλου να ξεχνά τη σκοτεινή και αθέατη «σκιά» μας, τον κρυπτο-οθωμανικό ραγιαδισμό (ότι δηλαδή «ο τούρκος είναι μέσα μας»).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

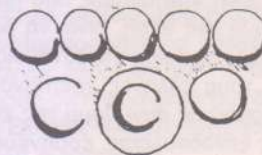
1. Παραπέμπουμε στα βιβλία του: *Η ΕΛΛΑΣ ΩΣ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ* (Εκδ. 21ος Αθήνα 1991), *ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ* (Εκδ. 21ος. Β' έκδοση), και *Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΩΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ* τ. Ι. (Εκδ. του συγγραφέα).

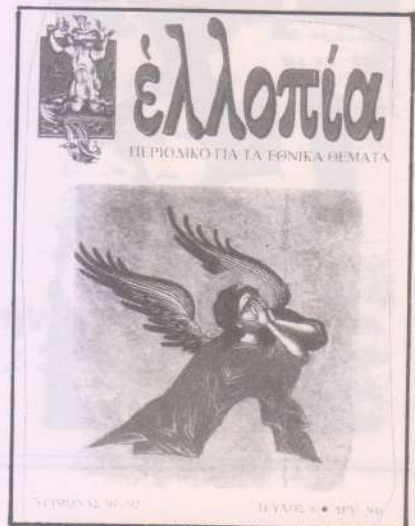
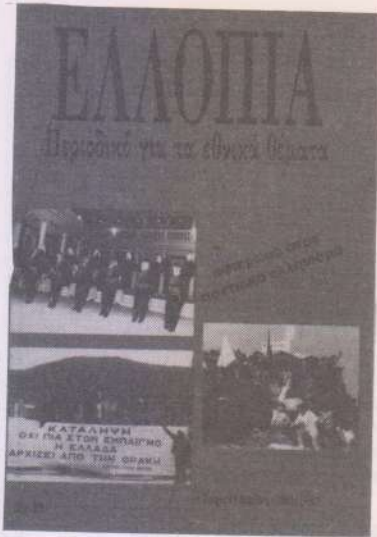
2. Οι εξισλαμισμοί σ' αυτή την περιοχή είχαν, κατά τον Κακλαμάνη, εθελοντικό βασικά χαρακτήρα. Συσχετίζεται δε το φαινόμενο με το γεγονός ότι ένα μέρος του πληθυσμού ήταν παλιό αιρετικό μονοθελές, τους οποίους το Βυζάντιο είχε μεταφέρει εδώ από την ανατολική Μικρασία.

3. Για την σημασία της διπλής ανάλυσης —ταξικής και πολιτιστικής— έχουμε αναφερθεί εν εκτάσει κάνοντας τον απολογισμό της μαοϊκής «πολιτιστικής επανάστασης» στο: *ΕΘΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ* (Πελεκάνος Αθήνα 1990).

4. Πρβλ. την έννοια της «ηγεμονίας» στον Γκράμσι.

5. Για το περιεχόμενο της έννοιας «πολιτιστικό επίπεδο» έχουμε μιλήσει στο προηγούμενο β' μέρος τούτου του άρθρου (*Ελλοπία* τ. 8).

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ αποτελεί ένα σημαντικό έργο για την φύση της Σοβιετικής Ένωσης και την εξέλιξη της ρώσικης επανάστασης. Την ώρα που ο σοβιετικός ολοκληρωτισμός πνέει τα λοίσθια, αυτό το πρωτοποριακό βιβλίο καταγράφει τις φιλοσοφικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτισμικές αιτίες της μετεξέλιξης.

Ο Κώστας Παπαϊωάννου (1925-1981) υπήρξε ένας μεγάλος φιλόσοφος και θεωρητικός που έζησε και διδάξε στη Γαλλία. Οι Εναλλακτικές Εκδόσεις εγκαινίασαν την έκδοση των απάντων του στα ελληνικά αρχίζοντας από την διεισδυτική κριτική του στο μαρξισμό με τα βιβλία Ο μαρξισμός σαν ιδεολογία και το Κράτος και φιλοσοφία.

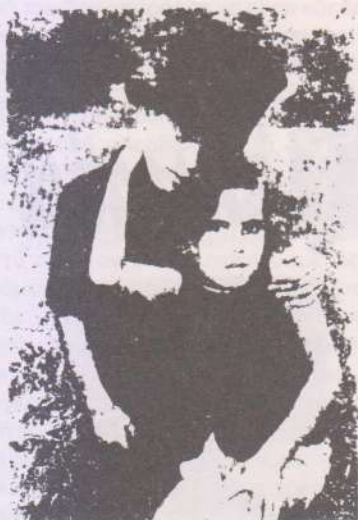

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 3602644
Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, Θεσσ/νίκη, τηλ. 202349.

πράξη

Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο

«ΠΡΑΞΗ»

Αρμενοπούλου 24 τηλ. 202-349
Ροτόντα, (στον πεζόδρομο)

- Λογοτεχνία, Θεωρία, Ιστορία, Οικολογία, Εθνικά θέματα, Παιδαγωγικά
- Περιοδικά (και παλιά τεύχη)

ΤΟΥΜΑΣΗΣ

ΝΑΥΤΙΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ Ε.Π.Ε.

**Αυτομέδοντος 3, 116 35 Αθήνα
Τηλ.: 7015.656 Fax.: 7015.086 ΤΙχ.: 210780**

Περιεχόμενα

- 1 Εισαγωγικό Σημείωμα
3 Καφενείο «Η ωραία Ελλοπία»
Δημήτρης Καλουδιώτης
- ΚΥΠΡΟΣ**
- 6 ΚΥΠΡΟΣ: Άραγε μας σώζει η τουρκική αδιαλλαξία
8 Για μια νέα πορεία στο εθνικό θέμα της Κύπρου
12 Θέση πάνω στο εθνικό θέμα
*Ευθύμιος Στοφορόπουλος
Τάκης Γεωργίου
Κίνηση Πολιτών για τα
εθνικά θέματα
Δημήτρης Λάμαρης
Γιώργος Ζερβίδης*
- 15 Για τα δικαιώματα των Ελλαδιτών στην Κυπριακή νομοθεσία
16 Οι Κύπριοι στην Ελλάδα και τα πολιτικά τους δικαιώματα
- ΒΟΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ**
- 18 Βορειοηπειρωτικό ζήτημα και ελληνοαλβανικές σχέσεις
22 Για το ζήτημα της «Τσαμουριάς»
*Γιώργος Παπαγιαννόπουλος
Ελένη Πιτούλη*
- ΒΑΛΚΑΝΙΑ**
- 24 Σχετικά με το «Μακεδονικό Ζήτημα»
28 Η πολιτική των Σκοπίων έναντι της Ελλάδας
31 Οι ελληνικές μειονότητες στην Ανατολική Ευρώπη
32 ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ: ένα έθνος ανάμεσα στον πανικό, τον μεγαλοϊδεατισμό και την χειραφέτηση
*Αχιλλέας Ανθεμίδης
Κυριάκος Κεντρωτής
Βλάσης Αγτζίδης
Δημήτρης Καλουδιώτης*
- ΠΟΛΗ - ΙΜΒΡΟΣ - ΤΕΝΕΔΟΣ**
- 35 Το ζήτημα των «Εγκτεστημένων» (Établis) στην Κων/πολη κατά την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών σύμφωνα με τη συνθήκη της Λωζάνης (1923)
Ρέα Λαμπροπούλου
- ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ**
- 38 Μπροστά στο νέο προσφυγικό πρόβλημα
42 Οι διωγμοί των Ελλήνων του Πόντου (1908-1918) βάσει των ανεκδότων εγγράφων των κρατικών αρχείων της Αυστροουγγαρίας. Β' Μέρος (τελευταίο)
46 Ιορδάνης Στεφανίδης: Το νεώτερο θύμα στις σφαγές της Δράμας από την οικογένεια των Ρωσοποντίων
47 Για μια παγκόσμια ποντιακή οργάνωση
*Βλάσης Αγτζίδης
Πολυχρόνης Ενεπεκίδης
Νόρα Κωνσταντινίδου
Φωκίων Φουντουκίδης*
- ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ**
- 48 Γιατί εγκαταλείπουν οι Έλληνες την (τέως) ΕΣΣΔ.
Συνέντευξη του προέδρου του Κυβερνητικού Συμβουλίου των Ελλήνων της ΕΣΣΔ Ιάκωβου Ματσουκάτωφ
50 Τελικά, που είναι η πατρίδα μας;
51 Το πικρό παράπονο ενός Ποντίου από τη Σοβιετική Ένωση
*Βλάσης Αγτζίδης
Γιάννης Καρυπίδης
Λάζαρος Αναστασιάδης*
- Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ**
- 52 Οι «Μετανάστες»
Κώστας Βαλέττας
- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ**
- 54 Ιστορία του ελληνικού θεάτρου στις Η.Π.Α.
Χρήστος Λάζος
- ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ**
- 58 Εξισλαμισμοί και επανεκχριστιανισμοί στον 17ο αιώνα
62 Το Βυζάντιο ως δογματικός σχηματισμός στα πλαίσια της Ευρασιατικής Οικουμένης. Α' Μέρος.
*Ι. Κ. Χασιώτης
Βαγγέλης Κοροβίνης*
- ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΟΣ**
- 66 Το πρόβλημα της ταυτότητας στην σύγχρονη ελληνική συνείδηση. Γ' Μέρος. η «Ευρωπαϊκή ταυτότητα».
Θόδωρος Ζιάκας